NİÇİN GEÇ KALDIM füsun erbulak

niçin geç kaldım

füsun erbulak

ARARAT YAYINEVİ

Niçin Geç Kaldım

Füsun ERBULAK

İ. BASKI

ARARAT YAYINEVİ

Kızım Ayşe Erbulak'a

ARARAT YAYINEVİ Koll. Şti.
Nuruosmaniye Cad. 24/2
Cağaloğlu — İstanbul
DİZGİ BASKI TOKER Mat.
Kapak: Altan ERBULAK
Kapak Baskı Matbaa 70
Cilt, Murat Mücellithanesi
İstanbul 1974

Tel: 27 04 71

Bu bir yaşam öyküsüdür. Başıyla, sonuyla sanata, tiyatroya bağlı bir burjuva kızının, erkek ilişkileri aracılığıyla sürdürdüğü, çoğunlukla kokuşmuş, kirli, zaman zaman duygulu ve mutlu bir yaşantı kesiti.

Ancak yazmaya kalkıştığımda korkum; fazla bireyci, gereksiz ve yararsız olmasıydı tümünün. Oysa yaşantımı yazma eğilimimin nedeni bambaşka. İnsanlar değişiyor. Bu gerçeği, diyalektiği bilmediğim dönemlerde bile onaylamışım. 1956 yılından başlayarak tuttuğum anı defterleri, turne notları, mektuplar, özenip yazdığım öykülerle anımsayabildiğim yönleriyle ilk çocukluğumdan bu yana bende oluşan sıçramalı ana değişimi anlatmayı amaçlamışım.

Sınıf meseleleri, sınıfsal ilişkiler ve özellikle üretim ilişkileriyle insanoğlu doğuştan ilgilenemiyor. Ekonominin, politikanın sürekli içinde yaşandığının bilincine kendiliğinden, kolayca varılamıyor. Hele sözkonusu kişi burjuvazinin göbeğindeyse!. Kökeni, kan bağı burjuvaysa. Geçmişteki tüm olayları, genel nitelikleri içinde sıralayıp değişimime dek anlatmak istiyorum. Tiyatroyu seven gençlere, daha işin başında gereken ilerici tutumu seçmeleri için yardımcı olmak,

içinde yaşamış olduğum çevrenin çok iyi bildiğim pisliklerini, çirkefliklerini gözler önüne sermek istiyorum. Hakim sınıfın yanıbaşında yaşayıp kimi kez onunla birleşip kaynaşarak, kimi kez de ona ihanet içinde bilince kavuşmak kuşkusuz sağlam bir yol değil. Oysa benim için tek yoldu!

Otuz yaşında ünlü bir gazeteci ve oyuncu karısı, çocuksuz bir kadınım. 1943 yılının haziran ayında İstanbul'da doğmuşum. Ticaret burjuvazisinden, feodal kalıntı sayılabilecek büyük bir ailenin kızıyım. Dedem, 1917 devriminden sonra çoluğunu çocuğunu toparlayıp Batum'dan kayıkla Karadeniz'e kaçmış. Halam, «Rusya'da. nelerimiz kaldı bilemezsin! Çok malımız, mülkümüz, toprağımız vardı» diye söylenir durmaksızın. Rus gümüşleri pek değerliymiş. Dedem kayığa sığdırabildiğince kaçırmış pırıl pırıl takımları. Ailede sık sık yarı şaka, yarı ciddî bir gümüş pazarlığı yapılır. Pasta çatalları annemdeymiş de, bıçaklar büyük halamda kalmış. Küçük amcam çok olgun, tokgözlü olduğundan onun hakkı yenmiş. Anlaşılan Hopa'ya, sonra da hepten yerleştikleri Samsun'a oldukça yüklü bir sermayeyle gelmişler ki tütüncülüğe başlamışlar. Beş erkek, (en büyükleri babam) dört kız kardeş, dedem ve ninem giderek Samsun'un yarısına sahip olmuşlar. Halayıklar, evlâtlıklar ve ahçılarıyla büyük aile yaşamlarını sürdürürlerken, her evlenen karısını ya da kocasını eve getirmeye başlamış. Derken ev eve eklenmiş, bilmem kaç metrekarelik arsalara yedi-sekiz tane bahçeli ev yaptırmışlar 19 Mayıs mahallesinde.

Gelinler, damatlar, eltiler ve çocukları aynı sofrada yer içerlermiş. Cömertmiş dedem, torunlarını çok şımartmış. Her sabah teker teker dolaştığı bir sürü dükkânı varmış. Derken babam, subay kızı olan anamı tanımış. Anam İstanbullu. Güç şartlar altında teyzesinin yanında büyümüş, zar zor ilkokulu bitirmiş bir kızcağız. İki yaşındaymış dedemle anne-

annem boşandıklarında. Oldukça güzelmiş. Oysa soyunu sopunu beğenmemiş bizimkiler, kendilerine pek uygun bulmamışlar. Gelgelelim diretmiş babam, caydıramamışlar. Annem de fırsatı kaçırmak istememiş anlaşılan, bol ödün vermiş. Öyle ki; abim doğduktan sonra kayınvaldesini hoşnut etmek için öz annesini evden kovmuş. Kovuş o kovuş, kırk yıl görüşmemişler. İşi kurcalayınca, anneannemin bu soylu ve de paralı aileye sık sık gelip örf ve adetlerine uyamamak bir yana, en önemlisi annemden sürekli para yardımı istediğini öğrendim. Dengi dengine olmayan bir evliliğe salt babamın hatırı için ses çıkartmayan dede ve nine, bu denli yüzsüzlüğe dayanamamışlar. Hem kızını sat, hem de bu başarıyla yetinmeyip sebeplenmek iste. Olacak iş mi bul

Yaşantıları sürüp giderken annem bıkmış taşradan. Ne de olsa büyük kent kızı. Üstelik İstanbul'da Şahinzadelerin bir takım yan işleri olduğunu da öğrenmiş. Dedemin kardeşi Hopa'dan İstanbul'a atmış kapağı. Toptancılık, manifaturacılık, ithalat-ihracat yapıyormuş annemin anlattığına göre. Savaşlar da ekmeğine yağ sürmüş iyiden iyiye. Samsun ve İstanbul'daki kârlar ortaklaşaymış, kazanç genel olarak eşit şekilde pay edilirmiş. Yazın değişik hava almak gerekçesiyle, altı aylık oğlunu sırtlanan annem doğru Büyük Ada'ya otele gelmiş. Ve işte ondan sonra hır gür başlamış. Annem İstanbul'a yerleşmek isterken, babam, dedemin etkisi ve baskısıyla Samsun'da kalalım diye dayatırmış. Annem sınıf değiştirme çabasını yarıda kesecek değil ya, sürdürmüş tartışmayı, özletmiş kendini babama. Koskoca Şahinzadelerin gelini olmak ilk adım, onlara erkek torun vermek ikinci adım, yaz aylarında Büyük Ada'ya taşınmak üçüncü adım ve sonunda ikinci oğlunu doğurup ilkini iyi bir okulda okutma gerekçesi son darbe. Başarmış. Ailenin İstanbul kesiminde yaşayan kanadına geçivermişler. Dedem ve babaannem öldüklerinde

mallar paylaşılmış. Halam hep söylenir: «Yediler yediler bitiremediler, kör olası açgözlüler. Babacığım çok çalışır, çok kazanırdı. Bunlar hem tembel, hem yiyici. Çocuklarımız da hayırsız çıktı. Bir tanesi baba mesleğini seçmedi ki» der.

Beni, kırk yaşında doğurmuş annem. Ben doğana dek olanları abilerimden dinledim. Babam sert, annem daha yumuşakmış. İstedikleri önlerinde istemedikleri arkalarında, Galatasaray liseleri, Amerikan kolejlerinde sürdürmüşler eğitimlerini. Varlık içinde büyümüşler. Her yaz Ada'ya, Moda'ya gitmişler. Babam düşkünmüş anneme. Elini sıcak sudan soğuk suya sokturmazmış. Evde sürekli kötü davrandığı ahçılar, hizmetçiler varmış. Gene de mutlu değillermiş pek. Babam evcimen, annem ise gezip tozmasını seven bir kadınmış. Ara sıra masrafa dayanamıyacağından, bu gidişle çocukların iyi yetişemeyeceklerinden söz eder, bağırırmış babam. Anrıem Nuri'cik dermiş ona. Benim doğumum sevinçle karşılanmış. Çocukluğumdan ilk ansıdığım Nişantaşı'nda, Samsun apartımanındaki evimizdir. Annem, babam, ben, bir yaşlı ahçı ve bir de benim matmazelim Katrin. Abilerim o sırada İsviçre'de öğrenimdeydiler. Bol oyuncağım vardı, kedileri delicesine seviyordum. Kirlenir diye evin içinde kedi beslememe izin verilmezdi ama, tüm sokak kedilerine kıyma, ciğer taşırdım.

İlk hırsızlığım kediler için buzdolabından et çalmakla başladı. Eve yakın diye ilkokulu Şişli Terakki'de okuttular. İlkokulla birlikte hoşlanmadığım olaylar zinciri de başladı. Zorla piyano dersi aldırttılar haftada iki kez zangoç gibi bir hocadan. Matmazel bana Fransızca öğretirdi. O da cadı gibi evde kalmış bir kızdı. Arkadaşlarımı annem beğenmez, görüşmemi engellerdi. Sokakta yalnız dolaştığımı hiç hatırlamam. Hep matmazelle gezerdim. Yalancılığa alıştım. Engel olunan isteklerimi yalancılıkla elde etmesini öğrendim.

Çok kıskanç ve kompleksliydim. Okulda kimi arkadaşlarımı çok sever, onlarca sevilmezdim. Sevmediklerimse beni severlerdi. Annem bunu «Kötü ruhlu olmak, doğru yolu seçememek, lâyiğini sevmemek» olarak nitelerdi. Önerdiği çocuklarla ilişki kurmamakta direnirdim. Paralı, özel bir okul olmasına karşın Şişli Terakki'de memur ve işçi çocukları da vardı. Piknik için, okul aile birliği için para toplanırken güç durumda kalırlardı. Harçlığımdan onlara yardım etmeğe başladım. Ancak bana verilen para, kuruşu kuruşuna annem tarafından denetlendiğinden, çabuk yakalandım.

— Daha dün bir lira vermiştim, ne yaptın onu?
— Silgi aldım, simit aldım.
— İyi ya, elli kuruşu ne yaptın?

Çıkışmalar başladı. «Ruhu suflî bu çocuğun. Pırlanta gibi iyi aile çocukları dururken, ne idiğü belirsiz çulsuzlarla arkadaşlık ediyor.»

Böylece ikinci hırsızlığıma temel hazırlandı. Babamın bozuk paralarını, annemin ahçıya bıraktığı günlük gider paralarını çalmaya başladım. Tek avuntum, eve dönmüş olan büyük abimdi. Ailede deli diye tanınan, küstah, kimseleri sevmeyen abim. Babamla her gece atışırlardı. «Karacahilsiniz peder bey» diye bağırırdı. Amerika'ya gitmekti tutkusu. Varsa yoksa Amerika. Koleji birincilikle bitirmişti ama çalışmak istemiyordu. Evdekileri çileden çıkarmak için elinde baston, gözünde pamuklu bir bantla dolaşır «rol çalışıyorum» derdi. Sofraya bile öyle oturur, babamı kudurtur, annemi boşatmaya değin vardırırdı işi. Severdim abimi. Şimdi düşünüyorum da dengesizdi kuşkusuz. Neye karşı, niçin tepki göstereceğini bilmiyordu. Bireyci, doyumsuz, bunalımlı bir bozguncu, hastalıklı yönleri ağır basan, üstelik kadınlardan çekinen oldukça dikkafalı bir insandı. Severdim onu. Çocuksu gözlemimle

tüm aileyi ürküttüğünü, tek tek her birini ağlattığını görürdüm. Yaşlı akrabalar sinirden bayıldıklarında, kuş gibi hisseder dim kendimi. Bir gün ne yapıp yapıp gitti. Annemi kandırıp para aldı yanılmıyorsam. Bugüne değin bir daha da dönmedi. Amerikan vatandaşı olmuş. Artistliğe özenir, film çevirmek isterdi. Bu konudaki ilk eğilimlerim -anneme göre zihirlenmem- onu dinlemekle başladı sanıyorum. Onu sürekli sevdim. Ara sıra mektuplaşırız. Ben büyüyüp değiştikçe iyice yabancılaştık. Gene de benim uzaktaki, sorumsuz, dünya umurunda olmayan, bilinçsiz ve dikkafalı sevgili abimdir o.

Derken hiç sevmediğim matmazelim, etrafın dediğine bakılacak olursa benim yüzümden kanser oldu. Ansızın sevmeye başladım onu. Bir göğsü alınıp aylarca hastanede yattıktan sonra, sevgilisi Nini'nin evine gider olduk sık sık. Adamın karısı pek tatlıydı. Kızları benimle saatlerce oynarlardı. Hele sepet içinde beş yavrusuyla bir tekir kedileri vardı ki anlatmakla bitmez. Ev ara sokakta, dik merdivenli, üç katlıydı. Ben adamın karısı ve kızlarıyla alt katta otururdum gün boyu. Matmazelim Nini'yle üst kata çıkardı. Oraya gitmeyi matmazelden çok ister olmuştum. O küçücük kafamda ilişkinin kokuşmuşluğunu sezinlerdim. Karı-koca bir olmuşlar matmazeli idare ediyorlar, paralarını alıyorlar hissine kapılırdım. Doğru kestirmişim. Evde kalmış bir kız, biraz oynaşmak pahasına bankadaki parasını tüketmiş, Nini'nin düzeni ise ekonomik açıdan toparlanmıştı. Beni şaşırtan karısının hoşgörülü tavrıydı. Kanser bedenini sarınca Samsun'a, ablasının yanına gitti matmazel. Ayrıca annem yakınmaya, hastabakıcılıkla benim bakımımı aynı anda sürdüremiyeceğini söylemeye başlamıştı. Gitmese de yollayacaklardı onu. Ölene dek mektup yazdım ona, özledim onu. Bir de elmas taşlı kolyemi şeker kutusuna koyup postaladım. Sonradan

öğrendim ki annem kolyeyi geri istemiş, hiç affetmedim annemi. O gün bugündür benden her isteneni hemen veririm. İnsanları, çok değerli de olsa eşyadan ayırmayı öğrendim.

Doğduğum günden beri «dadılı-matmazelli» büyümek, içimde bir anne özlemini ve giderek anne tiksintisini körüklemişti. Bakıcı izne çıksın da annemle kalayım isterdim, sonraları hiç istemez oldum. Matmazelin ölüm haberi beni geceler boyu ağlattı. Ve bir gün tabiat bilgisi dersinde, yanımdaki çocuğa külotumu indirip kıçımı gösterdim. O da tıpatıp beni yansıladı. Ve bu garip oyun, sınıfta arka sıralara dek hastalık gibi yayılarak tam bir hafta sürdü. Kızlardan yalnız ben ve birkaç erkek, teneffüslerde tuvaletlere gidip uygunsuz yerlerimizi birbirimize göstermeye başladık. Sıra başındaki durmuş oturmuş kız arkadaş tedirgin olup annesine yakınınca, iş okul aile birliğine yansıdı. Annem astragan kürküyle ezik büzük geldi okula. Yoksul öğrencilere para, araç gereç yardımı yaptı. Eve döndüğümüzde yer gök inledi. Ben olayı tümden yalanlayıp ağladım ve hiç olmamışçasına geçiştirildi her şey. Ancak tavır alınan, yasaklanan bu konu, diğerleri gibi ilgimi çekmişti. Artık don giymiyordum.

O yaz, Elmadağ'da satın aldığımız evimize taşındık. Böylesine büyük odalar ancak saraylarda vardır diye düşündüm babamla katı gezdiğimizde. Kocaman bir odam, yeni eşyalarım, kitaplarım vardı artık. Bir de şişman kapıcı. Girişte duran erkek bisikletine bindirmesini istedim bir kez. Beni kucaklayıp seleye oturttu, düşmememem için de sıkıca tuttu. Birden donsuz olduğumu sezdi, her yanımı ellemeye, mıncıklamaya başladı. Günlerce kapıcı dairesine taşınıp beni sıkıştırmasına olanak tanıdım. İri yarı, kapı gibi bir adamdı. Olanları düşünürken pek de güzel ve doğru bir şey yapmadığımı sezinler, gene de inerdim aşağıya. O da işini bitirir, silinirdi. Korku ve merakla bakar, heyecanlanırdım. Tiksin-

diğimi ansımıyorum. Günlerden bir gün, beni bisiklete bindirmek istemedi «Sakın bir daha gelme» dedi. Ben de olanları anneme anlattım. Kovuldu. Kapının önünde, anneme yapışmış seyrediyordum onu. Şaşkındı. «Niye uydurdu acaba böyle şeyleri küçük hanım, bilmem ki?» dedi. Gittiğine sevindim galiba. Ancak bütün bu olaylar, eğitimimle ilgili yeni yöntemler uygulanmasına yol açmadı. Yeni matmazel aranmaya başlandı yalnızca. Her gelene hayatı zehir ettim. Benimle baş edemeyen bakıcı, en geç bir hafta sonra kovuluyordu. Bir yılda yaşlısı genci, serti yumuşağı tam beş matmazel değişti. Sonuncusu ağladı giderken, ekmek parası kazanmanın güçlüklerinden söz etti uzun uzun. Sıkıldım.

İlkokul son sınıfta piyanodan, piyano resitallerinden iyice bıkmıştım. Annem beni süsler püsler, uzun tuvaletler giydirir, İtalyan kültür derneğine götürürdü yılda birkaç kez. Piyano çalan, lisan bilen kızların çabuk ve iyi koca bulacaklarını söylerdi. Ben ise sinemaya, tiyatroya her gittiğimde oynayanlara, perdedeki görüntülere özenir olmuştum. Kıskanıyordum sahneye çıkanları. Evde, ayna önünde artistçilik oynamaya başladım. Dayatmama karşı koyamayıp bale derslerine yolladılar sonunda. Tutku halinde seviyordum baleyi. Annem desteklemedikçe, bu gidişle sahne orospusu olacağımı söyledikçe daha da çok seviyordum.

O yaz yine Büyük Ada'ya gittik. Annem bir sürü yeni giysi diktirmişti bana. Dolaba tümünü sığdırmak, düzenlice yerleştirmek hayli güçtü. «Her gün için bir elbisen var işte. On sekizinde koca bulamazsan benden günah gitti. Artık masrafına dayanamıyacağım» diyordu. Bir de yeni ahçımız vardı. Genç bir adam. Akşam yemeklerinde bol konuk gelirdi. Hepsinden sıkılır, sorduklarına ters yanıtlar verir, odama kapanırdım. Annemlerin gezmeğe gittikleri bir gece, odamda

artist olacağım günleri düşlerken, ahçıbaşı kendisinin evde olduğunu, korkmamamı söyledi. Kapıda göründüğünde, aynada dudaklarımı öpüyordum karşımda sevgilim varmışçasına. «Uyuyamıyorum, beni salla» deyiverdim. Kucakladı ve salladı. Bir ara, sakallı suratını benimkine sürüştürüp öptü beni. Solumaya başladı az sonra, odasına kaçtı beni yatağa fırlatıp. Anneme aktardım olayı. Yalancılıkla suçladı, inanmadı bana. «Gece gündüz bir şeyler kurup ayna önünde saçmalayıp duruyorsun. Herhalde tesirinde kalıyorsun bütün o zırvaların. Dikkat et, hayalle gerçeği karıştırıp timarhaneyi boylama sakın» dedi. Ayrıca komşumuza dert yandığını duydum o günlerde: «Eve kadın hizmetçi sokmam. Neme lâzım, hepsinin gözü evin beyinde oluyor. Hep söylerim kabahat ev kadınlarında diye. Bebek gibi kızları eve alıyorlar sonra da üzülüp duruyorlar. Bizim kız da maşallah kazık kadar oldu artık. Genç kız sayılır. Erkek ahçımız var. Geceleri yalnız bırakmaya gelmez doğrusu.»

Derken aynı yaz, bir sabah bahçıvanın evine gittim Ev sahibi zengin dulun köpeğiydi bu adam. Çocukları hiç sevmez, sürekli didişir, oyunlarımızı bozardı. Kedilerime rahat vermezdi. Bahçeyi kirletiyorlar, çiçek tohumlarını eşeliyorlar diye sinirlenir, annemle anlaşıp torbalara doldurur, Maden'e götürürdü onları; uzaklara. Alacallı kedim geri geirdi ne denli uzağa atılırsa atılsın. Bir sabah ölüsünü sahilde buldum. Bu işte bahçıvanın parmağının olduğu kesindi. İşte o gün evi bomboştu. Önce kanaryasını uçurdum. Sarı kuş kanatlandığında sevindim. Sonra bütün muslukları açtım. Yatak odasındaki resimleri yırttım ve sakin sessiz eve döndüm. Çıngar çıktığında, cam kenarında süklüm püklüm oturuyordum. Aynı bahçede erkekli kızlı, bol çocuklu sayısız aile oturmasına karşın, bahçıvan doğru bizim eve geldi. Zarar ziyan karşılığı annemden bir tomar kâğıt para aldı. Gevele-

dim ama yakalanmıştım artık. Aylarca sürdü bu olayın yankıları. Üsteledikçe üstelediler. «Ruhunda bozukluk var, doktora götürmeli. Aman bizim çocuklarla arkadaşlık etmesin kötü örnek oluyor» gibisinden söylevleri her gün dinler oldum. Annem bunalım geçiriyor, ağlıyor, böyle bir çocuğu olamayacağını söylüyordu. Kırgınlık, pişmanlık yerine, içimde gün geçtikçe tepki ve sevgisizlik oluşuyordu.

Ortaokul çağım gelmişti. Bütün iyi aile çocukları gibi en iddialı, yabancı öğretimli okulların giriş sınavlarına soktular beni. Herhangi bir şey sorulmadı bana. Ayrıca yeğ tuttuğum okul da yoktu pek. Notre Dame de Sion'u pistonla kazandım. Hazırlık sınıfında başlamış anılarımı yazma eğilimim. İlk günlüğüm kırmızı kaplı, ciltli, küçük bir defter. Tümünü okuduğumda yadırgamadım hiç. O dönemde, başka biçimde düşünmeme olanak yoktu. Tam sınıfının insanı bir kızmışım; özlemleriyle, özentileriyle. Burjuvazi ne denli düzgün eğitim verirse versin, yaşantısının bütünündeki çarpıklıklardan, kumarlı fuhuşlu örnekler içinde büyümekten dolayı benden ayrımlı bir yaratık yetiştiremezdi sonuç olarak. O günlerde yazılmış bu satırların oldukça yabancısıyım şimdi. Çocukluğuma acımaktan öte bir şey gelmiyor elimden.

26/12/1956

Bugünden itibaren hayatımı yazmaya başlıyorum. Bu defteri benden başka kimin okuyacağını şimdilik bilmiyorum. On dört yaşındayım ve iki kişiyi canlandırıyorum. Bir kendim, bir de Kay Edmund. Artistliğe hayranım. Sanat hayatı derin, geniş, anlamlı, harika ve heyecanlı bence. Sahnedekilerle seyredenler arasında korkunç bir uçurum var. Her

eğlence dönüşü ağlarım. Seyreden değil, eğlendiren olmak isterim. Bu defteri İngilizce yazabilmek beni sevindirirdi. Belki bir gün o da olur.... Bir gün parfüm kokuları içinde, cazın davul darbeleri arasında, kuliste veya stüdyoda yazacağım. İki abim var. Birisi Ankara'da; evli ve kumarbaz. Diğeri Amerika'da; artistlerle tam benim istediğim gibi yaşıyor. Annemle babamla arası açık, dargınlar. Ankara'daki abimle de dargınlar. Evlenmeden önce, İsviçre'den bir orospu getirdi. Güzel bir kadındı Marlen. Bir de kaniş köpekleri vardı. Mami, papi derlerdi kendileri için, köpeğin mamisi papisi. Annem, sürekli kumar partilerine, Marlen'in serbestliğine, salyangoz yemesine, köpeği banyonun içinde yıkamasına dayanamadı. Bir yılbaşı gecesi kapıştılar. Gidiş o gidiş. Abim evlenmedi metresiyle. Ben severdim Marlen'i. Benimle uzun uzun erkeklerden söz ettiği, güzel Fransızca konuştuğu, köpeği gezmeye çıkartırken beni de aldığı ve annemi sevmediği, onunla alay ettiği için. Bu kadar senenin özetini çıkartmak da güç işmiş.

Anneme acıyorum. Babam onu gezdirmiyor. O da hep babam uyuduktan sonra komşulara gidiyor. Dame de Sion Fransız Kız Lisesinde okuyorum ama emelim tiyatro okuluna gitmek. Bu okul nelerime şahit olmuştur nelerime! Yanlış anlamayın. Hiç erkek arkadaşım yok. Her türlü kötülüğe, olağanüstü yaşantılara meylim var. Bu yaz her gece, yanımızda oturan Gülsen'lere gidip yüzük oyunu oynuyordum. Kızlardan biri yüzüğü içimizden birine veriyor, biz elden ele geçiriyoruz. Sonra Aydın, Gülsen'in yeğeni, yüzüğü bulup sahibini öpüyordu. Bir keresinde beni de dudaklarımdan öptü. Ben bunda bir kötülük görmüyor, müthiş zevk duyuyordum. Neyse...

Halamın kızı Selçuk'la oğlu Sinan yazın kotrayla gezerler, kotranın sahibi yakışıklı Öden'le arkadaşlık ederler, be-

ni hiç çağırmazlar. Galiba kısa boylu ve onlardan yaşça küçük olduğum için. Bale dersi alıyorum. Konserimizde «Arap Dansı» nı yaptım, çok beğenildim, dakikalarca alkışlandım. Okuldaki bütün temsillerde oynuyorum. Evde hep filim çeviririm. Meselâ Gleen Ford ve George Marshall ile «The Botanic University», Marlon Brando ile «Slave or Queen». Kay Edmund olduğumda Marlon Brando veya Robert Wagner ile evleniyorum.

Okulda Neyran'ı çok seviyorum. Bütün kız arkadaşlarım bir sürü erkek tanıyorlar. Onların anlattıklarını dinleyip yazın olayların içine kendimi de katarak Selçuk'a ballandırıyorum. Neyran galiba beni seviyor. Çok da saf. Aydan adında, kızları tokatlayan serserinin biriyle flört ediyor. Aydan'ın Sema diye bir başka sevgilisi daha var.

Çalıkuşu romanını bu sabah bitirdim. Genç Kızlar, bugüne kadar okuduklarım içinde en sevdiğim roman. Kitap, pul, plâk koleksiyonu tiryakisiyim. Sigara tiryakisi olmaktan iyidir. Birazdan İngilizce hocam gelecek. Bugünlük bu kadar. Merhaba sevgili defter.

Çarşamba 2/I/1957

Sabah onda kalktım. İngilizce çalıştım. Üst katımızda oturan madam Mırmıroğlu yemeğe geldi. Ne kadın yarabbil... «Kuzum, kuzum» diye o meşhur tikleriyle konuştu durdu. Hiç benzemez ama milyoner. Bilmeyen inanmaz. O gitti, karşı komşumuz Ömer beyler geldi. Ben odama çekilip evcilik oynadım. Ah şu bendeki baş olmak hastalığı! İnşallah okulda bu devre şef d'equipe (ekip başı) seçilirim. Ama küçük düşeceksem hiç seçilmeyim daha iyi.

4/1/1957

Bugünüm iyi geçti. Öğleden sonra bir arkadaşta toplandık. Plâk çaldık. Annesi fallarımıza baktı ve bana dedi ki: «Hayatın kısım kısım. Şansın yardım ediyor. Bu yaz çok eğleneceksin. İlk hilâlde istediğini söyle, olacak.» Saat şimdi sekiz. Kitap okuyup yatacağım.

7/1/1957

Bugün şef oldum. Bir gün de artist olabilsem! Allah dileklerimi sırayla yerine getiriyor. Bir gün oruç tutacağım. Bir gün de annemin sancıyan dişi için tutacağım, etti iki. Piyano hocam ne yazık ki az sonra gelecek. Sonra ders çalışıp allahıma dua edip yatacağım.

19 Cumartesi 1957

Saat dokuzda okuldaydım. Artık ayrıldım Neyran'lardan. Çok matrak eğleniyorlar, olsun. Beni de aralarına alsalardı ne güzel fikirler verirdim. Bir gün hepiniz beni istiyeceksiniz. Bilhassa sen Neyran!

Saat şimdi gecenin dokuzu. Berberden çıktık annemle. Bir tanıdığın kızının, Verda'nın düğününe gideceğiz. Kendimi bir galada düşünüyorum. Keşke bütün arkadaşlarım beni böyle görselerdi. Bakalım Verda'nın düğünü nasıl geçecek?

Çok sıkıcı geçti ve Verda'ya acıdım.

24 Perşembe 1957

Bugün imtihan vardı. Gene kopya çektik. Şef olarak deftere kimseleri yazmadım. Hele Neyran'ları yazmak, aram açık olduğundan pek yakışık almaz. En çok da onlar azıtıp gevezelik ediyorlar. Öğleden sonraki derslerde çok güldük ve toptan sıfır aldık. Ma mer (öğretmenlere verilen ad; annem demektir) tahtada matematik anlatıyordu. Winnie birkaç kişiye iğne batırdı. Hafif çığlıklar, kıkırdaşmalar oldu. Fakat iğneyi Zahide'ye batırınca müthiş bir böğürtü koptu ve peşinden bizim patlarcasına gülmelerimiz. Canı kıymetlidir Zahide'nin. Karı kızdı, ceza ödevi verdi ama hiç birimiz yapmadık.

Bugün Neyran beni yaşgününe çağırdı. Benden çok şey gizledikleri için gitmek istemiyorum. «Anneme sordum, o da sen onlarla samimi değilsin gitmen doğru olmaz» dedi diye yalan söyledim. Çok üstüme düşerse biraz nazlanıp giderim belki. Acaba Neyran'a ne almalı?

29 Salı 1957

Bugün benim için çok önemli. Oktay beni Grace Kally'ye benzetmiş. Oktay, Neyran'ın teyzesinin oğlu. Gazetecilik Enstitüsünde okuyor. Yüzümün güzel olduğunu zaten biliyorum. Bir de Holivut'a gidebilsem, herhalde bir içim su olurum. İnsanı öyle bir değiştiriyorlarmış kil

Büyük teneffüste Güler'e babamı ve ona olan nefretimi anlattım. İlgiyle dinledi beni. Bu gevezeliğimin nedeni de şu:

Bu sabah beni annemin uzun geceliğiyle gördü. Gece uyumadan artistçilik oynamış, hayalimde sevgililerimi odama almıştım. İşte beni o kılıkta görünce böğürdü babam:«Hayvan, sünepe, palyaçol Annende kabahat zaten. Göz yumuyor bütün bunlara. Senin de orospudan başka bir şey olacağın yok.» Şu orospuluk çok zevkli, güzel bir hayat biçimi olacak ki yaşamasını bilmeyen, hep sıkılan, söylenen büyüklerimiz kötüleyip duruyorlar.

Saat şimdi altı. Bale hocam gelmedi. Ders çalışıp, romanımı okuyup yatacağım. «Lorna»yı okuyorum.

3/2/1957

Neyran'ın yaşgününe gidemedim. Bebek'e götürdüler beni. Ya da annemin tabiriyle Boğaz'a. Nefis bir pantolon giydim. Dönüşte Neyran'a telefon edip gelemeyeceğimi söyledim. O da cevap olarak:

— Ah Füsunl... Kimler yok kimlerl... Hele bir tanesi deli gibi bekliyor seni. Ne yapıp yapıp gel, dedi.

İzin vermedi annem, bağırdı. Ama saçım güzeldi, pantolonluydum ve Neyran'da kimler yoktu kimlerl... Tepindim, gideceğim diye tutturdum. Necmiye ablayı araya soktum. Hiç bir şey söylemeyince odama kapanıp tam bir buçuk saat ağladım. Böyle eğlenceli ve erkekli bir yere gidememek insanı intihara sürükleyebilir. Sonra odama Leman teyze geldi. Oğlu sayesinde neler duymuş, neler görmüş. Erkekler gezdikleri kızlarla evlenmezlermiş. Bu yaşta böyle zırt pırt dolaşmaya alışırsam fingirdek olurmuşum. Oğlunun şimdi nişanlandığı kız sinemaya bile annesiyle gidiyormuş.

Ben eminim ki bütün taşkınlıklarım, adiliğim erkek ar-

kadaşsızlıktan. Allah bütün yaşlı akrabaları, gece gündüz bize yemeğe, çaya gelenleri, Necmiye ablamın dışında hepsini, hele şişman akraba karılarını kahretsin.

Salı 5/2/1957

Nihayet beni beğenen ve seven biri var: Oktay. Beni önce Grace Kally'ye benzetmekle işe başladı. Sonra Neyran, Semra, Tomris ve Beril'le selâmlar yolladı. Nihayet bugün Neyran beni bir köşeye çekip «Benim hakkımda ne düşünüyor diye sordu Oktay, ne olur işimi yapın diye de yalvardı» dedi. Flörtü Duygu'yu da artık aramıyormuş. Sevindim, heyecanlandım, bir tuhaf oldum ama hiç yanaşmadım bu işe. Ne de olsa ağırdan almalı diye düşündüm. Oktay'a karşı hiç bir şey hissetmiyorum ama gene de bu iş uzasın, bana deli gibi aşık olsun istiyorum. Kızlar hep ikimizi konuşuyorlar. Beni saymaya başladılar, gözlerini derste olsun, teneffüste olsun benden ayırmıyorlar. Oktay Semra'ya da: «Ben onunla flört etmiyeceğim, sadece arkadaşlık. Yazın kulüpte beraber oluruz, kotrayla gezdiririm, süksesi artar.» demiş.

Bir de ne göreyim okul çıkışında, Oktay durağa gelmemiş mi? Kızlara Cumartesi gününün sinema biletlerini getirmiş. Palavra-... Bizi hemen yalnız bıraktılar. Önce o konuştu.

— Benimle arkadaşlık edeceksin değil mi?

— Herkes gibi.

— Semra'yla, Beril'le olduğu gibi değil ama, daha fazla değil mi?

— Eh pek de değil....

— Tahminimden daha akıllısın.

— Sen de oldukça numaracısın.

— Başkalarına karşı belki ama sana karşı değil. Seni çok beğeniyorum.

— Teşekkür ederim.

Koşa koşa eve geldim. Yemekte kalbim çıkacak sandım. Seviyorum, tipim değil ama hayatımda ilk erkek. Öğleden sonra okulda kızlara, Oktay'ın it olduğunu söyledim. Herhalde kulağına gider. Bile bile söyledim bunu. Duygu'yu bırakan beni de sonunda eker diye düşünüyorum. Aynı şeyleri Duygu'ya da söylemiştim. Neyse Cumartesi iki otuz matinesinde, Yeni Melek'te uzun uzun konuşacağım onunla. Şimdiden ne giyeceğimi ve saçımı düşünüyorum. Saat altıda İngilizce hocam geldi. Ona bütün olanları, eksiksiz her şeyi anlattım. Çok dikkat etmemi ve bir daha sefere başımdan geçenleri ingilizce anlatmamı söyledi. Sevmek, sevilmek için pek gençmişim. İyi yetişmem için İngilizce, piyano, bale hocalarına dünyanın parasını veriyorlarmış, ben ise dersleri kaynatıyormuşum. Ağzı sulanarak sonuna kadar dinledi de, ders saatinin bitmesine on dakika kala nutuk attı İngilizceci.

9/2/1957

Okul çıkışı Oktay koluma yapıştı.

— Ben itim öyle mi? Yaşlıyım ve bıyıklı bir itim.

— Nerden çıkarttın bütün bunları? Sana böyle bir şey söyledim mi? Sen söylediklerimin dışında hiç bir şeye inanma.

— Sen bana hiç bir şey söylemiyorsun ki. Ben de başkalarına sormak zorunda kalıyorum: Zeynep'e utanmadan, «Ona acıyorum» demişsin. Adam yerine koyduğun yok maşallah. Herkes yalancı değil yal Hakkımda bir kişiye olsun iyi bir

şey söylemedin. Üstüne bu kadar düşmesem, arkamdan koştursam benden iyisi olmaz biliyorum. Ama yapamıyorum işte.

— Boşver. Kendini yorma. Bırak bütün bunları. Sana karşı hiç bir şey hissetmiyorum ki.

— Hissedeceksin.

— Hayır.

— Edeceksin. Bak Duygu'yu senin için bıraktım. Kardeşi anneme telefon edip çok üzüldüğünü söylemiş.

— Yarın da beni bırakırsın.

— Emin ol senin isteğinle ayrılırız. Ben seni bırakmam, bırakamam. O kadar zekisin ki. Ankara'ya gidiyorum dargın ayrılmayalım.

— Dargın mıydık?

— Öyle ya. Haklısın.

Eve yaklaşmıştık. Birden annemi balkonda gördüm. O da bizi görmüştü. İdare ettim, yalanlar attım ama kıyametler koptu. Aslında bu mesele çok komik. Belki de Neyran'ın ileri sürdüğü gibi henüz çocuk sayılırım. Oktay'ı sevmediğim halde sırf erkek arkadaşım olsun diye onu tersliyemiyorum.

Cumartesi 16/2/1957

Öğleyin giyindim ve sinemaya gittik. Neyran çok güzel giyinmişti. Diğerlerinde hiç iş yoktu. Sinemada arkamıza Halûk ve arkadaşları oturdular. Lâf falan attılar. Neyran'lar filim boyu kıkırdaştı. Öğünmek gibi olmasın, onların yanında çok soylu kalıyorum. Annem beni hayata hazırlayamadı belki ama kanındaki asaleti aşıladı. Filim güzeldi: Broken Lance. Bob Wagner'in. Galiba Kay Edmund olduğum zamanlar

Marlon Brando yerine Bob Wagner'le sevişmek daha uygun. Hislerim değişmiş anlaşılan.

Gece evde hayaller kurdum. Ayzin Hoover ve bütün Amerika'nın hazır bulunduğu bir toplantıda en büyük sinema oyuncusu ödülü bana verildi. Altından yapılmış, üstü zümrütlü portremi ağlıyarak kabul ettim. Sonra Bob Wagner'in bir sürü resmini kesip duvarlara yapıştırdım.

22/2/1957

Tam yazmaya başlamıştım ki komşumuzun kızı Ayla geldi. Ruh çağırmasını bilirmiş. Naci enişte bizdeydi. Hemen kâğıtları hazırladı ve işe başladık. Allaha iyice inandım bugün. Önce Karaca Taşkent'in abisi geldi. Bana «İyi çalışırsan on dokuz yaşında artist olacaksın» dedi. Sonra Naci enişte Mim Kemâl'i çağırttı. Siyaset hakkında bir sürü şey sordu. Mebus olmak istiyor. Sonra matmazelim Katrin'i çağırttık. Annem Avrupa'ya gidip gitmiyeceğimizi, kat alıp almıyacağımızı sorunca matmazel «Pintilikle bir şey olmaz» dedi. Naci enişteye de, başına çok iş geleceğini, siyasete atılmamasını söyledi. Ben içimden, «artist olabilecek miyim?» diye sordum. Fincan döndü hiç bir harfin önünde durmadı. Herhalde matmazel bana dargın öldü ki bir tek benim sualim cevapsız kaldı. Gece hiç uyuyamadım.

1/3/1957

Akşam üstü anneme, dergi almaya gidiyorum deyip Taksim'e gittim. Kristal'in önünde başı öne eğik, haydut gibi duruyordu. Mete caddesine saptık.

— Bak kızım, beni böyle oynatmaya hakkın yok. Ben seni, hakkında söylenenlere rağmen seviyorum.

— Ne söyleniyormuş hakkımda?

— Lâf taşımasını sevmem.

— Beni sevdiğine göre iyiliğim için söylemen gerekir. Kime nasıl davranacağımı bileyim.

— Hepsi aynı şeyi düşünüyorlar hakkında. Neyran, Semra, Beril, Tomris. Flört etmeyi hastalık haline getirmişsin. Neyran ayrıca isterik dedi senin için.

— İsterik öyle mi? Ben onlar gibi sabah akşam öpüşmüyorum. Seni de sevemem.

— Ben olgunluğun zirvesindeyim. Senin büyümeni ve beni sevmeni bekleyeceğim.

— Boşuna.

— Hele bir yaz gelsin, o zaman sen üstüme düşeceksin.

— Hiç bile.

— Ne zaman görüşeceğiz?

— Hiç bir zaman.

— Haftada iki.

— Hayır.

— Ben gene kızlarla haber yollarım. Ne yapayım telefonlaşamıyoruz.

Taksim bahçesinde yarım saat durmuştuk. Soğuktan kakırdamış, kıpkırmızı olmuştum. Bütün çirkinliğim üstümdeydi.

Kırmızı defter burada bitiyor. Yargılanmak ya da günah çıkartmak istemiyorum ama özlemlerimin, sıkıntılarımın kökenini değerlendirebiliyorum şimdi. Eğitim süreclmi de yerli yerine oturtabiliyorum.

Notre Dame de Sion Fransız Kız Lisesi, yanlış, eksik bir öğretiyi, kusursuz, özenli bir burjuva uygulamasıyla imbikten geçirip öğrencilerine aktarır. Okulu bitirenler iyi bir Fransız-

ca ile genel ansiklopedik kültüre sahip olan titiz, çalışkan kişilerdir. Fransız Lisesinde okuyup Fransız devrimini özümleyememek, Babeuf'ü vatan haini olarak tanımak, her ne kadar övünülecek bir sonuç değilse de, en azından bir araştırma yeteneği geliştirilmiştir okulu bitirenlerde. Duygulu, insancıl, özverili ve idealist olur Sion'lu genç kızlar. Doğru çözüm, doğru yorum bulup getiremezler ne kendi kişisel sorunlarına, ne de evrensel sorunlara. «Kadının yeri evidir», «Kadın her şeyden önce kadındır» sloganlarına bağlıdırlar. Okulu bitirenin; vurdumduymazlıktan arınmış, davranış ve duygularında estetik kurallara uygun kişilikte olması, okulun başarı derecesini belirler.

Tabletimiz vardır. Tablet tahta parçası demektir ya da herhangi bir nesnenin belirli bir parçacığı. Bizim tabletimiz, ucunda kırmızı kordelasıyla kahverengi, küçük bir tahtaydı. Bütün gün Fransızca konuşmak zorundaydık. Türkçe konuşana bu tablet verilir o da diğer bir Türkçe konuşan arkadaşına geçirir, derken tablet elden ele dolaşırdı. Ancak son zilden sonra tahta parçası elinde kalan, ertesi sabah Fransızcadan kocaman bir sıfır alırdı. Günlük karabasan nedeniydi bu tablet. Ben bir keresinde eve getirip yakmıştım onu. Bir gün sonra, «Kendi kendimizle başbaşa» adı altında bir saat, hiç konuşmadan cezalı durmuştuk sınıfta. Özeleştiri yapıp gerçeği söyleyecekti aramızdaki yalancı hırsız. Öfledik, pöfledik, sıkıldık, sinirlendik.... Yalancı hırsızdan bir ses çıkmadı. Yeni bir tablet getirmek zorunda kaldı sınıf hocası. Siyah bir çubuktu bu seferki, sarı kordelâlı.

Bir de rötönü'lerimiz (retenue: zorla tutma) vardı. Hafta içinde disipline aykırı eylemde bulunan, sınıf defterine konuşmak ya da azıtmaktan dolayı adını iki kezden fazla yazdıran, derse geç kalan, kısacası her türlü uygunsuz, örnek talebeye yakışmayan davranışta bulunan cumartesileri rötö-

nüye kalır. Yani herkes okulu bırakıp gittikten sonra, saat 14 ile 15...16 arası sınıfın birinde nöbetçi ma sör'ün denetimi altında, hiç bir iş yapmaksızın oturtulur hiç konuşmadan. (ma soeur, kardeşim demektir. Ma mere, yani annem olamamış, bilgisi az öğretmenlere verilen addır. Gel gitle, yemekhaneyle, etüdler ve türlü angaryalarla ilgilenirler, ma mer'lerden daha yumuşak ve anlayışlı olurlar.)

Kopya çekerken yakalandığım ve sonra da hocanın gözüne baka baka kopya kâğıtlarını yutup (je n'ai pas copie' ma mère et vous n'avez aucune preuve» (kopya çekmedim ma mer ve elinizde hiç bir delil yok aksini kanıtlayacak) dediğim için iki ay süreyle, her cumartesi rötönüye kalmışlığım vardır.

Grande Salle (büyük salon) denilen yerde her hafta başı, Notre Mére (annemiz) en büyük annenin yönetiminde haftalık toplantı yapılır. Bütün sınıflar yekdiğerlerinin önünde iyi, kötü tüm olayların hesabını verip cezalandırılır ya da ödül alırlar. Ödül teşekkürdür. Suç, zamanında onanmışsa ceza verilmez. Bu toplantılara, biz kendi aramızda ençizisyon mahkemeleri adını takmıştık.

Okul yapısının en önemli ögesi, her sabah yarım saat süreyle uygulanan moral (ahlâk-töre) dersleriydi. Öğretim üyelerine annem, kardeşim dedirten bir eğitim sisteminde, aktarılmak istenen en büyük, temel öğretinin aile, aile bağları, ilişkileri, aile yaşantısı olması yadırganamaz. Belki de her şeye karşın bu moral derslerine teşekkür borçluyum. Akıl yolunu buldurmak, bilinçlendirmek için burjuva kesiminin duygularını kurcalamak gerekiyor. Doğru dünya görüşü, kişide sınıf yaklaşımı olmayınca, ilk aşamada zorunlu olarak duygusal yönde gelişiyor. Rahibe okulu; gerek yarım saatlik moral dersleriyle, gerek on beş günde bir Darülaceze-

ye, Yaşlılar Yurdu gibi yerlere bizleri toplu olarak götürmekle bu duygusallığı geliştirdi. Kuşkusuz, bu yöntemin, beni gelmiş olduğum yere itmekte katkısı olduğunu bilseler pek çok dövünürler. Ancak her uygulama çelişkisini de birlikte sürükler. Ailenin çiçeği, yoksulun yardımcısı, titiz, sorumlu kadını yetiştirirken, bambaşka bir yönde de hiç istemeden birikim sağlamışlar her nasılsa.

Günlük boyunca, sanırım olağan ve kaçınılmaz öge olarak benimsetilen, bizlere her sabah belletilen, yazdırılan öğütlerden söz etmemişim hiç. Birkaçını aktarmak istiyorum. Amaç saptandıktan sonra, çok daha ayrımlı bir öğretiye ışık tutabilir bu öneriler....

14/10/1958

Yolunu seç. Zayıf olup boşluğa mı varmak istersin yoksa gayretli olup gerçek mutluluğu bulmak mı?

20/10/1958

Önemsiz işlerde kaytarıcılık, boşvericilik
Önemli işlerde tembelliği doğurur.

24/10/1958

Büyük olan, anlamlı olan GÜÇ olandır.
Güçlükten korkmayalım.

25/10/1958

Yaşantı, neden yaşadığımızı bidiğimizde, çok, pek çok değerlidir.

27/10/1958

Gündelik, savsız, sıra neferi görevimiz,
tüm yaşamımızın en değerli, en güzel ögesidir.
Görevimizi küçümsemeyelim.

3/11/1958

Yaşamak, hayvanlar, bitkiler gibi yaşamaktan öte yaşamanın anlamını kavramaktır.

DUHAMEL

7/11/1958

Allaha inanmak, göreve inanmaktır.

10/11/1958

Cömertçe mutluluk saçmak
İşte varoluş nedenlerimizden biri.

12/11/1958

Önemli olan amaca ulaşmak değil, amacını seçip ona doğru yol almaktır.

17/11/1958

İnsanın değeri yanlışlarıyla değil
yanlışlarını düzeltiş biçimiyle ölçülür.
Düşünce kalkmasını bilelim.

27/II/1958

Çevremizdeki dertleri, sorunları, sıkıntıları her an gören, açık bir kalbimiz olsun.

5/12/1958

Örnek kaçınılmazdır. Yaptığımız her doğru işin benzerleri tekrarlanacaktır. İyi örnek olalım. Kötülük ekmeyelim.

Soyut öneriler sayfalar dolusu. Giderek bireyciliği, kişisel hesaplaşmaları aşılıyorlar genç beyinlere. Toplumla ilgili en ufak bir öğreti yok. Kişi; yetebildiğince iyilik yapacak, çırpınmalar içinde ömür tüketecek ve böylelikle mutluluğa, başarıya kavuşacak.

6/12/1958

Her sabah, günümün bana niçin verildiğini düşünür şu sonucu varırım: Bir kişiye daha yardım etmek ve onun daha iyi olmasını sağlamak için.

11/12/1958

Kin olan yere aşkı koyalım.

ANTİGONE
15/12/1958

Yaşantı sorumluluktur. Yalnızca yaptığımız kötülüğün değil, yapmaktan kaçındığımız iyiliğin de hesabını er geç vereceğiz.

8/I/I959

En karanlık gecede
En kara tahtanın üstündeki
En simsiyah karıncayı
Allah görür.

I7/I/I959

Doğru yolda olan işkence de görebilir.
Ancak o anda bile, yanlış yolda olandan daha mutludur.

PLATON
29/I/I959

Bir kaşık bal, yüz varil sirkeden
daha fazla sinek yakalatır.

2/4/I959

Gençlik insana keyfetmek için değil
yiğit olmak için verilir.

PAUL CLAUDEL
5/5/I959

Ömrünün bir kısmını yaşamış olana ihtiyar denmez.
İnancını yitirmiş, amaçsız kalmış olan ihtiyar'dır.

23/5/1959

Nasıl yaşarsan
Öyle ölürsün.

Kimse dinlemezdi bu önerileri. Ben etkilenir, amaç'ta tiyatroyu, sağlamlıkta, yiğitlikte aileme karşı gelmeyi görür, kendimce dinlerdim başörtülü rahibeyi. Çoğu zaman da kucağıma Kafka'nın, Simone de Beauvoir'ın kitaplarını kor, okurdum. Bunalım edebiyatına, aşırı feminizm akımına, küçük burjuva başkaldırıcılığına, bu iki yazar aracılığıyla moral derslerinde kapıldım. Kolay kolay da sıyrılamadım.

Bu soyut fikirlerin ışığında, eve döndüğüm bir gün lâz olduğumuzu öğrendim. Çocukluğumda, kapkapi (hortlak), gazinga (sepet), kuali komomçi (ekmek ver), şurumşina (sevgilim), kundi (bok) gibi bir sürü lâzca kelime öğrenmiştim. O gün nedense sürüyle akraba, bitmez tükenmez lâzlık anısı sergilediler yarışırcasına. Neler öğrendim neler... Samsun'daki Nafia halam hamsiyi «Uy ne güzel paluk» deyip çiğ çiğ yutmuş. Rüştü amcamın kirli mendillerini güçlükle yıkayan Rakibe hala amcamı görür görmez «O ne idi o Ruştiii...» demiş. Gene Nafia hala, oğlu Kemal'i çok sevdiğinden hasta tavuğun yumurtasını önce kızına yedirmiş, bir şey olmadığını görünce de «Sen de yiyebilirsun Kemaliii, kız ölmedi» demiş.

Bir yandan anlatıyor, bir yandan gülüyorlardı. O gün apayrı bir nesil, bir soy, bir klân olduğumuz inancı yerleşti içime. İnsan değil yaratıktık sanki. Biz lâzdık. Ben de! Duyanları gülümseten, garip bir özellikti lâzlık. Evlendiğim halde, «Aman dikkat edin lâzdır» uyarısından kurtulamadım. Artık çekinme midir, yoksa deli yerine koyma mıdır bu tür uyarılar bilemiyorum. Bizim aileye göre lâzlık; övünç duyulacak bir sıfat olup lâzlar zeki, şirin ve sinirlidirler. Amcalarım giderek nitelik değiştirip salt kapitalist değil de finans-

kapital temsilcisi haline geldiklerinden, manifaturacılık dönemleri gerilerde kaldığından, eskiden uzun uzun anlattıkları lâz fıkralarından ve en önemlisi anılarından yüksünür oldular. Ben de bu konuda kendimi yerli yerine koymak zorundayım. Lâz bir burjuva kızıyım.

İkinci defter kalın bir harita defteri. Yazım daha düzgünce. Genç kızlık devrem sayılabilir. Balık gibi çırpınan, en ilkel kuralları kavramaktan uzak bir genç kızlık dönemi. Anlaşılan çocukluğum boyunca bütün derdim, ileriye yatırımım; daha güzel, daha şık, bol erkek arkadaşlı olmak, iyi dansetmek ve herkese baskı uygulamak eğiliminden öteye geçememiş. Rahibe okulunda kız arkadaşlar, evde sayısız akrabalar, konuklar, ahçılar, piyano, bale, İngilizce öğretmenleri arasında mekik dokumuşum. İstenilen zengin adam karısını yetiştirmek için, her yaz Büyük Ada'ya, Anadolu kulübüne de götürmüşler beni. Ancak tiyatro tutkusu, diledikleri iyi yetiştirilmiş satılık mal olmaktan korumuş kişiliğimi. Kurtaramamış ama korumuş. Başka türden, daha büyük yanlışlıkların içine itercesine.

Defterin kabında büyük harflerle şunlar yazılı: «İNSANIN CEMİYET VE KENDİSİYLE MÜCADELE ETTİĞİ YERE BEN TİYATRO DERİM... TİYATRO DEMEK HAYAT DEMEKTİR. ANLAMAK, KURTULMAK İÇİN TİYATROYU SEVMEK KÂFİ...»

8.3.1957

Annem hocalarla görüşmek için okula geldi. Gece evde, ma mer'in Neyran'ları kötülediğini, onlarla arkadaşlığı kesmemin benim için faydalı olacağını söylediğini anlattı.

Bugün rötönüm vardı. Kurtulup eve geldim. Giyindim ve doğru Zeynep'in yaşgününe gittim. Kırmızı pantolonuma bayıldılar. Hepsi birer kere giydiler. Tanıştırma faslından

sonra dansa kalkmak zorunluluğu geldi çattı. «Hep beraber rock and roll yapalım» deyip atlattım. Zeynep bir türlü yakamı bırakmıyordu. Eminim dans bilmediğimi bir yerden duymuş. Çay içtik, iskemle kapma ve tavukçuluk oynadık. Çok komik oyunlar. Çok da sükse yaptım. Sonunda Zeynep beni zorla dansa kaldırdı. Bir kahkahadır kopmaz mı? Hızlı bir parça koydular. «Ne biçim dansediyorsunuz?» diye alay edenlere Zeynep, «Ben damıma uymaya çalışıyorum» diye cevap verdi.

Gece evde bir de annemin söyledikleri eklenince üzüntüm çoğaldı. Dans dersi almalıyım. Sabaha karşı uyandım, Oktay'la yapacağım atışmanın provasını yaptım. Düşüncelere daldım. Bisiklete binmesini bile ders alarak öğrenmiş olmak ne kötü! Bu yaz on, on beş kere tenis dersi de aldım ama bir türlü öğrenemedim.

Ya dans etmesini de öğrenemezsem?

4.4.1957

Bugün beni çok üzen ve sinirlendiren bir gerçeği öğrendim. Neyran'ları anneme kötüleyen sınıf hocası değil, benim manyak anammış. Arkadaşlığımızın engellenmesini istemiş ma mer'den. Sonra da Neyran'ın annesine telefon edip hakaret etmiş, evlerinin kerhane olduğunu söylemiş. Neyran'ın annesi de telefonda bayılmış. Ölüyorum sandım. Öğleyin eve yemeğe geldiğimde Leman teyze de vardı.

— Anne sen deli misin? Okul birbirine girdi. Arkadaşlarımı ma mer'e sen kötülemişsin. Yalan söylemeye utanmıyor musun?

— Hadi hadi saçmalama... kem... küm...

— Neyran'ın annesine niçin telefon ettin?

— Sen karışma.

— Bayılmış kadıncağız. Demediğini bırakmamışsın. Hiç utanmadın mı? Beni düşünmedin mi? Arkadaşlarıma karşı güç durumda kaldım. Hem ben sevdimse kabahat onda mı? Oktay çok iyi çocuk. Üstelik hiç kötü düşüncesi yok.

— Vay alçak vayl Bir de bana, «Aralarında bir şey yok» dedi telefonda Neyran'ın annesi. Demek varmış. Pezevenk sülâle bunlar Leman hanım.

— Kadına hakaret etmişsin?

— Ben her zamanki gibi kibar kibar konuştum. Onlar benim muhatabım olamaz.

— Oktay bana evlenme teklif etti. Ben de evleneceğim işte sana inat.

— Duydun mu Leman hanım, on üçünde başladı? Allah kahretsin seni. Her şeyi babana anlatayım da gör gününü.

Sonra iğrenç şeyler oldu. Salak anam ağladı. Leman teyze de aşağı kalacak değil ya o da katıldı. Tepindiler, söylendiler, yakındılar. Son sözü de gene Leman teyze söyledi:

— Ayol madem öyle benim aslanlar gibi oğlum ne güne duruyordu. Onların evlendirecek kızları yok, henüz küçük diye düşündük senin için. Elin itine bak, kurt gibi okul önlerine gelip bekliyor namussuz. Ailesini bile araya sokmadan işini halletmek istiyor. Kim istemez zengin aile kızını tavlamak. O senden iyisini bulamaz ama sen çok daha üstün adamlara lâyıksın. Matmazel ölmeseydi bunlar olur muydu hiç?

Bir kez daha nefret ettim Leman teyzeden. O böyle konuştukça sanki seviverdim Oktay'ı. Bugün menage (temizlik) sırası bendeydi. Sınıfı alelacele temizledim, tahtanın ve sıraların silinmesini ikinci arkadaşa bırakıp çıktım okul-

dan. Oktay'ın her gün beklediği durakta, sinir annem bekliyordu o sevimsiz kürküyle. Yarın derse de girmeğe kalkışırsa hiç şaşmam.

Gece Oktay'a mektup yazdım. Oyuncak değilim. Hayatımın tümü bana ait. Kimsenin onu kendince şekillendirmesine izin vermiyeceğim. Öksüzlerle yetimleri kıskanıyorum.

Pazartesi 8. 4. 1957

Correspondante'ıma (Fransız mektup arkadaşı) cevap yazdım. Her şeyleri anlattım. Oldukça durgun bir kız. Fransa'nın Marne bölgesinde yaşıyor. Yazdıkları ve gönderdiği resimlerden kasabalı olduğu anlaşılıyor. Tek flörtü, içine kapanık bir çocuk.

Annemle kavgalar devam ediyor. Paskalya tatilinde Ankara'ya gideceğiz. Oktay'dan uzun bir mektup geldi. Anama hak veriyor manyak. Bir zamanlar bir erkeğin bana yazmasını ne kadar çok isterdim. İnşallah sırasıyla dans öğrenmek, sevmek ve artistlik arzularım da gerçekleşir. Diana Dors gibi arabam olur. Perşembe günü «melodi kervanı'nda» hep dans ettim. Geceleri Necmiye ablada yatıyorum. Evi soyuldu, yalnız yatamıyor.

Pazar günü ilk defa topuklu papuç giydim. Hilton'a gittik. Harika bir yer. Şark odasında, koridorlarda, havuzun etrafında döne döne dans etmek istedim. Adieu Lisbonne çalıyordu. (Oktay'la şarkımız). Gülden'i gördüm bir ara. Flörtüyle gelmiş. Kumru gibi sere serpe seviştiler. Duyan, gören olur korkusu yoktu hiç birinde. Annem bana otelin mücevhercisinden üstü mineli bir bilezik aldı. Pek sevinmedim. Bu hafta Neyran'dan her şeyi gizledim; soğuk davrandım. Şim-

di sıra onda. O benim üstüme düşüyor. Off... neyse haftalık özet çıktı.

12.5.1957

Beyaz pantolon, naylon sarı bluz, yeşil ceket giymişti. Duraktan el salladı, öpücük yolladı. Kızlar kıkırdaştılar. Annem gelebilir diye yanıma yaklaşamadı. Epeydir buluşamıyoruz, dayanamadı galiba. Gece iki saatte bütün hayatımı şöyle bir gözlerimin önünden geçirdim yaşarcasına. Evden kaçtım, artist oldum. Oktay emprezaryom oldu ve beni şöhret yaptı. Onu gene de sevemedim ama çaresiz evlendim.

Çarşamba 22.5.1957

Cumartesi günü Robert Collège'deki (Amerikan erkek koleji) Field Day'a gittim. O neydi ol Aman allahım ne güzel, ne eşsiz okul kolej. Amerikan Kız Kolejinin bütün kız öğrencileri de oradaydı. Erkek kız haşır neşir. Bir serbestlik, bir medeniyet. «Mehmet kızın geldi»... «Hamdi dikkat seninki geliyor» Kulaklarıma inanamıyordum. Veliler, öğretmenler her şeyi duyuyor, görüyor ve fakat hiç kızmıyorlardı. Oktay bir sürü tanımadığım arkadaşıyla geldi. Önce yılın prensesi seçildi. Hem güzel, hem çalışkan olan kız öğrenci yani. Prensin koluna girdi. Bir söylentiye göre de prens seçildikten sonra, prensesi kendisi seçermiş ve genellikle seçtiği kendi sevgilisi olurmuş. Çeşitli spor yarışmaları düzenlenmişti. Sonra tiyatro salonunu gezdim. İstanbul'da böylesine güzel, geniş sahneli, büyük kulisli bir başka salon yoktur. sanıyorum. Gece de parti verdiler. Field Day'den üzülerek ve müthiş bir aşağılık duygusuyla ayrıldım.

Medrano sirki şehrimizde. Eleman arıyorlar, ilân vermişler. 18 yaşında olsaydım aralarına katılmaya çalışırdım. Bayılıyorum sirk hayatına. Kıskanıyorum palyaçoları, balerinleri, trapezcileri. Hele trapezcileri....

7.6.1957

Bale konseri için provalarımız başladı. Oktay benim baş balerina olduğumu sanıyor. Aramızda şöyle bir konuşma geçti. Onu neden kıskandırmak istediğimi bilemiyorum.

— Bu seneki konser kötü geçecek.

— Neden?

— Partönerimle dargınım. Pas de deux (pa dö dö) yapmayacağım.

— Deli misin kızım?... Partönersiz dans edilir mi? Neden darıldınız peki?

— Uygunsuz, çirkin hareketler yaptı.

— Nasıl yani? Ne gibi?

— Canım belimi tutarken falan, kaldırıp zıplatırken, ne bileyim ben sapıttı işte.

— Kim bu çocuk? Adı ne?

— Sana ne canım?

— Sana ne ne demek?

— Sen karışma Oktay. Seni anlıyorum, haklısın ama benim seçtiğim meslekte böyle şeyler olur. Sanatçı hürdür. Verilecek hesabı yoktur, kocasına bile. Ben bile bile yapıyorum bu işi. Zaten ona olanlar oldu merak etme. Kovuldu.

Suratı kıpkırmızı, burnundan soluyarak uzaklaştı. Neyse... Eve dönerken kolejli Hakkı'ya rastladım. Güneş gözlüklerimin altından öylesine ısrarla baktım ki selâm vermek zorunda kaldı. Tanımadı bile eminim. Şimdi o selâmın te-

siri altındayım. Hakkı ile evlendiğimizi, kolejli kızların beni kıskandıklarını düşünüp duruyorum.

Sonra provaya gittim. Mitko beni yanına çağırdı. Sırtımı okşadı, uzun uzun dertleştik. Çok can çocuk. Beni seviyor galiba. Neredeyse yalanım doğru çıkacak. Çok yetenekli olduğumu, çalışırsam büyük balerinlerin arasına gireceğimi söyledi. Kim bilir? Belki de gerçekten büyük, tanınmış bir balerin olurum. Bir de erkeklerle arakadaş kalabilsem, saçmalamasam çok sevineceğim. Hepsinde gözüm var ama aslında hiç birini sevmiyorum.

29.II.1957

Epeydir yazamadım. En son bale provasında kalmışım. O gün Mitko'ya baleyi çok sevdiğimi, sahnenin benim için her şey olduğunu söyledim. O da bana kendinden söz etti. Kimsesi yokmuş. Yetimhanede büyümüş. Geceleri nöbetçi, anahtarlarını gürültüyle karyolalara sürterek kontrol edermiş yatakhanelerini. Demircilik yapmış Mitko, kaynakçı yanında çalışmış. Tüm ağır işlerde kollarıyla uğraşıp didinerek adalelerini sertleştirmiş. Ben de ona «il faut souffrir dans la vie, je le veux» dedim (yaşarken sıkıntı çekmeli, ben bunu istiyorum). Acı ve buruk bakışlarıyla süzdü beni. «İlk defa bir kızdan bunları duyuyorum, aslansın» dedi. Flavia ile Rus dansını bitirdik. Sonra üçümüz sahnenin kenarına oturduk. Ötekiler çalışırken konuştuk. «Keşke hissiz köylülerden olsaydık da şu pis hayatı anlamasaydık, sahne aşkı bizi kavurmasaydı» dedik. Derken el şakaları ilerledi. Mitko bir ara ikimizi perdeye sardı, biz de var gücümüzle kollarını yumrukladık, sertleşmiş kollarını. Sonra bacağına oturduk, omuzuna tırmandık. Herkül gibiydi. Flavia sırtımı havluyla kurularken, «Biliyor musun »dedi, «Mitko seviyor seni.»

Ali'den de söz etmeliyim. Bu yazın en önemli olayı Ali'den. Önce benden hoşlandığını söylediler. Yeşil yeşil gözleriyle beni nerede görse ısrarla bakıyordu. Sonunda Selçuk bizi tanıştırdı. Garip bir oğlan. Söylediklerini anlamak da hayli güç. Annem zengin çocuğu diye sesini çıkartmıyor.

Bir gece birkaç arkadaşla birlikte tam-tam revüsüne gittik. Gece, Ada'ya dönerken vapurda, ilk kez iki sevgili gibi konuştuk. «Bu gecenin bitmesini istemezdim» dedi. Sonra hiç alışık olmadığım öyle güzel şeyler anlattı ki, yadırgadım! Önce çok sıkıldım. Her karşılaşmamızda, tam üç ay, üç koca yaz ayı boyunca hep sıkıldım anlattıklarından, pek bir şey kavrayamadım. Şimdi ise alıştım ve anladım. Ve biliyorum ki «Sevmek, yekdiğerinin suratına bakmak değil, beraberce aynı yöne bakmaktır.» Anlıyarak yaşıyorum artık aşağı tabakayla ilgileniyorum. Bütün bunları Ali'me borçluyum. Benim gerçek yanımı, en temiz yanımı gün ışığına çıkarttı. Partilere gittik bol bol. Beni hiç dansa kaldırmadı, hep bahçelere çekip konuştu, tartıştı benimle. Anlattı uzun uzun, bezip sıkılmadan. Bir balerine, doktor baleyi yasak ediyor. Balerin de bir gece, seyirciler salonu boşalttıktan sonra sahneye çıkıp piruet yapa yapa ölüyor. Bu öyküyü şöyle bağlamıştı:

— İnancı, tutkusu uğrunda ölmek coşku verir insana, mutlu eder kişiyi.

Doğru olsa gerek. Bana her gün bir mektup getirdi. «Modelimsin» diyordu. Bir de piyes yazıyor, bitirince verecek. İlk ben okuyacağım. Mektupları «Kuğum» diye başlıyor hep.

21 Eylül'de Anadolu kulübünde oturmuş cinsiyetten, aileden, mirastan söz ediyorduk. Orospuları ve durumlarını etraflıca anlattıktan sonra, «Seni bir gün geneleve götüreyim» dedi. O kadar alındım ki uzun süre kavga ettik. Avaz avaz bağırdım, haykırdım. O ise sakin, sessiz bilgiç tavrını takın-

dı. Ağlamaya başladığımda, «Özür dilerim» dedi, «acele ettim.» Ve barıştık.

İzmitli arkadaşım iclâl (ailece tanışıyoruz) de bale ve tiyatro hastası. Ona Ali'nin bir tomar mektubunu okudum, kendinden geçti. Atatürk bile her şeyi gençliğe emanet etmiş, «efendiler sanatçı olamazsınız» demiş, büyükler ne hakla Atamızın sözlerine uymamızı engelliyorlar diye dertleştik. Sonra küçük bir kutu verdi bana iclâl. Sevgilisi radyoevinin önüne gelip benden alacakmış. Kutu hâlâ bende. Oğlan telefon etmedi.

Ali, Saint Joseph'de okuyor. Papaz okulunda. Tiyatro kolunu da o yönetiyor. Pirandello'nun «Ağzı Çiçekli Adam» ında başrolü oynadı. 20 kasım'da Dram tiyatrosuna gittim.

— Heyecanlı mısın?

— Evet. Seni gördüğüm için. Sen yanımdasın diye.

— Ezberin var mı?

— Var kuğum. Senin için oynayacağım.

Ayın yirmi yedisinde, çarşamba günü bütün sınıf Darülaceze'ye gittik. Küçücük bir odaya tıkılmış, dört tarafı sarı, bomboş duvarlarla kaplı hasta bir kadın ne düşünebilir ki? Hepsinin durumu içler acısıydı. Yiyecek, sigara, şeker dağıttık kuyruğa girip. Yaşlı bir adam, verdiklerimi cebine tıkıştırıp arkamdaki arkadaşa, «Bana hiç bi şey vermediler kızım» dedi. 19 yaşında çok güzel bir genç kız vardı. Zeyno. Ma mer «Nasılsın Zeyno?» diye sorunca, gözlerini kısıp gülümsedi. «Ne yapalım?» diye karşılık verdi. Kördü. Gece evde yıkanırken o kadar çok ağladım ki, banyonun içinde boğulacaktım nerdeyse. «Nasılsın Zeyno?»... «Ne yapalım?». Küçük çocuklar hiç aklımdan çıkmadı. Teneke kaplarda, köpek maması gibi sütlü, sinekli ekmek parçaları yüzüyordu önlerinde. Böyle pis yiyeceklerle, yalınayak dolaşmaları ne-

den bu çocukların? Bunları Ali'ye anlattığımda «Bu kadar duygusal olma, iyi değildir. Tek başına üzülerek hiç bir şey halledilmez» dedi. Beni çok şaşırttı doğrusu. Bu çocukları dert edinmemek elde değil kil Ali'ye kalsa gülüp geçmemi önerecek nerdeyse...

13. 12.1957

Sevgili bale öğretmenim, topuzunu çevreleyen kırmızı eşarbıyla ilâheye, tanrıçaya benziyor. Annem ise cadıya.

— Ne evde, ne de başka yerde bale dersi yok artık. Yeter. Mahvettin beni, hayatımı kararttın. O alçak, çapulcu kadın zaafını biliyor, seni ayağına getirtiyor. Balerin olacakmış. Ölsen de kurban kessem.

Annemin ağzından bunları işittikten sonra ne yazabilirim ki! İnsan idealine kavuşamadıktan sonra yaşamamalı bence, öldürmeli kendini. Gel gör ki ümit her zaman, her yerde. Ne güzel bir kelime, bir o kadar da kıyıcı, acımasız. İnsanları yaşatan da, yıpratan da o değil mi? «İntihar güç iştir. Cesaret ister, gerekmedikçe de yapılmamalıdır» demiştin Ali'ciğim. Şu anda, mektubunda yazdığın gibi rahipler okulunda, etüdde, üşüyorsundur gene belki de. Seni ısıtabilmek isterdim. Ancak içim öylesine soğuk ki! Buz gibi... Kurtar beni. Selânikli değilim diye ailen istemese bile kurtar, olur mu? Bodrumda yaşayalım, istersen evlenmeyelim ama beraber olalım. Sen, ben ve sanatçılığımız, yaratıcılığımız...

22.12.1957

Ali bana «Küçük Prens»i verdi. Bir gecede bitirdim. Ali'ye güvenim, inancım çoğaldı. Verdiği kitapları okuyup geri getiriyorum. Okuduğuma inanmadığından olacak beni sınıyor. Sonra da «İyi bir öğrencisin, adam olacaksın» diyor, gülüşüyoruz. Hele Adamov ve Jean Genêt için yazdıklarımı

pek tutarlı buldu. Sartre'ı henüz anlayamamışım. «Varoluşçuluk» çetin ceviz galiba. Ali'ye bakılacak olursa, edebiyat öğretmenleri bile içinden çıkamıyorlarmış.

27.12.1957

Ali'yle Şark Kahvesinde buluştuk bugün. Modelliğini, İlham periliğini yapmış olduğum oyunu sonunda bitirmiş. Bana verdi. Oyunun adı «KAPI». Baş sayfasında «Gözlerimdeki Füsun'umsun-Senin Ali'n» yazıyor. Bir de küçük defter verdi. İnanç defterim olacakmış. Her gün inancımı yazacakmışım. Böylece sanatı ve kendisini gerçekten sevip sevmediğimi anlayacakmışım. Hemen oracıkta ilk sayfaya «Ali-Tiyatro-Bale» yazacaktım ama, baktım defter 1958'in defteri. Yeni yılın ilk gününü coşkuyla bekliyorum.

— 1 Ocak 1958'de defterime, Ali-Bale-Tiyatro yazacağımı şimdiden biliyorum sevgilim.

— Hiç belli olmaz.

— Neden?

— İnsanları verdikleri sözlerden ötürü sorumlu tutmak yanlıştır. Belli olmaz. Beni unutabilirsin. Her şey değişebilir.

2.2.1958

En sevdiğim okul arkadaşım, Işıl. Bu defterde ondan hemen hiç söz etmeyişimin nedeni her türlü dedikodudan uzak kalışı. Onunla beraber olmak, tartışmak, Taksim'e yürümek, sinemaya gitmek olağan ve güzel. Huzurlu, sağlam, böcek gibi bir arkadaş. Onu öylesine seviyorum ki, bu def-

terde adını okumak, bunca sevimsiz olay içinde ışıl ışıl adını görmek kızdırıyor beni. Ayrı bir yeri var. Ancak şu bir haftalık serüveni yazmak istiyorum. Sürekli beraberliğimiz, teneffüslerde, yemekhanede, derslerde yan yana oturmalarımız, cin fikirli manyak kız arkadaşlarda sevici olabileceğimiz saplantısını körüklemiş. Bir sabah fısıltılarından durumu kavradık ve tümünü büsbütün çileden çıkartmak için, söylenenlere kızıp sinirlenecek yerde aksini tanıtlamaya kalkışmayıp sevicilik oynamaya başladık. O erkek oldu, ben kadın. Uzun siyah saçlarını arkaya toplayıp sert bakışlarla süzdü beni. Ben de ona baygın baygın baktım. Tam bir haftadır işletiyoruz salakları. Kendi uydurdukları bir yalana, başkasından duymuşcasına kesinlikle inandılar. Işıl ve ben seviciyiz. Okulun bu konuda, özellikle leyliler arasında zaten adı çıkmıştır. İyi aileler belki de bundan böyle kızlarını yollamazlar da bir iki hemcinsimiz baskı altında öğrencilikten kurtulur.

Pek eğlendirici oluyor bu sevicilik oyunu Işıl'la benim için. Bütün meraklı, kuşkulu, deli bakışlı, her boka maydanoz kızıl saçlı yahudi kızlarından ve de bütün beyaz suratlı, akça pakça, çirkin, tombul Türk kızlarından tiksiniyoruz. Bugün karar verdik. Oyunu keseceğiz. Ancak ben uzun bir konuşma hazırladım. Bahçede, bizim sınıfı toplayıp okuduktan sonra son vereceğiz oyuna. Gerici, yalancı analarının modeli, yaşlı olduklarını söyleyeceğim hepsine.

Işıl bugün gülmemi yarıda kesti; «güleriz ağlanacak halimize» dedi. Öyle akıllı ve dengeli ki. Bimediği yok.

28.2.1958

Nerime, daimî leylî okuyan, Adanalı zengin bir doktorun kızı. Güzel bir kız. Kendisine bakar, perhiz yapar. Oldukça tembeldir. Hafta sonları, bayram, tatil günleri hep

okulda kalır. Bir tek on beş günlük büyük tatilde kurtulabilir okuldan. Üç yıldır aynı şubelere düşüyoruz onunla. Ne fazla seviştik, ne de tersledik birbirimizi bunca zamandır. Ara sıra kasılır, saçmalar, zengin olduklarından falan söz eder. Bugün sınıfa kürkle geldi. Yeri en arka sırada. Işıl'la ben, onun bir önündeki sıradayız. Nasıl başladı bilemiyorum, birden Işıl'a «Sizin evde hizmetçi var mı?» diye sordu damdan düşer gibi. Işıl şaşkın «yok» dedi, yarı ağlamaklı. «Bizim tam üç tane adamımız var» diye sürdürdü Nerime. «Bir ahçı, bir hizmetçi, bir de benim dadım.» Baktım Işıl boşandı boşanacak, gözleri dolu dolu. Araya girmek için fırsat kolluyordum ki birden kürkünü sıranın üstüne yayıp «Böyle bir kürkü sen evlendikten sonra bile alamazsın» dedi. Öyle çabuk oldu ki bütün bunlar. «Ulan eşşolueşşek» diye arkaya dönüp kürkünü buruşturduğumda bütün sınıf ayağa kalktı. Edebiyat öğretmenimiz Leylâ hanım kürsüdeydi. Sustuk. Leylâ hanım sert öğretmendir. Olayı bilse Nerime'yi gebertirdi o da başka. Dersin sonunu nasıl getirdim bir ben bilirim. Işıl'ı bir türlü avutamadım. Dame de Sion'da kız okutmak paralı ailelerin harcı. Işıl'cığın anası, çalışa didine gayretle okutuyor kızını. Nedense, bizim okuldan diploma alırsa geleceğinin parlak olacağına inanıyor. Sarıyer'den dolmuşla geliyor Işıl sabahları. Nerime'yi boğmak istiyorum. Bundan böyle, kompozisyon sınavlarında sınıfta kalacağını bilsem, ağladığını görsem bile kopya vermeyeceğim ona. Kürkünü, bir kez daha sınıfa getirse keseceğim. İçim rahat çünkü söyledim kendisine.

— Yaparsın sen delisindir, dedi. Kendi ayarındakilerle arkadaş olamıyorsun nedense. Bırak çok istiyorsa kendi kessin bakalım. Nasılsa ödeyemez. Sevdiklerin hep aşağı tabakadan.

Tartışmayı kestim. Nerime değil, annem konuşuyordu

sanki karşımda. Zavallı Nerime!

15.3.1958

Yazılacak o kadar çok şey birikti ki! Ama en önemlisi, Galatasaray Lisesi temsil koluna katılmış olmam. Çarşamba günü Alp, okul çıkışında beni bulup oyunculuk teklif etti. O denli şaşırdım ve sevindim kil Annem binbir güçlük çıkarttıktan sonra her nasılsa kabul etti. Cumartesi, pazar'ları provalara gidiyorum. Oyun Eugêne İonesco'nun «Ders» i. (La Leçon) Partönerim Birkan; kısa boylu, yeşil gözlü, şeker bir çocuk. Oyunu Fransızca olarak çalışıyoruz. Yakışıklı bir edebiyat öğretmeni, ağzımıza kalem sokup diksiyon çalıştırıyor ikimize. Bale gene de kutsal, tanrısal, insanüstü bir sanat. Üç ciltlik bir bale ansiklopedisi aldım. Ali de ilk provaya geldiği gün nefis bir tiyatro kitabı getirdi. «Le Petit Organon». Tam üç kez üst üste okudum. Okumayı sever oldum. Kitaplarım en değerli eşyalarımdan da önde geliyorlar artık.

İzmit faciası beni çok sarstı. Aklımdan bu olayla ilgili nice konular geçti. Şubat tatilini Ankara'da geçirdim. Dönüşte Zeynep ve matmazeliyle motorludan indik. Sis vardı. Mona Palas adında çok pis bir otelde geceyi geçirdik. Ertesi sabah otelden ayrılırken odaya şöyle bir baktım. Bir daha buraya hiç gelmeyecektim. Bir serüven gecesi yaşamıştık. Saçma bir gece ama serüven sayılabilecek bir gece. Hayalimde dansöz oldum, bar kadını oldum. Geceyi ve kendimi değiştirdim.

Sonra gene okul, bale, piyes provaları, Müjde'yle dertleşmeler. Sahi bir de kolejde Hedda Gabler'i seyrettim. Kıskançlıktan ölmediğime şaşıyorum.

Şu anda karşımda Yvette Chauvirèe'nin resmi var. Arkasında küçücük balerinler. «Paris'in sıçanları» diye yazıyor

resmin altında. Ali bu resmi bana verdiğinde «Hayalin arkasındaki çocuklarımızı görüyorum» demişti. Tam sekiz çocuk var Yvette Chauvirèe'nin arkasında. Sekiz kız çocuğu. Bana biraz fazla geldi ama hiç belli olmaz. Üstelik erkek çocuklarını daha çok seviyorum. Kızlar mıcırık ve problemli oluyorlar. Oğlum olsun isterim.

16.3.1958

Ali'yi galiba seviyorum. Ama Mitko'yu da unutamıyorum. «Komik Rus» dansında beni sıkıca tutup çevirmesi, güçlü kollarıyla bana sarılması hep aklımda. Allahım!... Ben niçin böyleyim? Şimdiye dek hoşlandığım erkekleri gerçekten sevip sevmediğimi kendime bile kesin olarak söyleyemedim. Mitko'yla ünlü bir çift olup Paris Operasında oynamak mı, yoksa Ali'yle birlikte, tiyatro sahibi olup her gece sahneye çıkmak mı?

Hiç ders çalışamıyorum.

30.3.1958

Dün iki haftanın en güzel günüydü. Her zamanki gibi saat ikide provaya gittim. Ve Çetin adında bir çocukla tanıştım. «Genç Oyuncular» dan. Bizim oyunu daha önce sahnelemişler, oyun hakkında bilgi vermesi için çağırmış Alp. Küçük bir rolü oynamayı da kabul etmiş. Galatasaray'ı bitirince, koreografi öğrenimi yapacakmış. Öylesine sıcak, öylesine sapına kadar sanatçı bir çocuk ki, anlattıklarına boş verip hep kendisini seyrettim.

Provadan çıkınca Samiye'nin partisine gittim, Nişantaş'ındaki evine. En çok Cem'le dans ettim. Yarı karanlık pistte, bedenim onunkine değdikçe Ali'yi, Mitko'yu, Çetin'i dü-

şünüp Cem'de karar kıldım. Artık hislerimi anlatmaktan utanç duyuyorum. Cem beni eve bıraktı. Gece de Fener-Moda basket maçına gittik. Kek yedik, karı koca gibi rahat ve içli dışlı seyrettik maçı.

Bugün provada kavga çıktı. Ali durumu düzeltti neyse ki. Aynı saatte büyük salonda caz konseri veriliyordu. Benim aklım fikrim fırsat bulup oraya gitmekteydi. Alp de ciddiyetsizliğime kızmıştı. «Tiyatro provası dururken boktan caz konserine gitmek de ne oluyor, bıktım kaprislerinden» diyordu. Bir ara sigara molası verdi. Ali'yle uzun, karanlık koridorlarda dolaşırken bir gün önce olanları anımsayıp beraberliğimizin anlamsızlığını hissettim. «I want to give an and» dedim. (bitirmek istiyorum). O denli yıkıldı ki «Şaka söyledim» demek zorunda kaldım. Sonra bana Molière'i anlattı uzun uzun. Gömülmesine olanak tanınmayınca, karısı ölüsünü gece yarısı şehrin dışına taşıtmış. Tiyatrocuların acı tatlı sonlarından söz etti ayrıca. İkimizden, çocuklarımızdan...

— Kızımız olursa adını Peri koyalım ne olur. Oğlumuz olursa Cin.

O bunları anlatırken aklım sürekli caz konserinde, oradaki kolejli oğlanlarda, bizim okuldan konsere gelmiş kızlardaydı. Bir ara Çetin'in koluna girip birini arıyormuşçasına ön sıralardan arkalara doğru şöyle bir tur atayım dedim. Ali araya girdi:

— Ciddi iştir tiyatro. Çok çalışmak ister. Eğlenmek, hoşça vakit geçirmek için yapılmaz. Provaya dönsen iyi olur. Hem seni seyretmek zevkli oluyor benim için.

5 Nisan 1958

Düşünüyorum da Ali olmasa özgürlük, mutluluk, aile sorunları ve kafamı kurcalayan diğer sualleri kim aydınlatacak? Ali'ye ihtiyacım var. Onun değerini bilmeliyim. Sevmesem bile uzun süre kaybetmemeliyim.

Pazartesi 7 Nisan 1958

Tiyatro... Tiyatro... Yaşantımın özü bu kelime. Çetin provaya geldi. Şimdiyse başım dönüyor. Genç Oyuncular, onlara girme ümidim. Yedi yıl sonra Eskişehir'de kuracakları tiyatro sitesi, küçücük oyuncu evleri, turne rulotları, oyuncu çocuklarına turnedeyken sırayla bakılması, yardımlaşma, işbölümü. Çetin'i mi seviyorum, yoksa ilerisi için verdiği umutları mı? Bilmiyorum. Bildiğim tek şey anneme olan nefretim. «Sahne adî bir yerdir. Tiyatroculuk orospuluktur. Sahneye çıkmak şerefsizliktir» sözleriyle karşıladı beni bugün... Tiyatroya kavuşmanın tek engelini aşacağım: AİLE. Sait Faik'in öykülerindeki gibi kimsesiz bir kız olmak, özgür olmak isterdim. Oysa aile özlemiyle yanıp tutuşanlar var biliyorum. Ne olur Tanrım beni onların yerine koysan! Kararımı verdim artık. Ya tiyatro, ya ölüm. Ali'nin dediği gibi «Ya hep, ya hiç». Evet dengesizim; karanlık, kötü işlere, olaylara, her türlü orospuluğa isteğim var. Ama aslında bu özlemler, tiyatroya kavuşamama korkusuyla besleniyorlar. Kendimi tanıdığım için sanata sığınıyorum. Tiyatrocu olursam orospu olmayacağım biliyorum. Ama engellenirse olacağım. Deminki kararımı biraz değiştirmeli. Ya tiyatro, ya herkesin malı olmak.

Bana bütün bunları annemin ettiği sözler yazdırttı. Prova dönüşü Çetin'i, Ali'yi, Genç Oyuncuları, tiyatroyu karmakarışık düşünürken ettiği acımasız sözler.

22.4.1958

Cumartesi, pazar günleri «Ders» oynandı. Bütün Genç Oyuncular gelip izlediler, Zeynep Tarımer bile. Hepsiyle tanıştım. Sarhoş gibiydim. Makyajımı Çetin yaptı.

— Patı bir kez suratına süren bir daha çıkartamaz. Artık istemesen de bu işe bulaştın.

Bunu hiç unutmıyacağım. Demek artık ben de bulaştım bu güzel işe. Galatasaraylı çocuklar oyundan sonra beni görmek istediler. Çetin engel oldu. Kulis kapısında atıştılar. «Ne yani kaymağı yalnız sizler mi tadacaksınız?» dedi içlerinden biri. Perde kapandığında Çetin'le bir başka türlü sarılıp öpüştük. Yalnızca oyun bitimini kutlama öpüşmesi değildi. Pazar günkü oyundan sonra beni Baylan'a götürdü. Genç Oyuncuların ancak uğraş ve para sahibi olduktan sonra Eskişehir'de site kuracaklarını anlattı.

— On altı bahçeli evi, bir çocuk yuvası, bir hastahanesi, dekor kamyonu olan pırıl pırıl bir site olacak.

Bunlar bildiğim konulardı ama daha bir güzel, daha bir imrendirerek anlattı.

— Bu yaz Erdek'de festival var. Sen de gelirsen iyi olur. Sanatçılarla, yönetmenlerle, eleştirmenlerle tanışırsın.

Çetin bana Miki diyor. Makyaj kutusuna da ismimi yazdı: «Miki Füsun». Beni eve kadar getirdi. Yolu elimizden geldiğince uzatmıştık. Tam ayrılırken:

— Senin de aramıza katılmanı çok isterim, dedi. Genç Oyunculara yararlı olacağına inanıyorum ama en çok kendim için istiyorum bizlerle çalışmanı. Seninle birlikte olmak için.

Ali'ye gelince, ona Çetin olayından sonra «Seni bırakmak adîlik olur. Sait Faik gibi acı çekmeni istemiyorum» gibi lâfazanlıklarla dolu uzun bir mektup yazdım. Cevabı şimdi yanıbaşımda: «Mutlaka görüşmeliyiz. Bana ayıracağın saatleri bilmiyorum. Sen bana haber ver.» Ne Kuğum diye başlamış, ne de Ali'n diye bitirmiş.

Ne yapacağımı bilemiyorum. En iyisi kimseye bağlanmamak, söz vermemek, yalnızca tiyatroyu seçmek. İlişkilerim

Cem'le olduğu gibi bir partide, dansta, Mitko ile olduğu gibi bir bale provasında, Çetin'le olduğu gibi bir iki bakışmayla sahne üstünde kalmalı. Kısır, verimsiz, gelgeç ilişkiler yeterli benim için. Süreklilerinde çuvallıyorum.

Sacha Guitry'nin kitabını okuyup yatacağım. Yorgunum. Site'deki on altı evden birinin, evimizin örtülerini işlemek isterdim.

30.4.1958

Ali'yle Şark kahvesinde buluştuk. Durgun ve kırgındı.

— Tu as cru aimer un autre? (Bir başkasını mı sevdiğini sandın?)

— Oui, ç'est ça. Tu vois je ne le cache pas. (Evet öyle. Ama bak gizlemiyorum)

— Dis-moi qui, si tu le sais? (Biliyorsan kim olduğunu söyle)

— İsim verememem. Geçti zaten. Hiç başlamadan bitti sayılır.

— Dis moi que tu m'aimes. (Beni sevdiğini söyle)

— Je t'aime. (Seni seviyorum)

— Vraiment? (Gerçekten mi?)

— Oui (Evet)

— Tu ments? (Yalan söylüyorsun)

— Non. (Hayır)

Ve ayrıldık. Pazar günü Zeynep bendeydi. Saat beşte Kervansaray'a gittik. O loş salonda coşkuyla kırbaçlı dansı seyrettim. Kızın dansa başlamadan haç çıkarttığını ve gö desinde gerçekten kırbaç izleri olduğunu gördüm. Kıskandım onu.

Şimdi de, Cumartesi Birkan'la sinemaya gideceğimi,

Çetin'i göreceğimi, en geç cuma'ya Ali'den mektup geleceğini ve en önemlisi bugünlerde Teknik Üniversite televizyonunda bale yapacağımı düşünüyorum. İçim kıpır kıpır.

7 Mayıs 1958

Müjde, Ali'nin mektuplarını deli gibi okuyor. Çetin'i de tanıyor ama iyi aileden değil diye fazla beğenmiyor. Her ikimiz de, analarımızın bunca yıllık etkisi sonucunda insanlarda her şeyden önce zenginlik, soyluluk arıyoruz. Bundan arınmalıyız. Bütün gün oynuyorum. Odamda, yatağımda, sokakta, okulda, her yerde hep oynuyorum. Oyunculuk hastalık gibi yakama yapışmış. Kendimi yaşamaktansa sürekli bir başkasını canlandırmayı yeğliyorum. Annem sevincimi hep yarıda kesiyor, oyuncu olmamı engelliyor, ama bilmeden bana iyilik ediyor. Böylelikle kararım kesinleşiyor. Tüm harçlığımı tiyatro kitaplarına yatırdım. Şimdi İbsen'in «Nora» sını okuyacağım. Diğer adı «Bebek Evi»...

Cuma 9 Mayıs 1958

Dün Teknik Üniversite televizyonunda unutulmaz dakikalar yaşadım. Ama beni hiç kimseler seyretmedi. Küçük bir odada tek başıma dans ettim. O arada filme alındım. Henüz o denli ilerlemedik anlaşılan. Gene de Türkiye'nin ileri bir ülke olacağına kuvvetle inanıyorum. Seyirci yerleriyle büyük stüdyolar bir gün yapılacak eminim. Yavaş yavaş ilerliyoruz. Yerimizde saymıyoruz.

Bu sabah okulu, Güler ve Müjde ile astık. Taksim bahçesine gittik. Yanımıza bir erkek öğrenci gelip oturdu. O da asmış. Gevezelik ettik. Ayrılırken, asmak gibi argoların ağzımıza hiç yakışmadığını, bir daha bizleri ders saatinde parkta görürse ele vereceğini söyledi.

Öğleden sonra din dersi vardı. Hocayı her zamanki gibi deli ettik. Sınıf ikiye bölündü. Dindarlar, dinsizler. Dinsizleri ben yönettim. Derken kültüre, sanata geçildi. Müjde alı al moru mor tartışırken dayanamayıp «Sizleri mat etmek için Ali'yi çağırmak gerekli» dedi. Güler birden çıldırdı. Ali'nin sinir, aptal, serseri ve cinsî sapık olduğunu söyledi. Ben araya girip Güler'in üstüne atıldım. Din dersi öğretmeni sınıfı terketti. Ortalık yatıştıktan sonra Müjde'ye «Ya Güler, ya ben» dedim. O da «Seçtim bile» cevabını verdi.

20 Mayıs 1958

Artık inanç defterime bir başkasının adı yazılıyor. Beş harflik bir isim: Çetin. Ne olduysa pazar günü oldu. Saat üçte Çetin'le buluştuk. Beni Cep Tiyatrosuna götürdü. Gelecek yıl oynanacak piyesi getirmiş. Birinci bölümünü okudu. Jean Anouilh'un «Hırsızlar Balosu». Ben Jüliet'im. Güstav'ın sevgilisi Jüliet. Kuliste aynalı, ışıklı makyaj odasında dekor iplerine dalarak dinledim onu. Sonra Baylan'a dondurma yemeğe gittik. Erdek Şenliği 28 haziran'da başlıyormuş.

— Biz Genç Oyuncular çadırlarda yatacağız. İdare komitesine seçilirsem sana da bir çadır ayırırım.

Sonra sirk hayatını çok sevdiğinden, tiyatro sitesinin bir sokağına Circus (sirkus) yazdırtıp orada oturacağından söz

etti. İnanılır gibi değil, tıpkı benim gibi sirki seviyor. Nefes nefese kestim sözünü:

— Turneye çıktığımız aylarda, kendimizi sirkte çalışıyor sanabiliriz. Herhalde kamyon ya da otobüsle çıkacağız yola öyle değil mi?

— Hayır. Ben yanımda karım, arkada çocuklarımız küçücük bir arabayla çıkmak isterim turneye.

— Arkadaşlardan ayrılmak doğru olur mu ki? Hem hep birlikte daha güzel eğlenilir.

— Bunlar zamanı gelince düşünülecek şeyler. En önemlisi siteyi kurmak. Olmayacak şey değil ama güç bir iş. Medenî cesaretle atıldığımız bu savaşta, toplumu okşar gibi vurmamız, yenmemiz gerek.

Saat beşte otobüs durağına gelmiştik. Beni bindirecek yerde:

— Konuşmamız bitmiş sayılmaz. Gel şu sokağa sapalım, dedi.

— Evet. Ali meselesi var. Ama sana açılmaya korkuyorum.

— Açıl açıl. Korkma boğulmazsın.

— Ali'yi sevmiyorum ama ona saygım büyük.

— Bizler diğer insanlar gibi değiliz. Bizler için evlilik hem mantık, hem aşk evliliği olmalı. Karı koca dediğin, Çiğdem'le Genco gibi bir bütün olabilmeli.

— Öyle ama, onlar uzun süredir beraberler. Hiç ayrılmadılar.

— Ben de bunca yıldır hiç ayrılmıyacağım genç kızı aradım durdum. Birden karşıma Miki gibi bir kız çıktı. Kendime, toplumuma, aileme ve en önemlisi hanımıma saygılı, yararlı bir insan olmak kararındayım. Hele o hanım sen olursan.

— Ali'ye nasıl söylemeli?

— Bunca zaman arkadaş kaldıktan sonra sana bu konuda fikir vermek hayli güç. Ters geliyor bana böylesine bir tutum. Bana sormadan çözümlesen sevinirdim. O bir kere senin kadar sanat hastası değil. Örneğin sirk hayatının ona heyecan vereceğini hiç sanmıyorum. Her şeyi kısaca bir kerede söyleyiverirsin. Onun yerinde olsam böylesi işime gelirdi.

— Onun yerinde değilsin ki!

— Artık ikimiz varız.

— Emin misin?

— Ben eminim, seni bilemem.

Otobüse bindim. Mavi kazağını gözden kaybolana dek seyrettim. Daha doğrusu, sonunda bulmuş olduğum hayat yoldaşımı seyrettim. O benimdi. Kim ne derse desin umurumda bile değil. Şaşaalı düğün, tanınmış ailenin oğluyla evlenmek, parlak, paralı, yalılı, davetli günler. Bütün bunlar belki hoş şeyler, ancak ben Çetin'in kollarında küçük tiyatro site'sinde, sirk sokağında yaşamak istiyorum.

Okulun son haftasına girdik. İkmalim olacak diye ödüm kopuyor.

Perşembe 22 Mayıs 1958

Bugün Zeynep'in matmazeli anneme telefon edip çok düşük bir insanla sokaklarda kol kola dolaştığımı söylemiş. Mahalle muhtarı, muhbir karı. Ben de, «O gördüğü Zeynep'in sevgilisi Büge idi. Ona Zeynep'in mektubunu verdim. O yüzden beraberdik. Matmazel benimle uğraşacağına kendi Zeynep'ine baksın» dedim. İşte ilk aptallığım. İkinci affedilmez aptallığım da olanları Zeynep'e anlatmam. Tutturdu

«Şimdi annen beni kötü tanıyacak, git gerçeği söyle» diye. Sinir salakl Sanki hayatta hiç erkek arkadaşı, kocası olmayacak.

Rahibe okulundan rahibe yetiştiği görülmemiştir pek ama Zeynep bu genellemeyi bozabilir.

Cumartesi günü bale konserim var. Zeynep, Çetin, Ali ve annem hepsi gelecekler. Festival olacak. Çetin'le açık açık konuşup «Annemler beni reddetse, beş parasız kalsam bile gene de benimle evlenir misin?» diye soracağım.

Salı 10. 6. 1958

Kararsızlık... Evrenin en iğrenç sözcüğü... Benimse doğuştan hastalığım; yenemediğim. Hayat, özgürlük, insanlar, kötülüğün sağladığı sonsuz mutluluk, baş kaldırmak, gitmek. Bunları hep Ali'den öğrendim. Ali ile düşünmeğe başladım. Öyle ise bunu niçin yaptım? Bilmiyorum. Çetin bana ilk mektubunda «Çocuğumuz olunca tiyatroyu bırakırsın» diye yazmış. Yazabilmiş bunu. Ali ise beni, çocuklarımızı, tiyatroyu, baleyi, isyan etmeyi ayrılmaz bir bütün olarak kabul etmişti. Seçememek beni yoruyor.

24 Mayıs günü bale konserim vardı. Danslarımda başarılıydım. Çetin kulise geldi. Bana bir çift rüküş küpe ve bir oyalı mendil armağan etti. Kulis merdivenlerinde sarı tütümle öptüm onu. Tatlı kokusu içime sindi. Sakın yanlış anlama defter bozuntusu, yanaklarından öptüm. Sonra Flavia geldi. Bir yıldır görüşememiştik. Dakikalarca birbirimize sarılmış öylece kalakaldık. Flavia insandı, bizdendi, sanatçıydı. Ne garip, kimi kez Cep Tiyatrosunu küçücük salonuyla seviyorum, çoğu kez daha büyüğünü daha güzelini arzuluyorum.

Anadolu kulübünü ara sıra seviyor, arıyor, çoğunlukla nefret ediyorum. Hele bizlere öğüt veren o süslü püslü moruk milyoner karılarının, kumar salonunda arkadaşlarının kocalarıyla masa altında nasıl fingirdeştiklerini gördükçe büsbütün tiksiniyorum. İki gündür Ada'dayız. Ali'yi son bir kez görmek, onunla konuşmak istiyorum. Temmuz'da İsviçre'ye gidecek ve kışa dönmeyecek. Dışarda okumasını istiyor ailesi. Böylelikle benden de kurtarmış olacaklarına kesinlikle inanıyorlar. Oğullarını kayırıyorlar akılları sıra.

Ali ile 2 haziran günü buluşmuştuk. Beni kuş gibi bağrına bastı. Sakin ve olgundu.

— Gelmiyecektim. Her şeyi açık açık yazdığın için geldim. Düzgün, temiz, doğruçu bir yanın var. Benim tanıdığım, sevdiğim, benim olan bir Füsun var. Onun için geldim. Ama artık ben de sana ilerisi için söz veremem. Senin değilim. Sen böyle olmasını istediğin, döneklik ettiğin için değilim.

— Sınavlar iyi geçti mi?

— Çalışkan öğrenci sayılırım. Bilirsin, Fransızcan iyi oldu mu diğer dersleri idare ederler.

— Evimizi, çocuklarımızı, ikimizi artık düşünmüyor musun? Hiç üzülmedin mi?

— Senin isteklerine uymaya çalışıyorum. İçimde kabuk gibi sepsert bir yara oluştu. Doğa kuralıdır bu. Yara her zaman cılk kalmaz, kalamaz. Benimkisi de kabuk tuttu artık. Napoli'nin ara sokaklarında, hayatının ağırlığını kamburuna yüklemiş ihtiyar gibiyim. Sevmek, beraberce aynı yöne bakmaktır sanmıştım. Yanılmışım demeğe dilim varmıyor. Seni kötüleyenleri haklı çıkartmak da işime gelmiyor.

— Biz evlenmesek de beraberiz Ali'ciğim. Senin olmam önemli değil. Ben Sen'im. Ben tiyatro'yum. Tiyatro olmasa onu yaratırdım, inan.

— Hak ettim bunu biliyorum. Sana öğrettiklerime kendi saçmalıklarımı da ekledim. Şimdi aynı öyle konuşuyorsun benimle. Sana her şeyi baştan anlatmak, seni arındırmak öylesine güç ki!

Çimenlere oturduk. Yıldız parkında genellikle çimenlere oturulur. Beni toyca omuzumdan öptü. Yumuşacık bir öpücük. İğrendim. Konuşması etkiliydi oysa. Sevmesini biliyor, ancak sevgisini uyguladığında, seven erkek davranışında bulunduğunda sinirleniyorum. Yakıştıramıyorum ona. Ayrılmadan önce Jean Louis Barrault'nun daktilo edilmiş bir yazısını uzattı:

— Yararlanırsın diye dün gece koca kitabı özetledim senin için. Oku, hep oku. Aydınlanmak, zıpırlıklarından arınmak, büyük sanatçı olmak istiyorsan, tiyatro sevgin, insanlara olan sevgin gelgeç değilse bol bol oku yavrum.

11. 6. 1958

Ali'den kesin olarak ayrılamamak, onunla sık sık buluşmamı sağlıyor. Bugün belki altı saat beraberdik.

— Yazmaya başladım biliyor musun Ali? Artık inanç defteri ve günlük dışında da yazdıklarım var. Hep sana yazıyorum.

— Ara sokakları sevmeden yazılmaz.

— Ama ben seviyorum ara sokakları, insanlarıyla seviyorum hem de. Merak ediyorum. Bizim gibileri değil, onları tanımak istiyorum.

— İçlerinde yaşıyabilir misin?

— Bilmem. Hiç düşünmedim. Beni istemezler, aralarına almazlar sanıyorum.

— Tiyatroyu bu konuların dışında mı tutuyorsun?

— Bana ne demiştin hatırlıyor musun? Perde kapanınca yaşıyacağız. Biz ölünce o perde aynı perde olacak, aynı biçimde açılıp kapanacak.

— Biz varken de yokken de önemli olan perdenin kimler için, kimler adına açılıp kapandığıdır. Zenginler adına mı, yoksullar adına mı?

— Cep Tiyatrosunun sahne ışıklarını, konserve kutularını toplayıp yapmışlar. Binlerce insan daha neler neler yapmış. Ben o insanların hepsini düşünüyor, seviyorum. Hepsini birleştirip Tanrı yapıyorum.

— Sonra da tapıyorsun değil mi?

— Evet. En başta sen varsın.

— Tanrın değil, Çetin gibi sevgilin olmayı yeğlerdim. Sen aslında tiyatroyu değil kendini seviyorsun. Saydığın, tanrılaştırdığın kişilerle de sırayla sevişmek eğlimindesin. Bana gelince, tapılacak kişi değilim, bana tapman gereksiz. Döndüğümde artık seni sevmeyeceğim. Birlikte başladığımız ve senin kalleşlik ettiğin yolda, seni gerilerde bırakıp koşarak ilerleyeceğim. Aşacağım seni.

— Direnşen. Bana kendini seçtirtsen?

— Seçim tek başına bile isteye yapılır. İnsanları hayvanlardan ayırdeden de bu özelliktir.

— Yazdıklarını seviyorum. Kulüpte uzun uzun anlattıklarını artık kavrıyabiliyorum. Seni neden sevmeyim?

— Sait Faik'i özümleyemediğin için.

— Ama severek okuyorum öykülerini.

— Ben gidiyorum kızım. Gitmek güzel şeydir. Senin en büyük eksikliğin gitmesini bilememen. Bu durumu sen istedin. Gene de giden benim. Senin açından kötü bir son

bu biliyorum. Söylenecek sözüm kalmadı sana. Her şeye rağmen seni seviyorum. Şimdi seviyorum. Beni yıkan, sanatçı yönümü geliştiren, yazı yazmamı kamçılayan bir yanın var. Sana teşekkür borçluyum. Ama ilersi için söz veremem. Gidiyorum.

— Tu me dis adieu? (Bana elveda mı diyorsun?)

— Non. Je te dis au revoir et je t'aime malgré tout. (Hayır tekrar görüşmek üzere allahaısmarladık diyorum ve seni her şeye rağmen seviyorum.)

Notre Dame de Sion'lu bir kızla Saint Joseph'li bir erkeğin aşk düeti bu şekilde sonuçlanabilirdi ancak. Allah kahretsin!... Biraz iyimser olabilsem. Neyim eksik sanki? Bale derslerini sürdürüyorum, tiyatro yapıyorum, Genç Oyunculara gireceğim, Anadolu Kulübüne üye oldum ve iki erkeği birden idare ediyorum.

Daha fazlası can sağlığı.

15. 6. 1958

Mektubuna, hele annenin mektubuna çok sevindim Çetin. Bakalım Olgunlaşma Enstitüsüne diktirdiğim giysilerle Erdek'e gelirsem beni gene istiyecek mi? Gelini olarak benimseyebilecek mi? Bakalım sahne bizleri bağışlayacak mı? Aşkımız sahnede başladı. Bugün bir sürü oyun konusu tasarladım. Bir tanesi şöyle. Delilere çok kötü davranan bir hemşireyi bir gün, delilerden biri kıstırıyor. Üstüne üstüne gelerek deliler koğuşuna girmesini sağlıyor. Deliler zincirlerle bağlanmış, bir köşede yığın halinde duruyorlar. Kadına saldırmaya yelteniyorlar. Odanın ortasında kadın oyuncu korkuyu canlandıracak. Ben ayna önünde yaptım. Fena ol-

madı. Sekiz verdim kendime. En önemli buluşum da sahnenin biçimi. Oyun daracık bir sahnede başlıyor. İçteki perdeler kalktıkça genişliyor ve tam sahne boyutunda son buluyor.

Halam ve kızı Selçuk geldiler. Erdeğe, onları tavlayıp birlikte gitmeyi ümit ediyorum. Selçuk beni uyardı. «Çetin'den daha çok çıkarın olduğu için onu seçiyorsun. Ali'den başkasını sevemezsin.» dedi.

1 Temmuz 1958

Ali bugün bana kötü bir haber iletti. Zeynep Tarımer'le görüşmüş, Genç Oyuncuların beni aralarına almaya hiç niyetleri yokmuş.

— Zayıf tarafını enayice ele veriyorsun, sana karşı kullanıyorlar. Genç Oyuncu olmak istiyorsan kendin ol. Kimsenin aracılığına güvenme.

İki haftadır Çetin'den mektup gelmiyor. Şaşkınım. Sabahları kulüpten ya da Ali'lerin evinin önünden denize giriyoruz. Yalı değil ama öndeki arsa da onların. Sonra evde kitap okuyup çene çalıyor, kulübe veya Maden'e gidiyoruz. Büyük Ada'dan bıktım galiba. Gece sinemaya gittik. Ali gelmez sanıyordum. Yanımda bitiverdi:

— Çetin'e son bir mektup yazıp benimle nişanlandığımı söyle. İstersen ben gitmeden nişanlanırız.

— Onu seviyorum.

— Bu sevgi değil, kendini harcatma. Genç Oyunculara girme özlemini, Çetin'i sevmekle karıştırıyorsun.

Yanıma oturdu. Hiç bırakmadı elimi.

— En korkuncu nedir bilir misin? Aşkta senkron tutturamamak. Yani sevilirken sevmeyip, severken sevilmemek. Sürekli pişmanlık duyar insan.

O sırada gözüm Tunç Yalman'a takıldı. Sadun beyin tiyatrosunda oyuncu. Tek başına gelmişti. Elinde bir sürü dergi vardı.

— Aradığı kızı bulamadı, dedi Ali.

O anda, o kız olmayı istedim. Tunç o gece benim için, tiyatroyu temsil eden kişiydi. Aralarında oturduğu, anlamadan yaşayan, görmeden bakan insanlar içinde bir tek o başkaydı. Bambaşka. Eve dönerken Ali bana gene kitap verdi. Seksten söz etti. Tıpkı bir öğretmen gibi. Zaten benim için sevgili değil öğretmen oldu hep. İt's a strange kind of love but for Çetin I feel a true, a big love. (Garip bir aşk bu, oysa Çetin'e gerçek, büyük bir aşkla bağlıyım)

28 Ekim 1958

Koca bir yaz gerilerde kaldı. Yığın yığın olaylarla dolu bir yaz. Hangi birinden başlamalı bilmem kil... Kostümlü baloya tramvayla katıldık. Kendi yaptığımız koskocaman bir tramvayı, Ali'lerin bahçesinde günlerce boyadık. 10 değişik tip çizdik. Hamile kadın, sosyetik kadın, ticanî, serseri, polis, köylü, orospu.... Ben talebe oldum. Yanaklarımı boyayıp saçlarımı ördü Ali. «Julietta Massina gibi oldun canım sevgilim» dedi. Pistin ortası duraktı sözüm ona. Tramvaydaki yolcular gürültüyle indiler oraya varıldığında. İkincilik kazandık. Bir şişe şampanya verdiler. Herkes kendi kızının zengin çocuklarıyla dans edip ilişki kurmasını, balo aracılığıyla işi pişirmesini istiyordu. Sarper'lerin oğlu içlerindeki en gözde damat adayıydı. Bir ara, ben de dans ettim onunla. Masalardan bir anda fısıltılar yükseldi. Güldüm içimden. Sonra «Acaba benimle flört eder miydi?» diye düşün-

düm. Balolar genellikle sıkıcı olur. Ama tramvayı boyarken fırçaları birbirimize sürüp deliler gibi eğlendik Ali ile. Mutluyduk. O, benimle olduğu için. Ben, tramvayın bir sahne dekoru olduğu hayalini kurduğum için. Bir anlık köksüz, kimseninkine benzemeyen bir mutluluk. Sık sık dolaşıyorduk:

— Artık dayanamıyorum. Seni böyle, olduğun gibi sevmek beni çıldırtacak. Her şeye son verecek kadar deliyiz. Ama bitmiyorsa, bitemiyorsa bunu benim anlayışıma belki de enayiliğime borçlusun.

— Neden böyle Ali? Bana yardım edemez misin?

— Çocukluğun çok önemli. Anlattıklarından çıkartabildiğim kadarıyla ağabeyin ve metresi senin ağzına sıçmış. O küçük yaşta onların sakat yaşantısını aşk sanmışsın. İnsan bir başkasına bağlıyken de özgür olabilir oysa. Aynı insanla yaşamanı sürdürmeyi ödün vermek sanıyorsun.

— Süreklilikten, değişmeyen şeylerden sıkılıyorum.

— Benden öğrendiklerini bana satıyorsun şimdi de. Oysa sana bunları büyüklerimizin ne denli mutsuz olduklarını anlaman, onlara benzememen için söylemiştim. Seks terbiyesi almadan büyüdük. Onun için hepimizde sakatlıklar var. Çocuklarımızın odasına çıplak erkek ve kadın heykelleri koyacağım. Sorduklarında da ikili ilişkiyi eksiksiz anlatacağım.

— Selçuk sevebilir, bağlanabilir ama kimsesi yok şu era. Bana benzemiyor hiç. Gene de hiç özenmiyorum ona. Kısır ve hırssız bir insan.

— O senden daha sağlam, daha mert. Sevemeyeceğini işin başında anlarsa ilişki kurmuyor. Burjuva ama insan kız. Tek eksiği saçma sapan kitaplar okuması, senin bildiklerini bilmemesi.

— Sen sanatçısın ama aktör değilsin. Ben oyuncuları seviyorum. Onlardaki üstünlük, etrafı hiçe sayış, aktörlüğün

o acı ve güçlü yanı sende yok. Durmaya, beklemeye şartlanmışsın sen.

— Giden benim kızım, yanılıyorsun, sen değil. Bende göremediklerini kafasız oyuncu takımında hiç bulamayacaksın.

Bir kayamız vardı. Akşam üstleri oraya gider otururduk. Bir keresinde, sırtımı okşayarak komünistlikten söz etmişti bana. Yorgun ve bitikti.

— İnsanlık sorunlarını, özellikle ekonomik sorunları çözümleyecek, mutluluğun anahtarı olan tek yoldur.

— Öyleyse sanatçıların tümü komünisttir öyle değil mi?

— Pek değil. Sanatçı daha çok egzistansiyalist ve bohem olur. İsyan eder. Ancak sanat adamının kara listeye yazılıp bu türden işlerle uğraşmaya vakti olmaz. Ama Adnan Menderes'i de yerine koymasını bilir, bilmelidir.

— Ben siyaseti sevmiyorum.

— Sevmiyebilirsin. Sanatçı olacaksan siyasetle ilgilenmek, en azından hangi tarafı tutacağını bilmek zorundasın.

Bütün bunları günü gününe yazmadığıma üzgünüm. Kostümlü balodan az sonraydı. Genç Oyunculardan Üstün, Ada'ya geldi benimle konuşmak için. Alp'in kulübesinde buluştuk. Alp, annesiyle babasının kiraladıkları lüks villada değil, bahçedeki kulübede oturuyordu. Ali'ye dışarda beklemesini söylemiştim.

— Ben ve arkadaşlarım Çetin'i Genç Oyunculara girmek için kullandığına, onu sevmediğine inanıyoruz.

— Çetin'i seviyorum ama tiyatroyu her şeyden fazla seviyorum. Her şeyin ötesinde.

— Yolladığın mektupları beraberce okuduk. Arkadaşımızı harcamana, Genç Oyuncuların bütünlüğünü, ciddiyetini bozmana izin vermeyeceğiz. Biz bir aile tiyatro topluluğuyuz. Bacılarımız, karılarımız var. Çetin kendi başına karar vere-

mez. Dengesiz, serüven düşkünü insanları, Sarah Bernhardt olsalar aramıza alamayız. Hem Ali'yi hem Çetin'i idare ediyorsun. Ayıptır.

— Buraya niçin geldin? Sözcü olarak beni aranıza almayacağınızı iletmek için mi, yoksa Çetin adına ona olan sevgimi soruşturmak için mi?

— Huzurumuzu kaçırdın. Oğlan sabah akşam seni sayıklıyor. Genç Oyuncu olursan onunla evleneceğinden söz ediyor. Durumu aydınlatmaya geldim. İyi oyuncusun ama bu niteliğin Genç Oyunculara girmen için yeterli değil. Namuslu, açık seçik davranman şart. Tiyatro yapıyoruz, iş yapıyoruz, dekorumuzu kendimiz boyuyor, kostümlerimizi kendimiz dikiyoruz. Sapıklıklarla yitirecek vaktimiz yok. Saniyemiz değerli.

— Çetin'i de seviyorum sizleri de. Çetin'le birlikte Genç Oyuncular'da çalışmak isterim. Yalvaracak değilim, değişmeye ise hiç gönlüm yok. Yalnız şunu iyi bilin ki beni alıp almamakta karar sizlerindir. Çetin'den ayrılıp ayrılmamakta ise karar sonuna dek sadece benimdir. Çetin'e benden selâm söyle.

Kapıyı vurup çıktım. Karşımda yemyeşil gözleriyle duruyordu.

— Pazarlık ettiniz değil mi?

Donuktu gözleri, ürktüm. Bir an kulübeye dönüp, «Allah hepinizin belâsını versin, Çetin'in de» demek geçti içimden. Yapamadım. Annemin bende eleştirdiği tüm eğilimleri, bir tiyatro topluluğu adına Üstün de eleştirmişti. Kimin yanında kime karşı savaşacaktım?

— O pürüzsüz, o mıcırık düzenlerini bozup bozmayacağını sordu değil mi? Tiyatroculuk böylesine dengeli, ödlek, garantici, ince hesaplı olmak değildir. Bir bok olamazlar.

Pazarlık sonucu terazinin kefesinde halâ var mıyım? Sadece bunu öğrenmek isterim. Ne konuştuğunuzu soracak değilim.

Bu olaydan sonra Birkan benden soğudu. Bana hiç saygısı kalmadığını, küçük orospu olduğumu söyledi. O da artık Genç Oyuncu. Kışa çalışmalara katılacakmış. Alp ise tersine daha çok sevmeye başladı beni. Aynı gece kulüpte deniz kıyısına indik onunla.

— Anlamasalar da kendi hayatını bildiğin gibi yaşamalısın.

— Korkuyorum.

— Benim sevgilim ya da karım, sabahları tiyatroya gitmeli ve bir flörtü olmalı.

Oyuncunun sahnede tattığı buruk, acı bir mutluluktur. Düzenli yaşama içinde tadamaz bunu. Ev kadınından okuyucu olmaz.

— Aile içinde kendimi frenlemeye, dilediğim gibi değil de gerektiği gibi davranmaya alıştım. Aynı tutumu tiyatro dünyasında sürdürmek ağırıma gidiyor.

— Genç Oyuncu olacaksın. Bunu gözünde büyütme yeter. İnsanı oyuncu yapan nitelikleridir, yeteneğidir. İçkisi sıçkısı, sevgilileri kimseyi ilgilendirmez.

— Seni keşke daha önce tanısaydım.

— Ali olmasa seni sevebilirdim.

— Provalarda seviyordun değil mi? Onun için genellikle kötü davranıyordun?

— Elbette. Her şeyi tatmak gerekir. Sen de basit olmadığın için isteklerim arasındaydın. Seni sevmek oyunun yönetiminde aşama yapmamı sağlıyordu. Boş yaşamı, kulüpteki balo gecelerini bile tatmak gerekir. Bomboş olduklarını bile bile. Sürekli yapmak, eylem içinde olmak, Ali gibi durmamak

gerekir. Gemi denize açıldığında ilginçtir, demirlediğinde değil.

— Ali her şeyi biliyor, bana da öğretiyor.

— Hep aynı yerde, aynı burjuva yaşantının içinde mi? Yerinde sayarak senin gibi dinamik bir kıza hiç bir şey öğretilmez.

— Ne yapsın?

— Benim gibi kulübede yaşasın. Dinle kızım!.. Çetin kötüdür, serseridir belki ama sevilecek insandır. Şiiri seviyorsan Çetin'i sevebilirsin. Unutma!

Korktum birden. Gerçekleştiremediğim seçimime bir üçüncü kişiyi eklemek ürküttü beni. Ayrıca çapraşık, bulanık fikirleri vardı. Üstelik nişanlıydı. Gene de bu olayda benden yana çıkması sevindirmişti beni.

Gelelim Ali İsviçre'ye giderken nasıl ayrıldığımıza. Bu gidiş beni çok etkilediğinden sona bıraktım. Ali ancak 15 eylül'de gidebildi. Gitmesi kesinleştiğinden sanıyorum çok içli dışlıydık. Nerdeyse yatacaktık. Kendimi tutmam pek bir işe yaramadı. Gitmesine bir hafta kala öpüştük. Odasında yatağının üstünde. Bana ilk kez öpüşmeyi öğreten de o oldu gene. Düşündüğüm denli korkulacak, büyütülecek bir yanı yokmuş öpüşmenin. Oluverdi işte. O günden sonra Ali İstanbul'a inene dek her gün buluşup seviştik. Kitapları, kâğıtları, daktilosu arasında. Son gece, arkadaşlar vedalaşmak için Ali'yi kulüpte beklerken biz son öpüşmemizi onun odasında uzatıyor, uzatıyorduk. Annem güzel bir ayrılık armağanı alabilmem için bol para vermişti. Gümüş bir anahtarlık aldım. Beğenmedi annem, az buldu. O gün bir iyice soğudum anamdan.

— İyi bir aile çocuğuna alınacak hediye mi bu? O senden çok üstün. Elin serserilerine aldıklarını ona alamazsın. Kaçıracaksın çocuğu. Kafasızsın çünkü.

Ben gene de verdim kalp biçimindeki anahtarlığı. O da aynı dükkândan bir gümüş kedi almış bana.

— Ben de sana aynı anahtarlıktan alacaktım caydım nedense. Ne garip değil mi? Öylesine benziyoruz ki birbirimize, aynı dükkânlardan aynı armağanları seçiyoruz.

Gözümde büyüttüğüm ayrılış gelip çatmıştı. Öyle basit oldu ki! El sıkıştık, gülümsedik birbirimize, sanki akşama tekrar görüşecekmişiz gibi.

Rastlantı bu ya, aynı gece Çetin Ada'ya geldi. Alp'ın kulübesinde buluştuk. Bana bir para kesesi ve bir de kemer uzattı. Benim ise avucumda Ali'nin verdiği kedi duruyordu. Bütün çabama karşı boynuma asamamıştım onu.

— Bu kemer Yunan Tiyatrosunda kullanılırmış. Oyun aksesuvarı yani. Keseyi dolu vermediğime üzgünüm. Yoksul bir oyuncuyum ben. Ali bey gibi zengin değilim.

— Ali gitti bugün.

— Duydum. Gitmeden onunla görüşmek isterdim ama olmadı.

— Ne diyebilirdin ki?

— Kulübe aza olacağımı, seni Genç Oyuncu yapacağımı söyleyecektim.

— Bunlar onun derdi değil kil Alay ederdi.

— Kendisiyle alay etsin. Baba parasıyla sıçan gibi İsviçre'ye sığınmak aşağılık bir davranış. İleri sürdükleriyle bağdaşmıyor.

İkisinin de sıkıntısı ortada. Biri zenginleşip alıştıklarımı vererek beni elde etmek istiyor. Diğeri zenginliği hor görüp ara sokakların şiiriyle beni tavlamaya kalkışıyor. İkisinin de canı cehenneme. Şu ara gitmiş olduğu için Ali'yi biraz özlüyorum.

30 Kasım 1958

Ali bir Fransız kızına tutuldu. Fransızca yazdığı mektubunda benden ayrıldığını bildiriyor. Çok yıkıldım ve beklemeye karar verdim. Ali'ye hak vermemek elde değil. Ne kokar ne bulaşır bir sevgiliyi beklemektense, orada yatağını paylaşan bir Fransız kadınını yeğledi. «Maria ne pense pas au futur mari comme toi, elle hurle sous mon corps.» (Maria senin gibi gelecekteki kocasını düşünmüyor, gövdemin altında böğürüyor) Böyle başlıyor mektubu. Anılarımı kurcalıyorum da hatırlayabildiklerim hep tek taraflı bir aşkın anıları. Hep o sevdi. Ben ise belirsiz ve ilgisizdim. Şimdi yitirdiğime dövündüğüm insanı yeni yeni sevmeye başladım. Anılar aptallığımı, iğrençliğimi yüzüme vuruyorlar sanki. Ali'yi gittiği için, beni bıraktığı, unuttuğu için seviyorum.

«Ton ami qui t'a longtemps aimee»... (seni uzun süre sevmiş olan arkadaşın) diye son vermişsin mektubuna. Ve dayanamayıp eklemişsin: «Ton ami pour toujours» (her zaman için arkadaşın). Oysa aslında hiç sevgilim olamadın ki! Hep dostum, öğretmenimdin. Şimdi yaşanmamış bir aşkın özlemini çekmek kalıyor bana. Pişmanlık duyuyorum. Resmine bakıyorum sonra, verdiğinde almak istemediğim resmine. «Sevgimsin-Uzamış hayatım-Gözlerimdeki Füsun'um-Büyüyle yüklü bakışlar sensin» yazıyor arkasında.

Konservatuvara yazıldım, bale bölümüne. Seneye ortaokul bitince, Amerikan Kız Kolejine gönderecekler beni. Bunlar yepyeni, sevinilecek durumlar. Ama öylesine isteksizim ki!

13 Aralık 1958

Galatasaray'da «Kral Übü» de oynuyorum. Güzel bir oyun. Alfred Jarry'nin. Bir yandan konservatuvar bir yandan

provalar bütün vaktimi alıyor. Ali'yi özlüyorum. Çetin provalara geliyor. Bugün ona gerçeği söyledim.

— Ali ile aramda her şey bitti biliyor musun? Mektup yazmış, bir başkasını seviyor artık.

— Çok üzüldüm.

— Sahi mi?

— İnan çok üzüldüm. Sana onu unutturmaya gayret edeceğim.

Ne iğrenç! Bir de üzülebiliyor. Sevgi belki de bu. Başkasını sevdiğimi bile bile sevebilmek, beni olduğum gibi kabullenmek belki de bu.

20 Aralık 1958

Ne istiyorum ben? Burjuva olmak mı? Onlar için pek sorun yok. Yalnızca klasik aile dramları, boynuzlanmalar ve giyim dertleri var. Kurtulmak istiyorum bu pis çemberden, sıkıyor beni boğacak. Kafka haklı. Boşluktayım. Yaşamak istemiyorum. Annelerin tümü katil. Kendi çözemediklerini çocuklarına yükledikleri için. Sapına kadar egzistansiyalist olmalıyım. Kurtulmalıyım. Bu okulda, bu evde, konservatuvarda, balede, gizli gizli gittiğim Galatasaray sahnesinde kalarak değil, hepten giderek kurtulabilirim. «Oyuncu olmak için her şeyi unutmak kendimizi unutmak ve tekrardan bulmak gerekir» demişti Ali. Konservatuvardaki öğretmenlerin bunlardan haberi yok. Benim de onlardan öğrenecek pek bir şeyim yok sanıyorum. Giriş sınavında altı kişiydiler.

— Niçin Sartre'ın Electra'sını hazırladın yavrum? Klasik Electra daha güzel değil mi?

— Daha yeni, daha modern, günümüze uygun buldum efendim.

— Anlayabildin mi bari?

— Evet efendim. Sartre bence kokuşmuş, köhnemiş tanrısal saplantılara karşı çıkıyor. Her şeyin insanların elinde olduğunu söylemek istiyor. Oreste geri geldiğinde...

— Bunları rahibe okulunda mı öğrendin?

— . . . . . .

— Divan şiiri okuyabilir misin?

— Okurum efendim. Edebiyat öğretmenimiz sürekli ezberletir.

— Hem okulun hem burası ağır gelmeyecek mi? Hangi tarafı kaytaracaksın bakalım?

— Oyuncu olmak istiyorum. Derslerimi gece çalışacağım. Ailem liseyi bırakmamam şartıyla konservatuvara yazılmama razı geldi efendim.

— Ne dersiniz hoca hanım, alalım mı?

— Hoş kız. Şahsiyetli de. Bence alalım.

— Çıkabilirsin yavrum.

Anılar öyle çok ki. Tıkış tıkış! Benim yaşadıklarım, başkalarının ilettikleri. Ne olurdu hepsini anında değerlendirebilseydim. Tramvayı boyarken Ali'yi sevebilseydim. Provalarda Ege'yi dinleyebilseydim...

— Karman çorman bir şeyler biliyorsun. Her şeyi, hepsini unut. Sana kitap getireceğim. Sırayla baştan öğreteceğim sana.

— İstemem Ege, teşekkür ederim.

— Karşılığında senden hiç bir şey beklemiyorum meraklanma. Bugüne kadar tanıdığın amatör aşıklardan değilim. Yalnızca seni yetiştirmek, eğitmek istiyorum.

— Sonunda da yatmak istersin.

— Bunlar konuşulmaz. Kendiliğinden olur.

— Olmasını istemiyorum. Getireceklerini okumak da istemiyorum.

— Şu halde köçek Çetin'i seviyorsun. Yazık!

Galatasaray'lı leylî oğlanlar, bunaldıkları için kendilerini her gördükleri, rastladıkları kıza aşık sanıyorlar. Ege de onlardan biri işte. Gel gör ki onu sık sık anımsıyorum.

24 Aralık 1958

Geçti artık. Her şey geçti. Sadece sinirli uykular, terli geceler kaldı geriye. Onların geçmesini istemiyorum Ali. Senden kalan son parça onlar. Olgunlaştım yanılmıyorsam. Kral Übü'deki rol arkadaşım Ayberk'ten hoşlanıyorum. Tiyatro yaparsam seni büsbütün unutacağımı biliyorum. Oraya gittiğimde Çetin geliyor, oturuyoruz, sımsıkı sarılıyoruz birbirimize. Birkan alaycı bakıyor, kimi özel hayatıma karışıyor, kimi oyunculuğumu göklere çıkartıyor. Bıktım artık bu kargaşalıktan, bu pislikten. Tiyatro buysa tiyatrodan iğrendim. Kötüdeki güzellik, acı veren mutluluk safsatalarından bıktım usandım artık. Sabahları rahibenin «Kadın ailenin çiçeğidir» söylevlerinden de tiksiniyorum.

Çarşamba günü «Kral Übü» yü Cep Tiyatrosunda oynadık. Sadun bey beni, oyunumu, Fransızcamı beğendi ama sevinemiyorum. Seyreden öğrencilerine yarım saat övdü beni.

Ali ile yaşanan büyük bir oyundu. Çocukluğuma son veren bir oyun.

— Füsun'un çocukluğunda mı? Şayet öyle ise onu hiç bir zaman kaybetme, demişti. Bir keresinde de, «Niçin ağlıyorsun?» diye sormuştu. O acımasız doğruculuğumla, kendimden emin «Çetin'i seviyorum» deyip kollarına atılmıştım. Avutmuştu beni. Olanları hakettim biliyorum. Bu pis, bu hastalıklı yönümü sevgili diye karşıma çıkanlar hep beslediler,

geliştirdiler. Kestirip atan çıkmadı. Beni kaybetmemek için böyle davrandılar, yanlış davrandılar biliyorum.

18 Ocak 1959

Pis bir ev, öyle bir kadın. Geceden geceye, salt hayvan gibi yatmak için kadına gelen bir adam: Ali ve ben. Buna bile gönüllüyüm. Ne olur Montparnasse'lardan, Chope Parisienne'den usanıp gelsen artık. Canımı acıtarak sarılsan bana, aşağılasan beni. Eminim hatırlıyorsundur beni ara sıra. Sevgililerinin sayısını bilemiyorum ama Maria yok artık. Demek gelip geçiciydi. Lugano'da, annesine babasına iyi geceler deyip odasına çıktığın kız da belki gelip geçicidir. Oysa ben kalıcıyım. Ne var ki bekleyemiyorum artık. Yalnızca erkek olduğu için Ayberk'in olacağım. Provalarda beni koruyan, benimle ilgilenen kocaman ellerine sarılıvereceğim. Işıklar, bomboş salon, sahnede ben ve Ayberk. André Maurois'nın çok sevdiğim şu satırlarını buraya geçirmek istedim gene de. Je l'aime lui infidèle et lointain, comme je n'ai jamais su l'aimer proche et tendre». (Onu, yanımda ve sevecen olduğu zaman sevemediğim kadar, uzakta ve bağsız olduğu şu günlerde seviyorum)

Bir başkasının dudağında seni öpmek isteği çoğalır, beni zorlarsa suçlu mu olurum? Seni beklememiş mi olurum? Dün Ayberk'le Cep Tiyatrosuna giderken «Genelev» leri gördüm. Hemen koluma girip uzaklaştırdı beni ordan. Birden bu denli katı bir yaşantı karşısında kendi sıkıntılarımı, şımarıklığımı küçümsedim. Gereksiz ve lüks buldum. Genelev başlıbaşına derin bir uçurum. Belki de sensiz gidilecek yollardan biri Ali. En kestirmesi, en yakını. Gel gör ki kapı gibi bir engel var. Mert, sağlam, iri yarı bir insan: Ayberk.

6 Şubat 1959

Comèdie Française her gece Saray sinemasında temsiller veriyor. Alp ile Ayberk, Jean Weber, Jean Marchat ve Serge Barry ile son derece içli dışlılar. Ben de sebepleniyorum. Her gece Ayberk'le galeride el ele oturup seyrediyoruz oyunlarını. Onlar da provalara gelip bizi seyrediyorlar. Eziliyorum karşılarında, Fransızcam beni tedirgin ediyor, R'leri yumuşak G gibi söyleme gayreti rahat oynamamı engelliyor. Ali'yi hepten unutuyorum böyle zamanlarda. Sonra lacivert elbisesiyle Ayberk'e bakıyorum, onu sevmek istiyorum.

«İsyan, aşk, sanat, hepsi birleşince tanrılaşır» demişti Ali. Bende bunların kaçta kaçı var bilemiyorum. Tanrılaşma sevdasında da değilim.

12.2.1959

Çehov'u hiç okumadan anlamışım. Bir garip oldum okuduğumda. Kendime güvenim arttı. Basit bir oyuncu, yalnızca oyuncu olmak istiyorum. Tiyatronun bir parçası, bir aracı. Acaba salak seyirci kitlesine gerek var mı? Kukla mıyım? Sahnede seyirciyi unutuyorum, coşkum, seyircilerden dolayı gelişmiyor ama sonunda alkış seslerini duyunca seyircisiz tiyatro olamaz diye düşünüyorum. Bu arada seyircilerden nefret ediyorum. Onlardan değilim ama içimdekileri dökecek, beni seyredecek insanlar olmadıktan sonra, herkesten ayrımlı düşünmenin ne anlamı var ki? Dinleyen, yararlanan yoksa, fikirleri tozlu raflara kaldırmaktan öte ne kalır ki! Stendhal'ın mutlu azınlığındanım yanılmıyorsam.

Kimseler göstermemiş ama sekiz yaşımda sahneyi görüvermişim işte. Öyküm bunca basit aslında. Artık tiyatrocuyum. Bana okuldan, hanımlıktan, kibarlıktan ve hele zenginlikten dem vurmak ne kadar yersiz. Değiştim! Değişmek insanlara özgü bir oluşum. Değişmemek savı yalan ve saçma. Gene de inanarak söylenenlerden zamanla caymak, doğru bulduğunu kısa bir süre sonra yanlış bulmak kadar iğrendiğim bir şey yok. Hiç bağışlayamıyorum böylesine davranışları. İnsan kendi kendisiyle savaşırsa, soluğundaki gizi nasıl iletebilir? Bir gerçeği onaylattırmak için onu her an daha geniş ve kesin bir biçimde tekrarlamak gerekmez mi? İnandığına bir süre sonra inanmamak güvensizliktir bence. «İnsanları verdikleri sözlerden ötürü sorumlu tutmak olumsuzluktur» buyuruyor kimi kitaplar. Ben de şu ara tersini savunuyorum. Bir bok bildiğimden değil, yalnızca Ali'nin geri gelmesini istediğim için.

16.2.1959

Rahibe olmayı, bir tek kez küçücükken düşünmüştüm. Salt diğerlerinden farklı düşünüyor dedirtmek için! Nadia Nerina «Hayatımda erkek yok, tek aşkım baledir» diyor bir röportajında. Ben de erkeksiz olamayacağımı söylemek isterdim. En çok bu yazın sonuna dek «Temiz kız, iyi aile kızı» kalabilirim. Bu burjuva yaşantısından yakamı kurtarmalıyım artık. Geceleri bir başkasının sıcaklığını hissederek yürümek, başka ellerin göğüslerimi sıkması, başka dudakların benimkileri yakması. Ayberk'i sevmek, Çetin'e dönmek. Bilemiyorum. Bildiğim tek gerçek, erkeksiz, sevgisiz, salt tiyatro ile yetinmenin güçlüğü. İnsanı bir anda yücelten, küçülten, sah-

neden en güzel aktarılan, iletilen ve izlenen aşktır bence. Bunun tersini öğrettiler bana hep. Namus dediler, ayıp, günah dediler. Oysa oyuncudan seyirciye, duyguludan duygusuza bütün insanları birbirine yaklaştıran sevgidir. Onun her şeklinden, her yönüyle hoşlandığımı saklamıyorum artık. Sarılmak, sıkmak, öpmek, yatmak istiyorum.

20.2.1959

Provalar ilerledi. İşin başındayım biliyorum. İlerleyeceğim. Orospuyu, kötüyü, mutsuzu sahnede canlandırmama engel olunursa onları gerçekten yaşarım. Oysa yalnızca canlandırarak yaşamama göz yumulursa mesele kalmayacak.

Anılar gene akın ediyor bugünlerde. Bir yaz gecesini hatırlıyorum. Kalabalık bir gece. Yarı karanlıkta gülenler, gülerek sıkıntılarını gizleyenler, çılgınlıklarını gemleyenler, cazın dibindeki masamız. Milyoner çocuklarının birbirleriyle kırıştırdıkları masamız. O ve ben. El ele yürüyüşe çıkmıştık kulüpten sıkılıp. «Sıkılıyoruz sözümona ama her gece de gelmeden edemiyoruz» demişti. Önüne bakıyordu, suskundu. Bana sahipti sanki. Elinde tuttuğu plâklar, koltuğunun altına sıkıştırdığı kitaplar kadar malıydım onun. Osman'ın evine gitmiştik. Sevgilisiyle don atlet yakaladık onu. Nişanlısıyla arası açılmış, başka bir sevgili bulmuştu. Kırılmıştım o gece.

— Bâlâ dayanır, araya başkası girmezse barışabilirler, demişti Ali.

Nedense hep böyle oluyordu. Bırakılan, bekleyen, baskı altında tutulan hep bizlerdik. Dobra dobra ve oldukça yırtık bir kızdı Osman'ın yeni dalgası. Önümüzde hiç çekinmeden

sürdürdüler sevişmelerini. Osman, kapının eşiğinde Ali'yi yanına çekip bir şeyler söyledi. «Motor karı, sana da yarar» dediğini seçebildim. Sıkılmıştı Ali. Yolda bana iyice sokulup.

— Biz başkayız demişti. Osman'la Bâlâ biter, Osman'la Figen başlar. Ama biz Genco'yla Çiğdem gibi hep varız, olacağız.

Gel gör ki yokuz artık. Kural bu anlaşılan.

Ataç sanata «Dörüt» diyor. Yadırgadım.

22 Şubat 1959

Bugün Müjde Çetin'den haber getirdi. «Mastroianni Petersburg'tan gitti» demiş Müjde'ye. İlginç bir son bulmuş doğrusu. «Beyaz Geceler»i seyretmiştik. Petersburg'ta geçen üçlü aşk öyküsünü bizimkine benzetmişti. Mastroianni'nin oynadığı, sonunda kızın bıraktığı adamı kendine yakın bulmuştu. Belki de oyunculuk açısından kasılmak için yapmıştı bunu. Şimdi de gittiğini söylüyor. İyi de ediyor kanımca. Fransız konsolosluğunda Sartre üstüne bir konferans varmış, orada bekleyecekmiş beni saat beşte. Gittim konferansa. Çetin gelmedi. Birden sırtıma bir el dokundu. Birkan'dı bu.

— Moralim bozuk. Konferans çekecek halim yok. Gazlayalım.

— Çetin gelecekti.

— Kaybetti o artık. Gelse de bir gelmese de.

Karanlıktı dışarısı. Severim karanlığı. Hep gece olsun isterim nedense. Önce kiliseye gittik. Haç çıkartıp Meryem Ana'nın önünde gülme krizi geçirdik. Sonra Yüksek Kaldırıma saptık. Girmediğimiz plâkçı, kitapçı kalmadı. Der-

ken karı kocalık oynamaya, numaradan kapışmaya başladık. Hachette'in önündeki gençlere, «açız» dedik. Bir lira verdiler. Sonra bir dükkâna girip ev eşyası satın almaya kalkıştık. Oynuyorduk. Satıcı numaramızı yutmuştu, koşuşturdu uzun süre. Bir koltuk yüzünden dalaşmaya başladığımızda, bozulup diğer müşterilerle ilgilendi. Gülmekten çatlıyorduk. Birkan birden durgunlaştı.

— Ne yaptığımızın farkında mısın?

— Kırıştırıyoruz.

— Hakkımız var mı buna dersin?

— Bilmem. Hiç düşünmedim.

— Kendiliğinden başladık bu oyuna ama, hiç zorlanmadan.

— Öyle ama oyun bitti.

— Pirandello'nun oyunlarındaki gibi deşene.

— Sana bu güzel gece için çok teşekkür ederim. İyileştim sanki. Gerçeğe dönmek, zaman kavramını yeniden kabullenmek güç geliyor ama....

— Amalar bir değil bin tane biliyorum. Oysa Çetin de yok artık.

— Öyleyken gene de beraber olmayı göze alamayız. Daha doğrusu ben alırım da sen korkarsın. Suçlarsın beni sonradan. Çeşitli nedenlerle soğumuştun benden biliyorum, saygın kalmamıştı. Geçmiş olayları ben kurcalamadım inan. Tanık olduklarında beni bağışlarsan sevinirim. İyi geceler.

Koşarak kiliseye geri döndüm. Meryem Ana'dan özür diledim. Birkan'a uymak için gülmüştüm az önce. Severim Meryem Ana'yı. İnanırım ona.

26 Şubat 1959

Konservatuvar inanılmaz bir okul. Dingonun ahırı sanki!

Orada bambaşka bir insan oluyorum ve eşek gibi çalışıyorum. Bale ve eskrim dersleri çoğunlukla çatışıyor. Koşturuyorum. Herkes seviyor beni konservatuvarda. Sahne uygulaması öğretmenimiz benden çok Sema'yı seviyor yanılmıyorsam. Antigone'yi sürekli ona çalıştırıyor. Kız öğrencilere sulanıyor diyorlar ama ben pek inanmıyorum. Fransız Lisesi ve konservatuvar iki karşıt uç. Bale ve tiyatro uğruna, rahibe okuluna katlanmak zorundayım. Bazı kız arkadaşlar bana özenip onlara Fransızca dersi vermemi istiyorlar, Aysan örneğin.

Pazar sabahı Çetin provaya geldi. Babasını da getirmiş. Adamcağız kuracağımız yuvadan, buna çok sevineceğinden, gelip beni annemden isteyeceğinden söz ederken Petersburg'tan ayrılan beyefendi, sırtıma kolunu yaslamış gülümsüyordu. Babası gittikten sonra, bir kâğıda üç kez «ALİ» yazıp bana uzattı küskün küskün. Ondan ayrılmam gerek ama kıramıyorum bir türlü.

— Konferansa niçin gelmedin?

— Kendimi denedim.

— Sonuç?

— Beceremedim. Senden kopamıyorum. Beni yöneten aklım değil bu konuda, duygularım. Birkan seni seviyor biliyor musun?

— Her şeyi unutalım. Kendimizi unutalım ister misin? Ayrılıp da birbirimizi unutmayalım diye.

— Bunlar da mı Ali'nin zırvaları? Sen böyle konuşmazsın.

— Bilmem belki de. Her şey onun. Her şey ondan kalma. Tekrar beraber olabilirsek, bu birleşmeden ötürü yalnızca ikimiz değil tüm insanlık yararlanacak.

— Benim böylesine manyakça iddialarım yok. Sadece karım olmanı istiyorum.

— Yıldız parkına gittim geçenlerde. Ali beni orada öpmüştü. İğrenmiştim. Aynı yerde saatlerce ağladım.

— Ten anlaşması denen bir olay vardır. Ali şimdi öpse seni gene tiksinirsin. Benimle öyle değil ama. Anlaşıyoruz, uyum halinde olabiliyoruz.

— Doğru. Sana her şey için teşekkür ederim. Yaptıklarımdan ötürü de bağışla beni. Bir süre görüşmeyelim ne olur?

— Sen bilirsin, nasıl istersen. Yalnız ikide bir okulu asıp Yıldız parkına gitme. Annen öğrenirse provalara hiç yollamaz sonra.

28.2.1959

Ayberk'i seviyorum. Buna sevgi denebilirse. Erkekliğini, gücünü, ellerini seviyorum. Güveniyorum ona, inanılmayacak bir durum ama böyle işte. Kadın olmak istiyorum. Okulda kuşkulu ve sözümona saf kızlara ballandıra ballandıra anlattığım yatak sahneleri gerçekleşsin istiyorum. Büyük yola beraberce bakmadan, tanrılaşmadan yalnızca sevişmek istiyorum. Geç sayılmaz. Bir mektup gelse Ali'den, bağışlasa beni, yeniden sevebilse....

Ayıp ediyorum galiba. Bağımız oluşmadan Ayberk'ten özür dilemek çok acı.

1 Mart 1959

İşte yeni bir defter. Kendimi de yenileyebilsem? İçimde belli bir korku, bir sancı var. Ayberk'i sevmekten korkuyo-

rum. «Her oynadığı piyesteki rol arkadaşına, partönerine aşık olur» demişler benim için. Yalan değil ama gene de alındım. Durumun tümünü eksik ve yanlış değerlendirmektir böylesine katı bir yargıya kolayca varmak bence.

Ayberk'le provalar dışında buluşmaya başladık. Yokla var arası bir ilişkimiz oluştu. Sürekli benden, Çetin'den söz ediyor. Yargılıyor kendini bir bakıma:

— Çetin bana güveniyor. Haklı da güvenmekte. Kalleşliğim yoktur.

— Herhalde.

— Seninle çok iyi arkadaşız. Anlaşıyoruz. Aslında aramızda bir şey yok.

— Yok denebilir mi?

— Farkına varmadan bir şeyler olup bitiyor ama biz istekli değiliz, öyle değil mi?

— Ben isteksiz sayılmam.

— Sus... sus... Ben de... Çok ayıp ediyoruz ama biliyor musun?

Yılmaz'ın doğum gününde konuştuk bütün bunları. Ayberk'in yakın arkadaşları tedirgin oldular, durumumuzu yorumlayamamak sıktı onları. Dansa kaldırdı beni neden sonra.

— Seni düşünmekten alıkoyamıyorum kendimi. Engelleyemiyorum.

— Neden bunca sıkıntıya sokuyorsun Übü Baba'yı?

— Ali'yi unutmadığına eminim. Halâ seviyorsun onu. Üstelik bir de çerez kabilinden Çetin var. Bu durumda bana iyiden iyiye yedek parça olmak, avuntu aracı olmak kalıyor.

— Ne diyeceğimi bilemiyorum. Doğru söylediklerin. Senden ayrılınca üzülüyorum. Seninle olmak mutluluk veriyor bana. Dahası özlüyorum seni.

— Bütün bu anlattıkların sevgi değildir. Üstelik Çetin çok iyi arkadaşımdır.

İlişkimizi açıklarcasına sıkı sıkı sarıldık birbirimize. Aşçıbaşı telefon edip annemin eve döndüğünü haber verdi. Aklım beş karış havada, beni yarım saat beklediği için sinirden morarmış yeni İngilizce öğretmenim Melkon'la derse oturdum eve döndüğümde. İyi bir hoca Melkon. Oscar Wılde'ın oyunlarını, tarih kitapları okuyoruz birlikte. Böylelikle kendiliğinden ilerliyor İngilizcem. Bir de sulanmasa bana, ara sıra sıkıştırmasa daha bir sevineceğim.

— Sen bambaşkasın. Erkek milleti senin yüzünden birbirine düşecek, dedi bugün.

Sonra ekledi:

— Biraz daha genç olsaydım ne olurdu sanki. Çok geç karşılaştım seninle.

7.3.1959

Eski hamam eski tas gene. Ayberk beni Ali'ye rağmen seviyor. İnanılmaz konuşmalar geçiyor aramızda provalarda. Cüssesine, erkekliğine yakışmıyor hiç.

— Sen beni değil, bendeki Ali'yi seviyorsun diye söze başladım bugün.

— Yanılıyorsun. Seni beklemeğe kararlıyım. Ondan kurtulur kurtulmaz benim olacaksın.

— Sen durgun, temiz, dengeli bir oyuncusun. Sadun'u beğeniyorsun. Bense daha fazlasını istiyorum. Azla yetinmek canımı sıkıyor. Salak seyircinin önünde bir parlayıp bir kaybolmak yetmiyor bana.

— Benim güzel Übü anacığım. Ali seni unutmamıştır merak etme. Kurtul bu saplantıdan. Aslında sevmiyorsun onu ama bırakılmışlığı yediremiyorsun kendine. Ne istediğini, ne dediğini bilmez durumda olmanın nedeni de bu yalnızca.

— Ne olur sevgilim, bugünü yaşasak seninle. Nişanlanmayı, ilersini hiç düşünmesek.

— Bu yöntem, yatıp kalkılacak düşük kadınlara uygulanır. Onları küçük gördüğümden değil böyle konuşmam, yanlış anlama. Hem çoğunlukla öylesine açık seçiktirler ki insan kolay kolay kopamaz. Her neyse. Seninle belirsiz bir süre birlikte olamam. Daha doğrusu, en başından sonumuzun ayrılık olduğunu saptayıp sevemem seni. Her zaman için benim olmanı, karım olmanı isterim. Gel geç, güdümlü ilişki kuramam seninle. Sen istesen bile.

— Her şey değişiyor sevgilim. Şimdilik hiç derinine inmeden, fazla ırgalamadan sevelim birbirimizi. Bakarsın gelişe gelişe ilişkimiz kopmaz ilişkiye dönüşür.

— Meseleyi başlangıçta böyle sakatça koyarsak zorunlu olarak ayrılırız.

— Şimdilik Ali'nin yolladığı takvimde, seninle geçen günlerimi çiziyorum her sabah.

— Kesin kararını ver. Benimle kal. Bütün günlerim sonuna dek senin olsun.

Birden öptü beni. Ürperdim. İlk kez ürperiyordum öpüşürken. Sonra makyaj odasına gittik. Kocaman kollarıyla sarıldı bana. Tekrar öpüştük. Bayılacak gibiydim. Adaleli bacağına oturdum, kıpırtılar başlamıştı içimde. Azgınlık bu olsa gerek diye düşündüm ve korktum birden.

— Kadın değilim.

— Biliyorum merak etme. Bana güvenebilirsin.

8.3.1959

Cep tiyatrosuna okul formasıyla gittim bugün. Sigara uzattı Ayberk:

— Sana teşekkür etmek, özür dilemek ve vedâlaşmak için geldim sevgilim.

Kızmadı hiç. Ya da bana öyle geldi.

— Neden?

— Çünkü beni seviyorsun. Kesinlikle biliyorum bunu. Oysa dün kollarında yalnızca Ali'yi unutmak istedim. Öyle biriydin benim için. Herhangi biri. Genelevdeymiş gibi seviştim seninle.

Sustu uzun süre. Var kuvvetiyle bir tokat attı sonra. Ağzımın kenarı hafiften kanamaya başladı.

— Böyle davranmakta direnirsen daha benden çok dayak yersin bilmiş oll

Yaramla ilgilendi. Pamuk, alkol bulup getirdi. Suskundum. Fazla kızmamıştım ona. Durum içimi gıcıklamıştı.

— Çetin Ani'yle nışanlandı haberin var mı?

— Hayırlı olsun. Çok sevindim. Akıllılık etti.

Sevinmiştim gerçekten. Evde yaramı annemden gizlemek tüm gecemi zehir etti. Sonra düşündüm. Bugüne değin hep almış hiç vermemiştim. Çetin'e, Ali'ye ne verdim? Şimdi koskoca Ayberk'e, herkesin sevdiği ve beni taparcasına seven Ayberk'e ne veriyordum huzursuzluktan öte? İşte böyle...

12. 3. 1959

Bugün Çetin geldi provaya. Salonun en arka sırasına oturdu. Dekor üstüne tartışma başlayınca kimseye sezdirmeden yanına gittim.

— Nışanlandığını mı söylemeye geldin?

—. . . . . .

— Kutlarım. Yalnız resmimi geri ver artık.

— Veremem. Senden alabildiğim tek şey resmin. Onu da istemeye hakkın yok.

Ağlamaya başladım. Mendilini uzattı. Bakışları yumuşacıktı.

— Neler neler anlatmıştın bana değil mi?

— Vereceklerimi gözünde büyüten birini buldum. Beni seven birini. Sen sadece anlattıklarımı sevdin, beni değil. Genç Oyuncular da seviyor onu. Karşı çıkmıyorlar nışanlanmamıza.

— Biliyor musun, ben gene de kopamazdım senden. Bitirme kararını, başkasına gitme kararını kendiliğimden veremezdim.

— Öyleyse öp beni. Bir tek gün olsun sevdiğine inandırmak istiyorsan öp. Sıkıysa öp.

Başımı omuzuna dayadım. Sarıldı bana. Yanıyordu, her yanı ateş gibiydi. Benim de.

— Öpemezsin. İnce hesapların engeller çünkü. Ayberk'le oynuyorsun artık.

— Hayır oynamıyorum. Onunla öpüşürken, sevişirken ne olur diyorum kendi kendime, şu ara onu Ali olarak sevmeme izin versel Gönlü yatsa!

— Pek fazla bir şey istemiyorsun allah için.

— Seni sevmişim. Ali öyle söylemişti. «Bu kadar çok ve sık söz ettiğine göre seviyorsun» demişti.

— O söylediyse doğrudur. Ne zaman akıllanacaksın be kızım! Ne mene yaratıktır bu sevimsiz herif ki seni bunca etkileyebiliyor?

— Bilmiyorum. Kazığı sonunda hep ben yiyorum. Ne olursa olsun değişen, giden hep başlangıçta beni deli gibi sevenler. Aslında hiç biriniz sevmediniz beni. İyi ki ben de sizleri sevmedim.

İyiden iyiye ağlıyordum artık. Kendime ağlıyordum. Koltukları tekmeledi. Sahnedekiler tedirginleşmiş bize bakıyorlardı.

— Hayvanım ben. Bunu anlamalı ve bilmeliydim. Çabuk yıldım. Gene de hayatımla oynamana olanak tanımayacağım. Ayberk'e de acıyorum, dedi.

Rahatladım birden. Nişanlanmaya kolayca karar vermesine, benden habersiz işler çevirmesine kızmıştım. Beni sıkan, sarsan ellerinden sıyrılıp Ayberk'in yanına döndüm.

— Yedekteki hazır kuvvete sığınıyorsun değil mi?

— Sana güveniyorum. Seni seviyorum. Yedekte değilsin, sevgilimsin.

— Yalnız iyi düşün. Yumuşak ve salak görünüşüm altında aileden kalma hotzotçuluğum vardır. Üşütürsem kendimi tutamam, fena döverim.

— Beni korkutarak mı eğiteceksin?

— Gerçekten sevince korkuya yer kalmaz sevgilim. Büyüdün artık. Kadınımsın.

Kolumdan tutup sahneye çıkarttı beni. Kendisi de bir zıplayışta sahne önüne fırlayıverdi. Prova bittiğinde «petite fleur» çalıyordu teypte. Bağrına bastı beni. Dans ettik sahnede. Sarılmış, kenetlenmiştik.

— Sizin şarkınız olsun bu, dedi teknisyen arkadaş.

14. 3. 1959

Akşama oynayacağız. Defterimi kulise getirdim. Bugün yaşarken yazmak istiyorum, sonradan değil. Önümde kırmızı perde var. Az önce sökük yerlerini diktiğim, sahnemizi gizleyen sevgili perde. Gerisinde ışıklar gülümsüyor. Akşama bizleri aydınlatacak aynı ışıklar. Burası benim yerim. Kos-

tümler, tahta gemi, kocaman dekor merdiveni, Maurice Jarre'ın müziği, hepsi hepsi benim, bana ait. Duvarlar yazı kaplı. Bu yıl badana yapılacaktı ama tiyatro kolu engel oldu, bunca anı silinmesin istediler. Hemen karşımda «BİRKAN FÜSUN—İONESCO—LE LEÇON» yazıyor. Daha yukarılarda: «Tiyatro demek her şey demektir» yazılı. «Ey oyuncu kendini değil sanatını düşün»... «Epik tiyatroyu öğrenelim» «Tarih dersini kaynattık» «Merde... merde... merde... (bok)», «Sen artık benim gölgemsin» ve daha neler neler yazmışlar.

Gece oyun var. Mutluyum. Derin derin nefes alıyorum. Kulisin nemli, kekrek, çürüğümsü, tatlı kokusu içime dolmakta. Tek bir saniyeyi savuşturmadan, geçiştirmeden, sindire sindire yaşıyorum. Mutluyum.

19. 3. 1959

Tiyatro babamız bir kez daha gözünü kırptı ve perde kapandı üstümüze. Sıkı sıkı düğümlenmiş eşarbım, sabahlığımla başlangıç müziğini dinlerken Özcan'dan bir sepet menekşe geldi. Çiçek sevmem, menekşeyi severim. Belli bir sevinç kapladı içimi. O hızla sahneye çıktım. Fransız konsolosluğu öğretim üyeleri, Küçük Sahne oyuncuları ve de Genç Oyuncular izlediler oyunu. Ani kutlamak için sahne arkasına geldi Çetin'le birlikte.

Kulisi darmadağınık bıraktık. Çiçekleri, paketleri, çantaları Ayberk'e yükleyip pasajda bira içmeye gittik. Tıklım tıklımdı pasaj. Bizlerin az önce sahneye çıktığımızı bilen yoktu. Birayı hızla dikip Ayberk'e yaslandım. Başım dönüyordu. «Senin karın olamaz bu kız Ayberk baba, baksana bir bardakla kaykıldı» dedi, Orhan arkadaş.

Cumartesi günü Galatasaray'ın çayına gittik. Bize koskocaman bir masa ayırmışlar pistin yanıbaşında. Türe, masaları ayarlarken çok güçlük çekmiş. Herkes, «Tiyatrocuların masasına koy bizi» diye diretmiş. Ayberk'le mırıltılar, fısıltılar eşliğinde dans ettik. Çocuğun biri hızla çarptı ayağıma. Bileğim kanamaya başladı. Ayberk uzun süre, pamukla bastırıp kanı durdurmaya çabaladı. İri yarı gövdesiyle eğilmiş, ayağımı iyileştiriyordu sevecenlikle. Tuvaletin önündeki deri koltuğa yanyana oturduk.

— Sen benim güzel ve iyi oyuncu sevgilimsin. Senin için sıkıntı çekmek, seni sevmek çok güzel.

— Avunma ve öç alma aracı olmadığını kabul ettin artık değil mi?

— Şimdilik bekliyorum. Ağa çocuğu hele bir dönsün, kesinkes bana gel ondan sonra inanacağım söylediklerine.

Üstüme titriyor çoğunlukla, hem de titizlikle yapıyor bunu. Zaman zaman annesi olmak, saçlarını taramak, kolonyalı pamukla boynunu silmek istiyorum. Zaman zaman da boylu boyunca yatağa uzanıp uyumak istiyorum onunla. Kaşlarını çatıp ellerini ovuşturusun istiyorum.

24. 3. 1959

20 Mart'ı unutamıyorum. Kadınlığa özendiğim bir geceydi 20 Mart gecesi. Saat beşte, Fransız konsolosluğunun önünde buluştuk Ayberk'le. Hiç tanımadığım bir yokuşta, dört bekâr arkadaşının evine götürdü beni. Zemin katında dört oda, pis ve dağınık. Arkadaşları bizi bırakıp gittiklerinde, cüssesine yakışmayan bir yakarışla:

— Hiç bir şey yapmayacağım, söz veriyorum, dedi. Ne olur yan yana yatalım.

Üşümüştük. Yattık, Öpüştük. Ali'den söz ettik.

— Seni seviyorum. Kadınlığını, oyunculuğunu seviyorum. Ali efendi gibi, büyük olduğunu, çok şey kanıtlayacağını falan festekes düşündüğüm için değil.

Etekliğim buruşmuştu. Çıkarttım.

— İkimiz için ne kadar farklı bir kesit şu yaşadığımız. Sen kimbilir neler kuruyorsundur. Ben ise sadece seviyorum seni. Bach da böyleymiş. Durgun, mutlu, dengeli, bol çocuklu bir aile babasıymış. Bir o kadar da büyük sanatçı!... Ölümsüz olmak için sandığın gibi serüven dolu bir yaşantı gerekli değil.

— Hep böyle kalalım isterdim. Her şey dursun, hiç değişmesin. Bu küçük odada, bu yatakta böyle yan yana ve sarılmış kalalım hep.

O gece beni eve bırakırken bir başka türlü sarıldı, sahiplendi sanki. Ertesi gün Öztürk adında, yeni evli bir arkadaşının evine götürdü beni. Şehir tiyatrosundan zapzayıf bir çocuk, filim de çeviriyor. İki aylık evliler ama karısı dört aylık hamile. Patik örüyordu bebeğine. İçim ısındı ansızın. Ayberk'e doğurmak istedim. Bütün arkadaşları kültürlü, yetenekli, cici insanlar. Ayberk de onlar gibi, dilediği kızla evlenip kaybolacak. Bir öpüşmenin, yeni bir oda takımının, başarılı bir oyunun, yeni doğmuş bir bebeğin mutluluğu ile yetinecek. Oysa ben istemedim bunları, istemiyorum. Yıllardır içlerinde yaşadığım kan bağım olan kişilerin beğenilerinden, felsefelerinden apayrı sürdürmek istiyorum yaşamımı, onlardan kopmak istiyorum. Tiyatroyu bu yüzden seçtim. Evlenip ev döşemek, çocuk bezi yıkamak, temizlik yapmak, dolap yerleştirmek için değil.

Bu hafta Ahmet'in partisine de gittik Ayberk'le. Garip bir

topluluktu. Edebiyat, caz, klâsik müzik konularında bilgi yarışması sürdü saatlerce. Bir ara konu Ali oluverdi.

— Sartre ezmiştir onu, perişan etmiştir. Garip, acaip bir insandır.

— Özentidir bence. Tatlı su komünisti ne olacak.

— Doğru. Milyoner komünist.

— Manyak kasıntı.

Yalnızca adını duyuyordum, söylenenleri değil. Ayberk atıldı neden sonra.

— İyi çocuktur, dedi.

Dans ettik. Elimi, yanağımı öptü. Saçlarımı okşadı.

— Sana ihtiyacım var.

— Benim de.

— Seni kıskanıyorum.

— Ben de.

— Genç Oyuncular hayvandır, hiçtir. Dokunulmaz sanıyorlar kendilerini eşşolueşekler. Karşı çıktıkları toplumdan daha tutucular. Palavra hepsi, sonuna dek palavra. Fağfurdan şatoda yaşıyorlar. Sıkıysa oynasınlar, sahnede göstersinler kendilerini. Ütopik manyak her biri.

— Bunları beni sevindirmek, aşağılık duygumu azaltmak için mi söylüyorsun?

— Bilmiyorum. Kollarıma bundan böyle düşünerek atılmanı istiyorum. Rastgele değil, bilerek. Az önce Ali'den söz edildiğinde rengin kaçtı gene.

— İşin içine tiyatroyu karıştırmadan, ilk kez bir insanı sevebildim. O da sensin. Seni böylece, çıplak olarak sevdiğimi sanıyorum.

— Emin değilsen ayrılalım hemen. Beni yıpratıp çileden çıkartırsan kötü olur. Kimselerle yatamıyorum. Orhan nefret ediyor senden. Geçenlerde bir arkadaşına götürdü beni, kadın arkadaşına. Yatak faslı başlamadan tüydüm. Sen

varken bir başkasıyla sevişmek ters geliyor bana. Erkek yatmayınca sinirli olur, manyaklaşır. Ne dersin, ayrılalım mı?

— Seninle şimdilik yatamam. Ayrılmayı becerebilir miyiz dersin?

— Seni sevmiş olmak isterdim. Sen karşındakini ancak sevilmediğinde, köpek gibi sevebilen manyağın tekisin. Kaçanı kovalamak eğilimi var sende.

— Çabuk ileri gittik bana kalırsa. Yatıp kalkmaktan söz ediyoruz baksana. Ali hep, «Bu yaşta yapılanlar ilerki yaşantının hafiften örnekleridir» derdi. Yani şimdi seninle yatmadan sevişiyorsam, bu ilerde güçlük çıkartmadan yatarak sevişeceğimin belirtisidir.

— Yani orospuluk yapacağının.

— Evet öyle.

— Beceremezsin merak etme. Kolay değildir orospu olmak. Kuralları vardır, katı, acımasız kuralları. Hanım evlâdı geçmişin engeller bunu. Ben de....

Omuzuna yaslandım. Ağlamak istiyordum.

— Bundan böyle asla garsonyere götürmeyeceğim seni. Sen istesen bile.

27. 3. 1959

Özcan bugün Ayberk'e sulandı. O kadar yıkıldım ki! Tiyatrocuların hepsi bu denli ahlâksız olamaz. Yadırgamadı Ayberk, «Olur böyle şeyler» dedi. Ellerini ovuşturdu. «Ne haber ihtiyar, anlat bakalım» dedi Özcan'a. Eski tiyatro programlarını karıştırdık. Özcan'ın annesinin sobanın üstünde pişirdiği ıspanaklı böreği yedik.

— Şeker çocuktur benim oğlum, ev işlerinde bana yardım eder, dedi anası bir ara.

Özcan'a baktım. Seviyordum onu. Kızamadım. Alışmıştım yeni duruma.

Oysa şimdi çok umutsuz ve yılgınım.

1. 4. 1959

Genç Oyuncuları seyrettim bugün kalbim sıkışarak ve Ali'yi hatırladım. Yitirdim ikisini de. Değerlerini bilemedim. Kızdırdım, kızdım. Onlar büyük, büyük. Bense küçücüğüm.

4. 4. 1959

Toti diyorum artık Ayberk'e. Sürekli kuduruyor, sevişmek istiyoruz. Basamakları kucakta çıkmaya, fırsat buldukça öpüşmeye alıştım artık. Nışanlandık bugün. İnce telleri büküp yüzük yaptık kendimize. Okulda bile çıkartmıyacağım yüzüğümü. Nişanlanmaktan çok, nişanımızın biçimine sevindim. Kendi kendimize beceriverdik işte. Yüzüklerimiz bile var.

Sonra bir tiyatro çağrısını geri çevirmeye gittik beraberce. Tiyatroyu hiç bilmeyen, salt fikirlerini yaymak için bu işe girişmiş bir topluluk Ayberk'i aralarına almak isteyenler. Ben de hiç dayanamıyorum tiyatronun böyle maşa gibi kullanılmasına. Tüm kavramların çok ötesinde, üstünde tiyatro. Ayberk'in bu işten sıyrıldığına sevindim.

— Sayende oldu, dedi. Benim yüzüm tutmaz, istemeye istemeye peki derdim.

Yüzük parmağımda uzaklaşırken koştu arkamdan.

— Seni böyle olduğun için, halâ bana gelemediğin için

seviyorum. Ama hep tatlı ol ne olur. Bugünkü gibi ol. Dünkü, ya da daha önceki gecelerdeki gibi olma. Soğuk, umursamaz, uzak olma. Sonunda benimle kalmasan bile, şimdi iyi ol yeter.

— Nışanlandık bugün. Böyle konuşma.

— Nışanlandık ama ailelerimiz var engel olarak. Seninkiler beni kabullenmezler. Benimkiler senin için «Zengin kızından adama karı olmaz» derler. Neyse, nışanlandığımız gibi şatafatsız evleniveririz biz de.

Kolumu sıktı. İyiden iyiye acıttı.

— Söyle yapabilir miyiz bunu?

Elini öpüp eve girdim koşarak.

21. 5. 1959

Koleje yazdırıldım. Ortaokulu bitirir bitirmez Dame de Sion'dan kurtulacağım. Eskisi kadar istemiyorum bu değişikliği ama oldu bir kere. Hemen hemen her gün, okuldan sonra, Nışantaşında buluşup çimenliğe gidiyoruz Toti'yle. Dağ bayır dolaşıp toprağa boylu boyunca uzanıyoruz. Bomboş çimenlik bir saha Nışantaş'ın devamı. Çocuklu bir saha. «Ayıp yorgan altında... ananın...» diye bağırıyorlar bizi gördüklerinde. Sinirleniyor Ayberk, peşlerinden koşup dövmeye kalkışıyor. Vakit öylesine çabuk geçiyor ki! Ders de çalıştırıyor bana, cebir özellikle.

Her şey unutuluyor anlaşılan. Toti'yi seven, tiyatrocu olmak isteyen, Dame de Sion'da okuyup konservatuvara devam eden, seneye Kolej'e, yaza Ada'ya gidecek olan, İngilizce, bale, tenis dersleri alan bir kızım. Geçmişte kimseleri tanımamışım sanki. Gel gör ki anıları hiç tazelemeden, ya-

şanmamışçasına geçiştirmek olanaksız. Resimleri, mektupları yırtmak eskiyi yok edemiyor. Geçmişimi kambur gibi sırtımda taşıyorum.

30. 6. 1959

Bitirme sınavları iyi geçti. Her sabah dokuzda girdiğim sınav odasını, güç oldukları için sınav sorularını sevdim. Çoğu kez Mine ile sabahladık. Günü gününe çalışmayıp dersleri biriktirdiğimize yakındık ama gene de yuttuk kalın kitapları. Şimdi her şey basit, sessiz ve durgun. Sıkılıyorum. Ada'dayız. Bölük pörçük Ayberk'li kış günlerini anıyorum. Annemler, sınavlardan çok önce taşınmışlardı Ada'ya. Necmiye ablamda kaldım bir ay boyunca. Ayberk şimdi Diyarbakır'da. Annesinin babasının yanında. İkmalleri var. Erdek'de buluşmaya kararlıyız.

Ayrılmamız, tanışmamız kadar garip oldu. Beni pilotların gösteri uçuşlarını izlemeye götürmüştü. Tutkusuydu pilotluk.

— Özgürdürler. Güçlü kuvvetli, sağlam insanlardır. Biz yerde sürünürken onlar uçuyor bak!

Üç yüz lirayı bir gecede içkiye yatırdığı için kızmıştım ona. Yol parası kalmamıştı. Gösteri boyunca dırdır ettim, sorumsuz olduğunu söyledim. Çok sinirlendi. İşte o ara, adamın biri bana lâf attı, yanımızdan geçerken elledi de. Ne oluyor demeye kalmadan Ayberk'i adamın üstünde gördüm. Yumrukluyordu. Polisler girdi araya. Adamın gözü kanıyordu. Patlamıştı sanki. Onlar önde ben arkada Firuzağa karakoluna gittik. Tombul bir komser sorguya başladı.

— Hanım neyiniz olur?

— Nişanlım.

— Muamele uzun sürer, oturun. Davacı olmayıp uyuş-

makta fayda var. Bizleri de uğraştırmayın boşu boşuna.

Saatime baktım. Evdekilerin yemeğe oturma saati, sekiz. Kesecekler beni diye kara kara düşünürken komser arabuluculuk yaptı. 100 lira istedi adam, pansuman yaptırmak ve elbisesindeki kan lekelerini temizlemek için.

— Özür dilerim benim yüzümden oldu, dedim.

— Asıl ben özür dilerim. Kimliğimi gördün sonunda. Ben buyum işte. Hayvanın, serserinin, haydutun tekiyim.

Hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Kızdım kendime. Ertesi gün, babamın cebinden çaldığım 100 lirayı götürüp verdim Ayberk'e Galatasaray lisesinin önünde.

— «Öfke» oynuyor, dedi. Gidelim istersen. Para vermeden girmenin yolunu buluruz.

— Çok isterim.

— Parayı herife vereyim hemen geliyorum.

Etkiledi bizi «Öfke» adlı oyun. Ayıcılık, sincapçılık oynamaya başladık biz de. Oyunun bitiminde:

— Ben tavşan olmak isterdim, dedim.

— Ben istemesem de ayıyım zaten.

Tiyatronun çıkışında bebek takımları satan dükkândan bir çift mavi yün patik aldık. Şimdi teki bende, teki onda Diyarbakır'da. «Öfke» nin etkisi yakamızı bırakmış değil. Demek aynı bizim gibi sevişen, hırlaşan, sürekli huzursuz çiftler var ki yeryüzünde, elin yazarı bu oyunu kaleme almış diye düşünüyoruz.

Ayberk'le durmaksızın eylem içindeyim. Sevişeceksek sevişiyoruz. Yapıyoruz, ediyoruz. Dobra dobra bir insan o. Oldukça sert ve hotzotçu, ama en önemlisi Ali gibi kukumav kuşuna özenip düşünen, Çetin gibi sadece duygulanan bir erkek olmaması. Yapıcı bir ayı o. Hırslı bir eylemci.

Gelelim Mayıs ayının en güzel gecesine. Anneme, kolejde kuzu çevirme partisi var deyip naylon gece elbisemi

ve kürk pelerinimi giydim, saat yedide buluştum Ayberk'le. Kadıköy'de oturan Mehmet'le Filiz'e davetliydik. Vapura bindik. Kılığım tedirgin ediyordu beni. Evde hemen Filiz'in bir eteğiyle buluzunu giyip sobanın karşısına kuruldum. Öyle tatlı bir karı-koca ki Filiz'le Mehmet. Yakında çocukları olacak. Evin içi çocuk bezleri, zıbınları, patikleriyle dolmuştu. Yemek yedik, iskambil oynadık. Toti'nin koluna yaslanıp ders çalışan Mehmet'i, kundak bezi işleyen Filiz'i izledim uzun süre. Sonra yatak odalarına geçtik. «Bereketli odadır, aman ha» diye seslendi Mehmet arkamızdan. Üstüme abandığı, yüzünü hiç görmediğim bir anda gözüm mavi jüponuma takıldı. Yatağın kenarında dimdik duruyordu. Annem yeni kolalamış, kolejli kızlardan aşağı kalmayayım diye zorla giydirtmişti. Ayberk tam o sırada:

— Biliyor musun ben kötü bir insan olabilirdim, dedi.

— Nasıl yani?

— Yani seninle gerçekten yatabilirdim. Bunca korkusuz davranman doğru değil. Herkes de ben değil bilesin.

— Biliyorum.

— Hoş sana elini sürmeye kalkışanın önce beni haklaması gerekir ya! Bak ne diyeceğim. Kızımız olursa böyle serbest bırakmayalım onu, sıkı tutalım.

— Olur.

— Giyin de içeri geçelim hadi. Pişmanlık duymanı istemem, hele benim yüzümden.

— Pişman falan değilim.

— Teşekkür ederim tavşanım.

O gece eve dönerken yaşantımın ikili yönünü düşündüm hep. Vapurda, yatakta, çimende, her yerde anılarım çifter çifterdi. Hiç bir olayı ilk kez yaşamıyordum sanki.

Kış boyu Amerikan Haberler Merkezi'ne taşındık Ay-

berk'le, caz matinelerine. Onun kadar değilse bile cazı sever, cazdan anlar oldum ben de. Sonra çayırımız. Küçücük evleriyle, yemyeşil, gepgeniş, özgür çayırımız. Her buluşmamızda yepyeni, bilinmedik yerler keşfederdik orada. Tırmandıkça tırmanırdık. Yağmurda yığınak olarak kullanılan boş evlere sığınır, saklambaç oynardık. Beraberce yaşamak bu olsa gerek. Gün içinde zamanının çoğunu sevdiğine ayırabiliyorsa insan, beraberce yaşamaktadır bence.

O, güven verici sesiyle telefon etti bana her gece. Yorganın altına gizleyip ahizeyi öyle konuştum Toti'mle. Ve işte şimdi uzaklarda o. Erdek'de buluşmak üzere uzaklarda. Caz konusunda anlattıklarına şimdi hak veriyorum:

— Zenci bu herifler. Yaptıklarını iyi yapıyorlar. Sömürüldükleri için hırslı, verimli oluyorlar. Müziklerine de yansıyor hınçları, demişti.

Söylenenleri anında değerlendirmesini öğreneceğim günleri özlemie bekliyorum.

3 Temmuz 1959

Dün kitap sergisinde Ayton'u gördüm. Ağır konuştu benimle aklı sıra.

— Erhan, Çetin, Alp, Birkan, Ege, Ünal, Yılmaz yetmedi. Listene bir de Cengiz eklendi desene!

— Benim hiç birinden haberim yok. Ayberk'i seviyorum. Kendi kendilerine ahkâm kesiyorlarsa bilemem.

— Bir sürü herif, çiçeği çevreleyen arılar gibi bir dişinin dört bir yanını sarmışlar. Kasılacak yerde üzülmen gerekir bu duruma. Marlyn Monroe'culuk hoş bir uğraş değil. Üstelik her oyunun bir raconu vardır. Sıkıysa büyük orospu ol.

— Sözü nereye vardırmak istiyorsun?

— Umursamadığın listeye beni de katabileceğini söylemek istiyorum, anlamadın mı?

— Ve aptallığından ötürü kendine değil bana kızıyorsun.

— Çok zekisin. Neyse, boş ver unutalım.

Bu konuşma bana Ali'nin sözlerini anımsattı:

— Kadın ticaret malıdır. Metadır. Kullanılır, horlanır. Tek başına, bir tek veya birkaç kadının baş kaldırması yeterli değildir. Bu utanç verici duruma son vermeli, kesinlikle kökünden kazımalı bu anlayışı, demişti.

Belki de yalnızca onu seveyim diye söylemişti bunları ama haklıydı sanıyorum. Ayton'un saydığı kişiler içinde bir tek Ünal yakınabilir. Ada'ya taşındığımızın ertesi günü iskelede rastladım ona.

— Senin için geldim, dedi. Konuşacaklarım var.

Sonra sevgisinden söz etti. Onu seçmemi önerdi. Uzattıkça uzattı. Böyle bir beraberliğin olanaksızlığını, daha o konuşurken sezinliyordum. Gene de kaypak yanıtlar verdim. Onun da en azından diğerleri kadar beni istemeğe, bana açılmağa hakkı var diye düşündüm. Kıramadım. Vapura binmesine birkaç dakika kala, yanına sokulup koluna girdim.

— Savaşta yenmek de vardır, yenilmek de. Sen kaybettin belki ama yenilmiş sayılmazsın.

— Erdek'e ben de geleceğim. Direnirsem kendimi sevdireceğimden eminim.

— Sen bilirsin.

Demek Ayton olayı tümüyle biliyordu ki, saydığı isimlerin arasına Ünal'ı da katmıştı. Oysa ben unutmuştum bile. Diğerlerinin ise hangi davranışımdan ötürü umutlandıklarını gerçekten çıkartamadım.

İşte bir defter daha bitti..

10. 7. 1959

Erdek'deyim. Güzel bir kasaba burası. Evler sokaklara taşmış, yününü alan kapısının önüne kuruluveriyor. İçten insanlar Erdekliler. Her gün bekliyorum. Ayberk gelmedi. Nedenini de yazmadı. Özellikle geceleri deniz kıyısında dolaşmayı seviyorum. Hiç yazmak istemiyorum.

31. 7. 1959

Karşılaştım Ali'yle. Gölge gibi arkadaşız artık. Bir yıllık ayrılıktan sonra, ilk cümlesi umutlandırdı beni:

— Her zamankinden güzelsin.

— Merhaba Ali.

— Gidenler, oynayanlar, seyredenler var yeryüzünde güzel kız. Doğru demiş ozan; dağ dağa kavuşmaz, insan insana kavuşur diye. Bak geldim işte.

— Ben de Erdek'teydim.

3 Ağustos 1959

Dün gece dansa kaldırdı beni. İlgisiz olan oydu, sürekli bakışlarını arayan da ben. Roller değişmişti. Çocukça bir korku, ilersini düşünen bir tavır yüzünden yan yana bile oturamadığımız kulüpte yanak yanağa dans ettik. Ağlamak istemiyordum. Kendimi tutabilmek için konuşmaya yeltendim.

— Tiyatroya hep inanıyor musun?

— Sana inandığım sürece.

— Bana sonuna dek inanabilirsin.

— Ağlama ne olur. Geçen yaz «ya sen, ya hiç» derken yalan söylememiştim.

— Ama şimdi diyemiyorsun artık.

— Sana anlatması oldukça güç. Senin gibi kimseyi sevmedim inan. Ancak seni de öyle sevemem artık. Tiyatro sana baskın çıktı. Tiyatroyu seçtim.

— Her ikimizi birlikte seçebilirdin oysa.

— Bir zamanlar yapmıştım bu dediğini. Gel gör ki geçmiş ola artık. Tekrar ediyorum, sana inandığım kadar kimseye inanmadım.

— Yani sevdin beni.

— Hem de nasıl.

— Şimdi niçin sevemiyorsun?

— Gel çıkalım buradan. Anlatmaya çalışayım sana.

Arka yola saptık. Küçük sokak fenerleri vardı, müzik ve çığlık sesleri geliyordu kulüpten.

— Bana akıl ver. Bir erkeğin aracılığıyla mı yapmalıyım tiyatroyu?

— Bıraktığım yerdesin, emekliyorsun. Erkek nedir ki? Niçin bağlanasın? Taş olarak kullan tümünü. Yükselmek için üzerlerine basmasını öğren.

— Sen bana seçimi öğütlemiştin.

— Tiyatroyu seç.

Bir ağaca yaslandı. Elini uzatıp yanına çekti beni. Yaşlı gözlerimi, yanaklarımı öptü. Sonra dudaklarımı, boynumu. Nefessiz bırakırcasına sıktı, sıktı.

— Sevişmesini öğrenememişsin. Şu anı değil, ilersini düşünüyorsun gene. Sarıl bana, sımsıkı sarıl. Evleneceğimizi tasarlamadan sarıl. Yaz boyu sevgilim ol. Üç ay az zaman değil. Sevelim birbirimizi. Sevişelim.

— Gayret ediyorum.

— Bu gece beni değil, bir erkeği sevmelisin. Kışın başkaları olacak. Söz ver bana. Olacak değil mi?

— Senden başkasını sevmesem kızar mısın?

— Beni terslediğin, hor gördüğün uzun kış gecelerinde bile kızamadım sana. Ama üzülürüm. Yalnızca beni seversen üzülürüm. Boktan, ödlek karılara özenmiş olursun.

— Biliyor musun bu kış en çok neyi diledim? Seninle yatmış olmayı.

— Daha çok küçüksün kızım.

— Sen de geçen yılki Ali değilsin.

— Unut onu artık. Öldü o. Ünlü bir oyuncu olacaksın. Övüneceğim. İlerlemene katkıda bulunduğuma sevineceğim, inan.

— Belki de yatacaksın benimle o zaman?

— Nen var kızım? Bu yılki saplantın da yatmak anlaşılan. Avrupa'da bile bunca erken başlamıyorlar.

— Bana kışın kitap yollar mısın?

— Sevinçle.

— Sana yazabilir miyim?

— Sorman gereksiz.

— Sıkılmaz mısın?

— Sen beni hiç sıkmadın. Basacağın en büyük taş, en büyük kayayım ben. Yalnız dikkatlice bas, çıplak ayakla. Papuç insana yaşam boyu gerekiyor.

— Beni sevdiklerini söyleyenler sayılamayacak kadar çok. İnan beni değil, bendeki Ali'yi seviyorlar tümü.

— Doktora götürmeli seni kızım. Kişiliğini yitirmişsin. Ya da oynuyorsun.

— Bak her taraf ışıl ışıl. Her yerde ışıklar... ışıklar... Karşı sahillerde, deniz kıyısında hep ışık, hep insan. En çok insanı merak ettiğim için seçtim tiyatroyu. Ne garip, yanımdasın ama yalnızım.

Tekrar öptü beni uzun uzun.

— Ne güzel. Sen Parisli kızlar gibi esans kokmuyorsun. Buram buram deniz suyu kokuyorsun.

— Hiç değilse, başkasına bağlanmayacağına söz ver bana.

— Söz veremem. Öyle olacağını sanıyorum. Öylesine inanıyorum. Je suis dans ma peau. (Böylesi işime geliyor, böyle kabuğumdayım, mutluyum) Seninle gitmedikten sonra, kimse götüremez beni.

Kulübe döndük. Kız arkadaşlar, geldiğinin üçüncü günü paçayı kaptırmakla, aptallıkla suçladılar beni. Erkek arkadaşlar da nişanlandığımıza inandılar. Son bir kez dans ettik. Annem pistin kenarından işaret etti. Gülümsüyordu. Sanıyorum aramızın düzeldiğini varsaymıştı.

— İyi geceler, dedim. Biz gidiyoruz.

— Çao.

Gece Selçuk'u uyutmadım. «Evlenmeden yatmak, birleşme umudu olmadan sevmek, aynı yolda yürümek ve gitmektir önemli olan. Ali'yi sevmek güç. Onu seçince kötüyü seçmek gerekli» diye sabaha dek susmamacasına konuştum. Bir ara o kadar yoruldu ki:

— Bitmedi mi daha? Bayılacağım, dedi.

— Bitti. Ama bil ki beni sevmek için aynı koşullara uymak, şimdi benim içinde bulunduğum mutsuzluğu tatmak gerekecek. Tanık ol! Ali'nin şartlarını, tuzağını diğerlerine uygulayacağım. İşlerine gelirse!

25 Ağustos 1959

Plân yapmadan yaşamak, yazmak, oynamakl işte benim yolum. Dün Ayberk geldi. Parmağımda, getirdiği gümüş yüzük... Oysa bambaşka düşünceler içindeyim. Yarın kaygısına düşenlerden, ilersi için yatırım yapanlardan tiksiniyorum. Bütün bir yaşamı, bütün bir ince, hesapsız sonsuzluğu istiyorum, bölmeden. Bir bağlanmanın, bir duvarın, bitişin, ölümün habercisi öpüşmeler bana göre değil.

Lüks caddelerden hızla bir araba geçer. Sanki sürücünün gayreti değil, içinde bulunanın ateşi, öldürücü coşkusu hız vermektedir arabaya. Caddenin her iki yanında kapılar, her kapının ardında koca koca dünyalar... Birbirlerine benzeyen ve tek olan dünyalar. Yaşamak bütün bu dünyalara girip çıkmak mı? Bir tanesini seçmek mi, yoksa aynı caddede yepyeni bir evren yaratıp onun içinde günlerini doldurmak mı? Ya da toptan hepsini yıkmak mı bilmiyorum.

Bunca kopuk, köksüz bir yaşam sarmıyor beni aslında. Kendimi zorluyorum. Yalan söylüyorum. En özentisiz, sürekli, yumuşak yaşam çekiyor beni. Bu eğilimimi körletiyorum. Tiyatroya sınır yaraşmaz. Devamlılık, aynılık yaraşmaz biliyorum. Ama belli kişilerle yıllarca sevişip beraber kalan sanatçılar da yok değil. Kendilerinden çok, yaptıkları güzel oluyor insanların. Oysa ben yaşamları güzel olabilenleri özlüyorum. Yaşarken kendileri için güzel insan dedirtebilenleri....

13 Eylül 1959

Yaz gecelerinden hiç söz etmemişim. İsviçreli kız arkadaşlarına kart yazıyordu bir gece, bana göstere göstere:

— Bu Macar kontesi sevgilime. Saçlarını topladığında onu andırıyorsun. Bu da «peu d'imagination, beaucoup de metier» bir oyuncu arkadaşıma. (kısır buluşlu, dar dünya görüşlü, mesleğinde yetenekli)

On tane kartı kucağıma bıraktı.

— Ne kadar sevgisizsin.

— Böylesi neden yetmiyor sana, anlayamıyorum?

— Sevgi dolu gözlerini tanımıştım da onun için.

— Yalancı gözler artık onlar. Sana baktıkları gibi kimseye bakmadılar. Sana yazılanlar kimseye yazılmadı. Eskidendi ama.

Bir kirpi geçti yanımızdan. Ay yusyuvarlak. İlginç bir şey söylermişçesine, kısık sesle sordum.

— Tu péférerais la lune ou l'etoile (Ayı mı isterdin, yıldızı mı?)

— C'est trop symbolique. Je voudrais les deux. (Çok simgesel. Her ikisini de isterdim)

— Tu n'en auras aucune (Hiç birine sahip olamayacaksın.)

— Toi, au moins ça a du sens ce que tu dis. Je le savais d'ailleurs, je l'ai toujours su. (Senin dediklerinde anlam var hiç değilse. Biliyordum zaten. Her zaman farkındaydım bunun)

Dizine yattım.

— Farklı mıyım diğerlerinden?

— Bambaşkasın. Sus ne olur. Köpek gibi yalnız kalacağımı biliyorum. Sus.

Yokuş aşağı yavaşça yuvarlandık. Döne döne öpüşüyorduk. Canım acımış, üstüm başım kirlenmişti. Fransızca söyleşiyi sürdürdü bilgiçlikle.

— La destinée de l'homme, c'est encore l'homme. (insanın alın yazısı, insanın kendisidir)

Nefes nefeseydik yerden kalktığımızda. Elimi sıkıca tuttu.

— Hadi git uyu bakalım artık. İyi geceler.

23 Eylül 1959

Ada'da son gecem bu. Az önce Ali telefon edip «İyi şanslar, yarın gidiyorum» dedi. Melis'le İsmail Dümbüllü'yü seyredeceğiz bir saat sonra. Cambaz Maden'de çadır kurdu. Ali bu yaz Muhsin Ertuğrul ile tanışmış. Engin Cezzar da arkadaşı. Ne mutlu ona!

Anlatılacak bir gecem daha kalmış. Onu da yazıp kurtulayım. Dil'e gitmiştik bir gün. Geldiğinin haftasıydı yanılmıyorsam.

— Çok ilginç bir filim seyretmiştim, diye söze başladı. Erkek, kıza «Sana güzel bir şiir okuyacağım» diyor. «Gözlerini kapa.» El ele, gözleri yumulmuş bekliyorlar bir süre. Hiç sesini çıkartmıyor erkek. «Nasıl, güzel miydi?» diye soruyor sonra. Kız da «Çok güzeldi» diye yanıtlıyor.

Yağmur başlamıştı. Kaçacağımıza yerleşmiştik bir güzel çamın dibine. Dil, Ada'nın ucudur. Aşıkların yeridir.

— Yağmur dinsin öyle gidelim. Yağmurda düşünmek zevkli oluyor.

— Nasıl istersen.

Hep düşünürdü.

— Akşama Alp çağırdı. Parti gibi bir şey veriyormuş nışanlısının evinde.

— Gidecek miyiz?

— Bana göre hava hoş. Sen ne dersin?

— Seninle olduktan sonra...

Beysun'un evi, kulübün hemen yanında bir yalı. Annesi bozulmasın diye bahçede toplandık. Oturacak yer yoktu pek. Ali, plâjdan hasır çalmamızı önerdi. El ele koşmaya başladık. En heveslileri ikimizdik. Katılırcasına gülüyordum.

— Gülmesene. İş yapıyoruz. Heriflerin mülkiyetine zarar vereceğiz. Oh olsun!

Ağırdı hasır. Bir ucundan o, bir ucundan ben tutup sürüyerek taşıdık. Beysun'ların kumsalına vardığımızda bırakıverdi ucunu. Ayağıyla itip yere serdi hasırı. Boylu boyunca uzandı üstüne.

— Gelsene.

Serin bir geceydi. Denizi seyrettik önce. Ağırlığını duymadım. Yatmak buydu yanılmıyorsam. Ancak soyunmamış-

tık. O sevdiğim sahne arkası ezikliği kapladı her yanımı. Bacaklarımı sıkmıyordum. Saçlarını çekiyor, sırtından doğru sarılıyordum. Düşler ülkesinin tanrısıydı o.

— Bir başkasıyla da sevişebilir misin, aynı böyle?

— Kış boyu seviştim.

— Gülden'le peki?

— Gülden bana hiç bir şey demiyor. En azından bir şey demesi gerekli.

— Tu es comme une machine. M'aimes-tu autant, au moins? (Makine gibisin. Beni seviyor musun bari?)

— Je t'aime autant que je te serre; ni plus ni moins. (sana sarıldığım kadarıyla seviyorum seni; ne fazla ne eksik.)

Akıllanmamıştım. O bana şimdi, bu gece, bu ay seninim diyordu. Ben ise onu her zaman için elde etmeyi tasarlamaktan, o ayın tadını kaçırıyordum.

Alp seslendi yukardan:

— Şimdi sırası değil. Bağırtmayın insanı. Çabuk getirin hasırı.

8 Aralık 1959

Gordon Graig, Stanislavski ve Brecht okuyorum. Okudukça öğreniyorum tiyatroyu. Artık bu defterde bir sayfa bile geriye dönemeyecek denli değişmişim.

Engin, Hamlet'i oynuyor. Muhsin Ertuğrul, «Hangi rolü oynamak isterdin?» diye sorduğunda, kendinden emin, hiç teklemeden, «Hamlet'i» diye yanıt vermiş. Şaşırmışlar Şehir Tiyatrosu oyuncuları, rol dağıtım listesinde ismini okuduklarında.

Ayrıca «Tahta Çanaklar» başladı. «Übü Roi» oynandı. Sa-

int Joseph'in sokağında Filiz'lerin yeni evleri. İlk kez görüyorum Ali'nin yıllarını geçirdiği papaz okulunu. Bana mektup yazdığı bahçeyi, yatakhane pencerelerini. Geçmişim silik, belirsiz. Tam unutur gibi olmuşken onu, kabuk düşüveriyor, yara hafiften kanıyor bininci kez belki. Ayberk'leyim...

25 Ocak 1960

Sinan'ın çatı katındaki tıkış tıkış odasına götürdü beni Ayberk bugün. Karanlık, dik merdivenlerde öptü beni.

— Allaha yakın oturuyor bizim Sinan.

Resim, boya, fırça, kitap dolu küçücük odada öpüştük gene.

— Bu kadarcık bir yer bize yeter de artar bile değil mi?

Plâk dinledik. Pencereden, girinti çıkıntılarıyla damları seyrettik. Her tür yaşam eninde sonunda bir iki mutluluk, üç beş bunalım, dört beş başarı ve binlerce istekte özetleniyor. Genco, Karaca tiyatroya girdi bile. Bense kimya çalışmak zorundayım. Allah kahretsin! Balem, sahnem, kitaplarım, dar sokak, yağmur, karanlık, kedi, oda, prova, Paris, Ayberk, gitmek, güzelliğim, Sinan, Genç Oyuncular, Çiğdem... Say sayabildiğincel Engin, konservatuvar, Alp, Ali, bok püsür, yalnızlık, Selçuk, dünya, âlem, kâniat.... Her saniyem böyle işte. Müşfik, Sartre, bok bok, bok...

5 Mart 1961

Tam üç yıldır Ayberk'le beraberim. Değişmedim. Ama şeker hastasıyım. Bir yıl boyunca yazmamışım hiç. İnsanları tanımaya çalışıyorum. Pek de başarılı sayılmam bu konuda.

Oyun yazmaya koyuldum bir ara ama altından kalkamadım. «Her şeyi yazamayacağım biliyorum. Adını yazamayacağım». Kimindi bu satırlar? Ali'nin kuşkusuz. Yeni bitirdiği bir oyunu getirdiğinde, ilk sayfasında okumuştum bunları.

17 Mart 1961

Beaumarchais'nin tüm yapıtları birbirinin aynı. Zengin adam uşak olur, adamın uşağı da zengin adam rolünde evin kızına sulanır. Genç kız da aynı oyunu sürdürmek için hizmetçisiyle anlaşmıştır. Yani zengin adam uşak kılığında evin hizmetçisine kur yaparken, evin hanımı da hizmetçi rolündedir. Hizmetçi karşısındakini zengin adam, uşak da flört ettiği kızı evin hanımı sanarak sürdürürler birinci perdeyi. Sonunda her şey çözülür. Hizmetçi uşağa, zengin adam da zengin kıza kalır, evlenirler. Jeanne Françoise iyi bir öğretmen. Her yeni yazarı tanıtırken, okuduğumuz parçalar hakkındaki fikirlerimizi soruyor.

Bugün sıra Beaumarchais'deydi. Ben de salak bir yazar olduğunu, insanları iç değerleri, derinlikleriyle değil, uşak, hizmetçi, kont, kontes gibi sıfatlarıyla ele aldığını söyledim... Onayladı Jeanne Françoise. Kürsüye çıkarttı beni. Yarım saat öttüm kürsüde. Öğretmenlik çok zevkli bir uğraş. Dersin sonunda bana, Kafka'nın «Amerika» sını haftaya hazırlama ödevini verdi. Konuyu özetleyip gene kürsüden öteceğim anlaşılan. Ayrıca bütün sınıf, Alain Fournier'nin «Le Grand Maulnes» adlı kitabını okuyup özet çıkartacak. Kızlar sinirleniyorlar. «Kitapta olmayan şeyleri zorla okutuyor, diğer dersleri çalışacak vaktimiz kalmıyor. Hamal değiliz yal» diye yakınıyorlar. Ben çabuk okuyabildiğim için seviyorum Je-

anne Françoise'ın geniş kapsamlı derslerini. Projeksiyonla Delacroix'nın resimlerini tanıttığı derste kendimden geçmiştim. Boktan trigonometri, kozmografya derslerinden bin kez daha güzel Fransız edebiyatı. Tiyatro açısından da yararlı.

Işıl tarih dersinde tezini okudu: 14 üncü Lui. Tam hudutan çıkarken gaga burnunun onu ele verdiğini söylüyordu ki uyuya kaldım. Alındı çok. Ben de Cem Sultan'ı okurken horlayacağını söyledi. Haklı da kızmakta. Ancak tarih derslerinden nefret ediyorum. Savaş alanını hangi ordunun daha önce terkeylediği, ya da hangi deli padişahın bilmemne çariçesine tutulduğu zerrece ilgilendirmiyor beni. Tarih sıkıntıdır.

23.4. 1961

Turnemi anlatmak istiyorum. Dün Akademi balosunda Mehmet'i görünce olayın tümü aklıma geldi birden. Yaşantım hızlandıkça yazmaktan cayıyorum anlaşılan. Dansedenleri izledikçe, sıkıntıdan patladıkça, ilgi toplamak istedikçe hep o turneyi anımsadım baloda.

İclâl'in İzmit'teki evindeyim. Kocaman bir yatakta. Ev, dul bir kadının dedikodudan korkan evi. Oğuz, Güner, Mehmet, Ersun, Ayton, Ege, İlgi, Can ve bir kız arkadaş turnedeyiz. O gece İclâl'in annesi fabrika lokaline götürdü bizi. Köye gelen tanınmış oyuncu pozunda, sırtı açık kırmızı elbisemle dolandım, dans ettim İclâl'in arkadaşlarıyla. Fabrikanın çocuk kreşi var. İclâl'in annesi orada müdire. Arkadaşları da fabrika işçilerinin ya da müdüriyette görevli olanların çocukları. Kuru, renksiz, tatsız bir bina. Burada çalışmak için aptal olmak gerek. Meslek seçerken insanlar neden bunca tatsız işlere bulaşıyorlar anlayamıyorum.

Ertesi gün Oğuz gelip beni, bavulumu, İclal'in abla dediği bir kızı aldı. Ver elini Gölcük!... Aksesuvarlar gecikti, orduevinde yemek yedik ve askerlere oynadık. Gölcük afişlerimizle donatılmış. Hiç susmadı seyirci. Oldukça kötü oynadık biz de Turgut Özakman'ın «Güneşte On Kişi» sini. Çocukların kalacakları otelin lokantasında sünnet düğünü varmış. Oyundan sonra hep birlikte gittik. Salona Mehmet'le el ele girdik. Ülkenin geleneksel davranışlarının yabancısıyım. Salondakiler beni, ben düğündekileri yadırgadık. Kötü kötü süslenmiş kadınlar, kenar köşeye sinmiş adamlar, kocaman bir yatakta iki çirkin oğlan çocuğu ve askerler.

Hepsi bizlere baktı, garip yaratıklara bakarmışçasına. Azıttık iyice. Arada otel odasına çıkıp yataklara kuruluyor, sonra tekrar düğüne inip ça-ça yapıyorduk. Sıkış sıkış dizilmiş yataklarda İclâl, İlgi, Ayton, Ege oturmuş içki içiyorlardı. Saat gecenin ikisine doğru bizi İzmit'e geri götürecek taksiye bindik. İclâl'le Oğuz önde, ben, Mehmet ve İclâl'in abla dediği kızcağız arkada. Birden nasıl olduysa oldu provaların, oyunun, sünnet düğünündeki dansların, belki de Cep tiyatrosundaki karşılaşmaların sağladıkları birikim sonuç verdi. Mehmet boynumu öpüyordu. Hiç konuşmadan seviştik bir süre. İclâl'in ablası gözlerini yummuştu. Hücrelerim, tüm etim, bütünüyle bedenim ürperdi. Eylem söze dönüştüğünde her şey bitti. Sorular, korku, sorumluluk, o yalnızca bizim ülkeye özgü kaypaklık, tek kişiyi sevme, ona bağlı kalma zorunluluğu, «ne olacak» kaygısı gecenin içine etti.

İzmit ufak bir kent. İnsanları bekçi gibi. Yaşantıları denetliyorlar, sürekli merak ve kuşku içindeler. Saime hanımın evinde ikinci gecemi, onu tedirgin ettiğimi sezinleyerek geçirdim.

Ertesi sabah Adapazarı'na hareket ettik. Bavullar ve dekor otobüsün tepesine yerleştirildi. Mehmet yanıma oturdu.

Güner sezmişti durumu. Evler, tahta merdivenler, saksılar çamurlu, büklüm büklüm yollar güzeldi. İlk kez bunca şairin Anadolu'yu övmelerine hak verdim. Arkamızda bir köy öğretmeni oturuyordu. Onunla konuşurken düşlerini yitirmiş, siyah giysili köy öğretmeni saplantım depreşti gene.

— Ben de öğretmen olmak istemiştim ama tiyatro baskın çıktı, dedim.

Genç ve yakışıklı erkek öğretmen gülerek süzdü beni:

— Farketmez. Her iki uğraş da eğitimle ilgili nasılsa.

— Öğretmenlik yapsam köye tayin ettirirdim kendimi.

— Böyle bir atama sakıncalı sonuç doğuracağından belki de gerçekleşemezdi. Köyde öğretmenlik yapamıyacak kadar genç ve güzelsiniz. Başınıza dert açardınız.

— İnanın ne büyük emelimdi öğretmenlik. Şu anda bile kesin olarak caymış, unutmuş değilim.

— Ne mutlu! Desenize öğrenciler ilk kez tiyatro oyuncusu bir öğretmene kavuşacaklar.

Adapazarı'nda indik. Hepimizin elinde birer bavul birer dekor parçacığı. Turne boyunca en canlı resim olarak bu anı tuttum aklımda. Çocuklar sardı çevremizi.

— Öğretmenler lokalinde oynayacaksınız abi, dedi en esmeri. Biz götürüverelim.

Pencereden genç ve salak ev kızlarının başları uzanıyor, lâf atıyorlardı. Oysa Adapazarı'nın çocukları tüm köylerin, kasabaların en iyi çocukları bence. Bakışlarında, bir yönünü seçememişlik vardı. Kararlarında düşündürücü bir etken olacaktık belki de. Hislerini boğan iğrenç anaları gibi yaşamayacaklardı. Bozuk düzenimizin sürmesini sağlayanlar başta kadınlarımız, analarımız kanımca.

Dekoru kurup otele gittik. Mehmet mızırdanmaya. «Şimdi ne olacak, ne yapacağız, Ayberk'i bırakacak mısın?» diye sormaya başlamıştı bile.

— Erkeksin ama gene de karılar gibi sonuç kaygısı yaşantını bulandırıp kısırlaştırıyor. Boş versene, iki gece beraberiz işte. Gerisinden kime ne?

— Ben sana sevgimden söz ederken, şu ettiğin özenti orospu karı lâflarına bak.

— Ben de seviyorum seni ama şimdi seviyorum. İstanbul'a döndükten sonra arama beni. İlişki burada son bulacak.

— Deli misin sen? Böylesine davranmak kadınların değil erkeklerin harcıdır.

— Sen de erkek ol öyleyse.

— Ben seven erkeğim iki gündür. Seni sürekli arayacak kadar sevmem neden ters geliyor sana, anlatır mısın?

— Oyunu düşünelim artık. Bak, akşama sahneye çıkacağız. Mutlu değil misin?

— Hayır.

Kulise, oyuna yarım saat kala gelebllmiştik. Patron Güner, uzun evliya donuyla karşıladı bizleri. Kızmıştı. İlgi de mikrofonda reklâmımızı okurken gülmüş. Onu da azarladı. Beyaz patlı kaşların, rujlu dudakların arasındaydım gene. Mehmet her aradığımı buluyor, şeker yüzünden ağzım kuruduğunda su getiriyordu.

Oyun bitiminde saatlerce sürdü yövmiye kavgası. Can, çoktan yatağına girmişti. Otelin penceresinden kafasını sarkıtıp:

— Ayıp ediyorsunuz, diye bağırdı. Bizler amatörüz. Para önemli değil, uzatmayın. Turne görmemişsiniz. Otel ve yol paralarımızı çekti ya daha ne istiyorsunuz? Canını mı alacaksınız adamın?

Bir tek Can almıştı otuz lirasını sonradan öğrendik. Uykulu uykulu bindim İzmit otobüsüne. Evin kapısını anahtarla

açıp İclâl'in yanına kıvrılıverdim. Hemen uyudum. Ertesi sabah İclâl, Mehmet ve Oğuz'la İstanbul'a döndüm. Annem, İclâl'in doğum günü nedeniyle İzmit'e gittiğim yalanını yutmuştu. Mesele çıkartmadı, İclâl, beni bırakıp sevgilisiyle buluşacaktı. Annem oldukça ezik, sarıldı ona.

— Biz de seni yatıya bekleriz yavrum. Füsun sabahları iğnesini kendisi mi yaptı, iğneci mi çağırdınız?

— Ne iğnesi Sacide hanım teyze?

— Eyvahl Yapılmadı mı yoksa iğnesi üç gündür? Ölür evlâdım. İğne olmazsa hiç bir şey yememesi gerekir.

Öyle kızdım ki anneme. İclâl, sabahları insülin iğnesi olduğunu bilmiyordu. Gizli gizli helâda yapmıştım iğneleri. İnsan hastalığından ötürü çevresindekileri tedirgin etmemeli kanısındayım. Şeker oldum olalı, annemin iğne işini gözünde büyütmesine zaten illet oluyorum.

Yıkanıp Mehmet'le pastanede buluştum aynı gün.

— Ayberk'e rağmen yılmıyacağım. Hodri meydan, dedi.

Bir kez de Şark kahvesinde buluştuk. O gün bu gün aramadı. Ben de kurtuldum. Dün Akademi balosunda karşılaşınca onunla, ilk turnemi anımsadım. Dansa kaldırdı beni:

— Şişmanlamışsın.

— Şekerdendir.

— Çok şeker kızsındır zaten.

— Teşekkür ederim.

— Biliyor musun hak verdim sana. Ben de artık kısa vadeli yaşantılardan, gel geç ilişkilerden, sürekli, emin sevgilerle değişmeyecek kadar hoşlanır oldum.

— İnsan sürekli ilişkilerde kendi kendisine ve daha kötüsü karşısındakine yalan söylemeye başlıyor.

— Ayberk'e yalan mı söylüyorsun yani?

— Sıkı mı?

Müzik hızlandı. Gülüşüp dansı hızlandırdık biz de. Bel-

ki benim kadar ayrıntılarıyla değilse bile, o da anımsamıştır aynı turneyi.

İşte hiç sözünü etmediğim 1960 yazından birkaç günlük turne öyküsü.

13 Eylül 1961

Ulvi bey, Ayberk'i sevmiyor. Ben Ulvi beyden yana çıktım. Ayberki tiyatrodan kovmasına hiç alınmadım. Karışmadım da. Hastayım ve bireyciyim. Sağlıksız, mıcırık yaşantım, çocukluğumdan bu yana tek çizgi halinde gelişmiş: bireyciliğim. Öleceğim galiba. Tiyatrodan ölüm pahasına uzaklaşacağım ancak. Öğrenci olamayacak kadar yaşlı hissediyorum kendimi. Gene de Ulvi beye «hocam» demek gerekiyor. Acaba haklı mı Ayberk? Acaba mert olmak, Ayberk'ten yana çıkmak mı?

— Aşağılık bir herifsiniz Ulvi hoca. Hapiste geçirdiğiniz yıllara saygım olmasa, döverdim sizi.

Acımıştım Ayberk'e, Ulvi beye böyle bağırdığında. Nedense hiç bir yerde barınamıyor. Aynı gece Ulvi hoca beni evine çağırmıştı. Bol içki içmiştik. Ben içer gibi yapmıştım. Sonra Nazım Hikmet'in şiirlerini okuyup ağlamıştı.

— Heyecanlı çocuk bu Ayberk, anarşist, demişti. Oyun sonrası tartışmalarımız, genel olarak dünya görüşüm açısından söylediklerim, olayları yorumlama yöntemim soğuttu onu benden. Oysa eskileri, eskilerin deneylerini değerlendirmek gerekli. Dinlemek gerekli. Sen yapabileceksin bunu. Akıllı kızsın.

Dame de Sion'un müdür yardımcısı Meliha hanım, Ulvi beyde oynamaya başlarsam beni okuldan kovacağını söylediği için rol alamadım ilk oyunda. Ama her gece kulisteydim, içlerindeydim. Site Tiyatrosu fuayesinde resmim bile asılı. Tiyatronun dergilerine, ünlü tiyatro adamlarının yazıların-

dan çeviriler yapıyorum. Ulvi hoca öz türkçemi geliştirmemi öneriyor. Bir de oyun çevirtecek bana. Daktilo edip götürüyorum tiyatroya yazıları. Ama bir türlü altlarını imzalayamıyorum. Çekiniyorum nedense. Selçuk hanım bir ara uyardı Ulvi hocayı ama gene unutulmuş olacak. Son çevirim de imzasız çıktı dergide. Kasılacak bir durum yok ancak çok vaktimi alıyor çeviriler.

20.10. 1961

Olayların gerisindeki yaşantılar, bir kargaşalık anında duyulanlar oldukça önemli. Ulvi bey, baba Yılmaz, Site Tiyatrosu ve tiyatroya yaraşmayacak düşüklükte, aşağılıkta olaylar. Annemin söylediklerini doğrularcasına, evli oyuncular birbirlerini aldatıyorlar. Hır gür içindeler. Ben de geçmişteki, aynı paralelde sayılabilecek anılarımı tazeliyorum onları izledikçe. Berker'le öpüşürken olgun, bıkkın, hiç coşkusuz bir orospu gibiydim. Oysa Erdek'de Ali ve Genco'yla daha bir duyguluydum. Erkeklere ilişkin tüm yaşamım yakından ilgilendiriyor beni. Seviyorum o anıları, övünüyorum her biriyle. Beni yücelteceklermişcesine söz etmek istiyorum onlardan sık sık.

Ali'nin Erdek'deki odası, Gülriz'le Engin'inkinin yanıbaşındaydı. Gülriz'in ince vücudu, sevgilisiyle el ele gezişi, kasabanın birinde bir sanatçı kadının metres hayatını, çıplak ayakla, salınarak deniz kıyısında sürdürmesi kıskandırıyordu beni. İkinci gelişimdi Erdek'e. Ayberk de vardı bu kez. Annem de tepemdeydi. Ali ile bembeyaz çarşaflı yatağa oturmuştuk. Koşon (domuz: cochon) partilerden, entellektüellerden söz ederek öpmüştü beni. «Sadık kalmasını öğrenememişsin» demişti. Dönüşte Ayberk'e rastlamıştık. Üçümüz fırından

çörek alıp yemiştik. Sonra ayrılmıştı Ali. Bozulmuştu Ayberk, somurtmuştu. Şu anda Ayberk'e sonsuz bir saygım var. Bu nedenle fazla ırgalamak istemiyorum o günü.

Erdek deyince Genco'yu anmamak elde değil. Festivalin son gecesi. Genç Oyuncuların kampında, Ankara Devlet Tiyatrosu sanatçıları toplaşmış. Şiş gecesi tertiplenmiş. Balerin Hüsnü, Nur Sabuncu'yla dans ediyor, sonra başka bir kıza alabildiğine sarılıp dönüyor pistte bütün gövdesini sıkıştırıp öperek. Ben de Gerco'yla dans ediyorum bir ara. Çiğdem'den söz açıyorum. O da Ayberk'ten. Öpüşüyoruz. İyiden iyiye yaklaşıyoruz birbirimize. Hüsnü işaretleşiyor Genco'yla. «Var mısınız iddiasına?» diyor. Benim adıma iddiaya tutuşuyorlar yanılmıyorsam. Kiminle olursa olsun bu şekilde dans edeceğimden emin Hüsnü. Sokuluyorum Genco'ya. Kızla Hüsnü'yü gözetledikçe kıpır kıpır oluyorum. Utanıyorum neden sonra:

— İnan ki, diye söze başlıyorum, hep böyle değilimdir. İlk kez bu tür bir çılgınlık yapıyorum. Bir gecelik serüvenlerden kaçarım çoğunlukla.

— Oysa hiç de öyle gibi görünmüyorsun. Davranışların söylediklerini yansılamıyor.

— Sen de kötü tanıyorsun beni anlaşılan.

— İyi tanısam da tersini kanıtlamana yeter de artardı şu bir ay.

Ertesi sabah, yeşil kazağıyla çadır kazıklarını taşıyor. Gerçek, köklü bir arkadaşlık başlıyabilseydi aramızda dün gece, diye geçiriyorum içimden. Ayberk'le «Merhaba» diyoruz ona. Sonra Bandırma vapuru ve İstanbul...

5.11. 1961

Orospu olmaktan korkuyorum. Dün, Tosun adlı meyhanede Berker'le sabaha dek içki içtim. Az sonra gene buluşaca-

ğım onunla. Bütün erkekleri seviyorum. Evlenenler bir süre sonra yekdiğerlerini kanıksadıklarına göre, haklı olan benim. Kimseye alışmak, kimseden bıkmak istemiyorum. Okulda Jeanne Françoise'nın Fransızca edebiyat derslerinde mutluyum. Her an değişim içinde yaşamak yürekliliğini göstermeli insan. Belki de benim doymak bilmeyen tek ve kesin eğilimim bu. Yalnızca bu.

20.11. 1961

Berker'i sevdim mi? Benden ayrıldığını bildirdiği için. şu anda sevdim diyeceğim, biliyorum. Ayberk'in üzüntüsü, dev üzüntüsü beni de Berker kadar yıpratıyor. Korktu da mı verdi bu kararını, yoksa tekrar arayacak mı? Bir hafta sevişstik onunla. Taptaze, yepyeni bir tanışma dönemiydi. Güzel bile olamamıştı bağımız. Seviyorum onu. Ben bıkana dek Ayberk görmesin, üzülmesin isterdim.

Saat: 20 ,

Belki de hiç sevemeyeceğim. Belki de ilk kez karşımdaki sevmedi beni. Geçirdiğimiz haftayı gene de anlatmak istiyorum. Arada kaynamasın.

Berker'le bir oyunun prömiyerinden dönerken, arabasında öpüşürken tanıştık. Tiyatrocuların arkadaşı, akademili bir kızla nışanlı. Şirin mi şirin, basit mi basit, kaba mı kaba hergele, serseri bir insan. Aynı gece Tosun'da sabahladık. Saatlerce bu ufak, küf kokulu meyhanenin yarı karanlık helâ aralığında öpüştük. Konuşmalarımız iğrençti ama öpüşüyorduk işte.

— Şakur şukur badana yapılmaktan hoşlanabilirsin sen. Bir deneyelim mi?

— Bence, yatmadıkça böyle şeyler itici gelir kızlara.

— Ben işimi bilirim. Seni de yavaş yavaş alıştırırım. Daha tanışmıyoruz kil Tanışmış oluruz böylelikle.

— Nışanlı değil misin?

— Ne demek yani? Ne farkeder?

— Ne farkedecek? Durumumuz baştan favul.

— Suç bende mi? Bile bile benimle öpüşen sen değil misin?

— Senden çok hoşlandım. Tutamadım kendimi. Kafalı olup olmaman ilgilendirmiyor beni. Seni tanımak bile istemiyorum. Gövdeni, derini, böcek gibi gözlerini seviyorum.

— Şurada bir böcek varsa o da sensin.

— Seni en basitinden, erkek olarak seviyorum.

— Tiyatrodan cayabilsen evlenirdim seninle. İbneler, puştlar doluydu bu gece fuayede. Elini öptü bir tanesi. Öyle kızdım kil

— Kıskandın mı yani?

— Nesini kıskanayım elin ibnesinin. İllet oluyorum. Pis herifler hepsi. Hık demiş birbirlerinin burnundan düşmüşler tümü.

— Neden genelleme yapıyorsun? Bu tür insanlar her uğraşta vardır. Fabrikatöründen banka müdürüne dek. Tiyatrocu olduklarında göze batıyorlar. Ev kadınından orospu çıkabileceği gibi, tiyatrocudan da namuslu insan çıkar kuşkusuz.

— Ülkü'nün de böyle illetleri, saplantıları var. Tiyatrocular hayran. Hepsine aşık. Oyuncu makulesine onun yüzünden bulaştım zaten. Nışanlılık süresini sırf bu nedenden ötürü uzatıyorum.

— Desene benim hiç şansım yok.

— Olmasını istediğin de yok. Neyse yarın buluşalım. Her gün buluşalım, ne dersin?

— İyidir, olur derim.

Buluştuk, bir hafta her allahın günü buluştuk. Garsonyerine götürdü beni. Arkadaşı Mustafa'yla tutmuşlar bu iki odalı bodrum katını. Mustafa çok sevdi beni. Her gittiğimizde kuru fasulye, pilav pişirdi. Yattığımız odada, duvardan duvara bir yatak, bir de kocaman çıplak kadın resmi vardı. Bir de büyük ayna. Hemen soyunup üstüme çullanır, hiç konuşmaz, giyinirken bol espri yapardı açık saçık. Bu realist, katı yönünden mi hoşlandım bilmiyorum. Don atletle kaldığında beğenirdim onu. Hep tetikte tutabildi beni, sürekli çekindim ondan. Yarım yarım sevişmelerimize kızmasını doğal karşıladım.

— Bu yaştan sonra çelik çomak mı oynayacağız yahu! Çüş be..!

Ya da:

— Amma numaracısın, pes be! Yemediğin halt kalmıyor da, sırf yatmadığın için mi namusunu korumuş oluyorsun?

— Örümcek bağlayacak oran, toprak dolacak. Enayilik etme!

Bir gün de ön odada teyp dinlemiş, yumurta yemiştik. Beşer bardak çay içmiştik.

— Farkında değiliz ama, demişti, aşk böyle başlar. Hep geleceksin bana ve paçanı kolay kolay kurtaramayacaksın. Dikkat et.

— Bana göre hava hoş. Sen dikkat et.

İkircikli davrandım. Ayberk etkindi ne de olsa kararlarımda. Berker de çekildi. Şimdi istiyorum onu. Kısacık bir başlangıç dönemi yaşadık ne olduğu belirsiz. Doyamadım.

18.12. 1961

Hastalığım gün geçtikçe yeniyor beni. Odamdan çıkmaz

oldum. Okuyorum, yemek yiyorum, dökünti bir kılıkta dolaşıp duruyorum evin içinde. Şişmanlıyorum. Sıkılıyorum. Öğrenci değilim, oysa okula gidiyorum. Kadın olmam gerekirken genç kız yaşamımı sürdürüyorum. Ayberk'le her gece telefonda didişip onu sevdiğimi, bir o kadar da yıprattığımı anlıyorum. Çıkmazdayım. Dişlerimi kanatmak, dudaklarımı, tırnaklarımı kemirmek, karnımı içeri çekip aynaya bakmak günlük uğraşlarım. Her giriştiğim işi yarıda bırakır oldum. Boktan bir müzik var radyoda. Az önce geceliğimi sıktım, henüz ince vücudumu seyrederek şarkı söyleyip dans ettim. İçkili lokallerde şarkıcılık mı yapsam acaba?

Ulvi beyden bezdim. Bu stajyer numaraları, genç yıldız yetiştirme palavraları kabak tadı verdi sonunda. Birkaç sayfa çevirdim geriye doğru. Defteri yırtacaktım. İyi ki Ayberk fazla uzatmadan bağışladı beni. Çocuklar, Berker'in dayak yemekten ürküp peşimi bıraktığını söylüyorlar.

Bir yandan isteklerime sıkı sıkı sarılmayı kurarken, bir yandan tümünü siktir etmeyi düşlüyorum. Evdekilerden eskisi denli iğrenmez oldum. Otelde gibi yaşıyorum evde. Şu iki odada öylesine onlardan kopuğum ki!

On dokuz yaşındayım...

20.12. 1961

Teo iyi bir şair. Brecht'i de Türkçe'ye uyguluyor, anlamını eksiltip çoğaltmadan. Entellektüel görünümlü, belli belirsiz gülen, gözlüklü, ciddî bir insan. Yıllardır karşılaşırız onunla. Yanımda yeni yeni erkek arkadaşlar gördükçe, «Nasılsın aslan kadın?» deyip sırtımı sıvazlar. Geçenlerde sinemada karşılaştık. Ayberk gazoz içerken yanıma gelip «Bir gün bana gelsene, dedi. Maria Casares'in plâkları geldi. Gerard

Philippe'in de La Fontaine'den şiirleri ve Küçük Prens'i var. İnanılmaz güzellikte.»

Ve gittim evine. Nişantaşı'nda dolmuştan inip yokuşu tırmandım. Tek odada oturuyor, kitapları, afişleri, plâkları ve kağıtlarıyla. Bir de yer yatağı var köşede. Birlikte dinledik bir sürü tiyatro eserini. Kitaplarını karıştırdım. Ondan öğrenecek pek çok şeyim vardı. Birden itiverdi yatağın üstüne beni.

— Yatalım.

— Delirdin mi? Hasta mısın?

— Ne var yani? Kırk saat dil döktükten sonra mı yapacağız? Kaç zamandır istiyordum bunu.

— İyi ama ben hiç istemedim.

— Neden geldin öyleyse?

— Maria Casares'i dinlemeye, senden bir şeyler öğrenmeye geldim.

— Kızım, hiç mi Brecht okumadın? Brechtien aşk böyle başlar. Epik yaşantı, süs püsten arınmış yaşantı budur. Geri zekâlı, hanım evlâdı kızlardan değilsin sanmıştım.

Toparlanıp çıktım odadan. Caddede yetişti bana.

— Seni eve bırakayım.

— Kendim giderim. Sorması ayıp ama Ayberk senin arkadaşın değil mi?

— Ayberk'den mi korktun? Kimseye hesap vermek zorunda değilsin.

— Sadece istemedim. Pat diye olmaz böyle şeyler. Ayberk var diye de olmaması gerekir ayrıca.

— Kulakların çınlasın usta Brecht!

— Sen de bu numaralarla mı uyutuyorsun kızları? Değişik bir yöntem. Bana sökmedi, uzatma artık.

Eve yaklaşmıştık.

— Sosyalistler benim gibi sevişirler, ince eleyip sık dokumadan.

— Sanmıyorum.

— Kesinlikle biliyorum ben. Beraber olmak, yatmaktır. Dediğine göre benden öğreneceklerin varmış. İşte ilk dersin.

— Anlaşmak, sevişmek yok mudur sosyalistler arasında?

— Vardır ama klâsik anlamda değil. Hatice hanımla Hamdullah beyin aşkı gibi değil anlıyacağın. Üst düzeyde başlar ve biter ilişki. Yatıp kalkarak gerçekleşir.

— Ben yokum. İyi günler.

Evin köşesine gelmiştik. Ağaca yaslanıp yavşak yavşak güldü.

— Altımda bağıracaksın. Unutma, aitımda bağırtacağım seni.

İşte böyle bir serüven de geçti başımdan. Söyledikleri doğru mu acaba? Gerici mi sayılırım? Avrupalı sosyalistler yadırgayıp alay ederler mi benimle?

Teo'yu hiç sevmediğimi biliyorum. Gerisini kurcalamaya değmez. Hem bana ne sosyalistlerden? Ben tiyatro oyuncusuyum. Tiyatrocuyum.

Cuma 3 Ağustos 1962

Yarın geziye çıkıyoruz. Babam hasta. İsviçre'ye götüreceğiz onu. Amcamlar öyle uygun gördüler. Benim için yepyeni bir olay. İlk kez ülke dışına çıkacağım. Anlatacak pek bir şey yok. Geride bıraktığım kişi de yok sayılır. Ayberk gücüyle, kuvvetiyle, bilgisiyle kıyaslanamayacak denli zavallı bence. Ona çektirdiklerim de kanımca hep hastalıktan. Okul bitti. Lise diplomam var artık. Ünlü, kazık Dame de Sion'u

uçuk çıkartarak, sabahlara dek inekleyerek bitirdim. Orta sonda çalışkanlık tacı aldığım ve türlü duygusal nedenlerle giriş sınavını kazandığım halde koleje gitmedim. Tacı giydirirken ma mer, «Önümüzdeki yıl seni aramızda görürsek mutlu oluruz, gene de karar senindir yavrum. Hakkında hayırlısı.» demişti. O hızla eve gelip koleje gitmekten caydığımı babama bildirmiştim. Giriş taksidi 1.000 lira yanacak diye surat etmişti ama üstelememişti babam. Eski okulumda kaldığıma yakınmıyorum oysa, anlatılmaz sıkıntılar içindeyim. İşim yok. Herhangi bir başlangıç, bir devinme yok. Yapacak şey yok. Düşünecek şey yok. Amacım, yaşama nedenim yok sanki. İlerdeki pırıl pırıl günlerine hazırlanan öğrenciyi özlüyorum. Bale bölümünün yıl sonu sınavlarına giren, her gün okulla konservatuvar arasında mekik dokuyan gene bendim. O çişli ilkokul binasını, küçücük sıralarda ders gördüğümüz tiyatro tarihi saatlerini, sonra Ercüment hocayı, eskrimi, bütünüyle o günlerimi özlüyorum. Geçmişten söz etmek, onu sevmek yararsız biliyorum. Ancak o yıllar, bende erik tadı gibi bir tat bırakmış. Hep anımsayacağım. Sanırım iyice büyüdüm. Korkuyorum

22.9. 1962

Şu anda Dormen Tiyatrosunda iyi etki yapmış olmamın nedenini araştırıyorum da, Fransız lisesini bitirmemde, lüks yerde oturup iyi giyinmemde buluyorum. İyi değil de pahalı. Oldum olası rüküş giyinirim. Aysan'a acımaya hakkım yok. Sorun yalnızca Aysan da değil. Aysan ve onun gibiler, ne denli çok isterlerse istesinler Dormen Tiyatrosuna giremezler. Kesin bir durum bu. Düzende bir bozukluk var. 27 Mayıs sabahı, annem balkona bayrak asıp karşımızda oturan ya-

hudilere, «Siz de asın» diye bağırdığında tedirgindim. Sonra radyoda «Nato'ya bağlıyız, Cento'ya bağlıyız» cümlelerini duyduğumda rahatlamıştım. Anayasa değişmişti. Sevinenler çoğunlukla sanatçılar, yazarlar. Olayları değerlendiremiyorum. Bilmediklerim üstüme üstüme doğru geliyor. İçinden çıkamıyorum özümleyemediklerimin. Danışacak kimse de yok. Öncelikle kendim, sonra da Dormen tiyatrosuyla ilgiliyim.

Ayberk her gün içiyor. Ben her gün provadayım. İsteklerim gerçekleşti. Gençlerin değil oynamak, seyretmeye bile çekinecekleri ünlü bir tiyatronun kadrosundayım. Hem öyle çurçur, ayak altı bir çadır tiyatrosu değil.

12.2.1963

Dormen Tiyatrosu oyuncusu ve Altan Erbulak'ın sevgilisiyim. Hızlı, devingen bir yaşantım var. Altan'ı seviyorum. Evli olduğunu bile bile, umuda kapılmadan, üzülüp kıskanmadan sevmeye çaba harcıyorum.

18 Şubat 1963

Dün gece Arena Tiyatrosunda Ali'yle karşılaştım. Çirkinleşmiş ve yaşlanmış. Onu kesinlikle artık sevmediğimi anladım. Gene de beni benden iyi tanıyor. Tedirgin etti.

— Seni bu tutumun yerle bir edecek. Giriştiğin aşka bak. Herif evli, çocuğu da var. Boşanıp seninle evlense bile onca sorumluluğu nasıl sırtlanacaksın?

— Bunları düşündüğüm yok. Onu seviyorum. Büyük bir

insan, büyük bir sanatçı. Karısından ayrılmasını istemiyorum. Yaşamında bana ayırdığı kadarıyla yetiniyorum. Fazlasını istemeye niyetim yok.

— Kimseyi namusluca, gerektiği gibi sevemedin. Altan evli olduğu için, aşılacak evreler, engeller, güçlükler olduğu için onu sevdiğini sanıyorsun. Durum içini gıcıklıyor. Şimdilik yetiniyorsun verdikleriyle. İlerde bunca yıllık alışkanlıklarını yıkmak, evine, çocuğuna baskın çıkmak isteyeceksin. Seni dürten, ona iten, tümüyle sana dönük olamaması, seninle olan saatlerini temel yaşamından çalması.

— Senden hınç alıyorum işte. Beni nasıl eğittin, yetiştirdinse öyleyim. Eserin karşında duruyor. Ben yakınmıyorum durumumdan, sen niçin yadırgıyorsun? Neye dayanarak öğüt veriyorsun? Ayrıca hiç çeneni yorma, dinlemek istemiyorum.

O anda «ya Altan, ya ben?» dese, Altan'ı seçerdim. Pis sevimsiz. Bilgiç kerkenez. Birine ilk kez gerçekten tutulmam çileden çıkarttı onu eminim. Ayberk'e aldırmadı ama bu, yarışamıyacağı kadar ünlü, üstün bir kişi. Ayberk'e karşı içimde sonsuz bir saygı, bir eziklik var o kadar. Abim, dostum olmasını isterdim. Ona devre devre gereksinim duyacak, koşup koşup sarılacağım, sığınacağım gibime geliyor.

Bütün bu kargaşada, bu kopuk kopuk, sevinçli ve mutsuz yaşantımda Altan'ın yeri ne? Onu ilk tanıdığımda isteseydi her şeyim olabilirdi. Oysa şimdi ondan çok, ona karşı tutumumu seviyorum. Altan aracılığıyla kendimi, davranışlarımı seviyorum. Korkmayan, engel tanımayan, gerekirse piçini bağrına basacak metres adayını seviyorum. Son tahlilde, Altan'ın gözüyle Füsun'u seviyorum. Benim de özenip hiç olamadığım kişi o Füsun. Aslında kötü ve değişkenim. Her şeyi, herkesi birden istiyorum. Sıralarını savdıktan sonra

unutmak için. Ancak hızla gelişmeli bu süreç. Yeniler eskileri hemen unutturmalı ki umutsuzluğa yer kalmasın.

Dormen ve turnesi, sonra hemen ardından bir başka tiyatro. Altan, ondan bir önceki sevgili, hemen sonra bir başkası. Bir rol, bir ikinci rol, roller... Yalnızca tiyatroya bağlı kalabilirim. Onu kendimle bütünleştirdim. Dengeli yaşamı özlüyorum; en durgununu, en basitini. Oysa tüm varlığım, eğilimlerim hep çapraşık, hep dengesiz, hep yalanlarla dolu. Bir tek gerçeği çevreleyen yalanlarla: TİYATRO!

22 Mart 1963

Arena Tiyatrosunda «Kayıp Mektup» u seyrettikten sonra Ergun, Ege, Çetin, Mehmet, Tunca ile Kulüp Muşi'ye indik. Gecenin konusu tiyatroydu. Bir yıldır profesyonel oyunculuk yapmam, bana da söz hakkı veriyordu. Nedense büyütüyorlar gözlerinde Dormen oyuncusu olmayı. Ege, Mehmet ve Çetin'le ilişkim olmuştu. Sakat, kopuk, gel geç ilişkiler. O gece tümü dirilmiş, kararımı bekliyorlardı sanki. Üstüne üstlük bir de Ergun eklenmişti onlara. Bir gecelik seçimimi bile yapamadım. Önce Tunca'yla dans ettik, sonra Ege'yle. Sonra da Mehmet'le. Ege kalmamı istedi. Mehmet başka bir yere götürmeyi önerdi. Çetin kulağıma eğilip «Nereye gidelim?» diye fısıldadı. Ergun da «Uslandığın zaman büyük kadın olacaksın» deyip eve dönmemi istedi. Çetin'le parka gidip sessizce oturduk yan yana. Evlenmemiş daha, yakında evleniyormuş. Dişiliğimi sevmiş bir zamanlar, yalnızca tadamadığı dişiliğimi.

Altan'a hiç söz etmedim o geceden. Oyun sürmüştü, sürüyordu. Ben hep tiyatroyu seviyordum. Sevgilim, seçtiğim hep oydu.

Altan'ın kadınıyım artık. Genç kız değilim. Eski günlerimdeki gibi çocuksu numaralarla atlattım o geceyi. Eskiyi yaşamak işime gelmedi. Eve döndüğümde perde kapandı. Bir gün sonra da gidip Altan'la yattım.

30.4.1963

İki insan beraber olmayı kararlaştırdıklarında akan sular durmalı diye düşünüyorum. Pek de öyle olmuyor, olamıyor. Karışan, görüşen bol. Birkaç güne kadar turneye çıkıyorum. Sevinçliyim.

Acaba Altan, karısı olmamı istese kabul eder miyim? Aynı yatakta, aynı evde sıkılmaz mıyım ondan? Onu seviyorum. Ancak evlilik, örf ve adetler, toplumun baskısı bana göre değil.

5 Eylül 1963

Kıbrıs turnesinden sonra, «Ayı Masalı»ndan bu yana yaşadıklarımı anlatmak istiyorum. Altan'ı ve Dormen Tiyatrosunu.

Son defterim burada bitiyor. Günlük tutmamışım uzun süre. 1963'den bu yana olanları turne notları, mektuplar, öyküler aracılığıyla aktarmaya çalışacağım. Özellike Dormen Tiyatrosunu. Birkaç sayfa var defterin sonunda. Ercüment bey olayı, Deniz'in yaş günü, Güngör'ün emikleri, Aydan olayı, babamın ölümü... Öylesine etkilemiş ki beni bu beş olay, ayırmışım günlükten. Sırasıyla aktarıyorum.

Aydan Olayı

Somut bir olaydır bu. Sanırım 60 ya da 61 yılında olduydu. Aydan, Ayberk'in canım kadar sevdiğim kızkardeşidir. O ara Eskişehir'de oturuyorlardı.Balıkesirli zengin bir adamla nişanladılar Aydan'ı. Düğüne beni de çağırdılar. Annemin uzaklıkları bilmemesinden yararlanıp, gece dönerim diyerek Eskişehir otobüsüne bindim. Düğün orduevinde yapılacak demişti Ayberk. Diğer kızkardeşi Aysın'ın küçük kızıyla karşıladı beni durakta. Önce anama telefon edip gece dönemeyeceğimi bildirdik. Telefonu kapatırken annemin feryatlarını, çığlıklarını duyduk. Ayberk'in anası babası çok iyi karşıladılar beni. Düğün boyunca «Gelinimiz» diye tanıştırdılar. Aydan'ı öptüm. Suratlıydı. Bir ara barda bir gürültü koptu. Genç bir oğlan, eline geçirdiği bardağı kırıyor, küfrediyordu. Damat, Aydan'ı arabaya bindirirken de aynı çocuk arkalarından yüksek sesle küfretti. Ayberk yanına çekti beni:

— Çocuk eski sevgilisi. Haklı. En iyisi biz toz olalım. Peder bey karışmamı bekler yoksa.

— Aydan da seviyor mu onu acaba?

— Seviyor sanırım. Suratından düşen bin parça oluyor baksana.

— Niçin bir şey yapmıyoruz?

— Yapılacak ne kaldı kil Annemle babama dinletemedim. Gamgam oteline balayına götürüyor kızkardeşimi işte.

— Çok mu zengin?

— Balıkesir'in yarısı onunmuş. Öyle söylüyor anam.

Gece evde babası ağladı Ayberk'in. Karşılıklı içki içtiler Ayberk'le. «Nedir durumunuz, niçin evlenmiyorsunuz? Böyle davranmaya, annenizi, babanızı üzmeye hakkınız yok»

dedi. Ben Aydan'ın yatağında yattım, Ayberk babasının yanında. «Nişanlın bize emanet, elini süremezsin it herif» buyurdu peder bey. Sabahleyin, baktım Aydan geri gelmiş, tuvalete kitlenmiş ağlıyor. Ayberk bağırıyor, annesi böğürüyor, ablası söylev veriyor, babası gene ağlıyor. Hüngür hüngür hem de.

Döndü Aydan. Kocasına kendini elletmeden döndü. Daha çok sevdim onu. Akşama dek sürdü tartışma. Ablasının kocası, anası, babası aptallık etmemesini, çabucak nikâhlı kocasına dönmesini önerirlerken, Ayberk ve ben Aydan'dan yana çıktık. Sevdiği çocuk geldi bir ara. Arka pencereden konuştu Aydan onunla. Dut gibiydi çocuk, Ayberk içeri alacaktı ama ben engel oldum. Derken kapıştı babasıyla Ayberk; yemek masasını devirdi, tabakları duvara fırlattı. Aysın'ın kocası birden bütün suçu bende buldu.

— Böyle olması normaldir. Oğlunuz metresini çekinmeden eve getirirse, kızınız da nikâhlı kocasını bırakıp sevgilisine döner. Hayat kolay değildir. Bu fırsatı kaçırma Aydan. Beni dinle. Ağabeyin oyuncu takımından sorumsuzun teki. Ona güvenemezsin.

Ben ağlamaklı odama çekildim. Anası çıkıştı Ayberk'e:

— Kışkırtmak kolay. Madem öyle kızkardeşini İstanbul'a götür. Bakalım baş edebilecek misin?

Hepimiz ağlıyorduk. Kapı çalındı. Aydan'ın kocası bitkin, salona girdi. Koltuğa yığıldı.

— Rezil oldum. Ele güne karşı rezil oldum. Söz veriyorum ayrılacağım. Yalnız ne olur birkaç gün kalsın otelde benimle. İki ay da Balıkesir'e gelsin. Sonra ayrılalım. Eimi sürmeyeceğim. Ancak bu şekilde bırakıp kaçması başka türlü yorumlanabilir. Herkesin gözü üstümde zaten. Erkekliğime lâf ettirtmek istemem. Hem belki zamanla alışırdı bana.

Üstüne yürüdü Aydan:

— Ben sana evlenmek istemediğimi söylemiştim. Neden beni değil de anamı babamı dinledin Şimdi de onlara yalvar bakalım.

— Alışırsın zamanla diye düşündüm. Gene de öyle düşünüyorum. Denesen ölür müsün? Seni güzel yaşatacağıma eminim. Bütün iyi aileler bana kız vermek istediler. Seni sevdikse hata mı ettik, suç mu işledik? Rezil ettin beni.

Ayberk'e sarıldı Aydan.

— Kurtar beni abi.

Seyrediyordum. Şaşkın değildim. Doğal bir sonuçtu. Kız evlât zengin bir adama peşkeş çekiliyor. Çaresiz katlanmışken duruma, evdeki hesap çarşıya uymuyor ve patlama oluşuyor. İki gün daha kaldım Eskişehir'de. Bir başka türlü sevdim Ayberk'i. Kızkardeşine sahiplenmesi, babasına, kocaya karşı gelmesi, diretmesi, tüm davranışları saygımı çoğaltti ona karşı.

— Abime güveniyorum. O olmasa intihar ederdim, dedi Aydan.

Onun abisi, benim kocam olabilirdi.

— Ben de güveniyorum ona. Seviyorum onu, dedim.

— Sev ne olur, üzme onu. O seni delicesine seviyor. Hem evlenin artık. Benim de başım sıkışınca sığınacak bir evim olsun, ne olur.

Ayberk'le İstanbul'a döndük. Sıcaktı. Terden vıcık vıcık olmuş vücuduna yaslandım.

— Evlenelim.

— Evdeki dramatik olayların etkisiyle mi söylüyorsun bunu?

— Seni seviyorum.

— Sevsen yatardın benimle. Beş yıldır, sağlıksız bir ilişki oluştu aramızda. Yatalım artık, karım ol.

— Peki sevgilim.

Aydan sevgilisiyle değil bir başkasıyla evlendi çok sonra. Ben Ayberk'le yatamadım. Sözünü etmesi, büsbütün kasılmama neden oldu.

Saygıyla anıyorum onu. Büyük insandı. Onunla dost kalmak, onu yıllar sonra sevememezlik edememek güzel. Şimdiki aklım olsa evlenirdim onunla.

ERCÜMENT BEY OLAYI

Faşizmle ilk tanışmam, yüz yüze gelmem Ercüment hoca aracılığıyla gerçekleşti. Yararlı, bilgili bir öğretmendi Ercüment bey. Şairdi. Orta yaşlı ve yakışıklıydı. Etkili bir sesi, ürkütücü, dik bakışları vardı. Erkek öğrenciler ve onu çekemeyen bazı öğretmenler, bana ve Sema'ya sarkıntılık ettiğini ileri sürüp bir dilekçe hazırladılar. Akılları sıra, bu yakışıksız duruma son vereceklerdi. Ercüment hocayı yıpratıp kovulmasını tezgâhladılar kısacası. Evet, ilgileniyordu bizlerle. Kızları erkeklerden fazla ve sık çalıştırıyordu. Ancak kimsenin hakkını yemiyor, hiç bir zaman iddia edildiği oranda ileri gitmiyordu. Düşünüyorum da, Ercüment hocaya her konuda teşekkür borçluyum. Konservatuvara, sanat okulu havasını veren, işini seven, ciddiye alan bir tek oydu öğretmenler arasında. Belediyeden çağrı geldi hepimize.

.....no.lu dilekçe gereğince.... günü... saatte, belediye sarayında bilgi vermek üzere hazır bulunmanız...

Toplaşıp gittik. Upuzun bir koridora dizildik. Bir giren kolay kolay çıkmıyor, çıktığında da:

— Paçayı kurtaramaz. Mahvoldu. Oh olsun, diyordu.

Arkadaşlara uymak için ben de onlar gibi hocayı suçlamaya kararlıydım. İçim pek rahat değildi oysa. Ama Ali'siyle, Tolga'sıyla, Melisa'sıyla bütün arkadaşlar etkilemişlerdi beni. Güven yaklaştı yanıma sıra bana geldiğinde:

— Beni düşün yeter, dedi. Köylüyüm, diksiyonum bozuk diye bana «Portakal sat hayvan herif» demesi gerekmezdi. Bir tek gün sahneye çıkartıp çalıştırmadı beni.

İçeri girdim. Bir masa, bir daktilo, iki tahta iskemle, bir tıkış tıkış dolap, bir de çöp sepeti.

— Oturun.

Sert suratlı üç adam.

Soruşturma başlamıştı. Ürperdim. Kendi adıma değil, Ercüment bey adına.

— Adınız?

— Füsun Şahin.

Daktilo sesi. Adamlardan biri jaluziyi çekti. Güneş gözümde.

— Mesleğiniz?

— Öğrenciyim.

— Ercüment beyin derslerine devam ediyor musunuz?

— Evet.

— Nasıl bir öğretmendir?

— Çok iyi bir öğretmendir. Kendisinden çok yararlanmaktayız.

Karşımda sert suratlı, çirkin adamlar ve ağzımdan denetimim dışında dökülüveren övgüler. Sorgunun başında verdim kararımı. Koruyacaktım hocamı. Yalanlayacaktım ileri sürülen karalamaları ve utanç duygusundan arınacaktım böylelikle.

— Bak kızım, ben senin baban yaşındayım. Ne demek istediğimi, neyi sorduğumu anlıyorsun. Benim de bir kızım var. Yarın öbür gün konservatuvara göndermek istersem içim

rahat olmalı. Ercüment bey kız talebeleri rahatsız ediyor muydu?

Hiç susmadı daktilo. Ben ne kadar az konuşursam konuşayım, daktilo tık tıkını sürdürdü.

— Söylemediklerimi yazmayın lütfen.

— Anlaşıldı. Niyetiniz bozuk.

— Ne gibi efendim?

— Uzatmayalım. İmzalatırken okutacağız merak etmeyin. Tekrar soruyorum...

— Boşuna üstelemeyin. Böyle bir şey olmadı. Hiç bir dersini kaçırmadım Ercüment beyin. Gerektiği gibi sürdürdü hocalığını.. özofajı göstermek için karnımızı elledığı oluyordu. Ancak her tiyatro uygulama öğretmeni yapar bunu. Yapmalıdır. Kaç göç yoktur tiyatroculukta. Söylenenleri doğrulamaz böylesine bir davranış. Yöneltilen suçlamalar kasıtlıdır.

— Utanmadan karnımıza elledi diyebiliyorsun.

— Söylediklerim içinden niçin yalnızca bu bölümü seçtiniz?

— Buyrun dikte edin. Bütün söylediklerıniz yazılsın. Siz utanmadıktan sonra. Senin adına üzülüyorum kızım. Aile terbiyesi almış bir kız böyle konuşmamalı. Nesini koruyorsun adamın? Diğer arkadaşların suçlamaları az bile bulup yakındılar. Hepsi de palavracı değil ya!

— Ben Ercüment beyin yararlı, duygulu, öğretici, iyi bir hoca olduğunu söyleyebilirim. Tiyatro dersi, ancak böyle bir öğretmen tarafından verilebilir. Ercüment bey bu konuda yeterlinin çok ötesindedir. Daha iyisi bulunamaz.

— Yani kızları nasıl elleyeceğini bilir.

— Böyle bir şey söylemedim.

— Keselim. Yaz oğlum. Ercüment bey bence.....

Kesin kararlıydılar. Sonuç, soruşturmanın başında sap-

tanmıştı. Domuz gibi savundum öğretmenimizi. Belki soruşturmayı bir başka yöntemle sürdürseler, Ercüment beyi kesin suçlu kabul etmeden, öğrenmek için sual sorsalar, istedikleri yanıtları verebilirdim. Ama çarkın dönüşü, her şeyin tezgâhlanmış olması çileden çıkarttı beni. Jeanne Darc'çılığa özendim. Dışarı çıkıp olanları anlattığımda kızlar ağlamaya koyuldular.

— Biz de seviyorduk onu. Derslere gelmezse kendimizi suçlarız, dediler.

Ercüment beyin, şehir tiyatroları oyunculuğuna ve belediye konservatuvarı sahne tatbikatı öğretmenliğine son verildi. Gene aynı otoriter, keskin bakışlarıyla, aynı paltosu, aynı etkili sesiyle iyi günler dileyip defterlerini, notlarını, kâğıtlarını toplayıp gitti. İyi oyunculuğundan, bilgisinden, şairliğinden birazcık olsun yitirmedi. Bu olayda tek başıma çelişki yaratacağıma, arkadaşlarımı etkileyip hep birlikte karşı çıkmamızı sağlamam gerekirdi. Yapamadım. Bireycilik, kendi kendimle hesaplaşma yetti bana. Şimdi, doğru bile olsa tek başına davranış, öneri, eylem içinde bulunmanın yararsızlığını öğrendim. Işıl'a olanları anlatıp bilgiççe noktaladım:

— Birlikten güç doğar arkadaş. İki elin sesi var, bir elin nesi var?

Şaşırdı çok.

— Eminim, diğerleri korusa sen kötülerdin, dedi. Değişiklik uğruna yapmışsındır. Esprit de contradiction (zıtlık çıkartma, ters düşme fikri) var sende.

Bence pek de öyle değil.

DENİZ'İN YAŞGÜNÜ

Konservatuvarda Tolga'yı kızlar pek tutmazlardı. Eski-

miş pantolonu, koltuğunun altında dosyası, kitapları, piyesleriyle dolaşırdı okul koridorlarında. Babasını küçük yaşta kaybetmiş annesine, kızkardeşlerine bakmış, toprağı tırnaklarıyla eşeleyerek başarıya ulaşmaya çabalayan bir insandı. Bir hafta kadar flört ettim onunla. İnat olsun diye. Şehir tiyatrosu oyuncularıyla içli dışlıydı. Bir cumartesi, Deniz'in yaşgününe götürdü beni. Tozkoparan yokuşunda, oldukça dar bir evde şehir tiyatrosunun tüm genç elemanları toplanmış. Deniz, Kâmran ve Filiz'le paylaşıyor evi. Fırfırlı saten bir buluz giymiş, parlak bir kemer takmış. Durum apaçık meydanda. Filiz, ev işlerine çok katkısı dokunduğunu söylüyor, Kâmran da «Ben iki karılıyım» diye espri yapıyor. Sululuk, hazırcevaplık yarışına hiç ara verilmedi o gün. «Ne hakla» dendiğinde, «otuzbeşe bakla» demesini ben de biliyordum ama çekindim, katılmadım onlara. Bir ara, arka odaya kümelendiler. Tolga önce benim gelmemi istemedi, sonra kolumdan tutup:

— Gel bak, dedi. Deniz'e ne almışlar?

Aralarında para toplayıp alt tarafı gümüşten, ucu altından bir erkek cinsiyet organı yaptırmışlar kuyumcunun birine.

— Anam avradım olsun, kuyumcu tanıdık olmasa hapsi boylardık.

— Gözleri fırlamıştır herifin.

— Hadi Deniz, siftah senden bereket allahtan.

— Ay yapmayın ne olur. Kızdırırsanız boynuma takarım vallahi.

— Vasfi bey görür ulan.

— Seninki bu kadar var mı be Deniz?

— Deli misin, arkadan destek görürse çocuğu bile olur.

— İstemem, eksik olsun. Üçlü istemem. Altıma karı alamam.

Saatlerce sürdü bu hava. Oyuncuydu hepsi. Onlardan biri olmaktı emelim. Özendiğim kişiler karşımda gösteri yapıyorlardı. Ürktüm birden. Rahatlıksa, rahattılar kuşkusuz. Oyunculukta, yalnızca rahatlık, yırtıklık yeterli mi ki diye düşündüm? Hava karardığında alışmıştım duruma. Gülüp eğlenmeye, Tolga'yla zıpırlıklar yapmaya başladım. Hiç bir şey söylemeden konuştuk uzun uzun.

— Bu da bizdenmiş, dedi Deniz
— Öyledir. Hergele kızdır, diye onayladı Tolga.

Onlardandım demek. Onlar gibiydim. Salak ve hergele. Toplumun ağırbaşlı kesimi gibi davranacak değillerdi ya! Kasıntı, tatsız, neşesiz, geri kafalı olamazlardı. Ben de olamazdım. Sevdim hepsini.

Sonra Ayberk'i özledim. Konuştuğunda salt gırgır geçmeyen önerilerini, sorunlara eğilişini özledim bir iyice.

GÜNGÖR'ÜN EMİKLERİ

Bu bölümün başında da tarih yok. Sanırım 60 yılı olacak.

Ayberk'le beraberim. Annem, bana koca arama işini hızlandırmış. Birkaç blok ötemizde Güngör adında zengin bir çocuk oturuyor. Karşı komşumuzun kızları tanıyorlar onu. Ne yapıp edip benimle tanıştırıyorlar. Kocaman arabasını kapıya dayıyor bir akşam üstü. Pencereden, perde aralığından, annem, komşu hanım ve kızları arabaya binişimi gözetliyorlar. Kervansaray'da yemek yiyoruz önce. Koku sürmüş, şık giyinmiş. Deneylerden geçmiş, yakışıklı

bir erkek sayılabilir. Annem beni süslemiş, beğendirmek istiyor. Bu kadarı da yetiyor Güngör'e illet olmam için.

— Ne istersin? diye soruyor garson dikildiğinde.

Kısık sesle, yılık yılık sırıtarak yanıt veriyorum.

— Seni.

— O sonra. Önce karnımızı doyuralım.

Gülüyor. Ogratenli, sos tartarlı bir şeyler ısmarlıyor. Mum ışığında yemek yiyoruz. Göğsümü tutuyor bir ara:

— Ne bu?

— Oyuncak.

Ümitleniyor iyiden iyiye. Gecenin sonunda yatacak benimle. Kesinlikle biliyor bunu. Yokluyor ara sıra, bakıyor ki oldukça hızlıyım. Dansa kalkıyoruz. Boynumu öpüyor. Sonra çiş yapmaya götürüyor beni. O kapıda beklerken aynaya bakıyorum. Boynumun her iki yanında kırmızı lekeler, emik lekeleri. Pudra sürecekken cayıyorum. Tekrar dans ediyoruz.

— Güzelsin. Dişisin. Sana Avrupa'da başımdan geçenleri anlatayım, ister misin?

— Havasız burası. Gidelim.

Arabaya biniyoruz. Galatasaray'da, postanenin yanında dik merdivenli bir apartımana götürüyor beni. Garsonyeri burası. İçki ağzımı kurutmuş. Korkmadan çıkıyorum merdivenleri. Annemin dileğini sonuna dek yerine getirmeğe kararlıyım.

Dayalı döşeli, boydan boya halılı, pikaplı, barlı lüks bir daire. Adamın biri yatak odasından telâşla çıkıyor.

— Affet abi, geleceğini bilmiyordum.

Bir kadın, kombinezonla koşarak geçiyor koridordan. Az sonra giyinmiş çıkıp gidiyorlar. Plak koyuyor Güngör. İçki veriyor. Dudaklarımı ıslatıyorum.

— İçeri mi geçelim, burayı mı tercih edersin?

Yumuşacık bir divan, yerde minderler.

— İyi burası.

Yanıma sokulup yatırıyor beni. Öpüyor. Gövdesini, bütün uzuvlarını hissediyorum üstümde. Elimle itip sıyrılıyorum altından.

— O kadar kolay değil. Çok yatıp kalktım ama seversem yatarım.

— Beni seveceksin.

— Hayır.

— Neden numara yaptın öyle ise? Ne hakla?

— Otuz beşe bakla.

— Ne?

— Sen kim olduğumu bile öğrenmeye gayret etmeden mememi sıkınca böyle davranmak zorunda kaldım. Oynadım anlıyacağın.

— Beni bu hale getirdikten sonra mı söylüyorsun bunları? Hiç korkmuyor musun? Zorla yatabilirim seninle. İstesem...

— Becerebilirsen yat bakalım.

Sinirden çatlayacak gibi oluyor.

— Adî bir kadınsın sen. Numaracısın. Frijidsin. Evet soğuk bir kadınsın. Bu numaralarla kusurunu örtmeye çabalıyorsun. Ama yutmam ben.

— Kaçın kurdusun. Yutmazsın elbet. «Genç kızım» desem inanmazsın.

— Sen onu benim külâhıma anlat.

— Eve götür beni.

— Pek tabii. Hemen. Bir an önce senden kurtulacağım için sevinçliyim. Sezmeliydim zaten. Hiç güçlük çıkartmadan eve gelişinden kuşkulanmalıydım. Bu kadar kolayca kimseleri eve atmadım.

Üstümü başımı, donumu göstererek önünde düzeltiyorum. Merdivenlerde yolumu kesiyor.

— Gerçekten doğru mu? Kız mısın? Yalan değilse özür dilerim.

— Özür dilemene gerek yok.

— Aslında yanılmam ben bu konuda. Tuhaf bir insansın. Senden hoşlandım. İlk kez bir kadın bana hayır diyor.

— Yerli filim gibi desene.

— Sana bir teklifim var. İstersen yarın tekrar buluşalım. Boğaz'a götüreyim seni. Kabahatlıyım. Acele ettim.

— Teşekkür ederim. İstemem.

Saat sabahın beşi beni eve bıraktığında.

— İyi bir gece geçirdin mi bari?

— Evet. Hoşçakal.

Annem uyumamış. Bekliyor beni.

— Ne oldu? Anlaştınız mı?

Hızla banyoya girip ışığı yakıyorum. Boynumu gösteriyorum.

— Bak!

Ağlamaya başlıyor.

— Baban görmesin. Allah belâsını versin onun.

— Beğenmediğin Ayberk böyle bir şey yapmadı bunca yıldır.

— Yarın Selçuğun nişanı var. Saçlarını dök de görünmesin emi evlâdım.

Ertesi gün Divan oteline, halamın kızı Selçuk'un nişanına saçlarımı toplayıp gittim. Boynumdaki lekeler morarmıştı.

— Boynunda çürükler var, dedi eniştem.

— Evet. Kapıya çarptım.

BABAMIN ÖLÜMÜ

Babam 1962 ekim'inde öldü. Bir aydır, Dormen Tiyatrosunda, «Ayı Masalı»nı oynuyordum. Oyun dönüşü evi tıklım tıklım buldum. Bütün uzak yakın akrabalar, tanıdıklar, konu komşular, bir de babama on dakikada bir uyuşturucu iğne yapan doktor.

Her kafadan bir ses çıkmakta.

— Üzüntüden ölüyor adam. Kızı yüzünden. Aileden artist yetişmesine dayanamadı.

Oysa babamın ülseri vardı ve aort damarı genişlemişti. Salona girdim. Tayyörlü, boyalı, pipolu, sigaralı bir kalabalık yiyip içip ağlaşıyordu. Annem kanepeye uzanmış. Babamın yanına gitmesini söyledim uyarıcı bir tavırla. «Dayanamıyorum» dedi.

Tepside limonatalar... ahlar... vahlar. Derken noter geldi. Bir takım hisseleri annemin üstüne yaptırttılar babama. Kendinde değildi. Güçlükle imzaladı daktilo edilmiş kâğıtları. Amcamı çağırdı sonra. Elini tutup beni ve annemi ona emanet ettiğini söyledi. Gözleri kaymış, söyledikleri anlaşılmaz olmuştu. Limonlu su istedi, daha doğrusu bana öyle geldi. Getirip içirdim. Baktı bana. Sımsıcaktı, yanıyordu. Kolonyalı havluyla alnını sildim. Sevecen değildi bakışları. Umursamaz ve donuktular. Belki de makyajlı suratıma sinirlenmişti. Konuşabilse, «Ne bu halin apakurya maskarası gibi» derdi kuşkusuz. Anlamamıştı beni, yakınlaşamamıştık. Sivri uçlu bir nesne beynimden girip topuğumdan çıktı sanki. Bir an çok acı çektim.

Gürültüler geliyordu salondan. İki yanına baktı babam ve yumdu gözlerini. Çenesini bağladım, alnında elimi dolaştırdım, yüzüne çektim çarşafı. Necmiye ablam üstüne kapan-

mış ağlıyordu. Ölüm büyütülecek bir olay değil. Korkulacak bir olay hiç değil.

Cenazeye, Dormen Tiyatrosu elemanları hepsi geldiler. Hepsi teker teker annemin elini öptüler. Altı bin liralık bir mezara gömüldü babam Zincirlikuyu'da. Matinem vardı. Camiden ayrılmak zorunda kaldım. Sarsıla sarsıla ağlamadım ve çabuk unuttum babamı. Onu sevmedim diyemem, sevdim de diyemem. Küçükken iyiymiş aramız. Doğduğumda beni bağrına basıp «Bana en güzel şeyi verdin sağol» demiş anama. Büyüdükçe yabancılaşmışız. Aylarca düşlerime girdi. Gece, mutfak tarafında görür gibi oldum onu uzun süre.

Babam böyle öldü. Mirasının yarısını anneme bırakarak mülkiyet ilişkilerinden sonuna dek kurtaramadı yakasını.

İsviçre'de «Kanal» ve «Kapo» adlı iki nefis film seyredip kendime bir sürü ıvır zıvır, biblo, giyecek eşyası satın alarak 62 Eylül'ünde İstanbul'a döndüm. Babam dışarda ameliyat olmak istemedi. Ayberk'le Beyoğlu'nda amaçsız dolaşırken Ses Tiyatrosunun giriş kapısında bir afiş gördük. «Ayı Masalı»... «Dormen Tiyatrosunda» yazıyordu kocaman harflerle.

— Madem o kadar çok istiyorsun gir konuş, dedi Ayberk.

— Utanırım. Hem neden bu tiyatroya girmemi istiyorsun? Arena daha iyi değil mi? Asaf da senin arkadaşın.

— Bu çekingenliğinden kurtul artık. Gir, açık açık söyle derdini. Burası oyunculuk açısından daha yararlı olur senin için. Sahne adâbını, nasıl gülme alınacağını, sözün kısası işin püf noktalarını öğrenirsin.

Elimden tutup soktu beni pasaja. Yıkık dökük, inşaat halindeki tiyatro binasında Metin beye ve sekreter Semine hanıma durumumu anlattım. Telefon numaram alındı. İki

gün sonra aradılar. Gittim, Sadun bey beni, abimi tanıyormuş, genç kız rolü boşmuş, provalar haftaya başlıyormuş.

Büyük bir heyecanla gittim ilk provaya. İtişmeler, kakışmalar, alaylar, gülüşmeler. Nefesim kesilerek okudum rolümü. Bella'da portre fotoğraf çektirmemiz söylendi. Yabancı gibi gittim stüdyoya. Resmi çektirip Ayberk'i buldum Ayazpaşa'daki arkadaşlarının evinde. Sevindi beni görünce.

— Yadırgıyorum hepsini, dedim. Alışamıyorum. Tedirginim.

— Saçmalama. 750 lira parayı kolay kolay kimselere vermez özel tiyatrolar. Demek tutuyor seni Sadun bey.

— Huzursuzum. Yabancılık çekiyorum.

— Tasarılarının ötesinde, çarçabuk gerçekleşti tiyatro olayı. İnanamıyorsun ondandır.

— Belki de. Beni ara olur mu? Yalnız bırakma.

Sonra Şevkiye abla, Ayfer ve Nisa ile ilişki kurdum. Derken kuliste, günlük İzmit, Adapazarı turnelerinde uyumsuzluk çekmemeye başladım.

Altan olayı, Dormen Tiyatrosu paralelinde gelişen bir ilişkidir benim için. Onunla ilk tanışmamız:

— Sen de benim gibi tırnak yiyorsun. Aynı soydanız anlaşılan sözleriyle oluştu.

Belki de ilk bakışmamızdı bu sözlerin gizlediği. Derken sürekli ilgilendi benimle. Motorsikletine bindirip Yeni Sabah'a götürmeye, geceleri eve bırakmaya başladı. İzmit'de oynandı «Ayı Masalı». Sadun bey, «Boston prömiyerini İzmit'de yaptık» dedi. Amerika'da ünlü tiyatrocular ilk oyunlarını kendi salonlarında değil, o yörenin kasabalarında, şehir dışında verirlermiş. Gece otelde baş başa kaldık Altan'la.

— Yarın kavuşacaksın sevgiline. Ne mutlu sana. Hızlı çocuk mu bari?

— Neyse ki sen de sevgili karına kavuşacaksın.

— Benim hayatta tek aşkım kızımdır şimdilik.

Gün geçtikçe arar oldum Altan'ı. Simone de Beauvoir'dan anlattıklarımı ilgiyle uzun uzun dinliyor, gülüyor, gülüyordu. Onunla olmak güzeldi. Boş vericiliğinin yanı sıra yaşamasını biliyordu. Yaşarken güzeldi. Oyun başlayana dek Şevkiye abla, o ve ben sahnede yerlerimizi alır dertleşirdik.

— Birbirinize çok yakışıyorsunuz, derdi Şevkiye abla. Çocuksu ve neşeli yönleriniz, boyunuz posunuz da uygun ama yuva üstüne yuva kurulmaz. Aman tutun kendinizi.

Sonraları, tiyatroda bana tavır alınmaya başlandığında, matine, suvare araları evine gider olduk Şevkiye ablanın.

— Böyledir işte. Tiyatrocular her şeye karışırlar, her boka maydanoz olurlar. İnsana yapmayacağı işleri zorla yaptırırlar, demeye başladı.

Açıkcası göz yumdu ilişkimizin oluşmasına, sevdi bizleri. Biz de onu. Bir parçacık neşe katmıştık yaşantısına. Sobasının yerini sık sık değiştiriyor, ayakkabılarımızı kanepenin üstüne koyup onu kızdırıyorduk. Belki azarlanmalarımda, ezikliğimde, bocalamamda kendi gençliğini anımsadı. Belki de onu sabırla dinlememden, ona karşı saygılı davranmamdan etkilendi.

— Fıkır fıkırsın. Ben de böyleydim. Benden daha ünlü bir müzikal oyuncusu olacaksın. Sende çok iş var, derdi hep. Son gününe dek müzikal saplantısından, eski günlerinin sancılı anısından kurtaramadı kendini. Geçmiş, devrini doldurmuş bir tiyatro türünün kölesiydi. Başka bir biçim, başka bir yöntem benimsemesine olanak yoktu.

Altan, bana ilk kez para harcayan sevgilimdi. Yemeğe, gece kulübüne götürdüğünde hesabı hep o ödüyordu. Ayberk'in nedenini çözemediğim baskısı, beni bilinçlendirme çabası yoktu Altan'da. Olduğum gibi sevmişti beni.

— Karımdan ayrılmamı isteyen bütün sevgililerim beni kaybettiler biliyor musun?

Yanak yanağa dans ediyorduk bunları söylediğinde. Açıkça koymuştu meseleyi, namusluca. Hiç kırılmadım. Oyunun ilk haftası, ona bir kutu şeker yaptırıp üstüne bir kart iliştirdim: «Böcek. Hayatım boyunca hatıradan kaçındım. Belki de bir türlü paçamı kurtaramadığımdan olacak. Bence hatıra zorlayıcı oluyor, hele anahtarlık gibi saklanması gereken bir nesneyse. Onun için sana geçici bir şeyler almak istedim. O anda görevini yapıp bitecek bir şeyler. Tıpkı sen ve ben gibi. Öperim.»

Beni şaşırtan, beni güldüren, şımartan insandı Altan. Tiyatroya erkenden gitmeye, onu birkaç saat fazla görmek için fırsat kollamaya başladım ve hapı yuttum. Erol'un evinde ilk kez seviştik.

— Ne c soyunmayacak mısın?

— Hayır.

— Neden peki?

— Hiç yatmadım.

— Kuran-ı Kerim değil ya bu. Hep aynı kalmaz. Bundan böyle yatarsın.

— İstemiyorum.

— Sen biiirsin. Domuz gibiyimdir. Böyle de idare ederim. Bana güvenebilirsin.

Derken Ahmet'in evi. Ahmet, sevici kızlarla geçirdiği geceleri ayrıntılarıyla anlatır, çıkar giderdi. Yatak pis ve delik deşik, yorgan yırtıktı. Perdeleri aralayıp bakkalı, çocukları seyrederdim. Altan hemen yatar, elini uzatırdı bana. Hep sorardım. İlersi için sorduğumu sezinler, kaçamak yanıtlar verirdi elinden hiç bir şey gelmezmişçesine. Ahmet gelir menemen yapardı. Hava kararğında paltomu sanki benim değilmiş gibi giyerdim. Yokuşta nefesim kesilirdi.

Caddeye çıktığımızda beni arabaya bindirir, gerilerde yavaş yavaş küçülürdü. Sanıyorum tutuldu bana. Sabahları telefon etmeye, sık sık sinemaya götürmeye, filim setlerine, okullarda karikatür konusunda verdiği konferanslara yanında taşımaya başladı. Çetin Reklâma yazdığı radyo skeçlerini, özellikle Cafer'le Hürmüz'ü karşılıklı oynuyorduk. Gün boyu beraberdik. Çizdikleriyle ilgilenmem, bazı karikatürlerini kesip çerçeveletmem sevindiriyordu onu.

— Ne güzel, yaptıklarımın tümünü izliyorsun. Hep böyle bir karım olsun istedim. İşimde, evimde beraber olabileceğim bir kadın.

20 Ocak 1963'de onun kadını oldum. Müthiş bir acı duydum.

— Artık benimsin.

Gözümde büyüttüğüm denli korkunç bir olay değildi kadın olmak. Çarşaf kan içinde kalmadı, ben de baygınlık geçirmedim. Anlatılanlar yalanmış diye düşündüm. Ondan sonra Sadun ve bütün tiyatro durumumuzu denetlemeye başladı. Turneye çıkmamam, tiyatrodan kovulmam, atılmam sözkonusuydu. Betül işe karıştı, evine çağırdı beni.

— Altan hoş adamdır. Beni bile etkilemiştir ilk tanıdığımda. Yalnız, tiyatronun güç durumda kalmasını sen de istemezsin. Sana yardımcı olacağıma söz veriyorum, bana açılabilirsin. İlişkiniz ne durumda?

Altan'ın öğrettiği gibi «külliyen inkâr» yolunu seçtim. Yutmadı Betül. Ama en azından Altan'ları ayırmak eğiliminde olmadığımı öğrendi böylelikle.

Altan'ın karısının ve kızının adları da Altan'dı. İkimizi yan yana gören eski tanıdıkları bana hep «Altan hanım» derlerdi. Eziklik duyardım. Hem kadın Altan adına, hem değişiklik uğruna, yaşantısındaki ikinci kadın olmaktan kendi adıma.

Basın el attı olaya. Resimlerimiz, türlü yorumlar mecmuaları kaplamaya başladı.

— Karım huysuzlanıyor, dedi Altan bir bayram sabahı. Onu görmeye gidip rahatlatmanı istiyorum. Bayram şekeri de aldım, götürüverirsin.

Ve gittim evlerine, enine boyuna düşünmeden. Küçük Altan coşkuyla artist ablasının tepesine tırmanırken, anası bana çay getirdi. Yaşantısının yeknesaklığından, kocasının sorumsuzluğundan, şu günkü aklı olsa onunla evlenmeyeceğinden söz etti. Bir de tiyatrocuların ahlâk düşkünü olup, evli bekâr ayırmadan işi pişirdiklerinden... Kesin kararımı verdim o gün. Ayrılacaktım Altan'dan. Gece, oyunda öylesine tatlı ve sevecen baktı ki uygulayamadım kararımı. Matine, suvare araları yatıp kalkıyor, bir tek saniyemizi ayrı geçirmeye yanaşmıyorduk. Bir süre sonra gene Erol'un evinde, pinpon toplarıyla oynayarak dolu banyonun içinde sevişip yer yatağına uzandığımız bir gün:

— Ya karın, ya ben desem ne yapardın? diye soruverdim.

— Sen diyebilirsin, diye yanıtladı fısıltıyla. Uyuya kaldı göğsümde.

Dormen Tiyatrosu; kaba çizgileriyle, saçma sapan oyunları kusursuz dekor ve kostümlerle sahneleyen, kulisinde dedikodu hiç eksilmeyen, gerek turnelerde gerekse İstanbul içinde, zenginlerin bizleri sık sık supeye, dineye davet ettikleri bir tiyatroydu. Sadun liberalist, oldukça disiplinli bir patrondu. Bu «patron» sözcüğü benim kurtarıcım olmuştur. Kendisine «Sadun» dememizi önerirdi. Çekinirdim. Ne Sadun, ne Sadun abi, ne de Sadun bey diyebilirdim. «Patron» demek kolaydı. Can kurtaran simidi gibi yapıştım patron sözcüğüne. Baskı uygulamaz, teknisyeni oyuncudan ayırmazdı. Göstermelik bir eşitçilik inancı vardı. Aslında ma-

aşlar geciktiğinde« Ben de sizin durumunuzdayım. Ben de sıkıntıdayım» derken, bu pek sevdiği eşitlik fasaryalarının geçerli olmadıklarını anlardık. Ev kirası, telefon giderleri, çocuğunun okul ve dadı taksitleri, diners club borçları, Sabuncakis'in çiçek faturaları ödendikten sonra, maaşını alamadığında, «Ben de sıkıntıdayım» derdi. Yani önemsiz tüketim gereksinimleri için sıkıntısını çekerdi alamadığı maaşının. The show must go on (oyun ne olursa olsun oynanmalıdır) ilkesine bağlı, personnal appearence (kişisel kendini gösterme çabası) eğilimine cephe almış bir yönetmendi. Kendimizi göstere göstere, salınarak, oyuna yarım saat kala ön kapıdan girmemize kızardı çok. Şimdi değerlendirdiğim kadarıyla, eksik ve yanlış dünya görüşüne karşın usta bir sahneye koyucu, uygulayıcı olması; insan ilişkilerini doğru saptayıp resim gibi kusursuz bir biçimde sahneye aktarabilmesindendi.

Dokuz yılım geçti Dormen Tiyatrosunda. Dokuz yıl boyunca kulise, Kenterler Topluluğundan Ankara Sanat'a, Şehir Tiyatrosu oyuncularından Devlet Tiyatrosuna değin her türden sanatçı girip çıktı. Bir ara devrimci, ilerici tiyatro salgını başladı. Bıyıklı, düşünceli, ağırbaşlı oyuncu arkadaşlar kuliste bizlerle tartışmaya başladılar. Zıpırlıkla başları hoş değildi. Boş zamanları yoktu ve sürekli okuyorlardı. Yanlış bir işi ustalıkla sürdürdüğümüzü, kötü tohum ekip halkın beynini uyuşturduğumuzu, davaya ihanet içinde olduğumuzu ileri sürdüler. Onların önünde ve onlar çıkıp gittikten sonra uzatırdık tartışmayı.

— Hıyar oğlu hıyarı. Ekmek param bu benim. Oynamam mı diyeceğim? Cır cır ötmek kolay. Keyfimden oynuyorum sanki ne verirlerse. Bakılacak çocukları yok, keyif için tiyatro yapıyorlar hödükler.

— Jön türk bunlar üstat. Böyle konuştuklarına bakma, korkak olurlar. Zamanı gelince sen ben dağa çıkarız da bunlar dışarıya kaçarlar. Bok gibi para vardır bunlarda, Jön türk pezevenkler.

— Arkadaş, tiyatro bir egzibisyon (kendini gösterme, sergileme) sanatıdır, o kadar. Mesaj falan iletilemez tiyatro aracılığıyla.

— Kıskanç köpekler. Göt atarlar Dormen'e girmek için. Çekemediklerinden böyle konuşuyorlar.

— Bütün oyunlarımız sükse yapıyor, hasılat rekoru kırıyor, dayanamıyorlar tabii.

— Namuslu olmanın, utançtan kurtulmanın yolu istifa etmekten geçermiş. Sen mi besleyeceksin beni a angutl...

Kadın oyuncular daha bir ilgiyle izlerlerdi bu genç devrimci sanatçıları. Yakışıklı olduklarından sanıyorum. Bir de bilinmiyenin verdiği gıcıklanmadan. Ben de için için Erkan'ı beğenir, o konuşurken ağzına girerdim. «Ayı Masalı» ndan sonra, «Sevgilime Göz Kulak Ol», «Borusunu Öttüren», derken «Şahane Züğürtler», «Şahane Dul», «Dün Gece Yolda Giderken Çok Komik Bir Şey Oldu», «Bit Yeniği» ve daha nice aynı türde oyunlar verildi. Komik ve şaşaalı olması istenirdi oyunun. Bir ara «sol» akım tiyatroda salgın haline gelip seyirci o tür oyunları yeğ tutunca, Labiche, Neil Simon imdada yetişemeyince, Sadun, «Puntila Ağa ve Uşağı Matti» yi sahneye koydu. Sevgi Nutku aracılığıyla epik tiyatro konulu yüzeysel bir çalışma yapıldı. Salt üniversite gençliği gelip boşalsın, rahatlasın, bizim tiyatroya tavır almasın diye. Ancak iki üç sıradan öte dolmadı salon. Otuz oyun sonra da afişten indi Brecht'in yapıtı.

Ardından «Çıplak Ayak» da başrolü oynadım. «Cengiz Hanın Bisikleti», tiyatronun onuncu kuruluş yılını kutlama nedeniyle sahnelendi. Rol kapmak başlıca sorundu Dormen'-

de. Tek uğraş, tek tuzak rol avcılığıydı. Ben de katıldım bu yarışa. Zaman zaman başarıyla sürdürdüm, zaman zaman yenildim. Tiyatrodan ayrılmak, Oraloğlu ve Gen-Ar tiyatrolarında oynamak zorunda kaldım.

«Şahane Dul», «Küba hükümeti şeker kamışlarını devletleştireli huzur kalmadı. Zenginler bile kan ağlıyor» cümlesiyle başlıyordu. Sudan bir komediydi. Erol, çizgisi ne olursa olsun, bir tiyatronun Küba devrimine kötü gözle bakmaması gerektiğinden, bu sözleri değiştirmenin ya da atmanın doğru davranmak olacağından söz etti. Alay ettik Erol'la. «Saçma saplantıları var. Tutturdu gene işte» deyip geçtik. Sosyalizmden ne zaman söz açılsa alay ederdik. Hiç bir konuyu ciddiye alıp tartıştığımızı, enine boyuna düşünüp taşındığımızı anımsamıyorum. Bilmiyorduk sosyalizmi. Bilmek, öğrenmek de uzun işti, vakit yoktu. İşin kolayına kaçıp kestirip atmak en uygunuydu.

«Asiye Nasıl Kurtulur?» olay oldu birdenbire. Bütün sezon oynandı. Sadun saygı duydu Vasıf'a. Hepimiz kuyruğuna takıldık. İzmir'de pasaportta, diyalektik üzerine anlattıklarını dinledik Vasıf'ın. Sadun, «Türk tiyatrosunda ben ilk duraksam, Vasıf ikinci duraktır» buyurmuştu. Boyun eğdik. Göksel bir gece, oyuna on dakika kala koşa koşa yetişti:

— Kafalı çocuklar şekerim. Öbür salak solcular gibi fanatik değiller. Adam yerine koyuyorlar insanı. Giyinme, boyanma, onu yapma bunu yapma demiyorlar! Çok sevdim hepsini. Halil de o kadar yakışıklı ki aklınız durur.

Anlatılanları kesinlikle anlamıyor, hem aşağılık duygusuna kapılıyor, hem de ortamı uygun bulduğumuzda küstahlaşıyorduk. Hakaret etmede, açık saçık konuşmada kimse kolay kolay baş edemiyor, yarışamıyordu bizlerle ve de özellikle benimle.

Kıskançlık sürüp gitti dokuz yıl boyunca. Bir önceki er-

kek genç oyuncu adayı, Sadun'un yetiştirmek istediği, gece gündüz beraber olduğu yeni genç erkek arkadaşı kıskandı. Tolga'yı Salih kıskandı. Yeni gelenleri eskiler çekemezlerdi. Sadun'un yanıbaşındaki kapıkulları, görevleri ellerinden alınacak, önerileri geçersizleşecek diye korkarlardı. Ben Zeynep'i kıskandım. «Arkası Yarın» ve «Oliver Twist» deki rollerimi, salt Altan'dan ayrı turneye çıkmamak için ona kaptırdım. Yıpratıcı çabalar, hır gürler hiç bitmek bilmedi. Dokuz yılın dökümü ortada benim için. Oyunculuk açısından yararlanmış, çok şey öğrenmişim hem Sadun'dan, hem Dormen Tiyatrosundan. Ancak doğru bir dünya görüşü kazanmak, gerektiği çibi davranmayı saptamak açısından bir arpa boyu ilerleyememişim. Sanatçıya yakışan, görevi olan, ileriye dönük, tarihî akışı durdurmayan tavrı kazanamamışım. En dinamik, en verimli, devingen gençlik yıllarımı rol kapmak, kavga etmek, kıskandırmak, olay çıkartmak, dedikodu yapmak, soyunma odasını süslemek, Bap Cafeteryada yemek yemek, vakit öldürmek, türlü çirkefliklere görgü tanıklığı yapmak, akıl vermek, kazıklanmak, kazık atmak gibi eylemlerle geçiştirmişim. Bir oyun, bir prova, bir turne, bir başrol bir kıç rol derken 1970 yılı gelip çattı.

1962-1970 arasında yalnızca Altan, ölü çocuklarım ve Dormen Tiyatrosu var.

7 Ocak 1962

Altan'cığım;

Dün az kalsın söyleyiverecektim böyle ikide bir sana yazdığımı. Sen bilirsen, her içimden geleni yazamam diye caydım. Şevkiye ablada yalnız kaldığım o yarım saati hiç unutmayacağım. Önümde renkli perdeler duruyordu, odanın

ürpertici bir sıcaklığı vardı. Her şey öylesine basitti ki! Sonra sen sosislerle gelince çok önemli bir gerçeği sezinledim. Seninle olunca oynuyordum böcek, değişiyordum. Bir geçit devresiydi seninle yaşadığım, yapmacık, tatlı bir devre. İlerde nasıl olacağımı bilmiyordum. Geçmişteki insan da değildim. Seni seviyordum. Mutfağa girdim. Tiyatroya gidene dek oynadım o gece.

En güzeli, senin sevgilini oynamaktı.

16 Ocak 1962

Sevgili böceğim;

Sana nasıl anlatmalı bilmem ki! Çocukluğum boyunca delilik etmediğim günler sıkılmaya alıştım. Olmayan eğilimlerimi varmış gibi gösterdim hep. Ali varken Çetin'i sevdim. Sabahları Ali'yle denize girerken onu seven insan olur heyecanlanırdım. Gece Çetin'i bulur, Çetin'e giden sevgili olurdum. Mektuplarını beklerken karnıma sancılar girerdi. Erdek'de herkesle ilgilenir, «Ne mal kız» dedirtirdim kendim için. Birlikte olduğum kişiler, hangisiyle gerçekten ilgilendiğimi kestiremezlerdi pek. Yalan söyler, oroşpuluğa özenir, hemen sonra masum kız pozları takınırdım. Böyle davranmakla çok hızlı yaşıyormuşum gibime gelirdi. Sonra birden kimseyi sevmediğimi anladım. Çetin'in beni Çatı'ya götürüp senden söz ettiği gece, onu tatlı tatlı dinlerken eski günlerimi anımsadım. Ve sıkıldım. Bana sağladığın dengeli yaşantıda mutluydum artık.

Sana bunları «seni seviyorum» diyebilmek için yazdım. Mutlu yaşantım biterse, geri gelecek eski günlerimden ürküyorum. Özlemiyorum onları. Dün gece için ayrıca teşekkür ederim sana. Odandan çıkarken beni çağırıp «Seninle

oynamak istiyorum, ikinci, üçüncü oyunda da birlikte olmak istiyorum» dedin. Söyleyemediklerinin, anlatamadıklarının tümü gizliydi bu cümlede. Öperim seni.

4 Şubat 1962

Evlendiğimizi düşünüyorum. Bir gün, bir ay, bir yıl. Bunalır mıydım diye soruyorum kendi kendime. Alışkanlık bile duyamayacağımı anlıyorum. Seni seviyorum. Ilersi beni ilgilendirmiyor. Bu kararımı uygulamak istiyorum. Her şey senin elinde ama, yalnızca bu, yani ikimizin, ilersini kurcalamadan birlikte yaşadığımız süreç içinde mutlu olabilmemiz benim elimde, bana bağlı. Biliyorum.

20 Şubat 1962

Bu gece ne denli kıvrandığımı bilemezsin. Rolü alamadığıma üzüldüm elbet ama en çok ona değil, inan. Taksim'e doğru yürürken sana baktım usulca. Öyle tatlıydın kil Senin için ne anlam taşıdığımı düşündüm bir an, sonra caydım böylesine duygulanmaktan. Sonra sen bir ara «Büyüyünce kimbilir ne kadar güzelleşeceksin» dedin. Yıkıldım birden. Bir sürü olay anımsadım elimde olmayarak. Sana rastlayana dek rahibe hayatı sürdürmemiştim kuşkusuz, dahası belki de sen beni olduğumdan çocuk sanıyordun. Bir sürü erkek bana bir dolu lâf etmişti. Sen de gece, beni eve bırakırken böyle söylemiştin işte. Bütün iyi niyetinle söylemiştin, eminim. Oysa sanki bir yabancı etmişti bu sözleri. İlerde benimle olamayacağını kesinlikle şimdiden bilen bir yabancı! Geceleri severim. Üşüyordum. Bir an bakmadım sana, yanındaydım. Her şeyin değişeceğini değişeceğimizi düşündüm. Her şey yeniden matrak oluverdi. Seni seviyordum.

30.4.1963

İnsanları ikiye ayırıyorum sevgilim. Birinci gruptakiler yaşamak için çalışanlar. Yani zengin olmak, geziye çıkmak, içkinin en iyisini en lüks otelde içmek için tatsız bir uğraşta çürüyüp gidenler. Tüccarlar, fabrikatörler, senin sevmediğin bütün ciddî tipler. Bir de bir şeyler yapmak için yaşayanlar var ki, bu gruba ilk başta tiyatroculari sokuyorum. Asıl yaşantım, sahne yaşantım diye bölüyorlarsa da yaşamları tek bence. Yaşayarak çalışıyorlar çünkü, yaşamak için değil. İşleri, günün, yılın tümünü kaplamış. Birinci gruba girenler genellikle mantıklı, dengeli oluyorlar, diğerleri ise iyiyi kötüyü bir yana bırakıp diledikleri biçimde sürdürüyorlar yaşamlarını. Bu gece her iki biçimin de anlamsızlıklarını kavradım. Hiç birinde mutluluk yok. Kimin zayıf, kimin kuvvetli olduğu, nedenler, niçinler belirsiz. Öylesi de raslantı sonucu, böylesi de.

Ot gibiyim. Geleceğim, tiyatronun tüm güzelliği ve sana olan sevgimle birlikte üstüme abanıyor. Korkmuyorum. Oysa süründüğümüzü görüyorum. Dürüstlük en içten tutkum. Nedense başta sen, herkes bana dürüstlüğün sakıncalarından, açık sözlülüğün başa belâ getireceğinden söz ediyor.

Turneden korkuyorum. Ayfer'e bunalıp anlatamıyacaklarımdan, gırgır geçilecek durumda kalmaktan korkuyorum. Sürekli eğleniyormuşcasına davranmak güç gelecek bana. Sen yanımdayken böyle çelişkilerden kurtuluyorum aslında. Ayfer bu durumu benden iyi anlattı bir keresinde. «Müşfik yanımdayken, ne kadar umutsuz olursam olayım istesem de üzülemiyorum» dedi. Ben de öyleyim işte. Sen varken neşeleniyorum.

2 Eylül 1963

Demek benim için bunu da yaptın. Sekiz yıllık karından

boşanıyorsun. Mutlu ve huzursuzum. Utanıyorum galiba. Seni öylesine seviyorum ki, başka türlü davranmak, seni kararından caydırmak artık elimden gelmez.

4 Eylül 1963

Ahmet'i Beşiktaş'a taşıyoruz. Eski bir konak burası. Hangi kapının dolap kapısı, hangisinin oda kapısı, neresinin boşluk ya da yüklük olduğu belli değil. İki katın her odasında bir başka halası, bir başka teyzesi oturuyor Ahmet'in. «Tanti» diyor onlara. Önce sobasını, sonra somyasını, yatağını ve yazı masasını taşıdık üst kata. Odada, çarşaf gerilmiş çıtaların ayırdığı bir bölme vardı. «Bir başkası da barınacak bu odada anlaşılan» dedi Ahmet.

Yaşlı bir kadın kapıda göründü. Ahmet elini öpüp bize döndü. Yavaş sesle:

— Gürültü etmezsek bir şey çakozlamaz, dedi. Kördür. İstediğiniz gibi sevişebilirsiniz.

Kadın bizleri kendi odasına götürdü. Tertipli, yığılı bir oda. İşli örtülü, renkli yastıklı bir yatak, bir dolap, bir aynalı büfe, bir bardak rafı, geniş minderli koltuklar, büyük bir saat ve tablolar. Kadın hızlı hızlı gidip geldi. Ahmet'e temiz gömlek çıkardı dolaptan. Tam karşımıza oturdu sonra. Koyu gözlük camlarının altından patlak gözlerini gördüm. Altan öptü beni, utandım. Burası ne Beşiktaş, ne de başka bir yerdi. Bir kâbustu belki de. Koridorda binlerce kedi ve tavana değen büyük bir dolap vardı. Araladım kapağını, tepesine kadar yastık ve paçavra doluydu. Hiç bir şey atılmamıştı bu konaktan yıllardır.

— Öbür odaları da gezin isterseniz. Eski konaktır, dedi Ahmet'in tantisi.

Yerde çizgili keçeler, bir radyo. Daracık, çıtırtılı bir mer-

divenden alt kata indik. Bir divan, bir radyo. Bir kedi sıçrayıp kaçtı. İlk kez korkunçtu sevdiğim kediler. Boş bir oda. Ve gene kediler, irili ufaklı, tekirli araplı. Bir camekân, çiçekli bir perdenin örttüğü kocaman bir kapı. Ütülü çarşaflar. Bir perdeli kapı daha. Yataklar, yastıklar, yorganlar, leğenler. Her şey tertemiz. Duvarda Meryem Ana, altında kırık bir komodin, Kafka'yı anmamak elde değil. Bu perdeler arasında yolunu kaybedebilir insan, ya da İsidora Duncan gibi içlerine dolanıp boğulabilir. Altan'a sokulup «Ne garip, diyorum, bütün bir insan ömrü bu konağı görmeye yetmeyebilir. Tıpkı sıkıcı derecede lüks caddelerde yaşayıp, ara sokakları hiç tanımayan insanlar var olduğu gibi».

Tanti konuştu bizlerle. Bana hep çok başka, çok ilgi çekici şeyler anlatacakmış gibi geldi. Konaktan çıkarken Ahmet, «Burada uzun süre kalamam. Taşınırken gene yardım edeceksiniz değil mi? diyordu. Gel de buraya karı getir.»

5 Eylül 1963

Şimdi karınla berabersin. Oysa ayrıldınız artık. Loş bir yerde son konuşmanızı yapacaksınız. Seni bu geceki gibi hiç sevmemiştir eminim. Yalnız senin için, özlemle, böylesine yaşamamıştır. Ya ben böceğim? Başından beri kötü rolde olan benim. Hep suçluyum, hep tetikteyim. Rastlantılar, olaylar benden yana değil de, bana karşı gelişseler, acaba beni seçecek miydin? Olanlar oldu, ben dayandım, sen de duruma katıldın sanki. Kendin istemedin, seçmedin beni kanımca. Düşünüyorum da yirmi yıldır hiç bir davranışım, hiç bir kararımla haketmedim mutluluğu. Şimdi dans ediyorsundur karınla. Gözler, iki Altan'ları süzüyordur. 8 yıl az zaman değil. «Anlaşamıyoruz» dedliğinde inanmıştım. İnanmak işi-

me geldiği için. Oysa şimdi anlaşamamanızın ayrıntılarda kaldığını, esasta sekiz yılın beslediği, geliştirdiği önemli bağların varlığını görüyorum. Ve bir de sonuna dek karının gölgesi kalmak, asıl karısı, ikinci karısı diye ayırt edilmek korkusu.

27.9.1973

Kızını sevmiyorum. Sevmemekten de öte, bu gece onunla olmana kızıyorum. Belki de beni bütün kötü yanlarımla, olduğum gibi sevmeni istediğimden yazıyorum bunları. Sana titizlikle hazırlayıp kuşkuyla sunduğum kadını sevmek kolay. Belki de kızdım sana. Boşvericiliğine, yılgınlığına. Avukat telefonda, «İşler ters giderse ne yapalım?» diye sorduğunda, «Ben artık hiç bir şey yapamam» demene kızdım. İsteksiz ve bitkinim. Belki de seninle evlenmek istemiyorum.

Cuma 8 Mayıs 1964

İzmit'de turnedeyim. Dün, Gökmen otobüsüne kocam Altan Erbulak'la binince hiç şaşırmadım. İki buçuk aylık evlilik sürecine alışıvermişim. Oysa neler neler değişti. Çocukları Canova otelinde bulamayınca, Eşme'ye gidip Hacıbaba'da yemek yedik. Araba hızla giderken çevrede o yaşanmadan geçilen yerler, boşluklar, renkli pancurlar, sıska çocuklar öylesine güzel ki! Metin'iyle, Erol'uyla, Ayfer'iyle, kısacası işin içinde tiyatro olunca güzel her yer. İzmit'e geçen yıl «Ayı Masalı» yla gelmiştik. Şimdi rolüm olmadığından belli bir eziklik var içimde. Boyanıp giyiniyor, kulise konuk gibi girip şirin görünmeye çaba harcıyorum. Burada bol fabrika var; lojmanları, kreşleriyle. Sevmiyorum fabrikaları. İçlerinde

çalışanları üç kuruş uğruna özgürlüklerinden ettikleri için, bütün diğer yaşam yollarını tıkadıkları için. Kokuları bir tuhaf, sonra renkleri. Dün gördüğüm sarıydı. Bugün kreşe gittik. O da pembe; uçuk, pis bir pembe. Sonra İzmit'e amatör turnemi anımsadım. Adapazarı'ndan dönerken Mehmet'le arabada sevişmiştim. Öylesine bir heyecanı uzun süredir duymadım bir daha. Dilediğim gibi yaşıyorum artık. O zamanki, iki günlük kaçak yaşantısını alabildiğine değerlendirmeye çalışan bir kızın baş döndürücü coşkusuydu.

Çocuklar tiyatroda «Montserrat» provası yapıyorlar. Altan, kışın Ali Yalaz'ın oynamış olduğu çömlekçi rolünü çalışıyor. «Ne yavrususun?» diye sorduğumda «Köstebek» diye yanıtlıyor.

Gece, yemeği sosyal binada yedik. 6'da matine, 9'da suvare var. Şimdi Saray otelindeyim. Az sonra boyanıp elime bir de kitap alıp kulise gideceğim. Turnenin tümünü not etmek istiyorum. Hem anı, hem de belge olarak.

Bavullarım yanıbaşımda, dağıtmaya çekindiğim bavullarım. Öyle ya, pazar günü yolcuyuz. Dalıveriyorum ara sıra. Mutluyum. Altan da biliyor bunu. Ancak, iki insan tüm anlarını birlikte yaşıyamıyor, Altan ve ben gibi sevişseler bile. Hayatından kayıveriyorum zaman zaman, hem de elimi tuttuğu, gözümün içine baktığı bir süreç içinde oluyor bu. Farketmiyor. Öylesine çabuk geçiyor ki. Bir şeyler kuruyor, düşünüyor, yeniden onun karısı oluyorum. Oda küçük. Minik bir yatağımız var. O benim köstebeğim, tavşanım; ben onun kedisi, faresi, balığı. Oyununu seyrettiğimde, beni sevdiğinde, güldüğünde onu hep seviyorum. Gel gör ki, Altan benim için bütün bir geçen yılıyla, tanıdığımdan bu yana Altan. O bir yıl boyunca söyleyip unuttukları, yaptıkları, benim kurduklarımla Altan. Geçmişteki bir olaydan söz açıp, sual sorduğumda şaşırıyor, kızıyor bana. Sinirli demekle yetiniyor,

dengesiz diyemiyor. Başıbozuk eğilimlerimin böylesine bir düzene dayanamayacaklarını düşünmek istemiyor. Sevgime süresiz sahip, belki de bu yüzden rahat ve mutlu. Belki günün birinde benim sevgimin Altan için, onun sevgisinin benim için önemi kalmayacak. Mutsuz olacağım. Hiç bir yere dönüşüm, hiç bir yere gidişim mümkün olmayacak. O zaman üstüme aklı başında insanların bitkinliği, durgunluğu çökecek. «İşte adam oldu» diyecekler benim için.

Cumartesi 9 Mayıs 1964

Dün, «Montserrat» oynanırken çektiklerimi bir ben bilirim. O ne teklemeler, ne duraklamalar, kıkırdaşmalar! Altan, gömleğinin koluna tükenmezle yazdıklarını okumaya çalışır, Metin güler. En önde seyrediyordum. Gece daha da kötü geçti oyun. Soyunma odasındaki divanda uyudum ben de. Gözlerim kapalı, o garip uğultuyu, fısıldaşmaları dinledim. «GİRİLMEZ» yazılı kapının yanına sokulamazken aralarında uyuyordum. Erol Keskin'in sahneden sesi geliyordu: «Altınız da sıraylal» Sonra Ayfer lavaboya işedi. Peşinden hepimiz iskemleye çıkıp lavaboya tünedik.

Minibüse doluşup otele döndük. Altan sabah gene köstebek yavrusu oldu. Bu seferki korkak köstebek, anasına yapışık. Ben de anne köstebek oluyorum. Bugün «Bulvar» oynanacak. İzmit'te üçüncü günümüz. Yarın erkenden hareket edeceğiz. Başka kulislere, başka yeşillikli yollara, başka insanlara doğru. Bizi anlayan, seven, ya da anlamayan, sevmeyen Bursa insanlarınal

Saat üç. Hacıbaba'da yemek yedik. İkinci gidişimde güzel buldum, sevdim Hacıbaba'yı. Simone de Beauvoir'ın «Tekrar görme sevinci» dediği bu olsa gerek. Sonra kıyıya indik. Yoncalarla, inekler arasında filmimizi çekti Metin.

Anadolu yollarında güzellik, sefaletle yarışıyor. Dönüşte döküntü bir otobüse rasladık. İçinde insan kılıklı ölüler vardı. Hani bir silkinseler yaşayıverecekler. Beni otele bırakıp «Bulvar'ın» provasına gittiler. Erik alacağım. Annemle kayınvaldeme anneler günü nedeniyle birer kart aldım. Eskiden sinirlenirdim bu tür davranışlara. Ancak artık örf ve adetlerin, geleneklerin baş kaldırılmayacak denli ufak, basit olduklarını kavradım. Ne olacak el de öpüyoruz, yılda bir aile ziyaretine de gidiyoruz. Çoğunlukla dilediğimizce yaşadıktan sonra önemi yok böyle şeylerin pek.

Artık tuhaf oldum demiyorum anlatımlarımda, sevinçlerimi bilinmeyen nedenlere bağlamıyorum. Sürekli mutluyum. Gel geç değil mutluluğum. Bilinçle şekillendirebiliyorum onu. Ya güzel bir yönümü yitirdim ya da gerçekten büyüdüm.

Salı 12 Mayıs 1964

Bursa'da, Ada Palas otelinde kaldık. Altan'ın oyunu olmadığından tam bir balayı yaşadık. Kurnalı hamamda yıkandık, kapalı çarşıyı, Karagöz'le Hacivat'ın mezarlarını gezdik. Hasırlı, boncuklu Çardak Lokantasında yövmiyeyi tüketecek kadar tıkındık.

Gene yollar, perdesiz evler, çıbanlı çocuklar ve Eskişehir. Şu anda Gamgam otelindeyim. Ayberk'in kardeşi Aydan'ı, Balıkesirli bir gecelik kocasının balayı için getirdiği otelde. Dün gece Eskişehir tiyatrosunda «Bulvar»ı müziksiz olarak seyrettik. Altan, Mete İnselel adında bir oyuncuyu çok beğendi. «Büyük oynuyor» dedi. Küçük, temiz bir tiyatro. Oyuncuları, Sema Aybars'ı, Ergin Orbey'i ile hep aynı büyük çarkın delileri. Fuayedeki kasıntı, sırıtkan portrelerin

gerisinde onların bizden, bizim onlardan olan yanımızı bulmak güç değil.

İkide Kütahya'ya doğru yola çıkacağız. Oradan da ver elini Antalya. Filimler çekiyoruz. Otobüsün sık sık egzos borusu fırlıyor. Onarım bitene dek kırlara dökülüyoruz. Metin'le Altan topa, diğerleri tavlaya sarılıyorlar. Her şey sevinç nedeni. İçimde ne yönde olduğunu pek kestiremediğim bir gelişme sezinliyorum. Daha çok basit ve bilgiçlikten uzak yaşama özlemi belki.

Yollar yeni, güzel ve hızlı benim için. Yolların içinde otobüsümüz, en sevdiklerim, küçüklüğümden bu yana birlikte yaşamak istediklerimle dolu.

Hacılara rastlıyoruz; akça pakça, anlamsız suratlı Türk kadınlarına. Özgür küçük çocuklara bir de. Ancak bu çocuklar, salt yaraları ve pisliklerinde özgürler. Otobüs yoluna bırakılmışlar. Karışanları, görüşenleri, ilgi gösterenleri yok. Duymadan, görmeden yaşıyorlar. Sonuna dek duyma görme olanaklarına kavuşacakları da yok. O sıvasız evler, tezekler, saksılar, keçiler arasından çıkıp kurtulamayacaklar. Onları izledikçe tiyatroyu gülünç buluyorum. Tiyatro konusunda yırtınarak ileri sürülenler gülünç. En doğrusu; bizim saplantımız, uğraşımız bu deyip geçmek. Yoksa kimi, neyi uyarabiliyoruz ki!

Saat: 22. 30

Kütahya'da Konak otelindeki odamdayım. «Şahane Züğürtler» karşımdaki sinemada oynuyor. On dakikalık arada fuayeye çıkanları görebiliyorum odamdan. Altan'la çini fabrikasını gezdik. Fırınını, dönen taşları, desenleme bölümünü. Oldukça güç bir işi kıvıran, yetenekli işçilerdi çalışanlar. Sayıları azdı. Bu nedenle, fabrikaların o sevimsiz havası çök-

memişti üstlerine. Bize bir vazo armağan ettiler. Sadun, «Aman ne rüküş şey» dedi. Belki de gerçekten öyle ama biz seviyoruz eşarplı genç işçi kızın verdiği bu «rüküş» vazoyu. Başlarında duran yönetmen ya da sorumlu müdür, işçilerin patronla kardeşlik havası içinde kaynaştıklarından, üretime mutlulukla katıldıklarından, işin ustası ve sanatkâr oduklarından dem vurdu. Fırçayla bir tabağı resimleyen genç kadına baktım. Pek inanmadım adamın söylediklerine. Kadının belli belirsiz sırıtan gözleri, tersini kanıtlıyordu söylenenlerin.

Altan şimdi Yılmaz Köksal'la tavla oynuyor. Odalarımız in gibi. Hele Metin'le Nisa'nınki çatı katında tam bir köstebek yuvası. Bizim köstebeğin bir yavrusu daha oldu. Karıncaları ipe dizip öldürüyor. Tırnak yediğimi gördüğünde, «köstebekçilik oynamam» diye korkutuyor beni Altan. Yarın gene yolcuyuz. Tozlu, çamurlu, kötü bir yolmuş söylentilere bakılacak olursa. Blucinleri hazırladım. Ne de olsa tecrübeli turnecileriz. Sahi kimlerle yolculuk ettiğimizden hiç söz etmedim.

Bizim önümüzde Ayfer var. Sanki bir yıldır tanıdığım iyi Ayfer, erkek Ayfer. Yastığı, çantası, uykusuzluğuyla sevdiğim Ayfer. Sonra Nisa ile Metin. Nisa benim gibi dökülür, yollar uzadıkça süzülür. Metin durmaksızın konuşur. Karşımızda Erol'la Suna. Erol sinirlidir, ayaklı kütüphanedir. Suna böcek gibi tatlıdır. Onların arkasında, şarkıları ve balesiyle Tülin. Sık sık yer değiştirir. Devlet Tiyatrosu anılarına, diksiyon sanatına düşkündür. Sonra Yılmaz, turne kurdu Yılmaz. Her yeni duruma uyan becerikli Yılmaz. Arkamızda, dünyanın en şirin, en genç insanı Hadi ve patron Sadun. Onların paralelinde Başar'la Tolga. Başar sosyalisttir, oyun yazar. Çok okur, sağlam çocuktur, sevgi taşar. Tolga'yı konservatuvardan tanırım, saklısı gizlisi yoktur, gayretlidir. En arkada Yüksel. Klâsik müzikten, arıların çiftleşmesine dek her konu-

da belli bir şeyler bilen Yuki Yüksel. Ya da şişko Yüksel. Ve Hüseyin bey. Kore savaşına katılmış, tiyatroya otuzundan sonra heveslenmiş Hüseyin bey. Dünyaya metelik vermeyen, bizlerden, havamızdan hoşlanan bir insan. Bir de Selçuk var. Turne müdürü ve de fotoğraf hastası Selçuk. Müzikalde teypi de idare ediyor. Kamyonla yolculuk eden Seçkin'le Yılmaz'a gelince, dekorlar, ışıklar onlardan sorulur. Biri mert ve dobra dobradır. Diğeri insanı delirtecek denli ağır ve sakindir. Her ikisinin yokluğu, perdenin açılmamasıyla sonuçlanır.

İşte on sekiz kişilik ekibimiz. Ellerinde filim makinaları, «aa... sağa bak, kaya şato gibi, aa... şuraya bak ne şirin köy... aman burada kovboy filimi çevrilebilir...» diye diye otobüste sarsılan on sekiz kişi. Bunlardan ikisi Altan'la ben. Termosumuzla, ıvır zıvırımızla on yıllık geziye çıkmış gibiyiz.

Anadolu'nun o her şeye şaşkınlık ve yılgınlıkla bakan insanları arasından geçip gidiyoruz. Sinirlenip «salak hıyarlar» dediğimiz de oluyor, üzülüp «ne yapsın zavallılar» dediğimiz de. Başar, ikinci izlenime daha yatkın, ben de öyle! Günümüzdeki çoğunluğun mutsuzluğunda, açlığında, geri kalmışlığında her birimizin sorumsuzluğumuz, umursamazlığımızdan ötürü verilecek hesabımız var kanısındayım.

Perşembe 14 Mayıs 1964

Antalya. Yayla Palas oteli. Geçen yılki otel. Sabahları kahvaltı ettiğimiz köşe başındaki «La Süt». Köpüklü ayranı ünlüdür La Süt'ün. Antalya parkı; denize inen yolu, göz alabildiğine irili ufaklı kayaları, mağaralarıyla güzeldir. Parkın hemen karşısı Konya Altı. Takayla tüm sahil gezilebilir. Düden şelâlesinde insan kendini geçmiş çağlarda yaşıyor sa-

nır. Antalya'ya, Burdur üzerinden geldik. Kütahya'dan tam on saat. Son gece Azot fabrikasında, Turizm Derneği bizlere yemek verdi. Başkan, «ilk bakışta vurulduk güzel Ayfer Feray'a teşekkür ederiz sayın Sadun Dormen'e» diye söze başlayıp kendi yazmış olduğu uzun bir şiiri okudu. Gülmemek için peçeteleri tıkadık ağzımıza. Yolda bir köyden geçtik. Her yanı açık, tahta merdivenli toprak evleriyle, tozu pisliğiyle küçük bir köydü. Yemyeşil. İnsanları mutludur diye geçirdim içimden. Şalvarlı kadınlara imrenerek baktım. Şehirde giyim, takı, makyaj, borç, taksit dertlerimiz vardı. Oysa onlar, sakin sakin sinide yemek pişiriyorlardı. Biz hiç bir yere kopup gidemezdik. Her şeyden önce kitaplarımızı taşımak gerek. Onlar, iki buçuk kap kacaklarını çuvala sokuşturup gidiverirler istediler mi. Yolda, göçebe çingenelere rastladığımızda da kıskançlık duydum. Atlı arabaları, tıkış tıkış çocukları ve yorganlarıyla su kenarında özgürlüğü üstlerinde taşır gibiydiler. Bizler için «dünya umrunda değil» sözcükleri pek uygun düşmüyor, ne denli «nerde akşam orda sabah» çı bile olsak. Tozunu aldığımız biblolarımız, yerlerini belledğimiz tablolarımız var yığın yığın. Bir gün onca kitabın, incik cinciğin üstümüze yıkılacağından korkuyorum. Turne bu nedenle güzel. Bizleri her şeyden kopardığı için. Dinleniyoruz böylelikle.

Antalya'da oynadığımız tiyatro yepyeni ve modern. Oysa ben Anadolu'da yıkık dökük, kulissiz tiyatrolarla, dar, karanlık, pis otelleri seviyorum. Turne olmasa, akla gelip olanak olup da gidilmiyecek yerleri.

Altan berbere girmişti. Saçlarını bir iyice kestirmiş. Oğlum gibi duruyor yanımda.

16.5. 1964

«Bulvar»ın, kendi hesabımıza metinesi oynandı. Arka-

daşlar hasılatı paylaşıp 300 er lira aldılar. Gece Teras oteline davetliydik. Gülmekten ve açlıktan öldük.

— Balık nerede, daha tutulmadı mı?

— Tavuğu kestiler mi?

— Öküzün derisi mi yüzülüyor? diye sürekli edepsizlik ettiğimiz için Altan, Metin ve ben Sadun'dan bir güzel azar işittik. Oyundan sonra kurt gibi acıkıyor insan. Sofra bomboş kalırsa haklı olarak patırtı çıkartıyor.

22.5. 1964

Adana. Ağba oteli. Supeli, davetli bir şehir. Antalya'dan tam on altı saatte geldik. Yolda, Alanya, Damlataş mağarasını gezdik. Sarkıtlı dikitli oyukları, yıllar yılı coğrafya öğretmenleri anlata dursunlar, görmedikçe değeri yok.

Dağ başında silâhlı iki kişi otobüsü durdurdu. Altan'ın yanımda korkudan terlediğini hissettim. Sonradan öğrendik ki bir kaçakçılık ihbarı nedeniyle bütün taşıtları arama emri verilmiş.

— Ya karıları, ya paraları deselerdi cesetlerimizi çiğnetirdik herhalde, diye söze başladı içimizden biri tehlike atlatıldığında.

— Allahtan içimizde kadın var, diye atıldı Tülin. Genç kızları korumak için kendimizi feda ederdik ne yapalım.

— Sen onu bırak da paraları nasıl kurtarırdık onu söyle. Tabancamız bile yok.

— Hem elin eşkiyasıyla yatmak zevkli sayılır değil mi üstad?

— Efendim geçen yıl Kenterler'in turnesinde, gene böyle bir dağ başında, Göksel korku geçirmiş eşkiyalar arabayı durduracaklar diye. Anneannesinden kalma değerli yüzüğünü ağzına yerleştirip «Bakın hele, belli oluyor mu?» diye sor-

muş. İçlerinden biri de, «Belli olmuyor merak etme. Hadi yüzüğü kurtardın, büzüğü ne yapacaksın?» demiş.

— Siz matrak geçin daha. Asker el çantamı karıştırırken Nazım Hikmet'leri görüp tepesi atacak diye ödüm bokuma karıştı.

— Yok artık devenin başı. Asker ne anlar kitaptan? Okuması yazması yoktur. Hem turneye çıkmış tiyatro sanatçılarıyız. Kitabımıza karışacak değiller ya! Teksas mı burası be?

Belli olmaz ihtiyar. Hiç belli olmaz. Hep Ankara Sanat'ı kovalayacak değiller ya, bakarsın bizimle de uğraşırlar.

Adana zenginleri evlendiğime sevindiler. Bana civciv diyorlar. Yarın Antakya'ya hareket ediyoruz. İki buçuk saatlik bir yol. Bizler için çocuk oyuncağı. Pembe pantolonlu, varlıklı hanımlardan biri «Nasıl dayanacaksınız?» diye sorduğunda, kendini tutamadı Başar:

— Biz alışkınız hanımefendi, diye yanıtladı. Dilerim sizler de alışın azıcık yorulmaya, çalışmaya. Bugünleriniz sona erdiğinde güçlük çekersiniz sonra.

— Aaa başıma gelenler. Bu da bizim enişte beyin yeğeni gibi konuşuyor. Aynı onun gibi, dedi kadın.

Kocası yaklaştı Başar'a:

— Anlaşılan genç arkadaşımız sosyal adaletçilerden. Pek severim bu tip konuşmalara kulak vermesini. Bakın meselâ, benim toprak reformuna bir diyeceğim yok. Binlerce dönüm ekilmiş arazim var. Ama yaşantıma karışıldı mı, servet düşmanlığı yapıldı mı dayanamıyorum. Benim gibi adamın, bunca insana ekmek parası dağıtan bir adamın, özel benzin istasyonu da, havuzlu bahçesi de, binek atları da, yazlık köşkü de olmalı. Çok görülmemeli bütün bunlar değil mi oğlum?

— Pek bir şey diyemiyeceğim efendim. Konuğunuzum. Bunlar elinizden alınsa bile yoksulluğun sonu gelmez. Üretim ve dağıtım ilişkileri değişmedikçe.

— Hah tamam işte. Sen de başladın yeğenim gibi konuşmaya. Bunlardan tek kelime anlamam. Ayıp değil. Okutmadılar bize. Servet düşmanlığına hak veriyor musun, vermiyor musun onu söyle sen?

Geri zekâlı küçük kızları geldi o ara. Adam kesti söyleşiyi.

— Herkesin bir derdi var, işte görüyor musun? Bunca servet şu masum yavrucağı iyileştiremedi. Karı koca bizim de ciğerimiz yanıktır.

Pazar 24.5. 1964

Dün, Antakya Atahan otelinde Altan'ı seyrediyordum. Şimdi ise iskenderun Beşen otelindeyim. Altan uyuyordu. Harbiye şelâlelerine gidip yemek yemiştik. Sonra da Akar sinemasında «Montserrat» oynamıştı. Yorgunluktan uyuyordu Altan. Antakya temiz ve bol çiçekli görünümü olan bir kentimiz. Ancak her şey asıl pisliği, geriliği örtmek istercesine hazırlanmış. İnsanları mutsuz ve ezik. Antakya'yı bütünüyle tanıyabilecek tek kelime, döküntü kelimesi. Eski eserler müzesinde, heykel bölümünde kendini kaybedenler, girişteki anı defterine «Bu gece burada yatsam» diye yazanlar oldu aramızda. Ben ve Altan mozaikleri sevdik. Gece «Şahane Züğürtler» oynandı ve iskenderun...

Az önce Soğukoluk adlı yaylaya çıktık. Yollar serin ve zakkumlu. Bu yolu, geçen yılkı turneden hatırlıyorum ama nereye giderken ya da nereden dönerken geçmiştik kesin olarak çıkartamıyorum. Anadolu'nun en turistik kesiminde-

yiz. Turnenin bitiminde ufak hesap ve sorunlara yeniden dönmek zorunluğu beni çileden çıkartıyor. Avrupa'ya gitmek tasarısından, Büyük Ada'da bir iki hafta geçirmekten, annemli yaşantıdan, üvey kızım Altan'dan, fırın alma gerekliliğinden, borçları ödeme zorunluğundan her şeyden kopmak istiyorum. Turne bitmesin istiyorum. Bu isteğin yanı sıra köstebek kocama olan sevgim gün geçtikçe çoğalıyor. Hiç bir şeyden kopamayacağımı, o özgürlüğümü yitirdiğimi bu sevgi hatırlatıyor bana. Belki de bu yüzden huysuz ve sinirliyim. Durmadan yerleştirip topluyorum dört bir yanımı. Adamov bir oyununda, «Kadınlar beyinlerindeki düzensizliği dengeleyebilmek amacıyla çevrelerini düzene sokarlar» diyordu.

Biz, kent kesimindekiler, ekonomik güvenceleri yerinde olanlar özgür değiliz. Çocukken bir öykü okumuştum. Yoksul bir serseri, günün birinde bir köpekle dost olur. Haftalarca birlikte gezerler. Adam, lokmasını paylaşmaktadır köpekle. Artık köpek onun köpeğidir. Sonunda izini kaybettirir hayvana. Köpeğin, özgürlüğünü kısıtlayacağından ürkmüştür. Onu doyurmak, üşüdüğünde ısıtmak sorumluluğundan kurtarır kendini böylelikle. Mahallenin tüm kedilerini beslemiştim bir yaz. Otuz kadar kedim olmuştu. Bırakınca ne yapacaklar saplantısı beni dört ay bunaltmıştı. Kış geldiğinde, birkaç günlük ciğer koyup önlerine bırakmıştım kedileri. Yavrularını da kasaplara bölüştürmüştüm torba içinde. Tiyatrocuların durumu bu bence. Bile isteye özgürlük satma oyununa katılmışız tümümüz. Bendeki sıkıntı ise, bu satışa kendimi kattığım halde aylardır sahneden ayrı kalışım. Sakıncalarını bilerek bir seçim yapmışım, ancak seçtiğimi yaşıyamıyorum. He neyse, yollar bütün bunlardan daha güzel.

Atahan otelinde Altan'ı seyrediyordum yandaki yatağa uzanmış. Tam karşımda bir dam, damın üstünde

birkaç oda. Pencerede çuha parçaları, balkonumsu çıkıntıda birkaç iskemle. Saatlerce baktım odalara. Bilinmeyenin merakı içinde, bir orasını bir Altan'ı gözetledim. Orası yakınlaştıkça Altan yabancılaştı. Şaşıyorum içimdeki bu izleme eğilimine. Dört kişilik bir aileyi, olaysız, basit bir yemek sonrası sohbetinde uzun süre seyredebilirim merakla. Oysa neler okuyup oynuyoruz. En olmayacak, en garip durumları yaşıyoruz. İçimizde, eski karısının evine yeni karısıyla yemeğe gidenler, çocuğunu ikinci evliliği uğruna harcayanlar, kahve köşesinde ömür tüketenler vardır. Gene de yaşantıların en basiti, en olaganı, en doğalı etkiler bizleri. Geçtiğimiz yerlerde, iğneyle tutturulmuş perde aralarından içerisini görmek için çaba harcıyorum. İnsanlar çoğunlukla eylem halindeler. Köylü kadın tam eğilmişken, otobüsümüz bir başka yerde oluveriyor bakıyorum. Eğilmiş kadın resim artık. On sekiz saat içinde bir sürü insan resimleşiyor. Bu yüzden uyuyorum, dayanamadığımdan. Bütün resimleşenleri tanımak istediğimden. Daha ötelerde resim bile olamayanlar var. Onlar da «Sıkıysa gel de gör, gel de tanı» der gibi karşısına dikiliyorlar insanın.

Gidiyoruz. Hep gidiyoruz.

26 Mayıs 1964

Dün gece, oyun sonrası seyirciler Altan'ı kıstırdılar. Resim, imza isteyenler, üstüne çullananlar, birlikte resim çektirmeye kalkışanlar. Seçkin, zor güç kurtardı Altan'ı. Tanınıyor ve seviliyor. Dağ başlarında çobanlar bile «Etnan» abi diye sesleniyorlar onu gördüklerinde. Solcu tiyatrocuların ileri sürdükleri önemsenmeyecek gibi değil. Bunca ünlü ve sevilen bir sanatçının ağzına bakar, söylediklerini benimser gerçekten de halkımız.

Luna Parka da gittik dün. Ölüm motosikletine kızıyla binen orta yaşlı bir adam ilgimizi çekti. Parkın içinde bir çadırda, karısı, iki kundak çocuğu ve sürekli gülümseyen büyük kızıyla yaşıyordu. Ölüm numaralarını seyrettik. Kız 12 yaşlarında, oldukça da güzel. Yanına gittiğimde güldü çene; donmuş, iğreti bir tebessümle. Kışın Samsun'da yaşadıklarını, ilkokulu bitirdiğini, enstitüye gitmek istediğini, içimizden biri ilgi duyarsa babasının onu evlâtlık olarak verebileceğini öğrendim. Öptüm onu. Arkadaşlar uzaklaşmışlardı. Bir şeyler söylemek, ilişkimi hepten kesmemek istedim. Mutsuzdu kız. Papuçlarım tozlanmıştı benim de. Kızın babasıyla konuşmakta olan Altan'ı çekiştire çekiştire uzaklaştırdım oradan. Onları, aramızda en çok Başar anımsadı. İskenderun sınırını geçer geçmez o da unuttu gitti. Ben, bir an önce unutabilmek için çaba harcamıştım, rahatladım.

Cumartesi 30.5. 1964

Konya, Şahin Palas oteli. Soğukoluğa tekrar çıktık. Motelin sahibi Ayvazyan ağırladı bizleri. Kışın nikâhsız çiftleri ağırlarmış. Dağlara tırmandık bu kez. «Ömrümüz bodrumlarda, mahzenlerde, yerin yedi kat dibinde, tozlu sahnelerde geçiyor. Ciğerlerimize biraz temiz hava pompalayalım» dedi Erol. Ayrılırken ağladı Ayvazyan, bizimkiler de. Sonra Arsuz'dan denize girdik. Nüket hanımlar, iki gece üst üste supe verdiler onurumuza. Ve Tarsus! Ramazanoğullarının yazlık evinde Adanalı zenginler karşıladılar bizleri.

Yemekten sonra Mersin'e, Toros oteline hareket ettik. Sabahın onunda Kız Kalesinden denize girdik. Sonra Silifke'nin inanılmaz, düş kokulu koyları ve tatsız, bomboş, dümdüz Konya yolu.

Bugün Altan'la inci boncuk satın alıp Mevlâna'yı ziyaret

ettik. Papuçlar çıkartıldı, pis bir ayak kokusu kapladı her yanı. Mevlâna'yı hiç mi hiç tanımayan salak efsaneciler dört bir yanımızı sardılar. Hele kırk bohça içinde tek bir kıl olduğunu öğrendiğim sakal-ı şerif çok gülünç geldi bana. Yarın da buradayız. Şehir Tiyatrosunun «Hülleci» adlı oyunu, İmam Hatip öğrencileri tarafından protesto edilmiş. Oyuncular canlarını güç kurtarmışlar. Bizler için böyle bir durum söz konusu değil ama gene de ikirciklendi Sadun. «Dikkatli olalım, kadın arkadaşları yalnız bırakmıyalım» dedi.

31 Mayıs 1964

Anne olmadan, çocukluktan kurtulamayacağım kanımca. Altan seviyor çocukluğumu, tüm arkadaşlar da. Oramı buramı sıkıştırıp oyuncaklar armağan ediyorlar bana. Seviniyorum, oysa evli bir kadının elinde sincaplar, maymunlar pek inandırıcı değil.

Odamız geniş. Altan karikatür çiziyor. Herkesi gün geçtikçe daha iyi tanıyorum. Sadun'un tatlı, iddialı, esprili yanısıra dengesiz, kasıntı, huzursuz, deli yönlerini; Ayfer ve Metin'le gangren olmuş ilişkilerini sezinliyorum örneğin. Hiç şaşırmadan! Bu gece «Montserrat» oynayacak. Altan, «Oyunun adı Montserrat değil, çömlekçi Montserrat'ya karşı» diyor, gülüyoruz. Dün bana, «Ayfer Feray siz misiniz?» diye sordu gençten bir seyirci. Adamın biri de Altan'a, «Karikatürümü çizer misiniz? Ben Cafer'le Hürmüz'ün hastasıyım» dedi. «Taş Arabası» nı, «Kibar Hırsız»ı her hafta okuduğunu da belirtti oracıkta. Yaşayan diyar Anadolu. Buram buram yaşantı kokan bir ülke, ilkelliği, cahilliği, pisliğine inat. Güzelim Silifke koyları bomboş, zakkumlu yollar ışıksız, cansız. Lac Léman'ı çevreleyen renkli şemsiyeler. gazozlu meyva suları Anadolu için olanak dışı. En ilkel, en vazgeçilmez

çağdaş gereksinimler Müslüman Türkler için birer erişilmez tüketim. Ancak yokluk, insanlığımızı geliştiriyor bence. Mut. Antakya dışında otobüs camlarına kimseler yapışmıyor. Sadun'un dediği gibi «tiyatrocuya saygı» artık elde edildi sanıyorum. Giderek öğretmenleri de taşlamayacaklar, yazarları da.

Gelgelelim yokluk bulut gibi çökmüş insanlarımızın üstüne. Elle tutulur biçimde görülüyor açlık ve hastalık. Eczanelerde yırtık pırtık giysileriyle karı koca köylülere rastlıyorum, kucaklarında bir deri bir kemik çocuklarıyla. Kadın kapıda geyiriyor. Erkek terini siliyor. ilâç alacaklar. Paraları yok. Uzak yoldan gelmişler. Bir bardak su içip başka eczane arıyorlar. Geçenlerde eczacının sorduklarını tek hecelerle yanıtlayan yaşlı bir köylü gördüm. İlâçları otuz lira tutmuştu. Yirmi lira uzattı kasaya.

— 30 lira baba.

— Kulun kurbanın olam yok. Vallah yok, billah yok.

— Vardır, vardır, aran bakalım. Akrep mi soktun cebine?

— Borcum olsun. Ödeyemezsem sevabına yazılır oğlum.

— Uzatma. Bırak ilâçları, işimiz var.

— Düşük var aslanım benim. Doktor tehlikeli, dedi. Geç bile kalmış, dedi.

— Tek bildiğiniz karıyı hamile bırakmak zaten. Vaktinde tutaydın kendini.

— İlahî evlâdım, oğlumun karısı hamile olan benimki değil. Gençtirler, dinletemiyoruz. Ne etsek acaba? Bir yol anlayış göstersen? Altında kalmam meraklanma.

Eczacıya yaklaşıp on lira uzattım. Yaşlı adam kapıya yönelmişti çaresiz.

— Boş ver abla. Baş edilmez bunlarla. Bir değil bin değil. işe başladığımda maaşımı bunlara yatırdım. Acımanın başı da sonu da enayilik. Boş ver. Görmemiş, duymamış ol en iyisi.

Adana'da denize giderken «Esir pazarı» dedikleri yerden geçtik. Pamuk için Çukurova'ya inmiş binlerce insandı esir pazarındakiler, yere çömelmiş. Çevrelerinde sinekli tatlıcılar vıcık vıcık. Bizleri ağırlayan zenginlerden günde yirmi lira alırlarmış. Sayıları fazla olduğu yıllar, yirmi lira düşe düşe beş liraya kadar düşermiş. «Yemek içmek de bizden, daha ne istiyorlar?» dedi, toprak ağalarından birinin hanımı Başar konuyu açtığında. «Üstelik güneş bizler kadar rahatsız etmiyor onları, alışkınlar, derileri kalın galiba.»

Sonra gene «Dost Eller» cemiyetinin bir numaralı, çalışkan ve etkin kadını bir yardımsever hanımefendiden öğrendiğimize göre, Adanalı evli erkekler yaz bekârcılığı oynarlarmış. Karılarını İstanbul'a gönderip bar kadınları, dansözlerle yaşarlarmış yaz boyunca. «Benim kocam bile kuralı bozmaz» diye ekledi bizlere içini döken hanım, «Oysa İstanbul'dan gelin olarak getirebilmek için ne diller dökmüştü babama.»

Bir sürü anlaşılması güç durum var, olay var çevremde. Dünya kuruldu kurulalı böyleyimişçesine kabul edilmiş, ettirilmiş durumlar, olaylar. Beri tarafta da Altan'ın bana aşıladığı en olumlu, en arındırıcı gerçek; bunlara baş kaldırmanın yararsızlığı, geçersizliği.

Girdiğimiz kulislerde, sahnelerde daha önce amatör topluluklar oynamış oluyorlar kimi zaman. Aynalara rujlarla, makyaj kalemiyle ateşlerini, tiyatro sevgilerini kazıyorlar. Profesyoneller için iş değişiyor. Oyunun sonunda, kostüm ve aksesuvar sandığını yerleştiren Köksal'ın azarları duyulu-

yor yalnızca. Tiyatroyu en az amatörler kadar seviyoruz kuşkusuz, ancak küçük heyecanlar giderek yerlerini hırslara bırakıyorlar. Tek ayrılık bu sanıyorum onlarla bizim aramızda.

Yarın Ankara'da olacağız. Başar, sevgilisi Sevgi'ye kavuşacak. Evli Sevgi. Bizim geçen yılki durumumuzdalar. Üniformalarımız; yani blucinlerle, kolsuz gömlekler hazır. Altan'la, sürekli banyolu odalara düştüğümüzden kirli değiliz pek.

Ankara 2.6. 1964

Beni zıpır buluyorlar. Oysa hiç değişmek istemiyorum. Zıpırlık buysa kendimden yanayım. Şirin görünerek hoşa gitmeyen taraflarımı yutturmaya çalışmaktan usandım. Gene de Metin'in eleştirileri düşündürüyor beni. «Altan'ın şanssızlığı, karabasanı karıları» ymış. Ne yazık ki bizim ilişkilerimizde eleştiriler, hep yüzeysel kalıp boğuntuya getiriliyor. Fazla üstelenmeden geçiştiriliyor. Kenar köşede birbirimize söylediklerimiz, şaka kılıfı dışında söylense tüm bağlar kopardı.

Durmaksızın sınıyorum kendimi. Seviyor muyuz birbirimizi, yoksa raslantı sonucu, zorunlu olarak mı birlikteyiz diye? Ben kendi payıma herkesi hoş tutma oyununu yorucu ve gereksiz bulmaya başladım. Altan tersine. Bukalemun gibi her renge giriyor, her telden çalıyor. Ne seviyor, ne sevmiyor; ne seviliyor, ne de sevilmiyor. Bitmez tükenmez bir sidik yarışına çıkmışız sanki. Kim daha esprili, daha zekî, daha hazırcevap bütün derdimiz bu. Eksik, yanlış bir değerlendirme ölçeğiyle tartıyoruz birbirimizi. Ayvazyan'da hislenen, ölüm motosikletindeki on iki yaşındaki kız çocuğu için gözyaşı döken, Anadolu'nun taşı toprağı hakkında duygulanıp bilgiççe

söylevler veren, bütün bu olgun, yaşlı, aklı başında, deneylerden geçmiş insanların birbirlerine karşı çoğunlukla yalancı ve kırıcı olduklarını anlamalarını isterdim. Belki de bu ara oynamadığımdan fazla alıngan oldum.

Bu gece, çok gerilerde, eskilerde yaşamak istiyorum. Babam sağken geç vakit korka korka eve girdiğim gecelerde, hiç bir şeyin belirli, sonuçlanmış olmadığı öğrencilik devremde. Oysa Altan'ın karısıyım ve yarın Samsun'a doğru yola çıkacağız.

Dün gece Meydan Sahnesi oyuncularından «Zafer Madalyası»nı seyrettik. Esin, siyah pantolonuyla dal gibiydi. Öptü beni. «Saçlarını boyatmışsın» dedi Altan. «Evet» diye yanıtlayıp gözlerini kaçırdı Esin. Belki de halâ seviyordu. Belki de, benden çok hakediyordu Altan'ı. Ve belki de, karısı dışında bir kişiyi daha sevdiğini bilseydim Altan'ın, hiç girişmezdim bu işe. Ben değişmiş, sevmediğim insanları andırır olmuştum. Kırmızı çantasını aldı Esin. Son oyunlarını oynamışlar turneye çıkıyorlardı. «Gece yolculuğunu sevmem. Aman şoför uyumasın» dedi Altan. El salladı Esin.

Bu gece Işık Yenersu Şarlo filimleri oynattı. Yeni bir gösterici almış. Filimleri de kiralamış. Pekcan ve Lâle ile geç vakitlere kadar oturduk.

Cuma 5 Haziran 1964

Samsun'da Vidinli otelinde, dört numaralı odamdayım. Geçen yıl bu otelde Altan'la basılmıştık. Turistik muristik ama evli olmayan çiftlerin girdisiyle çıkdısıyla iyiden iyiye ilgilenen bir otel burası. «Şahane Züğürtler» oynandı. Ver elini şehir kulübü. Bugün bir çay daveti ve şimdi az ötedeki sinemada «Montserrat».

Buranın varlıklı kesimi Adana'dakilerden oldukça ayrımlı. Evleri şatoya değil eve benziyor. Giysileri, olanaklarını sergilercesine aşırı değil, şık ve sade. İçlerinde bir de Faruk var. Yaşantısını geçersiz sayan, yaptıklarına inanmayan Faruk. Gençken oyuncu olmakmış tutkusu. Dün gece Altan ona, «Henüz geç değil» dediğinde gözleri öylesine parladı ki ben bile inandım geç olmadığına. Her Allahın günü bir yere çağrılıyoruz. Beni, ailemden ötürü tanımayan zengin yok hemen hemen. Altan'la geçen yılki durumumu da biliyorlar, sevgi gösterilerinde bulunuyorlar. Bana değil, evlenmiş olmama. En kalantorları bile mutsuz. Suzan hanım, son derece kibar tavrı, tüm takıları ve pahalı giysileriyle, «On sekiz yıl oluyor Samsun'a gelin geleli» dediğinde hüzünlü bakışlarından sezinliyorum bunu.

Konya'dan yola çıkıp Çorum'da yemek yedik. Bir köprüde çay molası verildi sonra. Ayfer'le çiş yapacak kuytu bir köşe arıyorduk ki bir evin kapısı aralandı. Başörtülü genç bir kadın seslendi ikimize. Helâ, bahçeye açılmış bir çukurdu, pis bile denemezdi. Toprak kokuyordu ev. Bizleri çağırandan hayli genç bir başka kadın daha vardı içerde. Çehrelerini anımsayamıyorum ikisinin de. Çarşafları yere değen yüksek bir döşek, bir de kilim örtülü sedir gördüm odada. Böylesine hiç etkilenmeden girip çıktığım ev hiç olmamıştı. Ayfer, ben içerdeyken kadınlara kimliklerimizi, ne yaptığımızı anlatmaya çalıştı uzun uzun.

— Beni tanırsınız belki. Filim çeviririm.

— Çıkartamadık.

— Tiyatro sever misiniz?

— Konser mi yani? Eh ara sıra gideriz götüren olursa. Pek sık gelmez buralara. Hem pahalı da.

Evden uzaklaşmıştık ki kadın arkamızdan:

— Ben sıkışanları hep böyle çağırırım. Konserinizde anlatın bunu. Şerife teyze sıkışanları sevabına rahatlatır deyin. Para almaz deyin, diye seslendi.

Bugün akrabamız Utku'nun küçük kızı Ayşe, karısı Birsin'in önünde Utku'nun kucağına tırmandığında Birsin'i süzdüm. Umursamaz ve güleçti. Ben, üvey kızım Altan'ın kucağındayken rahat olamıyorum. Annesi değilim. Bu turne belki de bana çok önemli bir şey öğretti. Üvey kızımı sevmem gerektiğini, annesi olabileceğimi. Özledim onu.

Birlikte iki buçuk ay geçirmiş ayrımlı insanlarız. Tiyatro büyük değil, kaçınılmaz bir bağ aramızda. Geçen yıl anlayamamışım bunu. Hepimiz çıkarımızca sevgi gösterisi içindeyiz. Oysa biçim değil özdür önemli olan. Arkadaşlık değil bizimkisi. Belli bir zorlama yalnızca, bir zorunluluk. Benliklerinin bütününü hiç bölmeden, sevgisizlikle yıpratmadan sahnede tüketebilseler dünya çapında olurlardı eminim.

Bu ara herkes birbiriyle ipe sapa gelmez nedenlerden ötürü kavgalı. Genel havamız çok tatsız. Belki de ondan yazdım bunları. Yargılarımda yanılmış da olabilirim. Kesinlikle bildiğim tek gerçek, tiyatrocuların genç kızlığımda tasarladığım denli içten, sevgi dolu, özverili, kültürlü, sabırlı, duygulu olmadıkları. Belki de haklı Sadun. «Turne sonu psikozu başladı. Allah vere de birbirimizi boğazlamadan evlerimize varsak» dedi, birkaç gün önce.

Cumartesi 6 Haziran 1964

Altan, «Bafra'ya, bafra almaya gidiyorum» diye bir pusula bırakıp ben uyanmadan tüymüş. Kahvaltımı otelde edip öğle yemeğine Utku'larla birlikte halamın kızı Nevin ablaya gittim. Samsunlu akrabalar içinde bana yakınlık gösteren bir tek Nevin ablam. «Montserrat» oynandığı geceler Tülin de

boş oluyor, bol dedikodu yapıyoruz otel odalarında. Kayınvaldemler telefon ettiler, kız bir haftalığına onlarda kalmaya gelmiş. Sevindim.

Turne bitti, bitecek. Otel adları, oda numaraları, sahneler, yollar ve son durağımız İzmir. Denizli'de oynarsak Pamukkale'ye çıkacağız. Geçen yıl kalmıştık Pamukkale'de. Fışır fışır havuzda, binlerce yılın kalıntısı taşların üstünde oturup sırtını öptüğümde kocam değildi Altan. Sanki kırılacakmış, yok olacakmış gibisine hafif hafif öperdim onu. Sonra gazozlu, sodalı suyun içinde, harabe kalıntıları arasında sabaha dek yüzmüştük. Suna da gelmişti Pamukkale'ye Erol'un karısı olarak. Bu yıl oyuncu artık Suna, rolleri var. Bense oynamıyorum, Altan'ın karısı sıfatıyla gideceğim Pamukkale'ye. Islak ıslak öpeceğim köstebek kocamı.

Ayfer'in Samsunlu sevgilisi, bizleri karşılayacak yerde İstanbul'a gitmiş iş için. Alındı Ayfer ama pek belli etmedi. Onca gece elbisesini boşuna diktirtip taşımış oldu. Bizler de yığın yığın, bavul dolusu giysi getirdik aynı nedenle. Ayfer'i götürdüğü gece kulüplerine bizleri de taşır diye düşünmüştük. Şimdi bütün bu pılı pırtıyı nereye ekeceğimizi, kiminle İstanbul'a geri yollayacağımızı bilmiyoruz. Zenginlerin oyuncularla evlenmeleri olanak dışı anlaşılan. Sevişmeleri doğal oysa.

Çarşamba 10 Haziran 1964

Samsun'da son gün, Nail Kurt'un uçsuz bucaksız çiftliğini ve Bafra harasını gezdik. Özenilecek, imrenilecek bir yaşam biçimi çiftlik yaşamı. Küçük buzağı Zeytin (bakıcısı Zeytun diyordu) iki kocaman beyaz çoban köpeği, alabildiğine tütün, renkli ördekler, siyah tavuk anneli minik civciv-

ler, sonsuz yeşillik. İki katlı, iyiden iyiye konforlu çiftlik evi bir de. Çoğunlukla boş dururmuş, «Dilediğinizde gelip tatil geçirebilirsiniz» dedi Nail.

Buradan Marmaris'e geçeceğiz dinlenmek için. Konya'ya bu kez karanlıkta girdik. Geceleri severim. Bilinmiyenle dolu oldukları için, içlerine serpiştirilmiş tek tük ışıkların değeri olduğu için, kısacası güzel, çekici oldukları için. Camdan bakınca yol tek çizgi halinde hızla kayıyor simsiyah. Sonunda Konya'ya varmak, sevincini kursağına tıkıyor insanın ne yazık kil

15 Haziran 1964

Gaz lâmbasının ışığında oturuyorduk. Küçük bir kahveydi. Helâya giderken yerde yatan deliden korkmuştum. Sağımızda Didim tapınağı. Efes, Bergama bir yana, Didim bir yana! Marmaris'den dönüyorduk. Kasaba adları masal gibi, destan gibi. Milet, Didim, Milâs... Marmaris sakinleri, kaleyi hanelere bölüştürüp konut olarak yararlanmaktalar. Kıyı boyunca pansiyonlar var. Artemis pansiyonda kaldı bizim ekip. Evli çiftler bir eve, evli olmayanlar bir diğerine pay edildik. Gece on ikide ışıklar sönünce sevindik nedense. İlk kez ışıksız kalıyorduk gece yarısından sonra. Hemen ardından gaz lâmbası kavgasına tutuştuk. Sonunda, koridordaki masaya bıraktık lâmbayı, çişe kalkanlar tökezlemesinler diye. Marmaris'in denizi koyu lâcivert, kumsalı kırmızı. İnsanları cana yakın ve de açık fikirli. Kaç göç yok. İkinci gecemizde, eski devirlerden kalma anforları, yağdanlıkları, yüzükleri görmeye gittik bir rehberin peşine takılıp. Dar bir sokak. Yıkık dökük bir ev. Tahta bir merdiven, derken karanlık bir boşluk. Satıcı gaz lâmbasını yaktı önce kendisi tırmanıp sırayla hepimizi çekiverdi tavan arasına. «Kaçak mal ablalar, abiler, de-

di. Polisi kandırmak, oyalamak maharet ister. Kusura bakmayın. » Yerde yüzlerce testi, heykel, çanak, çömlek, yüzük donuk ışıkta belli belirsiz şekillendi. «Fenikelilerden kalma olanları ince uzun, Romalıların testileriyse dar ve şişmandır» diyordu ışığı tutan kaçakçı satıcı.

— Turistlere pahalı satıyoruz ama sizler bizden sayılırsınız. Hediye fiyatına bırakırız. Malları anlayana göstermek zevktir bizim için. Filimlerde içinizden birini seyrettiğimde hatırlarım hemen bu abla anfor almıştı, bu abi yüzük almıştı diye.

Heyecanlandı Başar. Heykelleri elledi Suna. Altan yanımda bitti ansızın, oflaya puflaya:

— Hepsi palavra, para tuzağı, dedi. Almaya kalkışırsan hır çıkartırım ona göre. Gazlayalım hemen. Denize sarkıtıp bir ay sonra çekip çıkartıyorlar bu sözde bin yıllık anforları.

Marmaris'den sabahın çok erken saatlerinde ayrıldık. Ayfer yiyecek içecekleri, yedek sigaralarıyla oturduğu yeri bakkal dükkânına çevirmişti. Suna, kurumayan havlu ve bikinilerini etrafa yaymıştı. «Çamaşırcının kızı Heleni aramızda» dedi Altan.

Marmaris'i, eski devirlerin taze anısı, tüm düşleri, efsaneleriyle aşağılarda, uçurumda bırakıp gittik.

İzmir'de, Çınar otelinde, 501 numaralı odamdayım şimdi.

Çarşamba 17.6.1964

İzmir sanki geçen yılki İzmir değil. Altan motosiklette, ben arkasında, Bornova yolunda gezdiğimiz şehir değil sanki. Evlenmek insanın tüm niteliklerinde dönüşüm oluşturuyor.

İstanbul Tiyatrosu oyuncularına misafirliğe gittik Altan'la. Aralarında neler döner bilmiyorum ama görünümleri se-

vindirdi beni. Bütün bir kat onlara ayrılmış otelde. Her odanın kapısına seloteyple kartvizitler yapıştırılmış. Kaynamış mısır, kestane kokusu gelmekte mutfaktan. Ortaklaşa karşılıyorlar mutfak masraflarını. İşbölümü var; yemek pişirmek, bulaşıkları, çamaşırları yıkamak dert değil. Hemen hepsi pijamalı, sabahlıklı, terlikliydiler. Tiyatronun onca çilesini çekmiş oyuncuları böylesine afra tafrasız görmek, saygımı çoğalttı hepsine karşı. Okuma provasına başladılar Altan'la beni yadırgamadan. Yağmur olanca hızıyla yağıyordu. «Allah görür bizi, bu gece de boş oturtmaz, yövmiyesiz bırakmaz» dedi, Celâl abi. Camlı kapısı kâğıt kaplanmış bölmeden çıkıp gittik Altan'la. Gene Çınar oteli ve giyimli kuşamlı bizimkiler! Bizim onlardan temeldeki ayrılığımız, yaşantımızın tümünün tiyatroyla kaplı olmayışı. Gerilerde bir yerlerde Anadolu kulüpleri, Cercle d'orient'lar, Çifte Havuzlar'da yalılar oluşu. Bizler ancak otobüste beraberiz, onlar yiyip içtiklerinde beraberler.

İzmir yağmurlu. İki gecedir oyun oynanmıyor. Ancak İstanbul Tiyatrosundakilerin tersine, bizdeki oyuncular yövmiyelerini ne olursa olsun alıyorlar. Sadun reformist bir yönetmen. Eski, tutucu tiyatro patronu anlayışını gerilerde bıraktı. Disiplinli fakat fazla hak yiyici, ha bana hep banacı, kırıcı değil. Oyuncular sendika kurarlarsa, toplu sözleşmeyi ilk imzalayan patronun kendisi olmak istediğini açıkladı birkaç kez üst üste.

Odamdan Basmane meydanını görebiliyorum. Fuarın ışıklı kapısını, fıskiyeli havuzu, Mavi Kelebek gazinosunu ve hayvanca sesler çıkartan insanları.

29.6.1964

Kişileri, çağlar boyunca en çok ilgilendirip heyecanlan-

dıran konular, açık seçik olmayanları bence. Mevlâna'da, Didim'de, Bergama'da, Marmaris kalesinde kanıtlanıyor bu varsayım. Üstelik Anadolu halkı, tüm misafirperverliğiyle elinden geldiğince açıklıyor köşeyi bucağı, bütün çıplaklığıyla seriyor gözler önüne.

Biz tiyatrocular, uygar geçinen sevgisiz insanlarız. Oradan buradan topladığımız taşlar, kabuklar, vazolarla her fırsatta bencilliğimizi sergileyerek iki buçuk ay geçirdik. Hiç bir saniyesi önceden tasarlanmamış, oldukça renkli iki buçuk yaz ayı. Fazla kurcalanmaya gelmeyen aylar. Yarından sonra hepimiz bir yere dağılacağız. Sadun'larla Metin'ler Mısır'a, ben ve Altan belki Avrupa'ya, kimimiz Ada'ya, Moda'ya, Çifte Havuzlar'a. Herkes bir yere, olanaklarının elverdiğince.

13 Ağustos 1964

Hepsini çok özledim. «Gözünde tütmek» bu olsa gerek. Sevgi, içimizdeki en tutarlı, en güzel insan. Adı gibi Coşku ve sevinç taşıyor. Yalnızca Başar'ı değil, beni de seviyor yanılmıyorsam. Sevgi varken yalnızlık çekmedim turne boyunca. Ona bir öykü yazdım. Okumasını isterdim ama söylemeye çekindim. Öyle pek ünlü olmayan bir oyuncunun kendisine öykü ithaf ettiğini bilse sevinirdi sanıyorum. Köyde, insanlarla eşeklerin ilişkilerini konu alan bir denemesinden söz etmişti bana, yazmayı tasarlıyormuş. Belki «Döndü»yü severdi, belki de «Boş ver kızım, sen oyunculuğunla yetin nene gerek» derdi.

Biz, Dormen Tiyatrosu olarak buyuz, böyleyiz işte. «Döndü» de tek tek, her birimizin rolü var.

DÖNDÜ

Sevgi Nutku'ya

Onları tam dört gecedir seyrediyordu. Şaşırmıştı, öylesine şaşırmıştı ki, dördüncü gece kendini «Girilmez» yazılı kapının önünde buldu. Öğretmen rolündeki genç kızı, kapının aralığından görebiliyordu. «Reaksiyonlar nefisti bence, sen ne dersin baba?» diye soruyordu kız beyaz saçlı, yarı çıplak bir adama. Pek bir şey anlamadı. Sert bakışlı bir adam, kapının önüne çıkıp eliyle iterek kapattı. Bakıştılar.

— Birini mi bekliyorsunuz? Haber verelim.

Kızardı. Heyecanlanmıştı. «Hayır» deyip koşarak uzaklaştı. Az ötede durdu. Karanlık. Bir minibüs bekliyordu köşede. Son geceleriydi, biliyordu. Artık oynamayacaklardı. Toparlanıp beklemeye koyuldu.

Cem, o gece makyajını çarçabuk temizleyip el çantasını kaptığı gibi dışarı fırlamıştı.

— Selâm, dedi şoför Nedim'e. Yahu o iş foslamış biliyor musun?

— Yok be abi, diye yanıt verdi Nedim, koku yapmış namussuz.

— Kokuyu bırak da şimdi, deniz var mı yok mu işin içinde onu söyle.

— Deli misin abi. İşler ters yüz olmuş. Havuç bile kullanılmamış.

Gülüştüler. Birbirlerinin sırtına yumruk atıp minibüse bindiler. Konuşulanları anlamamıştı. Korka korka cama yaklaşıp derin bir nefes aldı.

— Affedersiniz, dedi. Piyesi seyrettim de, resminizi isteyecektim.

Cem, kıza bakmadan çantasını karıştırmaya koyuldu. Ol-

dukça güzel bir kızdı. Poplin elbisesi, düz kısa saçları, kuşağında bir de gülü vardı.

— Buraları sevdiniz mi?

Cem, arkadaşlarını beklemekten sıkılmıştı. Minibüsten inip kızın yanına geldi.

— Güzel yerler buralar, gerçekten çok güzel.

— Belma hanımdan da resim alabilir miyim acaba?

— Tabii tabii. Nerdeyse sökün ederler.

İlk kez yakından baktı kıza. Çocuklara «yengeniz» diye tanıştırmak geçti aklından. Ne matrak olurdu kimbilir. Keyiflendi.

— Adınız nedir?

— Döndü.

Resminin üstüne «Döndü'ye Merhaba» yazıp imzaladı. Uzattı resmi kıza. Bir gürültü koptu ansızın. Geliyorlardı. Güler'le Doğan hemen yerlerini aldılar minibüste. Dekorlar kamyona taşınmakta.

— Hadi be sallanmayın hadi!

— Resim var mı yanınızda? Döndü istiyor.

Birkaç dakika içinde elleri resim doldu. Ali, gözlük camlarının altına birer çakmak yerleştirmiş koşarak geldi.

— Bakın saygıdeğer hanımlar beyler, gözlerim çakmak çakmak oldu.

On sekiz kişinin kahkahası, nedenini anlayamadığı çığırtkanlığı şaşırtmıştı Döndü'yü. En son Cem bindi minibüse, basamakta durakladı.

— Hadi sen de gel istersen. Eve bırakalım.

Şaşkınlığı sürüyordu. Şarkılar, el şakaları, açık saçık tekerlemeler. «Yengeniz» diyordu Cem, Nuri kendinden geçercesine gülüyordu.

— Helâl olsun, ıslatalım.

— Erbabı bilir, erbabı. Hadi iyisin gene.

— Başlıyalım mı, başlıyalım mı, Karagöz'ün evini taşlayalım mı?

— Şahsa lâfımız yok beyim. Yarası olan gocunur.

— Kılavuzu karga olanın...

— Burnu boktan kurtulmazmış. Korkak alıştırma ağzını üstat, ne diyeceksen de.

— Mahalleli seni de bilir, beni de hamhalat kılkuyruk.

— Şu pipoyu kaldırma diye kaç kere söyledim sana değil mi? Tövbe yarabbim.

— Bağırma Doğan, delirteceksin beni. Karı koca aynı tiyatroda çalışmak eşekliktir. Gel de yalan de bu iddiaya. Sezon başlasın teklifleri inceleyeceğim. Sırf senden kurtulmak için.

— İşte yurdumuzun şirin köşesi, bol balıklı Milâs. Saadetler, nefasetler yuvası.

— İnek yavrum atmasana kazağı yerlere. Hacı anacığım ördü onu.

— Ananın hacı göz nuruna saygımız var ama koltuklar insanlar içindir.

— Elvan elvan memeler, gavşatmayor düğmeler...

Döndü, şoförün arkasında Cem'le oturuyordu. Yanında Gülten'le Rıza. Başını Rıza'nın omuzuna dayamış uyukluyordu Gülten. Döndü hiç birinin adını bilmiyor, kendisiyle ilgilenmelerini bekliyordu. Sonuna dek bekledi durdu böylesine bir ilgiyi. Belma Hepgezer'i filimlerden tanıyordu. İçlerinden birisiyle göz göze gelmektense, sürekli olarak ellerini incelemeyi yeğ tutuyordu. Cem, arkadaşlarıyla konuşmak için sık sık başını çeviriyor, el kol hareketleri yaparak oturduğu yerden düşecekmiş hissini uyandırıyordu. İşte o zaman bakabiliyordu ona Döndü. Dar ensesini, siyah saçlarını görüyor, gömleğindeki çark desenlerini sayıyordu. Lâcivert file

papuçlarını, renkli çoraplarıyla boynundaki fuları da yeni yeni ayırt etmişti.

Evine giden yolu gerilerde bırakmışlardı çoktan. İnmek istediğini söyleyecek yürekliliği bulamamıştı kendinde. Yerinde belli belirsiz doğrulup:

— Burada insem iyi olurdu, deyiverdi.

Cem ağır başlı bir tavır takındı. Hazır matrak varken sürdürelim diye düşünüp:

— Biz, Konak Palas otelinde kalıyoruz, dedi. Sen de gel istersen. Biraz bizlerle otursun. Ben seni eve bırakırım sonra.

— Merak ederler. Türkân çoktan eve dönmüştür.

— Erken daha. On bir buçukta bırakırım. Söz!

— Hiç değilse Türkân'a söylemiş olsaydım.

— Boş ver. İki piyes oynadılar, Türkân birini seyredip gitti dersin olur biter.

Terlemişti. Sustu. Şoför Nedim bir ara lâstikleri denetimden geçirmek için indi minibüsten. Yaşlı bir adam cama tutunmuş, Ender'e bir şeyler soruyor. Ender yanıtlıyor.

— Hususi amca, hususi.

— Ha?

— Hususi.

— Üçücü mü dedin?

— Yer yok yer.

Gülme, bulaşıcı hastalık gibi yayılıyor ön sıralardan arkalara doğru. Nuri yerlere atıyor kendini. Yaşlı adam şaşkın uzaklaşırken, gaza basıyor Nedim.

— Ne yapacaksın abi, cahil hepsi. Dünyadan haberleri yok.

«Ayıp ettiniz» diyor Gülten bir ara.

— İşte Gülten gibi insanca düşünmeli ve de davranmalı hayatta.

— Oturacak yer var durmayalım ayakta.

— Ne hakla?

— Otuz beşe bakla.

Döndü'nün elleri nemliydi. Etekliğini, bacaklarını iyice örtmek istercesine çekiştirdi. Herkes menemen ısmarlamıştı. Cem, Döndü'nün önüne bir tabak menemen bırakıp uzaklaştı.

— Kusura bakma olur mu? Üstümü değişip ineceğim.

İkinci katın sahanlığında Belma'ya rastladı. Boy aynasında kendisini seyrediyordu Belma. Kıçını avuçladı Cem.

— Deli misin be. İşin mi yok? Kala kala sıra Döndü'lerle mi uğraşmaya kaldı, dedi Belma.

Dizlerini bükmüş, ellerini kenetlemişti Döndü. Güvensiz ve tedirgindi. Güler, çayını alıp karşısına oturmuştu. Cem merdivenleri hızla indi, gelip oturdu yanlarına.

— Nasıl yengen, beğendin mi?

Aldırmadı Güler. Konuyu değiştirdi.

— İki gün daha buradayız. Haberin var mı?

— Deme be! Neden peki?

— Aydın işi yatmış. Yarın sabah Didim e götürecek iş bağlayan herif. Harabe filan varmış. Baba ne harabesiydi sahi, unuttum gene?.

— Apollon mabedi yavrucuğum, zekî evlâdım benim.

Baba Nuri, elinde kadeh, önünde mezeleri az ötede sofrasını kurmuştu.

— Sen hiç gittin mi Apollon mabedine?

Kimse yanıt vermeyince, kendisine sorulduğunu anladı Döndü Apollon mabedinin. Ne denli dikkat etse gene de olup bitenleri izleyemiyor, paniğe kapılıp pot kırmamak için iyiden iyiye kasıyordu kendini.

— Hayır, diyebildi sonunda.

Kenan geldi bir ara. Diğerleri odalarına çıkmışlardı bile. Akşamcılar kalmıştı yalnızca ellerinde kadehleriyle.

— Dökülüyorum.

— Yok yahu?

— Biliyor musun senin artık kafan çalışmaya başladı.

— Allah kahretsin, Pamukkale'ye gidip boş iki günü orada geçirecektik, Selim'le Lütfü su koyverdiler.

— Neden ulan? Onlara ne?

— Pamukkale İzmir arası, Milâs İzmir'le kıyaslanınca çok uzun sürermiş de, dekorlar yetişmezmiş. Dinlenmeden mi yola çıkacaklarmış?

— Ulan bir bu işleri var, bizim gibi her allahın gecesi sahneye çıkıp yorulmuyorlar. Onu da rahatlarını bozmadan yapıyorlar deyyuslar.

— Geçen gün de supeye yetişemediler diye alınmışlar.

— Kimde kabahat aslanım? Alıştıranda. Teknisyenle oyuncu aynı kaba ederse sonuç böyle olur. Ne demiş Muammer abi «Teknisyen kravat takmaya başladı mı işine son vereceksin» demiş.

— Çok yorgunum. Bana bir el at da gideyim.

Cem ovmaya başladı Kenan'ın omuzlarını.

— Ben de yorgunum it oğlu it.

— Peki peki bırak. Senden gelecek hayır, çıkık kıçlı topal kâhyadan gelsin.

— Nazmi! Bana şöyle neşeli bir bira yollayıver.

— Tamam abim. Emret sen.

— O muhammara mıydı ne boktu, fena halde dokundu bana. Toparlanamadım.

— Bok olsa yiyeceğiz oğlum davetlerde. Hem bedava, hem de özenti yemekler.

— Ömründe yememişsindir.

— Baban torik yer idi?

— Yemez idi yemez idi de, kem kem kemirir idi.

— Portakallar'ı okudun mu?

— Belma okuyor. Samsun'dan beri bitiremedi.

— Bir rol var, aklın hayalin durur, tam sana göre.

Melih, elinde mecmualarıyla yaklaştı Cem'e.

— Hötöpöfaj.

— Rigostenfort.

— Havuç ne durumda? Ha söylesene, havuçtan ne haber üstadım?

Cem'in şoförle konuşmasını anımsadı Döndü. Sevindi birden. İşin içinde bir havuç meselesi vardı. O kadarını anlamıştı hiç değilse.

— Köstebek.

— Daltaban sincap.

— Saat on yatağa kon derdi rahmetli pederim.

— Saat onu geçeli asır oluyor mirim.

Gülten, Rıza, Mine, Ender dışında herkes odasına çıkmıştı artık. Bir de Döndü'nün ilk kez ayırt ettiği zapzayıf bir oğlan: Timuçin. Balkona çıktılar. Geceleri Milâs, bir başka türlü sıcak oluyordu. Cem yere oturdu, Döndü yanına çöküverdi. Düşünmeye bile yanaşmadığı bir biçimde yaşıyordu. El ele tutuştular. Yaşamını değiştirecek olanaklardan yoksundu. Oysa bu geceden sonra geriye dönüş de zorlaşmıştı. «Neler yapıyorum? Eski Döndü bunları yapmazdı» diye geçirdi içinden.

— Güzelsin. Ne yaparsın bütün gün?

— Terzi yanında çalışıyorum. Yabancı değil ustam. Halamın kızıdır.

Timuçin teypi çalıştırmış, Mine'yi dansa kaldırmıştı. Cem öpüverdi Döndü'yü; öylesine, ansızın. Döndü diklense, «Kim öptü ki, deli misin kızım?» diyebilecek biçimde. Karanlık.

Dans edenler. Tekdüzenli yaşamında kıpır kıpır bir şeyler oluşmuştu. Evdeki akşam yemeklerini, babasını, Türkân'ı anımsadı. Korkmadı pek. Sonra şaşırdı korkmadığına. Okurdu. Nerden ne bulursa, bölük pürçük okurdu. Sıkılırdı Milâs'da. Babasının aktar dükkânında sattığı dergilerden artist hayatlarını izler, gazetecilere anlattıklarını ezberlerdi.

— Bir şey sormak istiyorum ama utanıyorum.

— Sor bakalım. Ne var utanacak, adam yemeyiz.

— Şoförle bir şeyler konuştunuz arabaya binerken. «İşler ters gitmiş, havuç bile kullanmışlar» dediniz. Sonra da ben sizden resim istedim hani.

— Evet evet, tamam. Hatırladım.

— Ne olmuş? Çok merak ettim. Yemekte de bir başka arkadaşınızla aynı şeyden bahsedince...

Sesinden tedirgin oldu. Kızardı ve sustu.

— Haa. Oyun diyorsun. Nasıl anlatsam bilmem ki? Bak şimdi, matrak bir oyundur bu. Saçmalama, zırvalama yarışı gibi bir şey. Örneğin, sen şimdi aklına ilk geleni söyle bakalım.

Durakladı Döndü.

— Karpuz.

— Aferin. Çok güzel. Ben de sana, karpuzu bırak da, kaç katlıymış onu söyle diye yanıt veriyorum. Tamam mı? Sen gene dilediğini söylüyorsun. Ama birbirini tutmayacak söylenenler. Tamam mı? Dinleyen de çok önemli, çok çapraşık bir mesele çözümleniyor sanacak. O dinledikçe sen işleteceksin. Hele zibidi bir herifse, onun da katılmasını sağlar, gülmekten geberirsin.

— . . . . . .

— Gel dans edelim. Sıkı dur Timuçin, geliyoruz! İneklik edip hızlı bir şey koyma sakın. Dişlerin elimde kalır sonra.

— Ne bekledin deminden beri? Aklın nerdeydi oğlum, habire slov mu çalacağız?

— Ancak oğlum ancak, kolay değil anlarsın ya!

Birkaç dans etmişti. Geçen yıl Elif, Türkân'la ikisini evine çağırıp ça-ça öğretmiş onlara. Kıskanırdı Elif'i. Karışanı görüşeni olmadığı için, sık sık Bademler köyüne gidip oyun seyrettiği için. Daha geçenlerde, «Alev» adında bir piyesi anlatmıştı Elif. Gitti mi günlerce dönmezdi. Bademler'deki eniştesi pek severdi onu. Çocuğu olmamıştı ablasının.

Oyunculardan ilgi görüyor, biri bir şey soruyor, sonra gene unutuluyordu Döndü. Birbirlerine karşı da pek içtenlikle davrandıkları yoktu aslında. Belki de bana öyle geliyor diye düşündü. «Kimbilir, belki de büyük şehirlerin insanları böyledirler.»

Cem'in eli sırtında terlemişti.

— Eminim artistliğe özeniyorsundur.

— Evet, hem de çok. Nasıl anladınız?

— Bunca değişik yerde oynadık. Kimse bizlerden resim istemedi. Kulisten çıkmamızı senin gibi beklemedi. Her halinden anlaşılıyor.

— Öyle mi?

— Öyle. Bırakmıyorlar mı?

— Bilmiyorlar.

— Çok tatlı kızsın biliyor musun Döndü? Sana uzaklardan, çok uzaklardan, uzaklardaki palyaçolardan, balerinlerden, ara sokaklardan söz etmek isterdim. Onlar tüm varlıklarını ne güzel gizleyebiliyorlar maske ve dansla. Bak sen heyecanını bile gizleyemiyorsun.

— Yo hayır, heyecanlı değilim. Yalnız ilk defa...

— İlk kez dans ediyorum diyemezsin, iyi ediyorsun çünkü.

— Evet Elif'lerin evinde ederiz hep ama kız kıza.

— Ne güzel isim Elif. Arkadaşın mı?

— Evet. En yakın arkadaşım.

— Bak Döndü. İçi nemli koskoca bir mahzen düşün. Kapısı, girişindeki ışıklar, dünyanın en çekicileri. Dibi boydan boya bir duvarla kaplı bu mahzenin. Üzerinde mutluluk yazıyor. Her insanın kendine özgü mutluluğu. Küçük, bireyci mutluluğu. Ben, tiyatroya sınır yaraşmadığından, dengeli, belirli, sürekli olanı sevdiğimden girmek istemezdim. Sen?

— Ben... ben pek bilmiyorum. Siz?

— Aşkolsun hiç dinlemedin söylediklerimi anlaşılan. Neler dedim tekrarlasana.

Her yer dönmeye başladı. İyiden iyiye dinlediğini sanmıştı oysa. Başını Cem'in omuzuna dayadı. Dans ettiler.

— Teşekkür ederim. Artık kendim giderim.

Köşe başında Cem'den ayrılıp koşmaya başlamıştı. Alışkın adımlarla çitten atlayıp bölmesine girdi. Türkân'la babası çoktan uyumuşlardı. Annesi sağ olsa, evde olmadığı ortaya çıkardı kuşkusuz ama baba kendinden geçmiş. Sezinlemesi olanak dışı. «Türkân idare etmiştir» diye düşündü. «Gene de annem sağ olsa ne iyi olurdu.» Sırt üstü uzanıp el aynasını önce dudaklarına, sonra burnuna, daha sonra da gözlerine tuttu. «Palyaçolar, balerinler, nemli koskocaman mağara» Cem'in sesiyle odanın içinde dönüp durmakta. Döndü, gövdesinin yandığını duyuyor.

— Ben de sana sıkıldığımı söylemek isterdim Cem.

Didimi Tapınağın basamaklarında Belma yüzü koyun uzanmış, Zeki'ye kollarını uzatmış yalvarırcasına. Mine, ellerini göğsünün altında bitiştirmiş dimdik duruyor. Zeki'nin sağında solunda dörder kişi, elleri bellerinde. Cem filim çekiyor.

— Sen de bir şeyler yapsana!

Elbisesini çekiştire çekiştire yanlarına gitti Döndü. Saçları tokasız, hafiften gözlerini örtüyor. Küt topuklu papuçları, Elif'in armağan ettiği çiçekli giysisiyle yaklaşıyor onlara. Sabahın köründe uyanıp saatlerce düşünmüştü ne giyeceğini. Kollarını, boynunu kolonyalı havluyla ovmuştu. Anasının, çeyizi için kesip kenarlarını bastırdığı havlulardan biriyle.

— Kıpırda. Fotoğraf değil bu. Hareket etl Bir şeyler yap.

Anlayamıyordu. Tek isteği dikkati çekmemekti.

— Işık al patron. Gölgedesin.

Patron dedikleri Zeki, tiyatro yönetmeni olamayacak denli genç bir adamdı. Çoğu kez gülüyor, çevresindekileri neşelendiriyordu. Görev edinmişti bunu. İçlerinde, Döndü'ye karşı en ölçülü davrananı oydu. Tapınağın basamaklarında kolundan tutup çıkmasını kolaylaştırıyor, Cem'in bile onu unuttuğu yerlerde, dönüp geliyor mu diye bakıyordu Döndü'ye. O tozlu topraklı dik yokuşta, «Hadi bakalım Döndü'cük, ha gayret» bile demişti.

— Yahu bizim Hüseyin döndü, bilmeyonuz mu?

— Döndü mü?

— Deme bel

— Kim Döndü len?

— Dönen döndü ayıoğlu ayısı.

— Bilumum dönme dolaplar döndüoğullarına teslim edildiğinden, bütün döndülerin gelip boy göstermeleri rica olunur, istirham edilir efendim.

Kahkahalar gerisini duymasını engelledi. On dakika süreyle, adını cümle içlerine yerleştirdiler. Anlamıştı bu kez. Alay ediyorlardı. Üzülmedi oysa. Cem'i beğeniyor, dahası, ona sorsalar seviyordu da. Ama korkuyordu çok. Yanlış davranmak, köylü, cahil dedirtmemek için çaba harcıyordu kendince. Bu nedenle kolayca öptürmüştü dudaklarından. Yor-

gundu çok. Vücudu sancıyordu sırtından beline doğru. Gülsün geçenlerde sözlüsünün yanında geyirmiş, sonra da uzun bir «yaradı maşallah» çekmiştî. Cem'in önünde geyirmek düşünülemezdi.

Gece, yatağında neler neler kurmamıştı kil Cem onu saf bulup aşık oluyor, yetiştirmek, eğitmek istiyor. Oysa gerçekte, sürekli filim çekmekte Cem. Kesinkes unuttuğu da oluyor Döndü'yü. Arkalarda kaldığı çok sonra sezinlendiğinde gelip elinden tutuyor. Yüzü gülüyor bu kez Döndü'nün. Sonra yeniden unutuluyor.

Pilav istedi. Diğerleri hep bir ağızdan konuşuyor, her şeyi pis buluyorlardı. Garson şaşkın, koşmakta. Belma bir sürü heybe, bir dolu boncuk satın almıştı. Zeki'yle Ender hatıra eşyaları satan dükkândan ayrılmıyorlardı. Cem'i aradı. Dükkândan çıktığını gördü. Geliyordu. Ensesinde soluğunu hissetti birden. Bir kolyesi oluverdi. Boncuklu bir kolye, upuzun. Bir nazar boncuğu, bir at boncuğu, bir nazar boncuğu, bir at boncuğu.

— Sana aldım.

Yutkundu. Gülümsedi.

— Teşekkür ederim.

— Biraz zayıflarsan çok yakışacak.

— Ye Gülerciğim ye. Sonra da şişmanlıyorum diye kahveyi çayı sakarinle iç.

— Ee anneciğim, yemekte de mi rahat yok?

— Aman kaçırmayın, Ayşe Fatma'yla ilgilendi.

— Haklı çocuk. Evlendiklerinde dal gibiydi, maaşı yemeğe yatırıyorlar artık. Doğum da yapmadı ki götünü göbeğini hoş göresin.

— Çocuklar çok çişim geldi.

— Söyleyeceğine kalk da git et.

— Az önce baktım, girilecek gibi değil. Çok pis.

— Ne denir baba şimdi bu kıza?

— Vallahi kız var kol gibi, kız var parmak gibi.

— Kuş bu ayol, minik kuş.

— Sağol Enderciğim, sen vadinin en yakışıklısısın.

— Kuş dedikse kanarya demedik. Baykuş da kuştur, karga da. Kaz kafalılara da kuş denir bilmez misin?

— Sizlerle konuşanın anasını avradını, yedi ceddini, zürriyetini...

— Sonunu getir. Ağzını korkak alıştırma.

— Şu heybeyi kaynanama aldım. Nasıl?

— Ne yapsın kadın heybeyi be?

— İyidir iyidir. Fazla bile. Canı cehenneme.

— Ben de çocuklara anahtarlık alabildim.

— Kimseye bir şey almam. Sonra herkes hediye bekliyor. En iyisi hiç birine almamak.

Mine koşarak geldi.

— Çocuklar çabuk gelinl Deli gördüm. Caminin orada.

Bir akındır başladı camiye. Avluda, paltomsu bir çuvala sarılmış yatıyordu. İnsana benzer bir yaratıktı. Doğan, filim makinesine sarıldı hemen.

— Şöyle yanından geç Güler. Sonra da korkmuş gibi bak.

— Gibi de ne demek. Zaten ödüm kopuyor.

Küçük bir oğlan çocuğu durmadan anlatıyor.

— Köyün delisi bu abi; Mustafa. Kahveye geldiğinde taşlarlar. Kimi zaman saldırır, kimi zaman uyur gün boyu. Anası bakmıyor. Altı kardaşı daha var bunun. Babaları süngerciymiş. Vurgun yeyip ölmüş. Anası da...

— Evi yok mu?

— Ne evi abi? Anası bile kaçıyor bundan. Biz ekmek atmasak acından ölecek.

Çocuk verdiği bilgiden kıvanmış, Cem'in yanından Zeki'nin yanına zıplayıp durdu.

Minibüs düdüğünü öttürdü. Doluştular.

— Eksik var mı?

— Sıradan say. Bir... iki...

Ertesi sabah gideceklerdi. Cem, iyice sokuldu Döndüye.

— Sana bir kitap armağan etmek istiyorum. Sevdiğim arkadaşlara hep vermişimdir.

Ve el çantasından «Küçük Prens»i çıkartıp Döndü'ye uzattı. Güler kitabı görmüştü.

— Aaa Küçük Prens mi? Ben tam dört kez okudum.

Otelin önüne geldiklerinde:

— Hadi bakalım şimdi de sen beni gezdir, dedi Cem.

İncir bahçesinin az ilerisindeler. Ağaçlık her yan. Oluk oluk su akıyor. «İyi sudur» diyor Döndü. Cem eğilip içiyor. Yüzünü, saçlarını ıslatıyor. Yan yana oturuyorlar.

— Benimle kalabilseydin, ya da ben seninle gelebilseydim...

Sen demiş olduğunu sezinleyip kızarıyor Döndü.

— O zaman zevki kalmazdı. Sıkılırdık. Böylesi daha güzel. Başlamadan biten her ilişki güzel. Şiir gibi. Öyle değil mi?

— Bilmem. Ben özleyeceğim sizleri, seni...

— Burada yavuklun, sözlün falan yok mu?

— Yok.

— Kaç yaşındasın Döndü?

— On yedi.

— Daha ufak duruyorsun.

Neler söylemek istemiyor kil Ama beceremiyor. Bir ara, «Kadın Tuzağı» ndaki gibi, Cem'i saçlarından kavrayıp

kendine çekmek, öpüvermek geçiyor aklından. Cem öpüyor onu.

Karabasan gibi çöktü gece. Döndü uyumadı sabaha dek. Evdekilerle nasıl sofraya oturduğunu bilmiyordu. El aynasında gövdesini, yüzünü seyredip duvarlara yapıştı, kapıları öptü. Omuzunda, boynunda, kırmızı lekeler vardı.

Sabahın beşinde evden çıkıp otelin önüne geldi. İçeri girip beklemeye koyuldu. Cem'le oturmuştu aynı koltukta. Geçmişinin tümünü iki güne indirgemişti. Dudaklarını kemirmeye başladı, sonra tırnaklarını. Sokağa çıktı. On yedi yıldır önünden geçtiği eczaneye, camiye başka gözlerle bakıyor, bunca zamandır hiç ayırt etmediği çatı katlarında saksılar, çamaşırlar ilgisini çekiyordu. İnsanları görüyordu, değişik görüntülerle insanları. İçinde kıpır kıpır istekler belirmişti. Bilmiyordu ne olduklarını. Eskisi gibi kaygısız yaşayabilme isteğiydi belki de. Günün birinde, az sonra tekrar göreceği insanların arasına ürkerek, çekinerek değil, beklenen kişi olarak girebilme isteği ya da. Tıkandı, ağlayamadı. «En iyisi eve dönmek. Belki ararlar beni, Cem üzülür belki gelmediğime» diye düşündü. Ama ya adresini sormak için bu sabahı bekledilerse?

Otel. Menemen yedikleri salon. Pis halılar. Onda hareket edeceğiz demişlerdi. On birde kahvaltıya indiler, birer ikişer, dörder.

— Merhaba Döndü.

— Nasılsın kız?

— Çay içer misin?

— Sahi okula gitmiyor musun?

— Hadi gel İstanbul'a götürelim seni.

— Burada gezilecek başka güzel yerler var mıydı?

Sırayla yanıtladı her birini, gözlerinin ta içine bakarak. Ağzı kurumuştu.

Önündeki çayı şekersiz içti. Elinde «Küçük Prens». Resimlerine bakıp ilk sayfasını okudu «Küçük Prens». O kadarcık yerini ezbere biliyordu. «Leon Werth'e... Çocuklar bu kitabı bir büyüğe ithaf ettiğim için beni affetsinler. Özürüm var, bu büyük, benim dünyada en iyi dostumdur, hem bu büyük her şeyi, çocuklar için yazılmış kitapları bile anlayabilir. Sonra bu büyük şu anda Fransa'dadır, açtır ve üşüyor. Avutulmaya çok ihtiyacı var. Bu sebeplerim yetmiyorsa, gelin bu kitabı onun çocukluğuna ithaf edelim. Öyle ya büyüklerin hepsi bir zamanlar çocuktu. Ama hangisi hatırlar çocukluğunul ithafımı şöyle düzeltiyorum. LEON WERTH'İN ÇOCUKLUĞUNA!» Cem belki hoşlanır diye düşündüğünden yanına almıştı kitabı. Babasını anımsadı.

— Sende bir tuhaflık var bugünlerde. Gözümden kaçıyor sanma. Ev işlerini hep Türkân yapıyor, anasız büyüdünüz diye fazla yüz verdik, azıttın. Aklını başına topla. Sokak kızı yetiştirmiyoruz. Yok evleneceksen, o zaman başka. Bir gırtlak eksilir evden hiç değilse. Aynalara bakıp sürtmeyi bırak da gir mutfağa. Ortalığı da sen toplayacaksın bundan böyle.

Toplayacaktı elbet. Yemeği de yapacaktı. Düşünmemek için kendini yormaya hazırdı.

Cem'i gördü birden. Kısa kollu renkli bir gömlek, dapdaracık dikişli bir pantolon giymişti. Hesabını ödüyordu danışmaya. Döndü'ye dostça el sallayıp sürdürdü para ödeme işini. Güler yanına oturdu Döndü'nün.

— Tiyatroyu seviyorsunuz galiba?

— Evet çok. Ya siz?

Güldü Güler. Döndü kızardı.

Tiyatroyu sevmek. Her şeyden önce insanca yaşamasını seviyordu. Özgür olmayı bir de.

— Doğan o vazolar bavulda kırılır. Neden hep bildiğini okuyorsun?

— Gene beni tırlattırmak mı istiyorsun Mine? Bir şey olmaz. Her şeye burnunu sokma.

Cem termosunu, iki el çantasıyla siyah bavulunu Nedim'e verip Döndü'nün yanına geldi. Peynirli omlet söyledi.

— Neşeli mi olsun abiciğim?

— Hem de nasıl. En neşelisinden.

Döndü'nün elinden kitabı alıp son sayfasını çevirdi.

— Burasını okudun mu?

— Sadece başını okuyabildim. Çabuk bitsin istemiyorum.

— Şimdi oku bakalım.

Aldı kitabı Döndü. «Döndü'ye, Küçük Prens'i sevmesini diliyerek. iki günlük bir sevgili, sürekli bir dost... Cem.

Utandı. Gözlerini yere indirdi. Bacaklarındaki tüylere baktı uzun uzun.

— Kolyeni takmışsın.

— Hiç çıkarmadım.

Cem kolyenin boncuklarını elledi, sonra omuzlarını, ensesini Döndü'nün.

— Saçlarını toplamışsın.

— Yahu nerde bizim alakok yumurta be? Tavuğu mu yakalıyamadınız?

— Bir sabah da yumurtasız kahvaltı ediver be baba!

— Biliyor musun seni tanıdığıma çok sevindim. Kızkardeşini de görmek isterdim ama olmadı işte. Adı Türkân'dı değil mi?

— Türkân. O seni tanımış kadar oldu. O kadar anlattım ki!

Hepsi dolmuşlardı minibüse. Doğan'ı bekliyorlardı.

— Ulan bir kere de dananın kuyruğunu kopartıp vaktinde gelmez.

Cem, Döndü'nün yanaklarından öptü, şoförün yanına atladı.

— İstanbul'a yolun düşerse bekleriz, olur mu?

Önden düğmeli bol bir elbise giymişti, pembe puanlı. Boynunda, Cem'in Didim'de aldığı kolye. Başını kaldırdı. Eliyle gözlerini korudu güneşten, Cem'e baktı. Güldü sonra. Cem'in kolunu sarkıttığı camın önüne yaklaştı. Utana sıkıla:

— Deniz olmadı, dedi.

— Efendim?

— Deniz hani olmamıştı ya...

— Haa, tamam.

Camdan sarkıp çenesini tuttu Cem. Parmak uçlarında yükseldi Döndü, öpüştüler.

— Karpuz, dedi Cem.

— Ama koku yapmamış galiba.

Bir alkış koptu. Doğan gelmişti.

— Su koyvermeyin be. Okuyoruz geceleri. Sizler gibi erkenden zıbarıp yatmıyoruz, ya da içki şişesi önünde sabahlamıyoruz.

— Maaşından ceza kestireceğiz it herif.

— Ben sizleri beklerken iyiydi.

— Ulan oldu mu böyle bir şey şimdiye kadar ha?

Cem öpücük yolladı. Gaza bastı Nedim, fırladı minibüs. Kitabına sarılmış öylece duruyordu. Boynundan doğru yaşlar süzüldü. Ağlıyordu.

Cem bir kez daha el salladı. Sonra başını koltuğa yaslayıp:

— Öf be, sıkılmıştım, dedi.

— Aa bir dakika, diye bağırdı Güler.

— Ne oldu gene, ne unuttun?

— Biraz dursaydık. Kızın adresini alacaktım.

— Yok yahu sahi mi?

— Baksanıza kalakaldı oracıkta. Bir de heybe armağan edecektim ona. Ne olur duralım.

— Bırak allahaşkına. Çek Nedim çek. Zaten on dakika sonra çişi için duracağız.

— Bir sigara verenin kırk yıl kölesi olurum.

— Arkadaşlar bugünün ehemmiyetini belirten az ve öz konuşmadan sonra, şimdi de...

— Ayak baş parmaklarınızı sıkarım.

— Peenceereenin perdesiiniii, aç baaana, gösteeer yüzüüünüüü.... ...

— Ah berelim vah berelim, senlen şöyle bir gezeeliim.....

17 Ağustos 1964

Büyük Ada, diriltmek istediğim anılarla dolu. Öden'in yatında sevişen çiftleri izlediğimde on altı yaşındaydım. Ali vardı. Aynı gece kulüpte Timur ve Cem'le kırıştırmıştım. Sonra Ayberk'i tanıdım. O başkaydı. Gene de Öden beni, büyük tur yolu üzerindeki Rum meyhanesine götürebilmişti sıcak şarap içmeye. Sarhoş kafayla, «Bir kadın kocasının yatakta metresi, evinde karısı, dışarda bilmemnesi» olmalı gibisinden bir şeyler de söylemişti beni süzerek.

Bütün bu dengesiz, olumsuz yaşamı bulmak, yorumlamak için gittim Ada'ya aklım sıra. Boşuna!

Sanıyorum güzeldi öylesine yaşamak. Ben küçük orospu olabilmiştim. Büyüğü olabilsem, belki de aynı çizgide yaşamımı sürdürüyordum şimdi.

9 Mayıs 1965

Adapazarı'ndayız. Küflü, rutubetli bir otelde. Geçen yıl-

ki minibüs ve aynı şoför Nedim. Bir iki kişi yok artık, bir iki kişi de yeni katıldı aramıza. Bu eksiklik ya da fazlalık kimimizi etkiliyor. Beni değil.

Pazartesi 10 Mayıs 1965

İzmit'de Deniz Palas oteli, 18 numaralı odamda, Yön dergisinde şu şiiri okudum. Öylesine sarsıldım ve etkilendim ki ezberledim.

TARANTA BABU'ya MEKTUPLARDAN

Düşün Taranta Babu
İnsanoğlunun yüreği
kafası
kolu
yedi kat yerin altından
çekip çıkarıp
öyle ateş gözlü çelik allahlar yaratmış ki
kara toprağı bir yumrukta yere serebilir,
yılda bir veren nar
bin verebilir
Ve dünya öyle büyük
Öyle güzel
öyle sonsuz ki deniz kıyıları
her gece hepimiz
yan yana uzanıp yaldızlı kumlara
yıldızlı suların
türküsünü dinleyebiliriz.
Yaşamak ne güzel şey Taranta Babu
yaşamak ne güzel şey...
Anlayarak bir usta kitap gibi
bir sevda şarkısı gibi duyup
bir çocuk gibi şaşarak
yaşamak...

Yaşamak
birer birer
ve hep beraber
ipekli bir kumaş dokur gibi
Hep bir ağızdan
sevinçli bir destan
okur gibi

YAŞAMAK!...

YAŞAMAK

ne acaip iştir ki
bu ne mene gidiştir ki Taranta Babu
bugün bu
«bu inanılmayacak kadar güzel»
bu anlatılmayacak kadar sevinçli şey
böyle zor
bu kadar
dar
böyle kanlı
bu denlü kepaze...

N.Hikmet

Lisede edebiyat öğretmenimiz, şiir yarışmasında, «Mavi Gözlü Dev» i okumaya kalkıştığımda azarlamıştı beni. «Vatan hainlerinin şiirlerini okumuyoruz, okumayacağız» demişti. Belki de zorunlu olarak yapmıştı bunu. Ben, «vatan hainlerinin» tüm şiirlerini okumak, bilmek, ezberlemek istiyorum. Bunca yıldır şiir beni pek etkilemedi ama Nazım Hikmet bambaşka. Onun yazmış oldukları şiirin çok ötesinde.

18.8. 1966

İki yıldır evliyim Altan'la. Ve yedi aylık hamileyim. Sevmediğim kızı bizde konuk. Dormen Tiyatrosunda bir başrol oynadım. Genç kızlığımı geçirdiğim aynı evde, annemle birlikte oturuyoruz. Alıştı Altan'a. Önceleri hor görürken giderek sevmeye başladı. Araba alması, bol para kazanması, zırt pırt dışarıya gidişlerimiz sonucunda oluştu annemdeki bu değişim. Reklâm şirketlerinden eve bedava çamaşır tozları, yemeklik margarinler, çamaşır makinası ve türlü araç gereçler taşıması, büsbütün pekiştirdi damat kaynana aşkını.

işte hepsi buymuş, bu kadarmış.

3.10 1966

Dedem, geçenlerde «Anneannen iyiymiş artık, içim rahat etti» diye ağzından kaçırıverdi. Anneannemi ölmüş bilirdim. İlgilendim hemen. Bunaklığından yararlanıp:

— Nerde şimdi dede? diye sordum.

— Kızı Macide'den öğrenebilirsin. Teyzenden yani. Vakıflar Bankasında çalışıyor, Eminönü şubesinde.

Her şey durdu o andan sonra. Anneannemi bulacaktım. Vakıflar Bankasındaki teyzeme kimliğimi açıkladım. Ağlaştık. Ertesi gün Altan, ben ve teyzem, Edirne yolu üzerinde Şirinevler'de oturan anneanneme gittik. Büzülmüş oldukça yaşlı, sinirli, titiz ve şirin bir kadındı beni bağrına basan.

— Hayırlı evlâdım benim. Dünden beri gözüme uyku girmedi. Sağol yavrum, allah ne muradın varsa versin, dedi ve ağlamaya başladı. Altan birkaç kere resmimizi çekti. Yüzümü ellerken, saçlarımı okşarken, çenemi tutarken. Ben onu bulmuş olan hayırlı torunuydum.

Sık sık gittim anneanneme o günden sonra. Ve giderek

sıkılmaya başladım. Sürekli aynı şeyleri anlatıyor, dedemi ve annemi kötülüyordu. Canı tez bir kadındı. Unutmak, bağışlamak alışkanlığı yoktu.

— Annene mahkemede hakim bey, beni ve dedeni gösterip hangisini istersin diye sordu. Annen o zaman iki yaşında, elinde bir torba fıstık. «İkisini de isterim» demez mi? Hain köpek aldı götürdü yavrumu. O zaman biz kadınlar, sizler gibi söz sahibi değildik. Sesimi çıkartamadım. Evlenip teyzeni doğurmasaydım, anneni özleye özleye geberip gidecektim.

Anılarında hep kendini haklı çıkartıyordu anneannem. Kaynanası kötüymüş, dedemin her limanda bir sevgili edinmesinden çok çekmiş, anneme çok beddua etmiş, kimse onun değerini bilmemiş.

Aynı şeyleri anlata anlata, kısa sürede uzaklaştırdı beni kendinden. Tasarladığım «canım anneannem» simgesi yok olup yerini sıradan, yaşlı bir kadıncağız alıverdi. Annemle barıştılar. Evine götürdüm anamı. «Hiç aramadın beni» diye yakındı. Annem de yalnız kaldığımızda:

— Piç gibi bırakıp gitti beni iki yaşımda, dedi.

Anneannemin tek köklü isteği, dedemin ölümünü duymak. Anasının sözüne kulak verip kendisini boşamasını, harcamasını bir türlü bağışlayamamış. İşin garibi kedileri çok seviyor. Bu konuda ona çekmişim. Bahçede bir dolu tekir kedisi var. Eninde sonunda gene anneme kızgınlığım arttı. Bunca yıldır beni eşek yerine koyup her soruşumda «öldü» diye yanıt vermesi, yalan söylemesi önemsenmeyecek gibi değil. Kestirip attı sonunda anam.

— Becerebilirsen sen sürdür ilişkini, dedi. Ben böyle davranmak zorundaydım. Nasıl ki o da beni iki yaşımda piç gibi bırakıp gitmek zorundaydıysa. Pişman da değilim. Haya-

tımı kurtardım ben. Ona hiç bir şey borçlu değilim. Beni teyzem büyüttü. Anam sayılır.

Çarşamba 2 Kasım 1966

Mutlu bir evlilik bizimkisi. Altan'la 21 Şubat 1964'de evlendik. Tüm beraberliğimizin unutulmayacak denli mutsuz ve önemli olayı, 8 Ekim 1966'da ikimizce yaşandı.

Oğlumuz ölü doğdu. Katı bir acı bu, bir o kadar da gerçek. Çok yabancı bir konuydu benim için analık. Oysa artık değil. Evlenip doğuranlarla alay ederdim genç kızlığımda. O mini mini gövdesini içimde duyduğum küçük yaratığın ölü doğması değiştirdi beni, ana oldum. Altan üzüldü yalnızca, ben ise unutamadım ve değiştim. Değer yargılarım, genel tavrım, tüm inançlarım, yersiz tepkilerim gömüldüler bu bebekle. Tiyatroyu unuttum. 9 Ekim'de hastabakıcılarla, ziyaretçileri güldürebiliyordum. On ikide yemeğimi yiyor, sonra Altan'ın refakat yatağına uzanmasını, «Merak etme karıcığım bizde çocuk çok, ikinciyi kucaklarız» demesini bekliyordum. Herkes benden fazla üzülmüş gibiydi 9 Ekim'de. Olay, kimi yakınlarım için gerçekten yıkıcıydı. Ben ise, yeni yeni anlıyorum bebeği ölü doğmuş bir kadın olduğumu.

Unutamıyorum.

18 Kasım 1966

Baş ağrılarım azaldı. Kanamam durdu, ameliyat izi hemen hemen kayboldu. Estetik ameliyatmış, bikini giyebilecekmişim! Kedimiz Mine iyi, sağlığı yerinde. Mutsuzum. Oğlum bugün kırk günlük olacaktı.

«Yuva üstüne yuva kurulmaz»

«Annene beddua etmiştim. Çocuklarından çeksin, torun

yüzü görmesin demiştim. Piyangonun sana vuracağını düşünmedim yavrum. Affet beni.»

«Vakitlice alınsa bebek kurtulurdu.»

«Kız olsa yaşardı. Dayanıklıdır kızlar. Oğlanlar nazenin olur.»

«Eski karısının, masum kızının âhları tutmuştur.»

Kayınvaldem miydi, ya da anneannem mi bunları söyleyen? Ya da bebek hemşiresi mi? Herkes bir şeyler söyledi, söylemekte.

4 Mayıs 1967

Altan'ı seveli beş yıl geçmiş aradan. Oğlum yedi aylık olacaktı. Tek amacım olan tiyatroyu sürekli özlediğim on altı yaşlarımda, günün birinde çocuk özlemiyle tiyatronun ikinci plâna düşüp unutulacağını düşünemezdim bile. 8 Ekim tarihi dövme izi gibi kazılmış etime.

Doktorlara gidiyorum, mumlar yakıyorum, adaklarla uğraşıyorum. Tanıdık tanımadık bütün kocakarıların önerilerini yerine getiriyorum. Beş buçuk kiloluk ölü oğlumun yerine bir yenisini, bir başkasını doğurabilmek tek uğraşım. Bu bireycilik, bu unutabilme eğilimi mutsuz ediyor beni. O bambaşkaydı. Kerim koyacaktık adını. Kerim Afşar'ı ve özellikle sesini beğendiğim için. Yerine doğacak olan onu unutturursa, suçlarım kendimi. Ara sıra, hafta sonlarında bize gelen Altan'ın kızına iyi davranmak elimde değil. Aramızda bir saat fazla yaşamasına güçlükle katlanıyorum. Kendi çocuğum, Altan'la benim çocuğumuz doğarsa, üvey kızımı sevebileceğime inanıyorum.

Perşembe 25 Mayıs 1967

Kedileri hep seviyorum. Aynı çocukluğumdaki gibi, üs-

tüme bir elbise geçirip külotumu bile giymeden, aşağıda yağmur altında viyak viyak bağıran bir kedi yavrusunu kurtarmağa gidiyorum. Etrafı toplayıp, Altan'ın deyimiyle «püf püfleyip» hızla yerleştiriyorum dolapları indirip bindirerek. Çevremdeki olayları, sorunları görmemezlik, duymamazlık edemiyor, insan ilişkilerine iyi niyetimle karışarak türlü çıkmazlara gömülüyorum kimselere yaranamadan. Hâdi, askerliğini öğretmen olarak yapıyor. Öğrencilerinin çoğunu sınıfta bırakmış. Kırmızı kalemle çiziktirdiği ödevlerini, kargacık burgacık yazılarıyla doldurdukları sınav kâğıtlarını gösteriyor neden olarak. Biliyor da ne denli sıhhatsiz, gıdasız, bakımsız, kitapsız olduklarını. Saatlerce sürdürüyorum tartışmayı Hadi'yle sonuç elde edemeden.

Mine kedimiz hamile. Korkuyorum. Beni kıskandırıp kolaylıkla doğurmasını, baytara sık sık telefon ederek bekliyorum. Altan dışında en sevdiğim canlı varlık kedim Mine bana kalırsa. Ben büyüttüm onu çünkü. Besliyorum. O incecik boynu, çarpık bacaklarıyla diğer sekiz tane atılmış kedi yavrusu içinde ciğere saldıran, peşimden evin kapısına kadar miyavlayarak gelen, yaşamaya kararlı bir tek o vardı. O minnacık halini unutamıyorum. O benim büyüttüğüm küçük, hastalıklı, raşitik kedim. Baytar öyle söylemişti. «Raşitik bu hayvan. Yaşasa da bakım ister. Üzer sizi. İğne yapıp öldürelim en iyisi. Her gün tavukla, balıkla besleyecek değilsiniz ya!»

Altan bol para kazanıyor. Bu yaz gene yolculuk var dış ülkelere. Hiç dostumuz arkadaşımız yok. Şimdilik Suna'yla Erol en sık görüştüklerimiz. Devre devre kimi kişilere bağlanıyoruz. Gel geç de olsa seviyoruz insanları. «Şahane Dul» oynuyor. Rolümün adı Maggy Fauchois. Sosyetik, İngilizce bilen, erkeklere düşkün boktan bir Fransız karısı. Tombulca

gövdem, doğum sonrası fırtlamış göğüslerimle uygun bir rol benim için.

Ayberk'e bir zamanlar, hiç bir aşamayı gerçekleştirememiş bir insanı sevdiği için acırdım. Belki de ilerde, gelişip değiştikçe, şu günlerimde beni sevdi diye Altan'a acırım.

Perşembe 1 Haziran 1967

Yaşamımız düzgün, sakin, dengeli ve de hiç sıkıcı değil. Borçlarımızı günü gününe ödüyoruz. Bankada benim adıma paramız var her zaman. Altan'ı metresiymişçesine bekliyorum gazeteden, radyodan, reklâm şirketlerinden döndüğü geceler. Hep para kazanıyor. «Sen benim uğurum, bereketim, para ağacımsın sevgili karıcığım» diyor. Bile istiye etkilemiyor benden, uğraşlarında benden bir parça bulmasına özen gösteriyor sevinçle. Kızının okuluna telefon ettim az önce. İlgilendim sözüm ona. Elimden geldiğince gerekeni yapmaya çalışıyorum ona karşı. Sevmeyi becerebilsem mutlu olurdum.

Çarşamba 21 Haziran 1967

Turnenin ikinci günü bugün. Geçen yılki şoför muavini Çat-çat yok aramızda. Nedim, anasına teslim ettiğinde fenalaşmış kadıncağız. «Neden geldi bu baş belâsı? Evde dokuz gırtlak var. Kendini kurtardı sanmıştım. Yoksa kızdırdı mı sizleri, bir terbiyesizlik mi yaptı?» diye düşünmüş. Artık kendisine gerek olmadığını anlatana kadar akla karayı seçmiş bizim şoför Nedim.

Kartal'da, Doktor Erdim tesislerinde denize girip odamızda uyuduk. Yan yana dizilmiş, küçük ev şeklinde odalar bunlar. Yazlıkta sanıyor insan kendini. Otel değil, motel

değil, pansiyon hiç değil burası. Çiçekli bölmeli, şirin mi şirin odamızda uyuduk. Pahalı balıklar yedik bir de. Öyle çadırlı, tencereli, leğenli oyunculardan değiliz. Her yerde lüksümüzü arıyoruz. Özel eşyalarımız naylonlarda, torbalarda, ekose bavullarda. Her birimizin bir kavanoz dolusu Amerikan kahvesi de var.

Dün, Adapazarı'nda, artık köşe bucak tanıdığımız otelde kalıp her yılki pasajlı sinemada «Şahane Dul» u oynadık. Gece, oyundan sonra, üçüncü sınıf bir meyhanede yemek yedik. Turneler, oyuncu olmadan tasarladığım gibi geçmiyor. Kendi yemeğini yapıp çamaşırını yıkamıyor bizim oyuncular. Belki de bambaşka koşullar altında çalışan, olanakları elvermediğinden sıkıntı içinde turneye çıkan topluluklar vardır. Belki değil kuşkusuz vardır. Ankara'da çoğunlukla karşılaşıyoruz onlarla.

— Sizin tuzunuz kuru. Oooh gel keyfim gel.

— Biz Anadolu'yu boydan boya arşınladık. Ama yasaklandı oyunlarımız. Karı-koca-aşık üçgeni sergilemediğimizden, hakim sınıfın işine gelmiyor bizim oyunlar.

Ya da:

— Bir aydır yıkanamadık. Otelde değil hanlarda kalıyoruz.

— Vay merhabalarl Kültür emperyalizmi yardakçıları, kuyrukçuları, goygoycuları merhaba.

— Röportaja gelmedi mi gazeteciler. Yuh! Bunca şöhret başkentimizdeyken.

— Davet mavet yok mu? Biz de temizlikçiniz, ya da yer göstericiniz olarak gelelim de karnımızı doyuralım bir güzel.

— Sanatçı toplumuna borçlu doğar arkadaş. Hele geri kalmış, geri bıraktırılmış bir toplumun ürünüyse.

— Yeni oyununuzun adı neydi sahi? Melisa'nın kıçı mı? Kıçımı ye Melisa mı?

— Her devrimci sanatçı olmak zorunda değildir ama, her sanatçı devrimci olmak zorundadır.

Bu ve buna benzer saldırılarda bulunuyorlar bizleri gördüklerinde. Ancak içip sarhoş olduktan sonra güle oynaya, dostça katılıyorlar aramıza. Sinirleniyoruz biz de.

Ayın on dokuzundan bu yana, ikinci çocuğumuz olmasını kararlaştırdık Altan'la. Mutluyuz. Kedimiz Mine'yi altı yavrusuyla bıraktık. Seviştiği tekir, feleğin çemberinden geçmiş, kel, kör, uyuz, kuyruksuz, tüysüz bir kediydi. Yavrular da ikisinin karışımı; ne çirkin, ne de güzel. Kayınvaldeleri, annemi, Altan'ın kızını gerilerde bıraktık. İkimiz varız. «İki kişiye bir dünyamız» var.

22 Perşembe 1967

Dün oyunda çok güldük. Sahne uzun ve dardı. Erol'un deyişiyle «Birbirimizi ufukta» görüyorduk. Ayperi'ye çaya gittik sonra. Erol'la hiç anlamadığım bir biçimde, çapraşık konular üstünde saatlerce tartıştılar. Bir bilgiçlik, bir lafazanlık ki Çiçero halt etmiş yanlarında. Bilmedikleri yok. Ayrıca söz cambazı ikisi de. Kemal Tahir'den başlayıp üst yapıda bitirdiler söyleşilerini. Bizler, dut yemiş bülbül gibi oturduk. Anlamak, söze karışmak olanak dışı. Dinlemek de öyle. Altan çok sıkıldı. «Boş verin, bırakın bunları. Muhabbetin içine ettiniz» dediyse de sürdürdüler kavgalarını.

Ayperi'nin bir de dünya güzeli oğlu var. Konuştukları bir yana, en çok oğlunu sevdim ben. Altan abisini görmek için yatmamış. Ne gereği var ana olduktan sonra bunca gezevezeliğin, hır gürün, diye düşündüm.

Yarın Bursa'ya hareket edeceğiz. Güzel ve yeşil Bur-

sa'ya. Altan'la her yer güzel. Bir de balkon demirlerine tırmanan, patır patır koşuşturan bir çocuğumuz olabilse.

25.6. 1967

Doğum günüm bugün. Yirmi beş yaşındayım artık. Erdek'deyiz. Yedi yıl önce Genç Oyuncuların peşine takılıp geldiğim Erdek'de. Kumsal tıkış tıkış insan dolu. Dün gece Bandırma'da oynadık. Bu gece de Yeşim Motelde «felekten bir gece çalacağız». Öyle diyor Turgut baba. Üç tane köpek yavrusu var bahçede. Avuç içi kadar her biri. Tabaklarda kalan yemek artıklarını, ekmek parçalarını topladığımda alay ediyorlar benimle, tedirgin oluyorlar bizimkiler. Rakı sofrasında artıklar bile işe yararmış şişe yarılandığında.

Geçen yıl, Mücap'lardan denize giriyorduk 25 haziran'da. Beş aylık hamileydim. Oğlum ilk kez o gün kıpırdamıştı. Altan doğum günümü unuttuğuna utanmış, sonra da «Çocuğun hatırladı bak. En güzel armağanı o verdi sana karnını tekmeleyerek» demişti.

Bir de baktım, gece, Sadun bir sepet dolusu meyva getirmiş bana. Para toplayıp almışlar. Bir iki tane plâstik bebek, düdük serpiştirilmiş meyvaların arasına. Sepetin dibinden bir de bamya çıktı. «Altan'ınki... Altan'ınki...» diye bağrıştılar. Çok güldük.

Salı 17 Ekim 1967

O korkunç mutsuzluğum geçti artık. Doğum sonrası ayları gerilerde kaldı. Provalar, turneler, oyunlar geziler ve Altan aracılığıyla daha az arar oldum görmediğim oğlumu.

Gönüllü bir koşuşturma içindeyiz. Düşünmeye, sıkılmaya yer kalmıyor yaşantımızda.

Kiliseleri bıraktım. Adaklardan, mumlardan arındım uzun süredir. Bugün sendika toplantısı vardı. Tiyatrocuların bir sendikası olacak artık. Turne günlerini, matineleri, fazla mesaileri, günlük çalışma saatlerini, işyeri tüzükleriyle haftalık oyun sayısını ayarlamaya çalışıyoruz. Bu çabaların tümüne direnenler çıkıyor. Erol köpürüyor böylelerine. «Bilinçsiz adamın, kendine rağmen hakkını aramak, deveye hendek atlatmaktan da zor. Herif düşman kendine» diyor. Hiç ara vermeden, kaytarmadan ilgileniyor sendikayla. Ben daha çok boş zamanlarımı ayırıyorum. İşyeri temsilcisi seçildim. Sanırım tuttuğunu koparan, yeri geldiğinde sözünü esirgemeyen tavrımdan ötürü atandım bu göreve.

Bir de teknisyenler, yani tiyatro işçileri ile oyuncular arasında uzlaşma kurmak, sendika kapsamına tüm sanatçıları almak gayretindeyiz. İlk kez örgütlü çalışma içindeyim. Hep kendi kendime, Sadun'un evine gidip gülüp oynaşarak, onu tavlayarak elde etmeyi öneriyorum oyuncu arkadaşların isteklerini. Bu tutumum eleştiriliyor. Sadun da resmî davranıldığında alınıyor. Öyle ya kaç yıllık arkadaşlığımız var arada, «Yazılı bir şey göndermeyin, kendiniz söyleyiverin» diyor.

Armağanlar yağıyor sendikaya.Daktilolar, kitaplar, koltuklar. Özellikle şehir tiyatrosu oyuncuları için yepyeni bir atılım sendikacılık.

Altan'la benim mutlu olmamamız için neden yok. Mine'nin yavrularını kime vermelinin dışında pek bir sorun da yok. Altan'ın kızı beşi bitirdi. Ortaokulu nerede, kimin yanında okuyacağı tartışılıyor. Ben sorumluluktan kaçmak, haftada bir ilgilenmekle yetinmek eğilimindeyim küçük Altan'la. Öz annesi de öyle. Başından atmak istiyor yanılmı-

yorsam. Analık kesin bir duygu olmasa gerek. İnsan özel yaşamını, çocuğu uğrunda bile zedelemeye yanaşmıyor anlaşılan. Evlendi kızın annesi. Bir kızı daha var şimdi.

Bu deftere Altan'dan söz etmek için başlamıştım. Günün birinde çocuğumdan, o olmayan, sevemediğim, düşünemediğim çocuğumdan söz edememek kuşkusu var içimde, Çocuğum olmayacağı kesinleşirse, bu gerçeği yaşamak, üstesinden gelmek zorunda kalacağım.

29 Ocak 1968

Kedimiz Mine kuzu kadar oldu. Halıda paspas gibi yatıyor genellikle. İşlerimiz sıkışık. Giderimiz yüklü. Gece oyundan sonra, mutfakta yemek yiyoruz baş başa, mutluyuz. Her yeni doğum, her yeni hamile kadın görüntüsü acımı körüklüyor. Bu acı giderek saplantıya dönüşüyor. Çocuksuz kadına acımaya başlıyorum. Ölmüş oğluma değil, kendi durumuma üzülüyorum. Tanınmış, pek çok ünlü doğum doktorlarının listesini çıkarttım. Hepsine elletiyorum kendimi mucize beklercesine.

Altan'la atıştığımızda, üstüne üstüne gidiyorum. Yarıda kestiğim yaşantım geri gelse, coşkuyla zehir gibi yaşasam, Avrupa'da tanımadığım erkeklerle sevişsem, pek çok ünlü olsam çocuk saplantımdan kurtulur muydum diye soruyorum kendi kendime. Ama Altan gene sevdiğim insan olduğunda anlıyorum ki tek derdim, tek isteğim anne olmak. Önceleri Altan'dan doğacak çocuğu bekliyordum. Şimdi yalnızca çocuğu, benim çocuğumu bekliyorum. Altan'la ikimizden fırtlayacak üstün zekâlı ya da çok şirin çocuk umurumda bile değil.

Pazar 21 Temmuz 1968

İzmir'deyiz. Dormen Tiyatrosundan tatsız olaylar nedeniyle ayrılmaya karar vermişken, yılların alışkanlığı baskın çıktı. Kaldık. Olaylar nelerdi? Ayrıntılarıyla anlatmak, yeniden yaşamak demektir. Oysa o karalama dolu, dedikodu yuvası ayları bir kez daha düşünmek bile tatsız. Tiyatroya, yönetimden oyuncularına dek güvenimiz ve saygımız kalmadı. Genç elemanların burada ziyan olacaklarına kesinkes inanıyoruz. Hepsi bu.

Altan'ın kızı, Işık lisesine daimî leylî yazdırıldı. Balayında gibiyiz. Doktorlar, haplar, öneriler, Altan ve çocuk özlemiyle baş başa. Nedense diğer çocukları hiç sevmiyorum. Şeytan görmüş gibi oluyorum; donu görünen tombul bir kız çocuğu karşıma dikildiğinde ya da şımarık çocuk sesleri kulaklarımı tırmalarcasına yayıldığında.

Bütün ekiple aramız açık. Olayların başlatıcısı ben ve giderek Altan onlara kalırsa. Oysa iğrenç durumlar, çorap söküğü gibi birbirini izledi. Cinsî sapıklık olağandır sanatçılar arasında dendiğinde hiddetlenirdim. Gereksiz yere hiddetlenirmişim. Bu gerçeği, tiyatroculuğa başlamadan anlamak olanaksızdı.

Altan'a Fransızca çalıştırdım. Şimdi karikatür çiziyor. Yalnız değiliz. Yetiyoruz yek diğerimize. Gerçekten de Altan'ın dediği gibi «iki kişiye bir dünya» bizimkisi.

22.7.1968

Ömrümü, bu bir bakıma tekdüzenli, bunaltıcı uğraş için de tüketmek kararındayım anlaşılan. Sahne çalışmaları dışında tembel ve yeteneksiz olduğumu da ayrıca biliyorum. Özel yaşantımdaki uçarılık Altan'la yok olup gitti. Dengeli

bir evli kadınım artık. Hiç düşünemezdim bunu. Anaçlaşacağımı, annelik özlemiyle bunca sıkıntı çekeceğimi de düşünemezdim. Yendi beni bu saplantı, alt etti.

Fuarın açık hava bahçesinde, Mine'yi andıran bir kedi yavrusunu besliyoruz. Altan'ın kucağında uyuyup gırıldarken, içime sokasım geliyor kocamı. Kedi, yaşamım boyunca bana baskı uygulayabilmiş bir yaratık. Çocukluğumdan bu yana, kediler beni dilediklerince kullanabildiler. Altan'ın kediye karşı bu zorlamasız sevgisi, «pıpıcık, pıpıcık» diye onlarla oynaması beni sevindiriyor.

Bir güven hissi var içime yerleşmiş. Beni, her yönümle çok sevdiğine öylesine inanıyorum ki! Bir gün gitse bile üzülmeyeceğim sanki. Öylesine güzel, sonuna dek yaşıyoruz ki günlerimizi; gizlisiz, kaçamaksız.

Çamaşır yıkadım, odayı topladım. Kahvaltı söyledim telefonu açıp. Kalan paralarımızı bütünlettim bir de, çabuk tükenmesinler diye. Efes otelinde kalıyoruz farkı cebimizden ödeyip. Ekiple aramızın açık oluşu dışında, sıcaktan şeker kemasına girme durumum da etkiledi bu kararımızı. Sıcakta arkadaşlarımız bunalırken püfür püfür havalandırmalı odamızda oturmak utanç veriyor bana. Allahtan patron falan değiliz. Muammer abi de ekibinden ayrı, sevgilisiyle kalıyor burada. Havuz kenarında sohbet ediyoruz sabahları. «Benim yanımda kendi rızasıyla çalışanların aklına şaşıyorum» diyor. Kendince gerekçeler buluyor, onları üçüncü sınıf bir Basmane oteline tıkıp Efes'de kalışını bağışlattıracak gerekçeler. «Az bile yapıyorum. Adam değil bunlar. Tahsilsiz herifler» diyor. Şaşırıyorum onu dinledikçe. Bunca yılın tiyatro simgesi koskoca bir oyuncunun böyle gaddar, böylesine vurdumduymaz, bunca bireyci, alaycı oluşu tedirgin ediyor beni. Altan, «Abi... abi...» diye ağzına girecek nerdeyse. Ondan öğrenecek pek çok şeyimiz varmış. Öyle diyor.

31 Temmuz 1968

Hastayım ve sıkılıyorum. İzmir'de, ünlü asetonlu şeker komalarımdan birini daha atlattım. Bir hafta yattım hastanede. Rolümü Zeynep oynadı.

Altan sabahtan akşama gazetede. Geceleri de filim makinası, televizyonu, tavlası, boku püsürü var. Çok yorgunum Başım durmamacasına ağrıyor. Kızın okul işleri, bitmez tükenmez öğretmen yakınmaları, resim-iş araç gereçleri, tiyatronun pislik, ahlâksızlık yuvası oluşu sinirlerimi yıpratıyor.

Sıkılıyorum, yorgunum. Denize girmek, uyumak, uyumak, tekrar denize girmek, güneşte yürümek, çimenlere uzanmak istiyorum.

Salı 26 Kasım 1968

Hamileyim. Artık hiç düşünmezken, evin yeni biçimi, yeni eşyaları ve Altan'ın Playboy gece kulübünde yapacağı programla uğraşırken oluverdi. Kurbağa testi, sonuç ve sevincim. Gece kulübünde şarkı söyleyip fıkra anlatmak, komiklik yapmak, aylık kazancını günde elde etmesini sağlayacak nerdeyse Altan'ın. Bunca parayı neye karşılık, nasıl ödediklerini kestiremiyorum. Gayya kuyusu gibi bu lokaller, gece kulüpleri, yemekli gazinolar. Afişler asılmış... Bilmemne kardeşler... vedet şantöz bilmemkim... as solist... Müşteri dünyanın parasını ödüyor bu programları izlemek için. Luna Park, Çakıl gibi 1.000-2.000 kişi alan bahçelere, orta halli seyirciler ve olanakları iyiden iyiye kısıtlı olanlar da

gelebiliyorlar. Duhuliye bileti alıp bir de gazoz içip kendilerinden geçiyorlar. ilginç bir olay gösteri adamlığı, showman'lik. Hele matineleri coşku verici gerçekten. Altan'a baklava, börek, portakal armağan ediyorlar o tıkış tıkış iskemlelerine tırmanıp. İlk kez yaşıyoruz böylesine bir ortamda. Giderek yabancılığımız azalıyor, alışıyoruz.

Uzun kuyruklu bir frak giyiyor Altan. Kuliste oturup içki içerek masaları dolaşıyorum. Koruyorum Altan'ı. Lâf atılıyor, frağının kuyruğu tutuluyor. Sarhoşları güldürmek oldukça güç. Pek ısınmadık bu işe. Parası iyi de karanlık, kokuşuk bir uğraş. Uykusuzluğu da cabası. «Ne yapalım abi, ekmek parası» diyenleri, «Ne mene ekmektir bu aslanım, zam gelse bile bu kadar pahalılanmaz» diye yanıtlıyor Altan. Gecede yüz liradan az kazanan yok. Fahrettin bey, bu konunun kralı. O çağrıda bulundu mu akan sular duruyor. Tiyatroda başrol oynamak gibi Fahrettin beyin lokalinde boy gösterebilmek.

«Turp Suyu» adlı oyundaki rolümü, doktorların önerisine kulak verip Emel arkadaşa devrettim. Çocuk doğana dek, kesin olarak dinlenmem gerekliymiş.

17 Şubat 1969

Birkaç gün sonra evlenme yıldönümümüz. Bebeğim dört aylık, karnımda. Oynamıyor ama canlı. Mutluyum ve korkuyorum. «Oliver Twist» in provaları başladı «Turp Suyu» haftada üç gün oynuyor. Pek tutmadı. Nevra'yla Zeynep de hamile. «Ayağını sürüdün, kadın elemanlar elimden kayıverdi» diyor Sadun. Salih, Metin, Altan ay farkıyla baba olacaklar. Kayınvaldeler hacca gittiler. Kızın okulu tatil. Annesinde kalıyor.

Altan'ı ve bebeğimi seviyorum.

21 Nisan 1969

Muazzez hanımın jübilesi var bu akşam. Karnım burnumda ben de gideceğim. 1 temmuz'da anne oluyorum doktorun hesabına göre. Doğuma 15 gün kala, sezaryenle alacaklar bebeği. Gene mutsuz olursak, bu işin üstesinden gelemediğim kesinleşecek. Belki de bu kez çocuk yaşar, ben ölürüm. Çocuğumun ölümüne katlanmaktansa, kendi ölümümü yeğ tutuyorum. İyice büyüdü karnım. İki yanıma yastık sıkıştırmadan uyuyamıyorum. Mini miniyi yastığa yerleştirmek gerekiyor sağdan sola döndüğümde. Altan'ı karnımdaki çocuğuyla beklemek ve ona bir türlü alışamadığımı sezinlemek mutluluk verici.

Anne, doğum olayında en önemli öge. Bu çocuğu benim kadar Altan bile beklemiyor. Yalnızca onu düşünmüyor.

Sonunu bir getirebilsem!

30 Mayıs 1969

İşsizlik ve sıkıntı güncel sorunlarım. Altan'ın evde olmayışı, bitmez tükenmez uğraşları, yeni karikatürleri, turneleri, hamileliğimin sonunda mutsuz ve yalnız kalacağım korkusu canımı sıkıyor. Bunalıyorum. Tanrı bu çocuğu bana çok görmesin!

8 Haziran 1969

Bebek içimde kıpır kıpır dönüp duruyor. Her sabah kan tahlillerimi yaptırıyorum. Ameliyat tarihi kesinleşti: 21 haziran.

Bu deftere anne olarak yazacağım bundan böyle. Altan'ımın çocuğunun anası.

18 Haziran 1969

Şu ara suçluyorum Altan'ı. Neden bilmem, önemli de değil. Yalnızım. Ölmek istemiyorum. Genellikle mutlu oldum bugüne dek. Sevince sapına kadar sevmek, allah suçlarımı bağışlasa, tüm iyilikler sen, ben ve bebeğimizle olsun. Üçlüde eksilen sen olma sakın. Bu kez bebek ya da ben olursak üzme kendini. Ancak bizleri silme, unutma olur mu?

Yarın son özgür günüm. Cuma'ya hastaneye yatıyorum. Bebek şimdi iyi, yaşıyor. Eğer beni hep seviyorsan, hiç bıkmadıysan, kuşkularım, nedenini çözümleyemediğim suçlamam yersizse, Allah ikimizi de sana bağışlasın sevgilim.

30.6.1969

Altan'ım;

Seninim. Senden başka kimsem yok. Dokuz ay içimde yaşattığım da yok artık. Onu sana veremedim. Üçümüz birlikte dokuz ay geçirdik. Taptaze duruyor karnımın şişkinliği. Gördün onu bu kez. Kan verdin. Olay yepyeni. Ameliyata girişim, umudum, kuşkularım ve 23 pazartesi saat 14'de bebeğimizin ölümü. Sami bey, Tahsin beyin beni yatıştırmaları, sonra odaya girişin.

«Bana yardım et karıcığım. Güzel bir çocuktu. Sana benziyordu. Sadece dudağı, üst dudağı benimki gibiydi. Yardımcı ol bana. Onu kızımdan çok sevdim iki günde.»

Büyük adam, iyi doktor Artunkal. Baltimore'da bir deneme daha yapmamızı gerçekten istiyor. Gece kulüplerinden kazanacağın parayla, doksan bini yüz doksan bin yapıp gideriz bakarsın Amerika'ya. İstenen, beklenen bir çocuktu. Oysa kimler, ne şartlar altında doğup yaşıyor. Yazgımız bu konuda kısır ve inatçı.

Bu kez sana ne doğurduğumu gördün. İkimizden çıkanı gördün. Sana iki oğlan doğurmuş karınım: Kerim ile Ali. İkisini de seviyorum. Sen şimdi varsın. Onlar yok. Sen hep ol. Her şey bir yana, seninle olmak, sana doğurmak öylesine güzel kil

10 Temmuz 1969

Yitirilmiş bir dava, kırılmış bir bardak bul Oğlumuzu eve getiremedik. Altan'ımı İzmir'e yolcu ettim, turne ve show için. Aynı programı, Mogambo gece kulübünde uygulayacak. Tiyatrodaki arkadaşlar, İzmir'e benim de gelmemi istediler ancak halim yok. Altan da katıldı kaçamaklarıma. Gelmemi pek istemedi. «Eski Çamlar Bardak Oldu», fuar açık hava bahçesinde oynanacak.

Ameliyata girişimden, Altan'ın sokağa fırlamasıyla ayrı ayrı yaşadığımız korkunç bir olay bu. Toparlanma çabası içindeyiz. İzmir'e telefon etmek bile istemiyorum. Sesini duymak acımı diriltiyor. İsteksiz, yılgın, mutsuz kadını, telefonda olsun Altan'a sunmak yersiz geliyor bana. Ona verecek hiç bir şeyim yok mutsuzluğum dışında.

Pazartesi 22 Eylül 1969

Derimsin Altan. Sakın kendini yüzdürme. Vücudum cılk kalır. Seni seviyorum.

28 Aralık 1969

Öyle bir yaşam işte benimkisi. Çocuklarımın açtığı yarayı kocam deşti bir güzel. İş yok Altan'da. Sağlam insan değil.

Temmuz ayında, turnenin son haftası gittim İzmir'e.

Sezaryenin sancısı bir yandan, oğlumun acısı bir yandan çepeçevre sarmıştı beni. Havaalanında karı koca sarıldık birbirimize, ağlaştık. Uçaktan inen kimi yolcular duygulandılar. «Bundan sonraki yaşar inşallah» dilekleriyle bindik arabamıza. Otelde arkadaşlar çığlıklarla karşıladılar beni. Mutsuz, ezik seyrettim oyunu geldiğimin gecesi. Sonra Mogambo'da giyinmesine yardım ettim Altan'ın, bunca gecedir tek başına giyinmemiş gibi. Bana her sarılan, her «hoş geldin» diyen, hüngür hüngür ağlamaya başlıyordu.

Ertesi sabah, Emel bayıldı otelde. Doktor çağırttı Altan. Bir köşeye büzülmüş izliyordum bu genç, güzel, esmer kızı. Debeleniyor, «Dayanamıyorum, her şeyi anlatacağım» diye bağırıyordu. Göksel olsun, Tülin olsun, tüm kadronun kadın elemanları itip kakıyorlar, «Toparlan hadi, uzatma allahın cezası. Ağzını açarsan gebertiriz» diye itekliyorlardı kızı. Yatağın kenarına iliştiğimde kriz geçirmeye, kendini duvarlara çarpmaya başladı. Doktor, «Seks bunalımı geçiriyor. Sizler serbest insanlarsınızdır. Dilediğini yapsın, rahatlar» dedi. Ve birden aydınlandım. Bir perde aralanıverdi sanki önümde. Geriye doğru sayısız söylenti anımsadım.

— Niçin gelmiyorsun tiyatroya?

— Kocanı çok ihmal etmeye başladın.

— Çocuksa çocuk! Kocanla ilgilen azıcık. Yalnız bırakma böyle.

— İkinci perdede, Emel'le Altan'ın sevişme sahnesini seyretsene.

— Yahu ne keçi karısın!

Altan'ın eve geç dönüşleri, Emel'i kıskandıklarından söz edişi, boş günlerde sürekli işte oluşu, ilgisizliği, bıkkınlığı, çocuğu sevinçle beklemeyen umursamaz tavırları. Evet sevmişlerdi birbirlerini. Ben ise kocamdaki kopukluğu, ha-

mileliğimin özel, sakıncalı durumundan etkilenmesine bağlamıştım. Oysa sevmişlerdi birbirlerini. Hem de en güç devremde. Ölümü göze alıp ona doğurmak istediğim devrede. Süreç öylesine tazeydi ki tiksindim. «Çocuğum sağ kalsa göstermezdim. Hemen ayrılırdım» gibisinden düşünceler, tasarılarla çıktım odadan. İlâç almaya gittik.

— Cin gibisin, dedi Altan gözümün içine bakarak.

— Öyleyimdir. Daha önce sezinleyemedim gene de. Önemli bir sorunum vardı çünkü; çocuğumuz

— Şehir Tiyatrosunda da aynı krizi geçirmiş. Bengü söyledi. Burçin'e aşıkmış o zamanlar.

— Şimdi de seni seviyor.

— Gözün bir şey görmedi bütün kış. Çocuk saplantısından kurtul, benimle ilgilen diye başladım bu hikâyeye. Derken boku çıktı.

— Yeter, dinlemek istemiyorum. Yarın ilk uçakla dönerim. Eşyalarını annenlere yollarım. Eve gelme artık.

— İlk karım da böyle yapmıştı. Niçin acele ediyorsun?

— İlk karın böyle yaptığında ben vardım. Onca gerçek bir sevgiyse aranızdaki, acele edip etmemek bir şey değiştirmez.

Tiyatrodakiler kesinlikle benden yana çıktılar. Oda oda dolaştım bütün gece. Anlatmalarını bekledim. Bilmediğim süreci değerlendirmek, geç de olsa olayı tümüyle bilmek hakkımdı kanımca. Sorduklarımı değil, kendilerince doğru olanı anlattılar. Yuva yıkılmasın telâşına kapıldılar. Kadınlar, bir takım aksilikleri sineye çekmeli, fazla kurcalamamalı onlara kalırsa. Başarılı evli kadın, vartaları atlatandır. Çapraşık, iğdişleşmiş ilişkilerden sıyrılmasını bilendir.

— Sen karısısın. Sana dönecek. Gel geç, serserice bir aşktı. Aşk denemez ya, serüvendi. Seni uyardık ama dinle-

temedik. Aylardır aramız açık Altan'la. Kızı gebertmediğimize şükretsin.

— Bunca üzüntüyü atlattın sen. Olgun insansın. Nelere dayandın. Bu hiç kalır onların yanında. Senin gibisini bulamaz.

Gece, Emel geldi pasaporta. Ben Şefik'le oturuyordum denize en yakın masada. Simone de Beauvoir'ın kadınlarından biriydim sanki; dalgın, olgun, kültürlü, bırakılmış. Aldatılan kadın simgesinin yanında diri, genç ve güzeldi Emel. Bir o kadar da devingen, coşkulu ve bilgisiz.

— Söz veriyorum Füsun ablacığım her şey düzelecek. Sizi severim. Altan abi de çok seviyor. İnanın bana.

Füsun ablası, Altan abisi...

— Sevginin her türlüsü mübahtır Emel'ciğim. Hele benim, «Yuva üstüne yuva kurulmaz» diyecek halim hiç yok. Aradan çekileceğim. Üç kişi yerine bir kişi mutsuz olur. Yeter de artar bile.

— Hayır, ne olur yapmayın. Biraz fırsat verin bana. İstanbul'a döndüğümüzde her şey düzelecek. Altan abiyle beraberliği göze alamam.

— Treni kaçırma. Direnirsem kazanabilirim. Bunca yılın sağladığı birikim, çocuğumun ölümünden ötürü güçlü bir yanım var. Seninse yepyeni bir sevgin. Korkma. Sonunu getir ilişkinin. Hesap vermek zorunda değilsin. Üzüleceksin, bunalacaksın biliyorum. Ama mutluluk, ne şiş yansın ne kebap felsefesiyle elde edilmez. Tiyatrodan kovmaya bile kalkışabilirler seni. Beni de kovmuşlardı. Herkese inat sürdür ilişkini. Gerçekten sevgi varsa aranızda, karşılıklıysa bu sevgi, kazanırsın.

— Buna sevgi denemez. Altan abi beni korudu, savundu onlara karşı.

— Bize olan olmuş nasılsa. Ayrılmasak bile paçayı kurtaramayız. Dediğim gibi kaçırma treni.

Simone de Beauvoir'ın tüm öğretilerini uyguladım o gece. Hayranlık duymuştur Emel'cik biliyorum. Oysa ince hesap çarkı, elimde olmadan dönmeye başlamıştı. Altan'ı kazanıp ayrılmak kararındaydım. Gururumu kurtaracak, Emel'le ilişkisini kökünden kazıyacak ve ayrılacaktım.

Sabaha dek ağladı Altan. Suçladı kendini. Gömleğini paralayıp kafasını banyonun fayanslarına çarptı.

— Oğlumuz benim yüzümden öldü. Haketmedim onu. Allah beni kahretsin.

Konu oğlumuza dönüştüğünde ben de katılıyordum göz yaşlarına. Yalnızca o zaman ağlıyordum.

— Seviyor musun kızı?

— Bilmem... Galiba...

— Evlenmek ister misin?

— Hayır. Böyle konuşma.

Ertesi gün herkes Nebioğlu'na gitti, denize girmeye. Otelde yalnız kaldık.

— Bırak şu muşmula suratlılığı. Azıcık makyaj yap. Güzel karım ol eskisi gibi. Seni Karşıyaka'ya götüreyim.

— İstemem. Bilet ayırttım. 2'de gidiyorum. Avukatı ben tutarım. Kedi bende kalsın, bakamazsın sen.

— Anlayış göster bana. İkinizi de seviyorum. Ama senin yerin başka. Sen başkasın.

— Kalamam, özür dilerim.

— Özür dilemesi gereken namussuz benim.

— Kararım kesin, gideceğim.

— Öyleyse ben de geliyorum.

— Sen bilirsin.

Turnenin bitmesine tam beş gün vardı. Rolü de hemen hazırlanıp oynanacak türden değildi.

— Tiyatronun da içine edeyim, kadronun da. Onların yüzünden oldu zaten. İnatlaşa, inatlaşa kudurttular beni. Bayılıyorlar böyle olaylara. Engelleyeceğiz derken destekliyorlar. Gidiyorum işte. Karımla gidiyorum. Hayatımı kurtaracağım.

Bavulları, altı yıldır ilk kez kendi topladı. Danışmadaki adam şaşkın, hesabı ödemesini bekledi. Eskiden kazıklanmasın diye denetlerdim para işlerini. Karışmadım.

— Gidiyor musunuz abi?

Şefik arabanın önüne yattı. Bir tek o gitmemişti denize.

— Yapma abi. Oyun kalır. Gidemezsin. Ben dünyada çıkamam senin yerine. Benden başka bu oyunda rolü olmayan da yok. Ez beni öyle git.

Hiç konuşmadan vardık Çanakkale'ye, saat 21'de.

— Dananın kuyruğu kopmuştur. Ya kaldırmışlardır oyunu, ya da oynuyorlardır. Oh bel Neyse bu da bitti.

— Sadece tiyatroya karşı bitti. Bana gelince, sana teşekkür edecek değilim.

Yüzüğümü, cüzdanımdaki resmini atmıştım yolda. Bir de çift kişilik, yeni deri resimlik almıştım hamile kaldığımda. Altan'ı ve doğacak çocuğumu karşılıklı yerleştirip yanımda taşımak için. Onu da attım Çanakkale'de. Ne çocuk vardı, ne de Altan. Gece motelde kaldık. Bezlerim kanlanmıştı, birlikte yatmak istemedim. İğrendim kendimden. Acıdım kendime. Mutluluğunu, huzurunu, rahatını yeniden kazanmak çabasında, sıradan, pis bir kadındım. Kanamam da somut olarak vurguluyordu durumumu. Sevgi değildi bu; hesaplaşmaydı, korkuydu, güvensizlikti. Hislerin en soylusu değil en aşağılatıcısıydı, bitmiş bir ilişkiyi sürdürme çabası. Altan'ın ilk karısının geçirdiklerini yaşıyordum. Ancak nerede boşluk bıraktığımı, Emel'in hangi delikten sızdığını

kestiremiyordum. Sonradan söyledi Altan, öğrendim. «Bir gün olsun tozlu, dağınık bulamadım çalışma masamı. Her şeyime karıştın, her şeyimi topladın. Yönettin beni.»

Turne dönüşü sırayla uğradı arkadaşlar. Bu kez, söz birliği etmişcesine başka telden çalıyorlardı.

— Sensiz hiçtir Altan. Onu sen adam ettin. Bakımını, ilgini, uğraşlarına katkını kimsede bulamaz. Dene istersen. Bırak gitsin Emel'e. Hemen ayrılacaktır. Ya da bir ay sonra boynuzlanacaktır.

En çok Tülin'i tedirgin ettim. Yarı baygın evlerine gidip, içki içip, ağlayıp, zırlayıp salonlarındaki kanepede uyuyakaldım günlerce. Sanıyorum, kocası arada başka kadınlarla düşüp kalktığından seçmiştim Tülin'i. Durumun yabancısı değil diye, önerileri yararlı olur diye.

Ağustos başında, iki pasaportla geldi Altan bir gece. Ve Floransa'ya gittik. Medicis'lerin hazine dairesini, binlerce yıllık heykelleri gördük. Güzel bir kent Floransa. Ancak böylesine iğrenç bir yolculuk geçirmeme fırsat çıkmaz umarım ölümüme dek. Her istediğimi alıyor, her yere götürüyordu beni. Boynunda Emel'in armağanı Meryem ana kolyesi, cüzdanının iç gözünde birlikte çekilmiş resimleri. Davranışlarımı, bilgimi övüyordu gün boyu. Şöyleydim, böyleydim, «büyük kadın» dım ben. Sonra Santa Marguarita, Alassio. Pizza kulesinin tepesinde öpüştük. Oyuncak yarış aabaları, el televizyonu, av tüfeği aldı. Ve daha neler neler. Eskiden gereksiz tüketimlerini kısıtlarken, aldırmadım bu kez.

Koşuşturuyoruz. Ben yorgun, mutsuz ve endişeli. O tedirgin, gayretli ve sözümona neşeli. Dönersek kaybedeceğim korkusuna kapılıp Paris'te bir yıl kalmanın yollarını arıyorum. Sonra gereksiz bulup cayıyorum. Okul arkadaşım Işıl'ın, ressam kocasıyla oturdukları evde kalıyoruz. Bam-

başka şeylerden söz ediyoruz; sanattan, devrimden, öğrenci boykotlarından, Paris'teki işçi eylemlerinden.

— Yaşam böylesine başkaldırı dolu olunca, sömürge ya da yarı sömürge ülkeler ulusal kurtuluş savaşı verirken, sanatçı da sanat değil eylem yapmak, eyleme katkıda bulunmak zorunda kalıyor. Resim, salt soyut sanat değil günümüzde. Bir aksiyon aracı. Hepimiz toplumun ürünüyüz. Devrimci potansiyeli önemsememek ihanettir.

Serko söylüyor bunları. Işıl'ın çok sevdiğim kocası. Dame de Sion'dan bu yana seviştiği kocası. Her türden malzemeyi kullanıyor yapıtlarında. Tenekeden katrana değin. Binlerce renkli fotoğrafı, küçük küçük kesip yan yana yapıştırarak koskocaman tablolar yapmış. İçlerinde kızıl muhafızların Mao'nun önünden geçişleri var. Eminim pahalıya satılacak.

Bir ara olanları anlatıyorum Işıl'a.

— Öyle şirin herif ki kızamıyor insan. Ancak bana sorarsan ayrılmanı öneririm, diyor.

Strasbourg'da güzel günler geçiriyoruz gazeteci arkadaşlarıyla. Dekor gibi şehir Strasbourg. Doyurucu, değişik yemeklerden yiyoruz. Nato toplantılarının yapıldığı salonu geziyoruz. Münih'de, ilk karısının erkek kardeşinin evine götürüyor beni. Utanıyorum. Çok da iyi karşılıyorlar. Eski bir hikâyeci olan kültürlü ve duygulu karısına, kadın Altan'la aynı durumda olduğumu anlatıyorum. İlgileniyor. Kadınların, özellikle ülkemizde ne denli harcandıklarını, sömürüldüklerini, satış malından öte bir yaşam gerekçeleri bulunmadığını iyi biliyor Güner. Umutsuzluk da vermiyor bana, umut da. Önemsemememi, ayrılsam bile pek bir şey değişmiyeceğini öneriyor. İyileştiriyor beni bir bakıma. Ve yolculuk son buluyor bir gün.

— Dönelim artık, paramız kalmadı. Sanırım beni bağışlamışsındır.

Sinirli ve hızlı sürüyor arabayı. Emel'i özlediğini seziyorum. Bulgaristan'da açık havada yemek yerken, şekerden bayılma numarası yapıp boylu boyunca yere uzanıyorum. Hayatımın en başarılı rolü belki de. Otel odasına, bir Türk ailenin yardımıyla taşıyor beni. Sayıklamaya başladığımda iyice bunalıyor, ne diyeceğini şaşırıyor. Oğlumu, Emel'i sayıklıyorum.

— İki ay kadar önce, doğumdan iki gün sonra oğlumuz öldü de toparlanalım diye çıktık seyahate. Unutamadı bir türlü. Şekeri de var, diye açıklamalar yapıyor bize yakınlık gösteren Türklere.

— Emel kim peki? Oğlanın adını Emel mi koymuştunuz?

— Emel benim kızkardeşim. Doğumda yanından ayrılmamıştı da.

Kadın doktor geldiğinde ürküyorum. Beni uzun uzun yoklayıp şaşırıyor. Tercüman var arada.

— Hiç bir şeyi yokmuş. Tansiyon da yerindeymiş. Nasıl oldu anlatın. İğne yapacak doktor.

— Şekeri vardır.

— O zaman başka. Hastahaneye kaldıralım.

Tercümanla doktor bir süre konuşuyorlar. Gözlerimi aralıyorum. İri yarı kadın doktor, yatağın kenarında oturuyor bembeyaz gömleği ve çantasıyla.

— Sen kim? Sen isim ne?

— Füsun.

— Füssun. Bak ben şimdi. Sen iyi.

Altan para vermeye kalkıştığında:

— Yok, diyor. Bulgaristan yok para doktor için.

— Ama biz turistiz, diye üsteliyor Altan.

— Siz insan. İnsan yok para doktor için. Tamam?

Odada baş başa kalıyoruz. Ağlıyor.

— Rezil ettin beni canım karıcığım. Çok da korkuttun. Affet beni. Ben senin koca kafalı, pıpıcık kocanım. Köstebeğinim. Öyle değil mi? Sen de benim Füsunikciğimsin. Seviyorsun beni değil mi? Öyle bir düşüş düştün ki sandalyeden bu kadar olur yani. Rol icabı yap dense böylesini beceremezdin.

— Neye karar verdin?

— Döner dönmez ağzına sıçacağım her şeyin.

— Kıza anlatmak zorundasın. Esin'e yaptığın gibi kaypaklık edemezsin. Genç kızdır, yıkılır.

— Ne yaparsa yapsın. Artık o kadarına karışma. Ben halledeceğim. Bir daha da böyle terbiyesizlikler yapmayacağım, yüzüme gözüme bulaştırıyorum. Nerde o karda yürüyüp de izini belli etmeyen zampara Altan!

Ve bugüne dek, her saniyemi ona ayırdım. Eve döndüğünde, bir yere gittiğimizde hep onunla ilgilendim. Kızını gerçekten seveceğime söz verdim. Aşk pusulaları yazdım, yastığının altına pahalı armağanlar yerleştirdim. Berbere gidip saçımı yaptırdım, makyajlı çıktım karşısına. Kendimi zorlama, sıkma pahasına her hoşlandığından hoşlanır oldum. Ve unuttum oğlumu. Tek derdim babasıydı çünkü. Çıkarım, oğlumu unutturmayı gerektiriyordu. Sürtüşmelerin, didişmelerin ardı arkası kesilmedi pek. Annem, kimi geceler onu karşısına alıp ahret sualleri soruyor, o da sözümona içtenlikle yanıtlıyor sevgili kaynanasını.

— Kıskandılar bizi. Uydurdular bütün bunları. Fol yok yumurta yokken huzurumuzu kaçırdılar.

Ben de onun anasıyla dertleşmek gereğini duydum. Olayı ikinci ağızdan, abartılmış bir biçimde öğrenip üzülme-

lerini istemedim. Telefondaki sesini unutamam bundan böyle:

— Oğlum nasıl? O üzülmesin yeter. Ne yapalım kader. Çok yoruldu, çok para kazandı ondandır. Hep senin için didindi. Dua etmekten başka elimizden ne gelir ki?

Yeni gelinini merak etti ardından. Çözümleyemediğim bir soru daha aydınlandı kafamın içinde. Bana büyük yakınlık göstermiş, içtenlikle sarılmış, ilk gelinini pek çabuk ve kolay harcamıştı kaynanam. Şimdi aynı taktiğin uygulanması kaçınılmazdı. O gün bugündür aramız açıldı. Eski tatlı gelin değilim artık onlar için, her istediklerini yerine getirmek için kendimi paralamıyorum. Bayramdan bayrama ellerini öpüyorum yalnızca görev olarak. Torununa sevgisiz davranan kişi, gelinini haydi haydi horlar. Kaldı ki oğullarını ilâh gibi görüyorlar. «Daha kaç genç kız eskitir» inancı yerleşmiş yüreklerine. Dindarlıkları nedeniyle Peygamber'in on nikâhlı, beş nikâhsız karısını hoş karşıladıklarına göre, öz evlâtlarına üç beş değişik kadını çok görmezler kuşkusuz.

Oğlumu seviyorum. Onu hiç bir nedenle kesinkes unutamayacağımı biliyorum. Sağ kalabilseydi, şimdi babasından ayrı, Ali'siyle yaşayan bir kadındım. Bunu da kesinlikle biliyorum. Bunca çaresiz, umutsuz görmesem kendimi Altan'dan ayrılmış olurdum.

Ne yapalım? İnsanlar yaşarlarken karşılarına sevebilecekleri binlerce başka insan çıkıyor. Benim de çıkabilirdi. Çıktı da. Altan kötü durumda kalmasın diye kestirip atardım yeni bir ilişkim oluşsa. Doğrusu, bunu yapabilmektir sanıyorum. Genç kızlığımda öğrendiğim en kesin gerçek bu. Altan yapamadı. Beni sevmediğinden mi? Değil elbette. Benim yanlışlarım yok muydu bu sonucu hazırlayan? Vardı kuşkusuz.

Yolculuk dönüşü Dormen'e uğradım. Ankaralı oyuncular bir aylığına kiralamışlardı tiyatroyu, turnedeydiler. «Durand Bulvarı» güzel bir oyundu. Erkan birbirinden devingen rollerle çıkıyordu seyircinin karşısına. Odasına çıkıp kutladım bir keresinde. Sonra birden, nasıl olduysa oldu oturuverdim yanına.

— Altan'ı seviyorum. Ama ayrılma durumumuz var. Böyle bir şey duyarsan ara beni istersen. Seni sevebilirim, dedim.

Şaşırdı, sevinemedi. Uzun süredir bir elektrik akımı vardı Erkan'la aramızda. Rastlantılar başka türlü gelişse sevebilirdik birbirimizi kanımca. Onu her gördüğümde yüreğim ağzıma gelir. İlgiyle dinlerim, sevinirim o konuştukça. Selâm yollar arkadaşlarıyla. Sağlığımla ilgilenir, ne bileyim olağanüstü bir arayıp sorma içindedir bana karşı. İşte bütün bunları göz önünde tutarak konuştum o gün Erkan'la. Yalancılık değildi yaptığım. Sonradan çok utandım. Biri olmazsa bir diğerini hazırda tutma eğilimimi eleştirdim. Özür diledim Erkan'dan mektup yazıp. Arkadaşı, bacısıyım bundan böyle. Onu çok, pek çok seviyor, sayıyorum.

Neden anımsadım Erkan'ı bilmem. Kamçı gibi gövdesi, iyi oyunculuğu, esmer teni, yumuşak, dipdiri güleç gözleri ve en önemlisi bilinci. Evet, bilinçli bir iyi oyuncu, yürekli, temiz, açık seçik bir insan, bir devrimci Erkan. Ayberk'in en yakın arkadaşıydı. Aynı tiyatrolarda beraberce çalıştılar. İkisinin de hakkımdaki yargılarını önemsiyorum. Onlar güzel ve olumlu. Bende iş yok.

5 Nisan 1970

Darülacezenin çocuklar ve yeni doğmuş bebekler kesimine dadandım. Öğretmen ve bebek hemşiresi tanıyorlar

beni artık. Oyuncaklar, yiyecek ve giyecekler taşıyorum «anne... anne» diye kucağıma tırmanan bu çirkin çocuklara. Önceleri sevindiler oyuncaklara. Sonra, «bu benim» diye kapıştılar. Her şeyleri ortaklaşa, bu nedenle özel mülkiyet duyguları fazla gelişmiş. Doyumsuzlar. Sözkonusu bir muz parçası ya da kolu kırık bir bebek bile olsa paylaşmaya yanaşmıyorlar, ödün vermiyorlar. Saç saça, baş başa birbirlerine giriyorlar. Bezgin, bıkkın, kinli ve mutsuz çocuklar. Büyüdükçe zekâları kıtlaşıyor. «Débilité sociale» diyor bu ters gelişmelerine sorumlu psikolog hanım. İçlerinden birini almaya zorluyorum kendimi. Çiş kokuları, sümüklü suratları, yara bereleriyle üstüme çullanan bu kimsesiz çocuklardan birinin anası olmak. Beceremiyorum. «Kurtulmuş olurdu bir tanesi hiç değilse...» Öğretmen hanım söylüyor bunu duygusallığımdan yararlanıp. «Ya ötekiler?» diye yanıtlayıp sıyrılıyorum. Bir iki saat kalıp biraz avutuyor, kahvaltı etmelerini seyrediyor ve içim burkulmuş ayrılıyorum aralarından. En büyükleri altı yaşında, en küçükleri dört aylık. Yatak baş uçlarında tabelâlar asılı: METRUK. Kiminin anası babası biliniyor. Onlar da çocuk işte. İyi niyet yeterli değil onca çocuğu yetiştirmek için. Yarı tok, yarı çıplak, belli belirsiz bir ilgi, bayramlarda yılbaşlarında, süslü boyalı yardımsever hanımlar aracılığıyla, bölük pörçük bir sevgi belirtisiyle baş başa yaşıyorlar. Bundan böyle her yıl, müdire hanımın çıkartacağı listeyi tam tamına yerine getirmeye kararlıyım. Altan'ın vergi işlerine bakan muhasebeci sevinçle onayladı kararımı.

— Aman fatura al, masraftan düşeriz. Kazancın bir kısmı bağış diye gösterilebilir, dedi.

Bugünlerde hep parayla pulla ilgili geçmişim yineleniyor. Altan'la evlendiğimizde nafaka, araba taksidi belimizi bükmüştü. Annemin evinde, giderlere katkıda bulunmadan sığıntı gibi yaşıyorduk. İstanbul Reklâm çağrıda bulunmuş-

tu Altan'a. İki yıl, ek iş türünden çalıştık İstanbul Reklâmda. Bir haftalığına ya da daha uzun bir süre için reklâm vermek isteyen firma sahipleriyle konuştu, konu buldu, çizdi, çekimini yaptı çizdiklerinin, sonra da filimleri seslendirdi Altan. Ben de karınca kararınca boyadım resimleri, kartonları kestim özenle. Bir de Süheyl'in arkadaşlığını yaşadık beraberce. Patronun, işçilerden birini, karısıyla birlikte özel yaşantısına sokmasının belli koşulları varmış meğer. Eşit değildi dostluğumuz. Hep o davet ediyor, o gezdiriyor, o anlatıyor, o para ödüyordu. Sevgilileri arkadaşlarımdı. Lisan bilmem hoşuna gitmişti. Kültürlü bir insandı. Sorbonne'daki tez konusu criminel né (doğuştan katil) idi. Yinelerdi bu konuyu. Övgü beklerdi. Giderek ayrıldık Süheyl'den ve İstanbul Reklâmdan. Oysa tüketimimizin, en önemlilerini sağlamaktaydı bu kazanç. Nedenini düşündüm bugün. Buldum sayılır.

Ezildik karı-koca. Her gece dışarda yemek yemek, ardından pavyona gitmek, hafta sonlarında motor gezisine çıkmak tek başımıza üstesinden gelemeyeceğimiz bir yaşam biçimiydi. Ekonomik yönetim patronun elinde olunca, bizler onu hoş tutmak, ona uymak zorunda minder komikleri durumunda kalmıştık. Gene de gitmediğimiz, görmediğimiz yer kalmadı. Güzel günler geçirdik. Bedelini de ödedik sanırım. Yanındaki sevgililere dert anlatmak, sorularına uygun yanıtlar bulmak benim görevimdi. «Benimle evlenir mi dersin?»... «Seni hepsinden çok seviyor»... «Sonumuz ne olacak?»... «Güzel günler geçiriyorsun. Gerisine boş ver»... Çoğu zaman da ayrıldığı eski sevgilisini avutmak, umutsuzluğunu elimden geldiğince azaltmaktı görevim.

Artık İstanbul Reklâm olmasa da, kimsesiz çocuklara yardım elini uzatabilecek evli bir kadınım. Sayısız yan işleri var Altan'ın. Salt maaşla geçinmiyoruz.

7 Mayıs 1970

İki gün sonra gene yolculuk var Avrupa'ya. Yarın gene kayınvaldelere gideceğiz, ben gene sıkılacağım. Sonra kız gene ikmale kalacak. Yazın hepten tepemde kalmasın diye kampa yollamanın çarelerini arayacağım. Mutlu muyum? İki oğlum öldü. Kocamı seviyorum. Ancak bundan böyle yaşamamın pek bir nedeni kalmadı. 27 yaşındayım, eski ataklığımı yitirdim. Ödün vermeye alıştım gün geçtikçe. Yapmamalıydım, evli bir adamın ikinci karısı olmamalıydım diye düşünüyorum.

Altan, Devlet Operasında, «Midas'ın Kulakları» adlı eserde, berberbaşı rolünü oynuyor. Oyun başına 1.000 Türk lirası alıyor. Yabancı solistlere ödenen para tutarıymış bu. Notalı teksti eve getirdiğinde şaşırdım. Şıkırtılı opera binasına, ilk provayı izlemeye gittiğimde şaşırdım. Orkestra şefiyle yapılan son provada iyice arttı şaşkınlığım. Binlerce insan, sayısız kostüm, labirent gibi koridorlar, asansörler, balerinler, yürüyen dekorlar, milyonlarca pabuç ve gece elbisesi yığılı terzihane. Sahne yönetmeni dışında, televizyonla oyunu idare eden sorumlu, Altan'a sırası geldiğini nazik bir sesle hatırlatan genç çocuk, Altan'ın duşlu divanlı özel odası, havluları, başına rol gereği dökülen ılıştırılmış su, saçlarını bir başka gencin kurulaması, bornozu, giydiricisi... Hepsi, hepsi ilk kez gördüğüm, garipsediğim olasılıklardı. Koskoca Devlet Opera ve Balesi, böyle olmalı elbette. Ama alışmış Altan kendi kendine giyinip soyunmaya; yadırgıyor, utanıyor. Midas'ı oynayan arkadaş, geçenlerde çok güldürdü bizi:

— Kuş sütüyle besleniriz üstat. Masajımız yapılır, ses pastillerimiz verilir, makyaj silme pamuğumuz oyun sonunda hazır edilir. Ancak bütün bu bakım, bu sıcak ilgi sokağa

çıktığımızda, kendi kişiliğimize büründüğümüzde son bulur. «Kızılay, Kızılay...» diye donarak, kakırdayarak dolmuş bekleriz binanın önünde. Karı koca çalışıyoruz. Balerindir karım. Gene de geçinemiyoruz. Ancak dışarıya, turneye çıkacağız ki azıcık nefes alalım. İyi gündelik verirler Avrupa turnelerinde.

Devlet sanatçıları böylesine bir ikilem, bir çelişki içindeler. Özel yaşantılarında sıradan, orta halli ya da gariban sayılabilecek insanlar çoğu. Oysa sanatçı kılığına büründüklerinde, sahne gerisinde ya da üstünde, Agamemnon'u, Midas'ı, Kreon'u canlandırdıklarında kral gibi özen görüyorlar, üstlerine düşülüyor.

Ben sevdim Midas'ı. On iki oyunun hiç birini kaçırmadım. Isındım o kalabalık balerinler, koristler, figüranlar, sürüsüne. İlk gala gecesi, içi görünen dore elbisemle kısım kısım dolaştım top avizeli, kadife halılı salonda, fuayede. Devlet Tiyatrosu yönetmeninin karısı geldi yanıma bir ara:

— Aman ne kötü prodüksiyon, dedi. Altan'a şükretsinler. O da olmasa çekilir gibi değil. İyi akıl etmişler, Altan'ın sayesinde kurtarıyorlar paçalarını.

Bunca yeni ilişki filizlenebilsin diye evde yemek vermeyi tasarladık. Ortalama aylık maaşlarını, günde almıştı Altan. Bir bakıma geri verecektik bir kısmını. Ancak operanın kimi yönetmenleri engellediler bu isteğimizi. Tiyatrodan bilinemkim gelmezmiş. Şu gelirse öteki, bu gelirse beriki alınırmış. Onların uygun görüp hazırlayacakları listeyi «kâle alarak» verebilirmişiz daveti. Caydık biz de. Bütün pislikleri bir yana, bizim tiyatroda en azından böylesine belirgin ikilik yoktur.

Altan az sonra dönecek Midas'ın Kulak'larından. Canım sıkılıyor.

8 Haziran 1970

Nazar değdi çocuklarımıza ve giderek Altan'la bana. Bizim ikilimizde de kaçınılmaz sonuç baş gösterdi: SIKINTI. Yedi yıl sona sıkılmaya başladım. Başında da vardı anlaşamadığımız yönler de farkında mı değildik, yoksa sonradan mı oluştu anlaşmazlık bilmiyorum? En önemli bağımız tiyatro da aramızdan çıkıverince, birlikte yapacak şeyleri, gidecek yerleri, istekleri olmayan yapyalnız bir karı-koca oluverdik. Moruklar bir kez daha haklı çıktılar. Yapmayacaktım. Küçük Altan bunalmayacak, annesi de o kötü günleri yaşamayacaktı. Ben de iki ölü doğum sarsıntısı geçirmeyecektim. Altan'ın kaybı olmadığı gibi kazancı da yok anlaşılan.

Dileğim bu tatsız dönemi atlatmak. İlle de eskisi geri gelmese bile, bambaşka, yepyeni bir mutluluğa kavuşmak. Altan'ı çok sevdim. Gene de seviyorum. Hep seviyorum. Sıkıntı, sevgisizlikten değil bende. Ancak onda sevginin kaldığına, daha doğrusu başından beri benim ölçülerimle var olduğuna inanamıyorum. Tiyatrodan ayrıldığımız için turnemiz yok.

Önümde koskoca, bomboş, sıkıntılı bir 1970 yazı var.

27 Ağustos 1970

Birikim dolu her yanım. Ölümüme pek az kalmış gibi bir his var içimde. Mutsuzum. Eskisi gibi yerinmiyorum Altan'sız kaldığımda. Sürekli yanımda olması tek isteğimdi. Artık değil. Rollerim dışında avuntum, sevinç nedenim yok. Bir kedim, bir iki pırtı eşyam ve takım var bunca yıllık evlilik sonucu. Gene de kötü bir yaşantı değildi tümüyle. En azından değişikti. Tekdüzenli geçmesinden korkardım genç kızken. Korktuğum başıma gelmedi. Daha kötüsü geldi ama

bu değil. 28 yaşıma bastım. İlerisi için tek bir umudum, sevincim, tutturukluğum kalmamış. Bireyci olmak kararındayım. Kaskatı ve bencil, büyük çoğunluk gibi. Kimse bana çarpmasın yeter. Hiç kimsel Ne kaynanam, ne annem, ne üvey kızım, ne kocam, ne de tiyatro arkadaşlarım. Hepsinin canı cehenneme. Benimki del

1 Kasım 1970

İkinci kez gittim Altan'ın ilk karısının evine. «Kocanla aramızda bir şey yok» yalanına inandırmak içindi ilk gidişim, yedi yıl önce. Bugün özür dilemeye, başımdan geçenleri anlatmaya gittim; günah çıkartıp hakkını helâl etmesini istemeye gittim açıkçası. Evi Suadiye'de. Kapıyı kendisi açtı. Annesi ve kocası evde yoklardı. İçeri aldı beni. Eli titriyerek sigara uzattı. Soran bakışlarla süzdü. Ağladım önce. Sonra Emel olayından söz ettim. Araya girişleri benden yanaydı.

— Hem de hamileyken ha? Vay ahlâksız.

— Kız on altı yaşındaydı demek? Vay vicdansız.

Aradan çekilmeye, niyeti varsa eski hayatını yeniden kurmasına yardım etmeye hazır olduğumu söyledim. Durakladı.

— İmkânı yok. Olmaz, dedi.

Altan sevilecek insan değildi. İki karısı, anlaştık bu konuda bir saat sonunda. Bir o kötüledi bir ben.

— Aranız düzeldi mi bari? diye sordu. Eğer kızla evlenirse, daha doğrusu seni boşadıktan sonra kiminle evlenirse evlensin kızımı yollamam. Elin çocuğuna, üstelik para ve şöhret için evlenenine çocuk emanet edilmez. Sürekli bende kalırsa kız, kocamla aramız açılır ama ne yapalım?

Öpüştük. Dargınlık, kırgınlık yüzeysel açıdan yok olup

gitti aramızda. Bağışladı beni sanıyorum. Aynı olayı benim de yaşamam rahatlattı onu. Kapıya götürürken:

— Aslında sen bana iyilik ettin, beni kurtardın, dedi. Her geçen yıl, beni daha bezgin, daha mutsuz kılacaktı. Nasılsa ayrılacaktık. Sana bir bakıma teşekkür borçluyum. Kaçınılmaz sonucu hızlandırdın.

İçtenlikle söylemedi bunları belki de. Ortak yanları olan iki kadındık. Birimiz esmer, birimiz kumral. Birimiz daha irice, daha dolgun, birimiz daha ufak tefek. Altan'a anlattığımda, uygunsuz buldu davranışımı. «Kendi başına hareket etmekten, bildiğini okumaktan vazgeçmedin» dedi. Sevindi ardından.

— Neyse. Bundan böyle kız konusunda aracısız konuşup görüşürsünüz. Her işte bir hayır vardır. Gene de bana danışmanı beklerdim, diye kestirip attı.

30 Mayıs 1971

İki kutubuz Altan'la. Yanlış bir evlilik yaptığımız kesinleşti. Yepyeni bir insan, sorumlu, ağırbaşlı bir erkek istiyomek istemiyorum. Ancak eskisi gibi sevmediğimi de biliyorum. O da bıktı benden. Bakışları, sözleri donuklaştı, sertleşti. Yepyeni bir insan, sorumlu, ağır başlı bir erkek istiyorum. Yeniden sevmek, sevilmek. Ardından utanıyorum düşüncelerimden.

Bugün Ali'mizin yerini bulamadık Feriköy mezarlığında. Belki de bu nedene dayanıyor sevgisizliğim. İki yıldır, «Yaptırıyorum, yaptırdım» derken, üstelememe dayanamayıp açıkladı mezarı yaptırmadığını. Yerini bile bulamadık bugün. Kendini bunca seven, üzmeye kıyamayan bir ikinci kişi yoktur yeryüzünde. 27 numaralı ada'daymış oğlumuz. Öyle dedi mezarlık müdürü kayıtlara bakıp. Engebelerin, otların içinde,

elimdeki numaraya bakarak düşe kalka dolaştım. Ufacık bir toprak kümesi, bir tümsek gördüğümde, «tamam odur» deyip koşturdum. Söz verdi bekçi; «Bulurum abla, meraklanma. Sen de beni görürsün artık. 10 yıl sonra adamın birinin karısını buldum da takım elbise armağan etti sevincinden» dedi.

Gençler vurdulu kırdılı olayların içinde yaşamaya başladılar. Bizler de yaşıyoruz aynı süreç içinde. Altan sağcıları da, solcuları da eşit biçimde suçluyor. Bu konuda da kolayına kaçıyor işin, üstünde fazla düşünmeden. Ütopik ya da polemikçi olsalar bile, «ya hep, ya hiç» çilerden yanayım. Beni düzeltmeye, yanılgılarımdan arındırmaya çabaladı dokuz yıldır. Bense dokuz yıllık beraberliğimizin son tahlilinde, sapına dek kendimden yanayım. Doğruya, iyiye, güzele açık olan, en azından duygulu olan benim. Kendi hakkımdaki yargılarım her ne kadar yeterli ve de geçerli değilse de, işte hepsi bu. Gerisi boş.

Çevre Tiyatrosu yepyeni bir olguydu. Olaylar bir yandan, Erol'un aramızdan ayrılması öte yandan bendeki değişimi, yeni alternatifi geliştirdiler.

— Dormen'le aynı çizgide bir tiyatro kurduktan sonra Dormen'den ayrılmak niye?

Üsteledi Erol. Soruları yanıtladı. Ancak yeterli değildi gerekçeler.

— Maaşları aksatmadan ödeyen, kulisi huzurlu, dedikodusuz, seyirciyi selâmlarken kıvanan bir tiyatro topluluğumuz olacak. Yetmez mi?

— Sanat döktürmekle, iyi dekor, iyi kostüm, iyi kadroyla yetineceğiz öyle mi?

— Seyircinin karşısında utanmayacağız.

— Ne ileteceğiz peki, ne diyeceğiz oyunlarımızla? Karı-

koca-aşık üçgenini mi işleyeceğiz toplumumuz bunca kıpırtı içindeyken?

— Gülme de bir ihtiyaçtır. Mesaj iletmek bize kalmamış. Sanat döktürecek de değiliz. Kendi işimiz, çocuğumuz olacak bu tiyatro.

Erol, tartışmalar sürüp giderken kestirip attı:

— Kendi adıma kuracağım tiyatronun halka dönük, emekten yana olmasını isterim. İlerde hesabını verebilmek isterim seçtiğim, seçeceğim tüm oyunların. Sadece patron olmak yeterli değil benim için. Özel girişimlere dayanılmaz bir yatkınlığım da yok. Amacım, yalnız kendi işimle geçimimi sağlamak da değil. Tiyatroya gelene dek ekmek paramı çıkartacağım binlerce iş var. Onları denerim. Kafamdaki tiyatro, bunca yıldır gerçekleştiremediğim tiyatro adına bırakırım tüm uğraşlarımı. Dormen'de kalacak da değilim. Beni bağışlayın.

Altan'la Metin baş başa kaldılar böylelikle.

Gençler, üniversite öğrencileri, banka soygunları, adam ve çocuk kaçırma eylemlerini sürdürmekteler bir yandan.

Gazeteleri okuyorum her sabah. Provalardan fırsat bulup da okuyamadığım gazeteleri. Birbirinden yakışıklı, güçlü kuvvetli, okumuş, bilinçli onca genç insanın derdini, olayların nedenini öğrenmek istiyorum ansızın.

Nasıl gelişti bende bu eğilim, kesin olarak bilmiyorum. Oğlum, kocam, abim, kızkardeşim, kızım, ablam olabilecek bu gençlerin eylemlerini ve giderek savunmalarını izlemeye, okumaya başladım 71 haziran'ında. Okudukça yabancısı bulunduğum yepyeni gerçekler öğrendim. Bir başka kıpırtı belirlendi içimde. Bir başka sevgi, bireyci olmayan bir sevgi, bir sevinç oluştu. Kendimi tanıyamıyordum.

72 yılının başında mıydı, yoksa ortasında mı, ölmeye başladıklarında; tek gözü açık ölü resimleri, kurşunlarla de-

lik deşik edilmiş, üst üste yığılmış insan gövdeleri, gazetelerin baş sayfalarını kaplamıştı artık. Unutamadığım iki ölü oğluma eklendi acıları. Uçar gibi yürüyor, uyur gibi düşünüyordum. Cahit Irgat kan kusuyordu o günlerde, ölüm döşeğindeydi. Hüseyin Cevahir'in ölüsüne uzun uzun bakıp o ünlü kısık sesiyle, «Açık kalan gözü gülüyordu» demiş. Şiirlerini okudum bunca yıldır aynı kulisi paylaştığım Cahit abinin. İçim burkuldu, utandım. Ona yakınlık gösterememiş, son dakikalarında yanında bulunamamıştım; ya berberde olduğumdan ya da borç ödediğimden.

Deniz, Mahir, Hüseyin. Derken Ulaş Bardakçı. Neden en çok bu isimler etkilemişti beni? Sanırım basın hangisine öncelik tanıdı, hangisinden daha çok, daha sık söz ettiyse onlarla ilgilendim. Söylentiler, fısıltı gazetesi de görevini sürdürdü. «Ulaş teslim olmuş. Gene de vurmuşlar onu... Aralarında sayısız kışkırtıcı ajan varmış...» Garip bir hüzün kapladı her yanımı, anaç tavuk gibi hissettim kendimi ve okumaya başladım. Bunca yıldır ilk kez teorik, bilimsel, öğretici yayınları dinmek bilmez bir aşkla, sırasız, zamansız okudum. Felsefenin temel ilkeleri ve diyalektik. Bu kesin doğa ve toplum bilimi, tüm yaşantıma ışık tuttu. Elimde pırıl pırıl bir anahtar vardı bundan böyle. Geçmişimi, yaşadığım süreci, geleceğimi aydınlatan, diğer insanların ilişkilerine, etki tepkilerine, sorunlarına ışık tutan bir anahtar, bir çözüm yolu. Sınıf pusulası gündelik, devingen sorunlarımı kökünden çözümlüyor, başıma gelenlerin, çevremdekilerin başlarına gelenlerin nedenini, niçinini, nasılını açıklıyordu. Gazete sütunlarındaki sanatsal eleştirileri garipsemiyordum artık. Dillerini anlamaya başlamıştım. Birikim, patlama, sıçramalı aşama, eşyanın tabiatı, finans kapital, tekel, feodal kalıntı ve benzeri kelimelerin sanatla ne denli iç içe olduklarını, ilerici eleştirmenlerin, kimi yapıtları yererken bunlar-

dan söz etmelerinin ne denli kaçınılmaz olduğunu anlamıştım. Her şey birbirine bağlıydı, sanatı bu bütünden soyutlamak olanak dışıydı.

Kendim rahatladıkça, kendi dışımdaki etkenler sardı beni. İdealizm, maddecilik ve giderek materyalist dünya görüşü, tarih anlayışı. Çocukluğumdan bu yana, idealist olmakla övünmüştüm ne olduğunu bilmeden. Tüm savaşların sosyal sınıf kavgaları olduklarını kavradım. Müthiş bir sevinç, yaşama sevinci, sonsuz bir güven kapladı her yanımı. Radyo reklâm programlarını, televizyonu izlemez oldum. Kimi tiyatrocu arkadaşların, tüm çabalarına karşın anlamak istemediğim, gülüp geçtiğim «hakim sınıf» sözcükleri derime işlediler sanki. Hakim sınıf vardı. Her yerde, her an hissettiriyordu kendini, acımasız ve aç gözlü. Doğru düzgün romanlar, birbirleriyle yarışırcasına kanıtlıyorlardı onun varlığını. «Demir Ökçe»... «Fırtına»... «Çimento»... «Yoldaş».... Yeni arkadaşlarımdan biri «Tütün'ü» önerdiğinde, «Seni kıskanıyorum, öylesine sağlam bir destandır ki Tütün, senin gibi okumamış olmak isterdim» dedi. Simone de Beauvoir'ın sakat kişileri, Kafka'nın bunalmış, yılgın insancıkları yoktu bu romanlarda. Burjuva toplumunu yermekle yetinilmiyor, ayrıca çözüm öneriliyordu. Ancak okuduklarımın tümünü özümleyebilmek için birinci ve ikinci dünya savaşlarını, Fransız ihtilâlini, Rus devrimini, Franko, Mussolini, Hitler devirlerinin faşizmini, kendi kurtuluş savaşımızı bilmem gerekiyordu. Lisede okutulduğu kadarını değil üstelik, ekonomik nedenlerini.

Bol resimli, fotoromanlı gazeteler, banka ikramiyeleri, televizyon reklâm programları, spor totolar, gazoz kapaklarından çıkan arabalar hepsi, hepsi üstüme abandılar, çullandılar günlerden bir gün.

«Yüzsüz Zühtü»yü aynı süreç içinde seçtik ilk oyun olarak. Erol haklı çıkmıştı. Değişim kendiliğinden olmuş, zorla-

mıştı bizleri. Oynamayı tasarladığımız sulu komedileri sahnelemek elimizde değildi artık. Üst yapıya saldıran bir oyun olarak nitelemişti «Yüzsüz Zühtü»yü yeni yeni sevmeye başladığım bir arkadaş. Üretim ilişkilerinden, üretim araçlarından, üretimin sosyal, kollektif yapısıyla, üretim araçlarının özel mülkiyetinden söz ediyorlardı yeni arkadaşlarım. Devrim; üretimi engelleyen, yavaşlatan sürtüşmeden doğacaktı; üretim araçları özel mülkiyetiyle üretimin sosyal niteliğinin sürtüşmesinden. Fabrikalarda işçiler toplu halde çalışıyorlardı, devrim onların öncülüğünde gerçekleşecekti.

Soyut bilgilerdi hepsi benim için, karman çorman. Dava aynı davayken bunca bölünmenin, ak aydınlık, al aydınlık ve daha nice adlar altında farklılaşmaların nedenini çözemedim uzun süre. Derken, «İlkel komünal toplum, köleci toplum, feodal ve kapitalist toplum», «Ailenin, özel mülkiyetin, devletin kökeni»ni okuyarak anladım ne dendiğini. Toplumlar, tarih boyunca sürekli değişime uğramışlar, uğruyorlar. Her yeni süreç bir eskisiyle kıyaslanınca ilerici, devrimci, en azından evrimci oluyor. Hemen ardından da tutucu, gerici bir niteliğe bürünüyor sınıfsız toplum kurulana dek. O anlık şartlar ne olursa olsun, toplumların değişimi geriye doğru değil, ileriye doğru belirleniyor. Gel geç duraklamalar, tıkanmalar, geriye dönüşler, baskılar daha etkili bir yeni patlamayla sonuçlanıyorlar.

Can kurtaran simidi gibi yapıştım üretim ilişkilerine. Ağzımdan düşmez oldu artı-değer ve sömürü. Nikitin'in «Ekonomi Politik» ini okumuştum, ancak gene de açık seçik kavrayamıyordum artı-değeri. Mademki fazla mesaiyle, çalıştığı ek saatlerin karşılığı ödeniyordu işçinin, sömürü yoktu. Konu aydınlandıkça bölünüyor, derinleşiyordu. Ancak teorik kitapları, bütün ustaların yasaklanmış kitaplarını yutarcasına okumak ve ardından, örneğin Nazım Hikmet'in şiirlerinden

birine göz atmak inanılmaz bir avuntuydu. Sosyalizmi kademe kademe öğrenirken, aynı dünya görüşünü paylaşan şairlerin, romancıların yapıtları bir başka türlü sarıyordu beni.

Sürekli ağlamak istiyordum. Sinan Cemgil'in çıplak ölü resmi basıldı bir sabah en azından beş ayrı gazeteye. Ölüsünün yanıbaşında, konuşurken çekilmiş bir başka resim daha konmuş. Yeryüzünde böylesine güçlü, bunca güzel, köy köy, dernek dernek dolaşmış, Varto'dan Zap Suyu'na değin tüm yıkımlarla ilgilenmiş bir insan yaşamıştı ve ben onu tanıyamamıştım bile. Geceleri oyundan sonra, mutfakta Altan'la paylaşmak istiyordum bu hiç bir yere sığdıramadığım, yakamı bırakmıyan acımı. Kızgındı Altan, bir o kadar da kırgın:

— Ben ölsem bu kadar üzülmezdin. Yeter artık. Nazım Hikmet bile bir yıl süre koymuş, yirminci yüzyılda ölüm acılarının unutulmasına.

— Unutamıyorum. Çocuklarım yaşamış ve aynı nedenle öldürülmüşler gibime geliyor. Dayanamıyorum. Hepsinin anası, karısı, bacısıyım sanki.

— Senin yüzünden, seninle uğraşmaktan yeterince üzülemedim hiç birine. Gazetede de başka konu yok zaten. Yeter artık. Ben de bittim. Seni bu halde görmek eritiyor beni. Hakkın yok böyle davranmaya. Kendinde değilsin. Bunca üzüldüğün kişiler, aralarına girmek istesen sana tükrük bile atmazlar bilesin. Deneylerden geçmiş gazeteci arkadaşlara, çevremizdeki dost devrimcilere danış istersen; ne denli katı ve sevgisiz olduklarını anlatsınlar sana. Bunca üzüldüğünü bilseler alay ederlerdi.

— İyi değilim, bana yardımcı ol!

— Bu kadar çok okursan daha da beter olursun. Bırak artık, ara ver. Nefes al.

— Okumak istediğim sayısız kitap var. Nasıl ara vere-

bilirim ki? Öylesine geç kalmışım kil Dünyadan haberim yok.

— Anlaşılan dinlemiyorsun beni. Öyleyse ya ben, ya onlar? Yetti artık. İki kişilik bir dünyamız vardı. Üredik birden. Sevgimi paylaşır oldun. Yalnız beni düşünmüyorsun, benim için yaşamıyorsun. Oysa beni şımartmış, başka türlü alıştırmış, şartlamıştın. Değişen, dolayısıyla suçlu olan sensin. Eskisi gibi ol ne olur? Bitsin artık.

O ara Nisa çağrıda bulundu, «Şahane Dul» u Kadıköy'de bir haftalığına oynamam için. Kadın oyuncularından biri hastalanmış. Hiç düşünmeden kabul ettim. Bir hafta her gece, inanılmaz sıkıntılarla vapurdan sinemaya, sinemadan vapura mekik dokudum. «Şahane Dul» aynı şahane duldu. Erol'un, Dormen'de oynanmasına karşı çıktığı oyundu ve ilk kez bunca yararsız, zararlı birikim sağlayan bir oyunda boy göstermekten utandım. Tiyatronun ne türlü bir eğitim aracı rolüne bürünebileceği, ne denli etkili olduğu, apaçık serilmişti bunca yıldır görmek istemeyen gözlerimin önüne.

«Bit Yeniği» oynanırken, «Paramparça» daki boşrolü kaçırmamak kaygısıyla, günde üç oyun, 15'de, 18'de ve 21. 15'de ek ödentisiz oynamayı kendi isteğimle kabul ettiğimi bildiren bir dilekçeyi imzalayıp vermiştim müdüriyete. Sendika bu konuda kesin konuşmuştu. «Bir oyuncuya, hiç bir gerekçeyle günde üç oyun oynatılamaz. Haftada dokuz oyunun dışındaki her oyuna, gündelik oranında ek ödeme yapılır.» Direndim ve oynadım «Paramparça» daki on dört yaşındaki kızı. İşçi değil sanatçıydım. İş gücümü rol uğruna, hiç karşılıksız da vermeye hazırdım. Uyarmıştı sendika görevlileri beni: «Sen böyle yaparsan, diğer arkadaşlara derdimizi nasıl anlatırız?» demişlerdi.

«Şahane Dul»un son gecesi vapurda, elinde ölü gençlerin resimleriyle donanmış gazeteleriyle, Dormen'de uzun yıl-

lar birlikte çalıştığım bir arkadaşa rastladım. Güvertede oturuyordu.

— Nasılsın?

— İyi değilim.

— Hiç birimiz değiliz. Ama duygusal yapılı, kafasız, pis burjuva karıları gibi acımayı beslemek gereksiz. Daha da kötü durumları yaşıyacağız. Kaldı ki bu gençlerin doğru davranıp davranmadıkları kuşku götürür. Başka ülkelerde de faşizm, en acımasız, en katı uygulamalarını sürdürüyor. Ağlamak, zırlamak, dırlamak doğru değil.

— Elimden hiç bir şey gelmiyor.

— Daha ne olsun, değişmişsin. Senin gibi daha nice kişiler değişti. Bir şeyler anlamışsın. Okuyorsun. Şimdilik yeter.

— Peki sonra?

— Orasını somut olaylar belirler. Şimdiden bir şey söylenmez. Kadercilik, falcılıkla alış verişimiz yok. İşçi örgütlerinde, sendikalarda ve giderek kurulacak partide çalışabilirsin belki. Neyse. Boş ver.

— Sinan'ı tanır mıydın?

— Hayır. F.K.F'de çalıştığını biliyorum yalnızca. Onu yok edenler bile övgüyle söz ettiklerine, ölümüne yanıp yıkıldıklarına göre değerli bir insandı kuşkusuz.

— Hepsine yardım etmek isterdim.

— Evlere girip saklanıyorlarmış. Yataklık suçundan, saklayanlar da işkence görüp yargılanıyorlar. Sıkıysa sakla. Zaten sizin eve gelmeleri için hepten dengesiz olmaları gerekir.

— Bir şeyler yapmak isterdim. Belki de korkardım bilemiyorum.

— Tam sınıfının kadınısın. En yakışıklısı gelse saklar, dahası yatardın bile onunla eminim. Bütün burjuva karıları ay-

nı eğilimde bana sorarsan. Hepsi üzülüyorlar bunca gencin, yakışıklı gencin öldürülmesine.

— Beni onlarla bir tutamazsın.

— Kendini eğitir, geliştirirsen evet. Ama şu sıra hiç bir farkın yok o züttürüklerden.

— Ciddî olarak ilgileniyorum sosyalizmle. Yapmayacağım yok her birinin acısı dinsin, sıkıntısı azalsın, diye.

— Sosyalizm bunca kişisel bir sorun değildir. İnançları uğruna güç durumda kalan, hesap veren, ölen ne ilk ne de son devrimciler bunlar. Üstelik ne türde devrimci oldukları, davaya katkıda mı bulundukları yoksa ihanet mi ettikleri tartışılacak. Madem bunca taşıyorsun yardım duygusuyla, eylemcileri bırak da, Sinan'ın karısı ve küçük oğlu Göztepe'delermiş. Onlarla ilgilen. Girişeceğin diğer atılımlar, hem senin başını derde sokar, hem de yardım elini uzattıklarının. Bu işlere bulaşıldı mı sorumlu davranmak gerekir.

— Resmini gördüğümden beri hep bunu kuruyordum. Ancak anasına gidecektim. Evli, çocuklu olduğunu bilmiyordum.

Bu gençlerin anaları, karıları, çocukları vardı. O gece bir iyice dank etti kafama bu katı gerçek.

Maltepe Askerî Cezaevindeki tutuklulardan bazıları arkadaşlarımızdı. Her hafta gitmeye, gerekenleri taşımaya başladık. Emel içlerindeydi. Altan ilk kez ona gitti. Yaşar Kemal çok iyi biliyordu nelerin götürülmesi gerektiğini. Yeşil biber, beyaz peynir, karpuz, limon, sigara taşıdık sandık sandık. Görevliler çok candan davranıyorlardı her ikisine de. Onlar da sürekli güldürüyorlardı askerleri.

Derken bizim apartımandan İsrail başkonsolosunu kaçırdı Mahir Çayan ve arkadaşları. Günlerce polis, asker eksilmedi kapının önünden. Giriş çıkışlar denetim altına alındı. Camları parmaklıklı, mavi otobüsler getirdiler çocukları,

konsolosu kaçırırken bağladıklarıyla yüzleştirmek için. Olay dört kat altımızda, benim temizlik yaptığım bir sabah gerçekleşmişti. Yankıları, yorumları bitmek bilmedi.

— Çocuğumla doktora gelmiştim. Tam asansöre binecekken üstüme çullandılar. Bir tanesi çok yumuşak davrandı oğluma. Alıp bağrına bastı. Diğerleri çok canavardı.

— Çok güzel İngilizce konuşuyorlardı. Önce iyi davrandılar konsolosa. Sonra hırpaladılar.

— Çok şirin çocuklardı. Ben hiç korkmadım.

— Hayatımın on yılı gitti sanki. Ruh hastasıydı dördü de.

— Refet paşanın resmini duvarda görünce bana: «Sizin beyiniz de bizdendi, devrimciydi. Onun yolundayız hanımefendi» dediler. Okuldan dönen kızıma çok iyi davrandılar. Tuvalet masamın üstünde duran on bin lirayı ellemediler.

— Hepimizi bağladıktan sonra sertleştiler birden. Ağzımızı da flasterlerle sıkıca kapattılar.

— Ahçıbaşı çok sevindi konsolosun durumuna. Çok nalet, sevimsiz bir adammış.

— Hayretten ağzı açık kaldı uşağının. Başka ülkelerde de başına sürüyle iş gelmiş, hepisinden sıyrılmasını bilmiş konsolos. Vurdu mu uyuturmuş. Bunlarla da az cebelleşmedi.

Karman çorman sezinlemeye başladığım gerçeklerden ötürü her yere yetişme, her şeye burnunu sokma eğilimi baş göstermişti bende. Cezaevi, derken Selimiye'deki duruşmalar, derken Tülin'in kocasının tutuklanması ve zorunlu olarak özellikle benden yakınlık beklemesi. Sosyalizmin alfabesini bilmezken kaplan kesildi tek oğlan anası Tülin, kocası solculuktan içeri alınınca.

Duruşmaları izlemek için erkenden kuyruğa girmek, hü-

viyet göstermek ve yer kalırsa içeri süzülmek gerekiyordu. Davayı savunacak, yapılanları eleştirecek ya da yanında yer alacak bilgim yoktu. Ancak olayların bunca şiddetle bastırılması ağırıma gidiyordu. Mahir uzun bir savunma yaptı. Ağzım açık dinledim. «Millî demokratik devrimden önce, millî demokratik devrim aşaması atlanarak proletarya diktatoryası kurulamaz. Dolayısıyla yöneltilen suçu işlemedik. Sadece Anadolu ihtilâlini sürdürdük. Atatürk'ün yolundayız. Nasıl ki başta Atatürk de vatan haini damgasını yediyse, bizler de şimdi yiyoruz. Tarih yargısını lehimizde verecektir» dedi. Daha doğrusu ben özet olarak bunları kapabildim. Ve neden sonra anladım ayrılmanın, bölünmenin asıl nedeni olan feodal kalıntı teziyle kapitalist üretim aşaması tezlerinin neler olduklarını. Devrimi gerçekleştirebilmek için toplumumuzun adını koymak, hastalığı tanımak gerekiyordu. Gençlerin tümü aynı kanıda değillerdi bu konularda. Kesin, bilinçli, sağlam devrimciler millî demokratik devrim tezini desteklemiyorlar, Mihri Belli'nin öğrenciliğini benimsemiyorlardı.

Mahir'in ikinci duruşmasıydı yanılmıyorsam. Görevli erlerden biri, savcının benimle görüşmek istediğini söyledi. Peşine takılıp uzun, dönemeçli koridorları arşınladım. Neden sık sık Maltepe cezaevine gittiğim, duruşmaya neden geldiğim soruldu. «Halka açık olduklarını radyodan öğrendiğim için» gibisinden yanıtladım sorulanları. Sonradan anladım ki Emel yüzünden sorguya çekilmekteyim. Son gittiğim görüş gününde, «Mahir abi güç durumda, zincire vurulmuş. Altan abiye söyle, basına duyurulsun» demişti Emel. Rapor savcılığa kadar ulaştırılınca, örgütle ilişiğim olup olmadığı soruşturulmuştu. Son soru açık seçik ve belirgindi:

— Mao'cu musunuz?

— Hayır sanatçıyım.

Sinan'ın karısı arkadaşımdı artık. Yabancıladı beni ilk

gittiğimde. Polis sandı daha sonra çevresindekilerin etkisiyle. Bense umduğum mutsuz, kendinden geçmiş, ele güne gerak duyan dul kadını bulamadım onda. Kocasının öldürüleceğini başından bilen, olayların tümünü gözden geçirebilen, bilinçli, sağlam, dobra dobra, bir o kadar da duygulu ve de çok güzel bir oğlan anasıydı kaynanasının yanıbaşında duran genç kadın. Buluşma önerilerimi tersledi uzun süre. Hiç bir yardıma gerek olmadığını, dayanışmanın nerden geldiğini bilmesi ve onaylaması gerektiğini, o kadar büyütülecek dramatik bir konumda bulunmadığını, içimde modaya uyarcasına yeşeren bu özentinin, sağlam tabana oturtulmadıkça avuntudan öteye geçemiyeceğini, kimi kez saygıyla, kimi kez kalbimi kırarak anlattı bana. Çılgınlık, kendinden geçme, dengesizlik bir insanı yıpratan niteliklerdi. Ben de, gerçekten çok yatkındım tümünü kendimde toplamaya. «Bu durumda kalan ne ilk ne de son kadınım» diyordu. Ağlayan bendim, beni avutmaya çalışan da o. Ne denli yandığını, kocasını nasıl sevdiğini çok sonraları anlayabildim. Başka biçimde, eşit ilişki tabanına oturtulmuş büyük bir sevgi, bir yoldaşlık, bir kavgada beraber olmanın gürül gürül sevdasıydı onlarınki.

İki oğlunun ölümünü unutamamış bir kadının, «bütün çocuklar çocuklarımız» tezini benimsemesi, aynı süreç içinde gerçekleşti ben hiç üstelemeden. Önemli değildi artık Kerim'le Ali,ya da doğuracağım diğer öz çocuklarım. Milyonlarca çocuk vardı, genç vardı, her ikisinden de daha ön plânda ezik, mutsuz, yitik, bilinçli.

Ulaş Bardakçı vurulduğunda «Kapital» i okuyordum. Sürükleyici bir romandı sanki Kapital. Oysa söylentilere göre, ekonomi politikle yıllar yılı uğraşanlar, hukukçular bile anlayamazlarmış Marx'ın bu yapıtını. Bir destandı oysa Kapital. Dağıtım süreci, yani ikinci cildi çevrilmemiş dilimize,

Fransızcasını okudum. Ekonomi politik, formüllerine değin yabancısı olmadığım bir konuydu artık. Lisede, fen derslerini ne denli zayıf geçiştirdiğimi anımsadım. Yalnızca felsefe ve edebiyatta aşama yapabilmiştim. Yıllar sonra apayrı bir konuda idman yaptırıyordum beynime, hem de kendi isteğimle.

İnsanlara karşı daha sabırlı, daha anlayışlı, daha açık ve yakın olmasını öğrendim. Güncel olayları, sürtüşmeleri elimdeki şaşmaz sınıf pusulasıyla değerlendirdiğimde yanılmıyordum. Her şey sınıfsaldı. Sınıf meselesi, hakkında tarafsız kalınamayacak bir sorundu. Tarafsızlık da ayrıca belli bir taraf tutmaydı bir bakıma.

Mutlu olduğum, insan olduğum, doğru düzgün düşünebilmek istediğim için seçtim sosyalizmi. Beni mutlu ettiği için. Benim için çıkar yol, akıl yolu olduğu, kitlelerin emeklerinden yana olduğu için. Sınıf meselem değildi, apaçıktı bu. Gene de sarıldım sosyalizme. Sınıfsal hastalıklarım, elimdeki yetersiz veriler, deneyler, konumumun zaman zaman köstekleyici, zaman zaman yardımcı etkisine karşın sosyalizmi öğrenmekten başka şey düşünmez oldum: bilimsel sosyalizmi. Ne çetin cevizmiş gün geçtikçe anladım. Bunca sorumluluk ezdi beni. Bütün bilmediklerim, yanlış tanımladıklarım üstüme çöktü. Tüm geçmişi, tarihi baştan ve doğru yorumlamak, değerlendirmek, anını özümlemek ve bu arada geleceği doğru saptamak zorunluluğu tüm güçlüğüyle çullandı üstüme.

Başımdan geçenleri andığımda, hislenip yazdıklarımı okuduğumda, tepkilerimin bilinçsizliğini, saflığını sezinledim. Eksik de olsa, rayına oturmak buydu.

Beni sevenlerle sevmeyenler değişmişti artık. Eskiden merhabasını esirgeyenlerle uzun uzun tartışmaya, birlikte olmaya; her söylediğime kahkahalarla gülüp gece gündüz

beni arıyanlarla ise seyrek görüşmeye başladım. Yadırgıyorlardı beni, hotzotçuluğa başlamışlardı. Kızgın kızgın «Gene saçmalamaya başladın. Anormalleştin, delisin sen» diyorlardı. Tedirgin ediyordum onları. Oiay, tiyatro büfecisinin tembelliği, ya da provaya geç kalan bir oyuncunun durumu bile olsa, önerilerime, yargılarıma kulak vermek işlerine gelmiyordu. Onlar gibi düşünmüyor, onlar gibi konuşmuyordum. Saldırgan bir coşkuyla yabancılaşmaktan, diyalektikten söz ediyor, büsbütün kızdırıyordum her birini. Bambaşka arkadaşlarım, gerçek arkadaşlarım vardı bundan böyle. Kapitalist düzen sürecinde sosyalistçe yaşamanın güçlüklerini, olanaksızlıklarını bir bir anladım. Ödün vermektense, ütopik sosyalizme sapmaktansa, ilişkilerimin çoğunluğunda, «Delidir, ona sorulmaz, manyak manyak konuşmaya başladı» dedirtmeyi yeğ tuttum.

16 haziran işçi yürüyüşünde, Tomris'le birlikte Ekrem beyin kotrasındaydık; Tuzla'da. Limana yanaşır yanaşmaz, bizleri bırakıp Altan'la ikisi gazeteye gitmişlerdi. Hiç bir şey anlamadığım gibi, ertesi gün de okumak bile istememiştim gazeteleri. İşçiler yürümüşlerdi işte, sürüyle istekleri vardı, köprü açılmış, insan seli ancak böylelikle kontrol altına alınabilmişti. Mutlu bir tiyatrocuydum, neme gerekti benim politika. Çay içip erimiş kaşarlı kızarmış ekmek yiyerek kürk örtülü yatağın üstüne serilmiştik Tomris'le. Küçük köpeği aramızdaydı; kıvırcık tüyleri, pembe kordelâsıyla. Uzun sürmüştü onlarla dostluğumuz. Tüm gece davetlerine çağrılıyorduk. Ancak giderek, olaylar sırasında tedirgin etmeye başladım onları, ya suratlıydım ya da üzgün. Mumlu, çiçekli yemek masasında, Altan'a daha önce «Ağzımı açmıyacağım, merak etme» şeklinde söz vermiş olduğum halde, dayanamayıp bilir bilmez konuşmalara karıştım bir gece. Abdi bey açmıştı konuyu, durmaksızın yakınıyordu.

— Bunca yıldır temkinle ektiğimizi yıprattılar. Her şeye sıfırdan başlamak gerekecek. Elli yıl geriye attılar biz aydınların çabalarını. Oysa ne güzel, yavaş yavaş gerçekleşecekti sosyal adalet. Gerilettiler katkılarımızı, sıfıra indirgediler. Oysa ürkütmeden gerçekleşecekti sosyal demokrasi. Toplumumuza en uygunu da buydu.

— Genç bunlar. Yaşlılar gibi ağır kanlı değiller. Bildiğim kadarıyla köy köy, fabrika fabrika dolaşmalarına, işçi partisinde çalışmalarına olanak tanınmamış. Tüm girişimleri engellenmiş. Ne yapsınlar? Ancak ölmek kaldı onlara. Üstelik içlerinde sayısız kışkırtıcı da varmış.

— Davaya ihanet ettiler. Onu bilir, onu söylerim. Kan dökmekle hiç bir yere varılmaz. Şiddetle gerçekleşmez devrimler yirminci asırda. Nasıl ki şiddet kullandığından ötürü faşizme karşıysak, silâhlı sosyalizmin de karşısındayız. Önümüzde somut, tutarlı bir örnek yok değil üstelik: Allende örneği.

— Kan döken onlar değil kil Bunları konuşmak ayrıca bize düşmez sanıyorum. Bu konuda haddimizi bilmeliyiz. Bedelini ölümleriyle ödediler eylemlerinin. Onları eleştirmek tarihin işi, sonraki işçi örgütlerinin görevi. Yemek sohbetlerinde üstesinden gelinmez bu konuların. Ayrıca sürüyle kitap, söylediklerinizin tersini kanıtlıyor.

Masa başı dalaşmalarında, her seferinde pıstırılmam kaçınılmazdı. Mat etmek ya da mat edilmekten öte bir derdim yoktu o zamanlar. Ayrıca onlar kadar bilgim de yoktu. 59'un mayısında Mao ne demiş, Castro ne yapmış, dünya devrimler tarihinde hangi devrim temize çıkmış, Marksizm-Leninizm nedir o sırada bilmiyordum ki. Sıkışınca ağlıyordum yalnızca ya da ağlıyarak sürdürüyordum tartışmayı.

— Katil bunlar. 16 yaşında masum kızları bile, ırzları-

na geçip öldürebilirler. Utanmadan bir de rehine aldılar halkımızın çocuklarını.

— Hiç bir şey yapmıyacaklardı Sibel'e. Onları da öldürmeden son verebilirlerdi evin sarılışına.

— Zavallı kızcağız. O da ana kuzusu. Ne yapacakları belli olur mu? Gözleri dönmüş bir kere. Biz Avrupa'da televizyondan seyrettik her şeyi de, tüylerimiz diken diken oldu.

— Ölenlerin de anası babası var kuşkusuz. Karısı, çocuğu var. Öyle değil mi? Savunmuyorum yaptıklarını ancak öldürülmelerini de onaylayamam.

— Bana kalırsa her şey insanın elindedir. Gayret gösterir, sebat ederse, çalışırsa başarır. Kimi salaktır, aptaldır, kimi zekî ve çalışkan. Önemli olan fırsatları değerlendirebilmektir.

— Doğru. Ancak insanların tümünün olanakları, fırsatları eşit değil. Tahsilsiz, doktorsuz, gıdasız, işsiz kalanları diğerleriyle kıyaslamak ve üstüne üstlük suçlamak insafsızlıktır.

— Ben de az mı sıkıntı çektim? Ama varmış içimde bir şeyler ki şimdi bunca mutluyum. Güçlükleri yenmesini, dayanmasını bildim, dedi Tomris ve son bulduydu tartışma.

Çevremizde, diğer toplantılarda söylenenler, konuşulanlar bunlardan pek farklı değildi. Bir gece, oyundan sonra Aydemir'lerde toplandık. Rahmi Duman'ın oğlu kaçırılmıştı. Aynı kanıda değillerdi sanatçı arkadaşlar bu olayı yorumlarken.

— İyi oldu. Ellerine sağlık. Domuzun tekiydi. Onun bunun sırtından kazandıklarını geri versin bakalım. Listede daha kimler yokmuş kil

— Allah belâlarını versin. Ne bu be? Gece gündüz kuşku içindeyiz. Bizim de çoluğumuz çocuğumuz var. Eşkiya gibi

evlere girip para istemek, çocuk kaçırmak iş mi yani? Teksas'da mı sanıyorlar kendilerini?

— Bizim üst kattaki milyonerler çok alınmışlar. «Bizleri adam yerine koymadılar. Her halde listede bile yokuz» diye yakınıp duruyorlar.

— Şakayı bırakın. Öldüklerini duydukça, gazetede ölülerini gördükçe sevinip rahatlıyorum.

Nevra'nın, kendisini neden hakim sınıfla ve onun temsilcileriyle özdeşleştirdiğini anlayamamıştım gerçekten.

— Sen gariban bir oyuncusun. Senin çocuğunu ne yapsınlar? Seninle değil ki dertleri. Has'larla aşık atma eğilimi nerden baş gösterdi, deyiverdim.

Biz özentiydi bu yanılmıyorsam. Mutlu, olanaklı kesimden istekte bulunuyorlardı gençler. O kesimin dışında tutulmak, parasız, mutsuz sayılmak ağırına gidiyordu kimi tuzu kuru sanatçı arkadaşların. O gece de hönkürdedim yanılmıyorsam.

Uzlaşmaz çelişkiler girdi dostlarımla aramıza. Çarpık düşünen, manyak olan bendim. Sonra sonra sezinledim beni suçlayanların gerçek niteliklerini. Kendine güveni olmayan, çalışmadan ya da yaltaklanarak yaşayan, kafasız, güçsüz kişilerdi, çirkin ve umutsuz. Küçük burjuvaydı çoğu. Finans kapitalin, büyük ve küçük burjuvazinin ayrıntılarını çok sonraları öğrendim. Bir de hakim sınıfın, ekmeğine yağ sürenleri ne denli kayırdığını, desteklediğini.

Ve bu arada seçildi ikinci oyunumuz «Kim Kime Durn Duma». İdamların gerçekleştiği gecenin sabahı, Şişli Ümit tiyatrosunda, bir ay süreyle oynamaya başladık. «Yüzsüz Zühtü» yü. Altımızdaki tiyatro salonunda Ankara Sanat tiyatrosu, «Sait Hop Sait»i oynamaktaydı. İdamları protesto etmek amacıyla oyunları kaldırmak gerekir diye düşünmüştüm, kendimce.

Suskunduk. Tümümüze koymuştu idamlar. En ilgisiz, en katı arkadaşlar bile üzgün ve ağlamaklıydılar.

Ankara Sanat aşağıda, bizler yukarda oynadık oyunlarımızı. Seyirci, dişe tırnağa dokunan bölümlerde daha bir katıldı, tepki verdi oyuna gibimize geldi. İlk kez o gün hiç ağlamadım. Ertesi gün kulise girdiğimde, soyunma odasındaki makyaj masalarının ayna kenarlarına sıkıştırılmış birkaç tane Deniz Gezmiş'in kürklü parkasıyla çekilmiş resmini buldum .Herkes bir yerlerden bulup buluşturup, eski gazetelerden kesip, üç gencin resimleriyle döşemişti camların altını ve ayna kenarlarını. Arka çıkış kapısının önünde, küçük oğlan çocukları «Deniz Gezmiş» çilik oynadılar saatlerce, günlerce, haftalarca. Halâ da oynuyorlardır belki.

Kapıcının oğlu Kemal, aynı hafta içinde, cam silerken dördüncü kattan beyin üstü düştü. Yüzü şişti inanılmayacak bir biçimde, ağzından burnundan kan boşandı. Kıpırdayamadı hiç. Sinirlerimiz öylesine yıpranmıştı ki, pek bir büyüttük Kemal olayını. Her sabah Etfal hastanesine uğrayıp değerli ve anlayışlı doktor Yıldırım beyden sağlığı hakkında bilgi aldık. Anası, dul bir köylü kadını. Apartmanın kalorifer dairesinde, yaşam şartlarına aykırı, havasız bir bölmede oturuyorlar. İki oğlu daha varmış teyzenin ama eli ekmek tutan Kemal'ıymış yalnızca. Kendi oğlunun cam silerken düşmesi, ölümlerden dönmesi, idamları yorumlamasına yol açtı kadıncağızın. Bir ara, «Kemal'im okusun, iş bulsun, kapıcılıkla cam silmeyle ömür tüketmesin diye yaptılar bütün bunları bu anarşistler galiba» bile deyiverdi.

Onca az yazmışım ki bu değiştiğim dönemde, son anı defterim küçük bir bloknot.

6 Haziran 1971

Dünyanın en güzel, en kafalı, en sağlam gençleri arka

arkaya yakalanıp öldürülüyorlar. Gece kulüpleri, gençliğin en utanç verici ögeleriyle dolup taşarken, öldürülen, yok edilenler bunlar. Konuşup duruyoruz, tartışıyoruz Altan'la. Ne o bir bok biliyor ne ben. Tiyatro, çocuk bir yana, en çok Dev-Genç'le ilgiliyim. Bireyciliğim, küçük burjuvalığım, şeker hastalığım sosyalist olmama engel sayılmaz, sayılmamalı kanısındayım.

Ayrı ayrı her birine aşık olabileceğim bu gençlerin boşuna ölmediklerini görmek tek umudum şu günlerde.

23 Haziran 1971

Defter bittiğinde çocuğum olacağını sanmıştım bir ara. Sonra ölüm korkusu gelip yerleşti içime. Şimdiyse defterin bitiminde değişeceğimi, yenileneceğimi biliyorum.

Ne oldu bana? Uyandım yanılmıyorsam. Genç kızlığımdaki ödün vermeyen devrem yinelendi. Olumlu, bilinçli bir değişim mi bu geçirdiğim, yoksa çocuklarımın ölümü, tiyatroyu eskisi gibi sevmeyişim, Altan'la ha-halı, hi-hili günlerimizin anlamını yitirmesi mi etkiledi beni? Bilmek istemiyorum.

Bildiğim tek kesin gerçek, yüreğimin kor gibi, dev gibi sevgilere, sosyal sevdaya ardına kadar açık olduğu.

Neyim? Kimim? Tümünü değerlendirebiliyorum. Sömürücülere iş yapan, onların uşağı, maşası, oportünist bir kadınım. Yaşamımı utanarak sürdürmek istemiyorum. Utanmadığım sürece mutluydum, oysa şimdi değilim. Doğruları öğrenmek, bilmek, yepyeni bir felsefeyle düşüncelerimi aydınlatmak, arındırmak eğilimi gün geçtikçe beni yeniyor.

«Kadın ve Sosyalizm»i okudum. İşçiyle birlikte kadının da sömürüldüğü, ekonomik bağımsızlık kazanmadıkça erkek-kadın eşitliğinin soyut olduğu apaçık. «Faşizme karşı birleşik cephe» yi okudum. «Anti-Dühring»i, «Emperyalizm»i

okudum. Gece geç vakitlere dek «Marksizm'in kaynağı» nı okumaktayım.

Şirin, Sinan'ın hapisten yazdığı mektuplardan bir ikisini okudu bana. «Ve Çeliğe Su Verildi'yi bitirdim. Kitabı öpüp başıma koydum karıcığım» diyor Sinan mektubunda. Her yerde aradım Veçeli'ye su verildi'yi. Veçeli, bir Rus kadınının adıydı benim için önceleri. Bir gecede bitirdim sertleşen çeliğin ve Pavka'nın güçlü öyküsünü.

Yalnızca okurken mutluyum. Onun dışında kuruntu ve karabasan içinde geçiyor günlerim.

28 Temmuz 1971

20 gün kadar Paris'de kaldık, Işıl'ların evinde. Azıttığım için, ortalıkta abur cubur konuştuğum için, kısacası tutuklanmamı önlemek, saplantımdan kurtarmak için götürdü beni Altan Paris'e. En önemlisi, olanaklarımız elverdiğinden götürdü bir de.

Gel gör ki «1789» u seyrettik orada. Büsbütün körüklendi içimdekiler. Gençlerin metrolara Türkiye üzerine Fransızca yazdıkları, açıkta satılan binlerce kitap, Vietnamlılar, Araplar, sendikacılar. Sanırım yanlış bir kent seçti beni götürmek için. Alev sönecek yerde kıpırdandı büsbütün. Parka gidip «Militan'a Notlar» ı Fransızcadan okudum. Alış verişe çıkmadım hiç. Yalnızca kitap ve plâk satın aldım bu kez Paris'den. Önünde kendimden geçtiğim La Fayette, uykularımı kaçıran giysileriyle, uçsuz bucaksız makyaj malzemesi satan bölümleriyle çekici değildi artık. Düşünüyorum da bunca yılın gereksiz tüketimleri belli bir doymuşluk sağlamış. Ve giderek «yetti de arttı» dedirten bir bıkkınlık.

«Oportünizm Nedir» bitti. «Diyalektik ve Tarihî Materyalizm» e başladım. Çalışarak, not tutarak, yazıp çizerek

okumak gerekiyor bu kitapları. Dame de Sion'da, felsefe öğretmenimiz Yani'nin derslerini de aynı böyle çalışırdım: Kant'ları, Spinoza'ları. Nietzsche'leri. Alışkanlık var ne de olsa.

5 Eylül 1971

Ekim'de kendi tiyatromuzda oynayacağız. «Yüzsüz Züht» adında çok ilginç bir oyun gönderdi İstinye tersanesinde çalışan Kandemir Konduk. Genç bir işçi arkadaş. Sosyalist olmak güç. Gün geçtikçe Şirin'i anlamak, küçük Taylan'ı sevmek güç değil oysa.

Aynı dili kullanmıyoruz onca eski dostumla sanki. Görüş açılarımız değişti. Önerilerimden yararlanamıyorlar artık. Ayrılmak üzere oldukları kocalarını nasıl elde tutabileceklerini anlatamıyorum onlara. Diledikleri biçimde avuntu da veremiyorum. Dert dinleyen, yardımsever insan değilim artık. Her biriyle aramıza diyalektik girdi. Hiç birini sevmiyorum, sevemiyorum.

20 Ekim 1972

Evli, çocuksuz, bol kedili, sendika genel sekreteri; sosyalizmi bir yıldır öğrenmeye çalışan, savunan bir kadınım. Tiyatrocular Sendikasının genel sekreteri seçildim, kıvandım da seçtiklerinde. Ancak ne iş kanununu, ne sendikalar kanununu, ne yeni anayasayı bildiğimiz, bu konular üstünde çalıştığımız yok. Sendikaya özel tiyatroları üye yapamadık bir türlü. Çevre Tiyatrosu oyuncuları, beni kırmamak için üye oldular. Şimdi de toplu sözleşmenin, Altan ve Metin'le aralarının açılmasına neden olacağını ileri sürüyorlar. «Sendika ne yapacak ki? Biz rahatız, hiç bir isteğimiz yok. Geceleri servis arabamız bile var. Daha ne olsun?» diyorlar. Diğer özel tiyatrolarda da, şöylesine gerekçelerle karşı karşıya kalıyorum. «Biz maaş oranında ortağız». «Bordroları ye-

niden düzenlemek, bir de sendika kesintisini hesaplamak güç olacak. Boş ver, ne olur.» «Bir tek oyuncum sendikaya girerse hepsini kovarım. Haberin olsun.» «Tiyatrocu sıkıntı çekmezse adam olamaz. Ben bu uğurda çok güçlük çektim. Onlar da çeksin.»

Disk'e bağlanmamızı önerdim sendika olarak. Genel-iş ya da Türk-iş'de karar kılmak üzereler. Hiç hazırlıksız, pat diye sendika genel sekreterliği yapılamaz. Yapıldığında böylesine sonuçlar kaçınılmazdır. F. I. A ile (uluslararası oyuncular federasyonu) Fransızca mektuplaşmaları sürdürmenin ötesinde pek bir yararım dokunmuyor sendikaya.

Şirin tutuklandı. Ankara'da. Mektuplaşıyoruz.

3 Aralık 1972

Düşümde tutukladılar beni. Hapishanedekilerle mektuplaşmak, görüş günlerinde cezaevlerine gitmek, yasak kitap bulundurmak, duruşmaları izlemek, suçu övmek, sanıklara moral vermek ve daha bir sürü anımsayamadığım nedenden ötürü. Sorgu sualler kibarca yapıldı. Katı yöntemler uygulanmadı hiç. Çok yakışıklı bir teğmen, derken kısa boylu bir polis, şaşırtma vererek sırayla sorguya çektiler beni. Altan'ı çok sevip saydıklarından söz ettiler ara verdiklerinde. Hiç korkmadım. Cipe binerken, Selimiye koridorlarında yürürken hiç heyecanlanmadım. Ancak düşün tümünü değil de, kan ter içinde uyandığım son kısmını ayrıntılarıyla hatırlıyorum. Mahkemedeyim. Avukatım Ali Yaşar. Sendikanın da avukatı Ali abi olduğundan her hafta görüşüyoruz. Sanırım bu nedenle düşümdeki avukat da oydu.

Adım, soyadım, mesleğim soruluyor. Saçlarımı toplamışım, kısa bir etek giymişim. Dinleyiciler arasında annem de yok, Altan da. Bir ara soruyor yargıç:

— Evlâdım, anlattıklarınızdan aklı başında, kendi halinde bir tiyatro oyuncusu olduğunuz anlaşılıyor. Nerden esti aklınıza anarşistlere acımak? Kim zehirledi sizi? Kim akıl verdi? Kim dürttü, kim kışkırttı? Açıkça anlatmanız çıkarınız icabıdır. Sanatçılarımızın güç durumda kalmalarını istemeyiz.

— Beni sizler zehirlediniz. Bu konularla ilgilenmek aklımın köşesinden geçmezdi. Bunca kıstırılmasalar, bunca hunharca öldürülmeseler bu gençler, bunca kitap yasaklanmasa nedenine eğilmeyecektim uygulanan baskının. Değişik konumdaki binlerce insan dayanamadı olayların gelişimine. Benim konumum, özellikle yardımcı oldu patlamama. Ve işte karşınızdayım. Beni hak etmediğim bir övgüyle suçluyorsunuz. Karşınızda hesap verecek denli sosyalist değilim. Keşke olabilsem! Ve kesinlikle biliyorum ki, faşizmin sosyalizme ittiği ne ilk ne de son insanım.

Altan'a düşümü anlattığımda, «Özeniyorsun, dedi. Tutuklanma özentisi içindesin. Hitler, devrimci kitapları yaktırdığı süre içinde, yazarın birinin kitaplarını elletmemiş. Dilekçe verip kitaplarının yakılacak kadar devrimci olduklarını, kuşkusuz gözlemcilerin dikkatinden kaçtığını ileri sürmüş yazar. Sen de aynı durumdasın işte. Bunca sanatçı, tiyatrocu bulaştığına göre, ben neden dışında kaldım olayların diye eziklik duyuyorsun.»

2 Şubat 1973

İki yıldır olayların içinde yaşıyoruz. 30 yaşındayım. Geç kalmışlığın verdiği ürküntü oportünist yönümü besliyor. «Kim Kime Dum Duma» yı oynuyoruz. İyi bir oyun. Suphi Tekniker'in. Seyirci de mi değişti nedir? Tepkileri, oyuna katılmaları Dormen'dekilerden apayrı. Destekliyor seyir-

cimiz sınıf meselesini vurgulayan oyunları. Burjuvazidan değil, ezilenden, horlanandan, emeğinin karşılığını alamayandan yana çıkıyor çoğunlukla. Kendisi burjuva olsa bile işçi sınıfına yandaşlık ediyor.

Tiyatromuzun Kocamustafapaşa'da oluşundan kıvanç duyuyoruz. Oysa önceleri yadırgamıştık burayı. Üzülmüştük Şişli, Nişantaşı ya da Taksim'de bir salon bulamadığımıza. Açılış gecemizde yer gök inlesin, tanınmış kişiler kulisi doldursun, süksemiz her yere yayılsın, basın övgüyle günlerce söz etsin istemiştik tiyatromuzdan. Sosyetenin krema tabakasına, kalantorlara seslenecek, içlerini gıdıklayacaktık.

Birdenbire ortaya çıktı Kocamustafapaşa olasılığı, baktık ki oraya gitmek çıkarımıza uygun. Bol kazanç dürtüsüyle gittik Paşa'ya. Bizleri seyretmeye gelenlerin nitelikleri Dormen'dekilerden kesinlikle ayrıydı. Zorlandık namuslu davranmaya. Koşullar, becerebildiğimizce tutarlılığa iteledi bizleri.

Bugün gibi gözlerimin önündedir, tiyatro binasını ilk gezmeye geldiğimizde Nevra'yla ne denli umutsuzluğa kapılıp yüksündüğümüz.

— Buralara mı geleceğiz?

— Leş gibi her taraf. Balçıkların, çamurun, çöplerin içinde tiyatronun işi ne?

— İplemezler tiyatroyu miyatroyu burada.

Oysa şimdi bütün kadro, «Halkın yanında olmak, halk kesiminin ayağına gitmek» ten söz ediyor. İçimizde sosyalizmi bilen yok, ancak «Bizans'ın göbeğinde değiliz. Fabrikaların, gecekonduların ortasındayız. Ne mutlu bizlere» gibisinden konuşmalar duyuluyor genellikle. İnsanlar son zamanlarda, aynı sloganları kullanmak zorunda kaldılar anlaşılan. Erol Toy'un «Azap Ortakları» nda, Şeyh Bedrettin'e söylettiği gibi «Gelecek emekçinin» olduğu için.

Altan'la çelişkiler uzlaşmaz olmaktan çıktı. Alıştı solculuğuma. Buna solculuk denebilirse. Nicel birikim henüz nitel dönüşüme yerini bırakmadı bende. Su, kaynama noktasında değil anlaşılan.

Teorik kitapların ışığında, aynı dünya görüşünü paylaşan dev romancıların, şairlerin, öykü ve oyun yazarlarının yapıtlarını bilerek, anlayarak okumak sonsuz bir sevinç kaynağı benim için.

Bunca bilimsel bir konunun, sosyalizmin, toplumdaki işgücünü özgür kılacak anahtarı sağlamanın yanı sıra, kişisel açıdan bunca mutluluk saçması şaşırtıyor beni.

İşte şimdilik durum bu. Mutluyum. Hiç olmadığımca mutlu...

Füsun Bir yazar değildir. O eksiklikleri ve de yanlışlıkları dostlarının ve düşmanlarının yüzüne karşı söylemesini bilen bir tiyatro sanatçısıdır.

Bu kitabında son yılların sosyal ekonomik ve siyasal ortamı içinde kendi özeleştirisini yaparken çevresindeki olayları hiç bir «Edebi» Öge'ye dayanmadan yazması onun ne derece içten bir kişi olduğunu kanıtlamaktadır.

Füsun'un bu yaşam öyküsünün her sayfasında kendinizi bir başka türlü bulacaksınız. Onun çevresinde yaşasanız da yaşamasanız da.

FİATI: 15 TL.